

Átalyvető

2015. szeptember Az Erdélyi Körök Országos Szövetségének és az Erdélyi Magyarok Tolna Megyei Egyesületének negyedéves lapja

A TARTALOMBÓL

A globális nagyhatalom eszmerendjében, Keresztény fundamentalizmus Amerikában (Csapó Endre elemzései)	3, 5
Autonómiák évadja (Ágoston A.)	8
Erdélyi körkép (A magyarság kisemmizése, hadisír-asszimiláció Sósmezőn) .	10, 13
Gondolatok a MOGYE jövőjéről	14
Szász I. Tas naplójából	17
Sajgó Trianon	20
Jegyzet: A homoszexuálisok házasságáról, Üzenet egykori iskolámba	25, 26
In memoriam Orbán Balázs, Tamási Áron	32, 36
Apor életek (Serdült B. Éva írása)	40
Szócs Károly: A szellemi alkotásról	44
Kolozsvár kedves bolondjai	50
Irodalom: Oltyán László	57

Turul
a Hargitán

Babits Mihály

HAZÁM!

Szállj ki, lelkem, keresd meg hazámat!
Oly hazáról álmodtam én hajdan,
mely nem ismert se kardot, se vámot
s mint maga a lélek, oszthatatlan.
Álmodj, lelkem, álmodjad hazámat,
mely nem szorul fegyverre, se vértre,
mert nem holt rög, hanem élő lélek.

Galamb álom! s rókák rágtak érte;
odu-féltő kapzsi szenvedélyek.
Az én álmom sohse legyen róka!
Az én tanyám' magassága védje!
Lelkem madár, tág egek lakója,
noha mindig visszajár fészkébe.

EKOSZ

Államalapításunk ünnepe, Augusztus 20. alkalmából Áder János köztársasági elnök a Magyar Érdemrend Lovagkeresztjével tüntette ki az EKOSZ t. b. elnökét, lapunk főszerkesztőjét, a hivatalos indoklás szerint: „a világ magyarsága számára meghatározó, a nemzet hagyományai, történelmi és kulturális örökségét szolgáló sokrétű társadalmi tevékenysége elismeréseként.” Az EKOSZ meghatározó személyeinek, vezetőinek kezdeményezése nyomán történt mindez, figyelmességük, szeretetük, hűségük meghatározó. A kitüntetett úgy érzi, hogy egymagában soha nem tudta volna ezt kiérdemelni, ezért a kitüntetés részeseinek tudja az évtizedek során az EKOSZ-ban vele együtt dolgozó kiváló személyeket, barátait (néhányuk eltávozott már közülünk, de most ismét velünk vannak!),

továbbá lapunk minden munkatársát, a társszerkesztőket, az állandó rovatok szerzőit, az anyaországi és erdélyi, meg a távoli kontinensek közreműködőit egyaránt. Legfőképpen pedig olvasóink széles tábora érezheti magát kitüntetve a több évtizedes hűségért, mellyel értelmet adtak munkánkban, motivációt a lap fennmaradásához. A kör azonban tovább is tágul. Hiszen mi, áttelepülők százai csókoljuk meg gondolatban a befogadó haza földjét, miután sajtó szívvel kellett odahagynunk elbitorolt és mostohává tett szülőházánkat. Az elmúlt években több jeles erdélyi származású személyiséget is megilletett hasonló megtisztetés, ezek után most ismét joggal érezhetjük úgy, hogy a befogadó haza magához ölelt minket, megértette, átértette és elismerte elszántságunkat, amivel e kicsiny, de mindent jelentő honért dolgozunk, akárcsak az odahagyottakért érzett felelősségünket, soha nem szűnő ragaszkodásunkat.

Sokak nevében köszönöm: K. P.

SALGÓTARJÁNI ERDÉLY-KÖR

2015. május 19-i rendezvényünkön meghallgattuk **Raffai Ernő** történész előadását 25 éve történt – Rendszerváltás Magyarországon címmel. Az érdekesítő előadást kérdések és válaszok programponntal zártuk.

2015. június 17-ére rendkívüli közgyűlést kellett összehívunk az éves taggyűlésen elfogadott Alapszabályzat, valamint a tisztújítás jogi bejelentése után a Balassagyarmati Törvényszék észrevételeinek megtárgyalására és pontosítására. A rendkívüli taggyűlést arra is felhasználtuk, hogy meghallgassuk **Csank Csaba** iskolaigazgató előadását Tények és gondolatok a 95 éves trianoni diktátumról címmel. A jelentős esemény hatalmas irodalmából egy előadás keretében az előadó ténylegesen csak mazsolázni tudott a tények között, és kifejtette sajátos gondolatait.

A nyári szünetet az Elnökség arra használja fel, hogy a Salgótarjáni Erdély-Kör alakulása 25. évfordulójának szeptemberi megünneplését előkészítse.

Salgótarján, 2015. augusztus 7.

Valiskó Ferenc elnök

KOMLÓ

Április 25-én, szombaton a kör szervezésében a Közösségek Házában verses-zenés összeállítást tartottunk Kányádi Sándor költeményeiből A vers az, amit mondani kell címmel. (Kányádi Sándort pontosan 20 éve, 1995. április 29-én a Komlói Erdélyi Kör irodalmi műsorral köszöntötte. A költő másnap utazott Bécsbe a Herder- díj átadási ünnepségére.) A teremben a pótszékek dacára is sokan álltak. Nagy siker volt!

Június 4.: A Komlói Erdélyi Kör és a város Önkormányzata közös szervezésében a trianoni traumára emlékeztünk a Nemzeti Összetartozás emlékművének. A Komlói Kör nevében beszédet mondott **Németh Róbert** református lelképásztor.

Dr. Tamás Attila

LEÁNYFALU

Augusztus 19-én délután, Leányfaluban, hagyományos módon került megrendezésre az immáron 28. évébe lépő Erdélyi Művészek Leányfalun kiállítás-sorozat idei eseménye és az ehhez csatlakozó irodalmi est. A sorozat alapítójának, a Hítel Múzeum-Galériát is létrehozó dr. Szász István Tasnak rendezésében, a nagyszámú (több száz fős) közönség kiemelkedő élmény részese lehetett. Először a marosvásárhelyi Hunyadi László és Hunyadi Mária szobrász illetve textilművészek gyönyörű kiállítását **Banner Zoltán** művészettörténész nyitotta meg. A tárlat megtekintése után az épületben található színházterembe vonult át a közönség, ahol a Szatmárnémeti Északi Színház Harag György Társulatának és a Kolozsvári Állami Magyar Színház művészeinek közös Dsida Jenő-estje következett. Előtte **Mózes Huba** és **Kabán Annamária** tartottak előadást a fiatal és a halálba induló Dsidáról. A Dsida összeállítás rendezője **Szugičky István**, a Harag György Társulat örökös tagja volt. Előadták: **Bogdán Zolt** kétszeres Uniter és Jászai Mari díjas, **Érdemes Művész**; **Kovács Éva** Poór Lili-díjas, a Harag György Társulat örökös tagja és **Csutak Réka**.

Művészek és közönségük ezt követően a közeli Hítel Múzeum-Galéria kertjében gyűltek össze vendéglátásra és kötetlen beszélgetésre.

Szász István Tas e rendezvénnyel az egyidejűleg zajló Kolozsvári Magyar Napokat is köszöntötte.

Szász István Tas e rendezvénnyel az egyidejűleg zajló Kolozsvári Magyar Napokat is köszöntötte.

Szerkesztőbizottság:

Dr. Kövesdy Pál főszerkesztő, B. Osvát Ágnes (irodalom és gyermekoldal), Szabó M. Attila (Székelyudvarhely)

Kiadja az EKOSZ elnöksége

Alapító főszerkesztő: **Orbán László**

Levelezési cím: Dr. Kövesdy Pál – 7100 Szekszárd, Otthon u. 2. Tél./fax: (36) 74/417-705
E-mail: ekosz@tolna.net

A kiadásért felel a lap főszerkesztője • ISSN 1416-4698

Nyomdai előkészítés: Galamb Marietta • Nyomdai munkák: Böcz Nyomda, Szekszárd

Csapó Endre

A globális nagyhatalom eszmerendjében

Történelmi visszatekintés

A liberalizmus (szabadelvűség), eredetileg a szabadságjogok elvének megvalósulása a politikai és gazdasági életben. A szót az 1820-i spanyol forradalom népszerűsítette egész Európában. Liberálisoknak nevezték magukat azok, akik a korlátlan uralkodói hatalom megszüntetését, a választott népparlament behozatalát, a teljes polgári (törvény előtti egyenlőséget, közteherviselést stb.) követelték. Ezeknek a szabadságoknak forrása eredetileg az újkori individualizmus, amit a reneszánsz ébresztett öntudatra, a reformáció, az angol szabadgondolkodó iskola, a francia felvilágosodás fejlesztett tovább, és ami a XVIII. és XIX. században ledöntötte a középkori hűbériség összes maradványait.

A liberalizmus nem alkot egységes, zárt rendszert, ezért nehéz szabatosan meghatározni. Legfőbb elve az egyéni szabadság, vagyis az a jog, hogy mindenki tetszése szerint élhet és cselekedhet, addig, míg másokat nem korlátoz hasonló jogaiknak gyakorlásában; a közhatalom a nép akaratából származik és annak felelős végrehajtója; a gazdasági tevékenység: a termelés és a termelt javak szétosztása nem állami, hanem egyéni feladat. Ez a történet eleje, de ma már a régmúlt.

Volt idő, amikor Európa nyugati országaiban sikerült állami ellenőrzés alá vonni a szabadjára eresztett gazdaságot. Erről már korábban írtam részletesen, és arról is, hogy a 70-es években Thatcher és Reagan összefogásával – és azóta is máig tartó hatállyal – berendezkedett a szélsőséges piac általi igazodás elméletével az állami ellenőrzést kirekesztő liberalizmus, ami *neoliberalizmus* nevet kapott. Ennek érvényében dönti eladósodásba és hatalma alá Európa országait mind a mai napig a szabadjára eresztett gazdaságban koncentrálódott pénz- és hitelhálozat. „Az üzletet fel kell szabadítani az állami szabályozás és az akadályozó szakszervezetiség béklyója alól; a költséges és nem hatékony állami tulajdonú ipart és szolgáltatásokat privatizálni kell; a befektetőket és a vállalkozókat adókedvezményben kell részesíteni, miközben a tőke szabad áramlásának gátjait, a munkásmozgalmat, a jólétet és a szolgáltatásokat el kell söpörni.” [Oxfam jelentés] Ennek az elvnek a gyakorlatba ültetése nyomán jött létre a pénzügyi és gazdasági világhatalom.

A mai helyzetben továbbra is a helyes politikai jelző az uralkodó gazdasági-politikai ideológiára a liberalizmus, de egy kis toldással: neoliberalizmus, ami sok vonatkozásban a korábbival szembeni ellentétre utal. Ma már lényegében nem a kapitalizmus nyomul, uzsoráz, kizsákmányol, eladósít, hanem mindenkor a globális liberalizmus és annak helyi liberalista kirendeltsége. Tehát a liberalizmussal van baj. Országok sorsa dől el erőszakos terjeszkedése nyomán.

A neoliberalizmus mint politikai ideológia

A profiton kívül minden egyébire érzéketlen neoliberalizmus már túlnőtte a gazdasági-pénzügyi érdekeltségeit, mint ahogy az Amerikai Egyesült Államok is globális gazdasági természetű hódításai nyomán rálepett politikai elveinek terjesztése talajára. A jelek szerint nem kevesebb céllal végzi ezt a feladatát, mint a nagyvilág politikai arculatának a liberalizmus elvei szerinti átalakítása. Az egységes ideológia a központi irányításnak fontos alapozása. Ezt már kiértékeltek az internacionalisták a kommunista államok létesítésekor.

Az amerikai liberalizmus első művelői terepe a letarolt Európában az USA-ellenőrzés alatti fél-Európa volt, ami az Európai Unió létrehozásával valósult meg amerikai érdekek részére. A másik terep a Közel-Kelet átrendezése, Izrael állam vezetése alá szervezés igényével. Ez már fegyveres vállalkozás, 1947-től tart napjainkig. A két művelet összevonása éppen napjainkban zajlik, amiben Európa országainak fegyveres részvétele lesz hivatva sikerre vinni a közel-keleti világhatalmi vállalkozást.

A szemlélet természetrajza

A *leben und leben lassen* (élni és élni hagyni- a szerk.) elv már a múlté. A tolerancia egyirányú utca lett. A türelem továbbra is hangoztatott liberális elv, de részükről szélsőségesen türelmetlenek azokkal szemben, akik a keresztény értékeket képviselik, akik a nemzetet tartják az emberi társadalom alapegységének.

Nyugaton eluralkodott egy olyan értékrend, amely nemcsak türelmet és megértést követel a másféleségnek, a mindennel szembenállóknak, hanem amelyben a radikális, multikulturális, másságos, deviáns kisebbség a meghatározó, amihez igazodni kell. A nyugati ember a jólétben talán észre sem vette, miként változott meg körülötte a világ csigalassúsággal és alattomosan annak során, hogy az tudott érvényesülni, aki nem tanúsított ellenállást a liberalista nyomulásnak. A nagy áttörés a 60-as években történt, amikor az igazság fogalmát is relativizálták, mindent „amonnán” szemlélték, militáns feministák, anarchisták, bármiféle másságosok bedöntötték az objektív igazság fogalmát.

Felújították az egykori liberalizmus radikalizmusát, ezúttal minden ellen, ami még ép volt a társadalomban az együttélés régi értékeiből. Az egyén teljes függetlensége, érvényesülésének szabad útjai volt a jelszó, független a moralitástól, egyháztól, vallástól, társadalomtól, közérdektől. Amerikában is, Európában is sikeres volt a társadalom évszázados rendjének szétzilálása minden tájékoztató szórakoztató médium alkalmazásával. Az eredmény a mai liberalizmus lett, amiben a deviáns viselkedésmód védelmet kap, amiben a többségelvű demokrácia megfordul a szervezett, dotált kisebbség javára, a szervezetlen, szétzilált többség ellenében.

Ilyen rendetlenségből jött létre az a liberalizmus, ami nagyon is egylényegű, nemzetközi, nemzetellenes, keresztényellenes, és főként határtalanul türelmetlen minden egyéb politikai nézettel szemben, ami nem illeszkedik az általa meghatározott „politika-ilag korrekt” rendbe. Ilyennek nincs helye a politika világában.

Egy helyen ezt olvassuk: „A liberalizmus paradoxonja mindig is az volt, hogy az állam és a társadalom között fennálló együttélési szerződés megkívánja azt, hogy bizonyos személyes szabadságjogokat feladjunk a közbiztonság érdekében. De mik legyenek azok a határok, és ami ennél is fontosabb, ki határozza meg azokat a határokat? Mi ártalmas a köznek, és milyen elvek alapján? A liberálisok gátlástanul önmagukat jelölték ki a normák és együttélési szabályok meghatározóivá. Számukra a közérdek egy olyan liberális hatalmi elit létrejöttét biztosította, amely minden mást felülbírált, s amelyet soha semmiben nem lehet felelősségre és kérdőre vonni.”

Fontos eszköze ennek a globális politikai monopóliumnak a média uralma. A liberális hatalmi elit központi szervezetségben uralja a földkerekség tájékoztató iparát. A nagy hírirodák egy-

azon szellemiséget és nézőpontot képviselve látják el majd minden ország vezető lapjait, rádió és televízió állomásait, így egységes nézetben kapja mindenki a nagy híreket, nyomban az eseményeket követően. Az ellenvélemény azonnal megkapja a jelzőket: rasszista, kirekesztő, fasiszta, antiszemita.

Nagyon ide tartozik a szórakoztatóipar, de Amerikában évszázadosan a liberális hatalmi elit uralmát szolgálja a közművelődés egésze is, legfőképpen a humán tárgyú egyetemek. A nevesebbekben képezik a felső vezető osztály ivadékait. Minden az üzleti élet szolgálatában áll.

USA – az üzleti élet állama

A bankvilágnak természetes terepe a nagyhatalom. A bankvilág fővárosa London volt addig, amíg Nagybritannia el nem vesztette vezető nagyhatalmi helyzetét. Ma már New York a bankvilág fővárosa, minden idők legnagyobb pénzhatalmának székhelye. Méltán neveztem már 1977-ben *New York Empire* néven.

Az Egyesült Államok nagyhatalmi státusát gazdasági ereje adja, a világpolitikában is gazdasági erejével van jelen, és mert világ hatalmi szerepet vívott ki magának, gondoskodik olyan fegyveres erő kizárólagos birtoklásáról, amelyhez más hatalom ereje nem mérhető.

„Ha az Egyesült Államok jelenlegi világpolitikáját illetve minket is érintő cselekvéseit, megnyilatkozásait meg akarjuk érteni – s ahhoz »okosan« próbálunk viszonyulni –, akkor azt kell felismer-nünk, hogy mi a tengerentúli ország önidentitásának legfontosabb eleme. Ez pedig nagyon egyszerű és kézenfekvő: a világuralmi vezető szerep. S Amerika éppen ezt, világuralmi szerepét érzi veszélyben, ami immáron bő száz éve az amerikaiak önazonosságának legfontosabb kötőszöve, átjárja lelkiüket, gondolataikat, mindennapjaikat. Ebből származik az amerikai öntudat, magabiztosság, a harci szellem, a szívósság, de persze a fölényesség, az arrogancia, a dölyf és a mások – a többi ország és népek – lekezelése is. Rengeteg jó és rengeteg rossz tulajdonság egyszerre. ...Ukrajna, illetve a közép- és kelet-európai régió ebben a világpolitikai metszetben értelmeződik újra, mint az Oroszország és Nyugat-Európa közötti ütközőzóna, s ebben a térben jelenünk meg mi is. Amerika számára kizárólag az a fontos, hogy az itteni országok, köztük Magyarország is, mint NATO- és EU-tagok, az amerikai világuralmi törekvések segítői és kiszolgálói legyenek. Ha ezzel valaki szembe megy, s »nyit« Kelet felé, miként szerintük mi ezt tesszük, különféle büntetésekre és szankciókra számíthat....E helyütt Kövér Lászlót kell idéznem, aki a napokban a Magyar Hírlapban világosan fogalmazott az Egyesült Államok hatalmi öndefiníciójával kapcsolatban: »...nemzetbiztonsági szempontból nincs a földön egy olyan négyzetméternyi terület, amely az érdekeiken kívül esne. Ebből az is adódik, számukra nem létezik, hogy a magukén kívül más országnak is lehet szuverenitása.« (Fricz Tamástól idéztünk.)

A liberalizmus kötelező

Magyarország kormánya, miniszterelnöke állandó támadás elszenvedője a nagyhatalmi sajtó és politika részéről. Magyarországot különös gonddal előkészítették a liberalista vonalra még a kádári időben. A diktatúra egypártjából igyekeztek több pártot létrehozni úgy, hogy egy dologban megegyezzenek: lényegében liberalista alapon szerveződjenek, úgy mint az sikerült Nyugat-Európa országaiban, megfelelően annak a követelménynek, hogy egymást váltva megmaradjanak a nemzetközi politikai rendszer szolgálatában. Ez nem sikerült.

Annyira nem sikerült, hogy ma, 25 évvel a rendszerváltoztatás után semmiféle árnyalatú liberális pártnak halvány esélye nincs kormányra jutni, még együttesen sem. Ennek egyszerű oka van:

a liberalizmust és annak módszereit vállaló, főként exkommunisták által vezetett pártok olyan szélsőségesen gyakorolták a nagyhatalom kiszolgálását, a magyar érdekek mellőzését, az ország vagyonának széthordását, és jeleskedtek harsány magyarellenességgel, hogy a választók elfordultak tőlük, az SZDSZ például megszűnt a társadalmi támogatás teljes hiánya miatt. Ez öt évvel ezelőtt történt, azóta sem tudott egyik sem talpraállni.

Most nem azzal foglalkoznak, hogy mi okozta kudarcukat, hanem azzal, hogy miként lehetne a kormányt megbuktatni, vagy legalább Orbán Viktort eltávolítani a kormány éléről. Nagyon komolyan foglalkoznak a lehetőségek változataival, amelyek mindegyike külföldi beavatkozást kívánna. Szorgalmuk nem is hiábavaló, hazaárulóink szívesen látott elvtársak Amerika és az EU liberalista köreiből, sajtójában. Amerikában külügyi kormányzati szinten, Brüsszelben EU-biztosi szinten kapnak biztatást.

Befejezésül egy tavalyi esetet idézünk.

December 19-én Budapesten a Dohány utcai Zara Continental Hotelben konferenciát rendezett Gyurcsány Ferenc, politikai szervezete, a Demokratikus Koalíció nevében, illusztris antimagyar előadókkal, mint Paul Lendvai, Göncz Kinga, Rácz András, Sz. Biró Zoltán, Eörsi Máttyás, Balázs Zoltán, Charles Gati és Ara-Kovács Attila.

Bencsik András beszámolója szerint:

„Az elszigetelt Magyarország és a globális világ című, Budapesten rendezett külpolitikai konferencián felszólalók beszédei ismertek, idézték a különböző internetes portálok. Viszont arról, ami egy, a konferenciát követő zártkörű háttérbeszélgetésen hangzott el, a fősodratú médiában nem olvashattunk, pedig megérdemli a figyelmet.

Eszerint miután abban egyetértettek a résztvevők, hogy a Fidesz-KDNP a hatalmas társadalmi beágyazottsága miatt megdönthetetlen, úgy vélték, Orbán Viktort kellene a miniszterelnöki székből eltávolítani, ami szerintük belső konspirációval kivitelezhető.

A bizalmas beszélgetésen, melyen igen kevesen vettek részt, megbízható forrásunk szerint Gyurcsány Ferenc megerősítette, hogy Orbán Viktor gondolkodásából hiányzik az együttműködés elfogadása, barát-ellenség dichotómiában látja a világot. Ezért a jelenlévő Paul Lendvai és az Egyesült Államok ideiglenes ügyvivője, André Goodfriend álláspontját is elfogadva, három név hangzott el, akiket a jelenlévők szívesen üdvözlőlnének Orbán Viktor székében: Navracsics Tibor, Pokorni Zoltán és Varga Mihály. A globalizmus helyi rezidensei úgy vélték, nevezett személyekkel elindulhatna úgy mond az értelmes párbeszéd Amerika és Magyarország között.”

2014-et értékelve Rogán Antal új jelenségnek nevezte, hogy már nemcsak ellenzéki pártok és szervezetek állnak a Fidesszel szemben, hanem „külső erők” is – gazdasági érdekcsoportok és más kormányok –, amelyek jobban szerettek volna egy másik magyar kormányt. Mivel ezt nem sikerült elérni, tette hozzá, most megkísérlik leváltani a kabinetet, mégpedig „nem választási módszerekkel”.

Csak a háború ne közeledne. Addig a nemzeti kormány fennállását a nép akarata védi, valóban demokratikusan. A nemzeti kormányokat csak háborús állapotokban tudták eltávolítani nagyhatalmi szövetségeseink. Például 1944. március 19-én, és még egyértelműbben 1944. október 15-én, amikor a nagyhatalom háborús érdeke úgy kívánta.

Újra sodródik az ország, ezúttal a globális nagyhatalom eszmerendjében, a védekezés fogyó lehetőségeivel. Ebben a helyzetben nagy jelentősége van a nemzeti kormány társadalmi támogatásának.

(Magyar Élet)

Csapó Endre

Őskori hiedelemvilág nagyhatalmi alkalmazásban

Amióta van emberi képzeletvilág, minden háború vallási meggyőződésben nyer igazolást.

A hit lényegét úgy foghatjuk fel, hogy a vallás akarataknak olyan irányítója, aminek követése elkerülhetetlen, annak folytonosságát az érvényesíti, hogy koronként felújul az emberi fejlődés menetében. Az emberi törekvés minden olyan kísérlete, hogy megszabaduljon a hit fogságából, mindegyre megrekedt, minden új helyzet megújuló ideológiai alapot termelt magának. (...)

A vallás iránti általános érdeklődés időnként elapad, majd új életre kel. Helyi vonatkozásban is van ahol szinte elhal, másutt az élet meghatározó részévé válik. Ez a megállapítás a „fehér ember” világára érvényes. A reformáció idejét követő véres háborúszakok korszakát megbékélt időszak követte. Az egyház földi hatalma ellen előbb az uralkodók, majd mindenféle monarchia ellen a francia forradalomban fogant liberalista mozgalmak léptek fel. Mára Európa nyugati felén elsovadt a spirituális eszmék iránti érdeklődés, keleti felén – ahol mindig erősebb volt – a kommunista hitpótló kísérlet után új életre kelt. Szó sincs tehát arról, hogy a mai embernek nincs vallási, spirituális igénye. Látni fogjuk, hogy a ma dúló háborúk méltán tekinthetők vallásháborúknak.

Amerikában különleges útra terelődött a hit története. A hitelvek kapcsolódtak az egyéni érvényesülés lehetőségeihez. Nemkülönb az egyházalapítás jó üzletnek bizonyult. Minden vállalkozó csavart egyet rajta. A protestáns vallásoknak átláthatatlan szövevénye jött létre. Egy dologban változatlanok maradtak, az őszövétség elfogadásában, bár ezen a vonalon nagy a mélységi eltérés. Ebben a televényben alakult ki a keresztény fundamentalizmus, aminek napjainkra világtörténelmet alakító szerepe van. Érdeemes jobban megismerni vele, mert szembemegy a fejlődés menetével.

A fejlődés menete értelmében a keresztény teológia igyekszik követni a világfelfogás tágulását. Az amerikai fundamentalisták ezt a módosítást megtagadják, olyannyira, hogy visszatérnek az őskor vallásszintjére, az alapokra, a fundamentumra.

A keresztény fundamentalizmus Amerikában

A Szegedi Piaristák web oldalán olvassuk:

– A Szentírás fundamentalista értelmezésének gyökerei a reformáció korára nyúlnak vissza, amikor azért harcoltak, hogy az írás betű szerinti értelmezéséhez hűek maradjanak... A Szentírás ilyen fundamentalista megközelítésének az az alapvető hibája, hogy elutasítja a bibliai kinyilatkoztatás történeti jellegét... A fundamentalizmus hajlamos a szellemi korlátozottságra...

– A fundamentalizmus az Amerikai Egyesült Államok protestáns egyházaiban a múlt század közepén indult ébredési és teológiai mozgalom. Ez időben szakadás következett be a liberális és a konzervatív protestáns keresztények között az Egyesült Államokban...

– Minden fundamentalista azért küzd, hogy a politikát rendelje alá a vallásnak. Üdvbizonyosságot kínál, mégpedig nemcsak a mennyben, hanem a földön is, így válik a belső és külső békét veszélyeztető tényezővé mindenütt, ahol csak hatalomra jut. Hogy a fundamentalizmus miként fenyegeti a békét, arra példát szolgáltathatnak a muzulmán államok. A judaizmusban és a hinduizmusban is van politikai súllyal bíró fundamentalizmus.

– A fundamentalizmus csupán a hetvenes években került a média figyelmének középpontjába. A judaista, keresztény és iszlám fundamentalista mozgalmak nyilvánossá válásának folyamatában három évszám jelenti a határkövet:

- 1977-ben Menahem Begin, a militáns politikus lett az izraeli miniszterelnök, akinek győzelméhez nagyban hozzájárultak a radikális vallási csoportok tagjainak szavazatai.

- 1980-ban a Moral Majority evangélikus koalíció hathatós segítségével Ronald Reagan az Egyesült Államok elnökévé választják: Reagan nagy lendülettel fog hozzá Amerika „visszakeresztényítéséhez”, megpróbálva istenadta, mitikus Új Jeruzsálemmé alakítani a teheráni túsdráma által megaláztott és a hatalmas mértékű infláció fojtogatta Amerikát.

- 1979 februárjában párizsi száműzetéséből Khomeini ajatollah hazatér Iránba, ahol az iszlám forradalmat követően kikiáltják az iszlám köztársaságot. Ugyanezen év novemberében terroristák támadják meg a mekkai Nagy Mecsetet, és lemészárolják a bent lévőket. Az iráni síiták ezzel szent helyeik, Mekka és Medina szaúdi fennhatóság alá tartozása ellen akartak tiltakozni (Lawrence 1989; Kepel 1994: 7-8).

Keresztény cionisták

„Szombat, Zsidó politikai és kulturális folyóirat”, Eperjesi Ildikó 2007-11-29.

– Szavakban és tettekben egyaránt kiállnak Izrael mellett a keresztény cionisták. Egyre többen próbálják ellensúlyozni őket az Egyesült Államokban, de a zsidó állam támogatása már alighanem az amerikai közélet elemévé vált. Valószínűleg több oka is van annak, hogy az amerikai keresztények Izrael Állam elkötelezett támogatói, szinte felekezettől függetlenül.

– A vallásos amerikaiak szerint a szabadságot nem az állam adományozza polgárainak, hanem Isten ajándékozza az embernek. Ezért a Közel-Kelet egyetlen demokráciája, Izrael – ahol, a környező országokkal ellentétben, tiszteletben tartják az alapvető szabadságjogokat – nyilvánvalóan természetes szövetségese az Egyesült Államoknak. Ráadásul 2001. szeptember 11-e után sokan felismerték, hogy Izrael ugyanúgy az iszlámista terrorral folytatott küzdelem élharcosa, mint az Egyesült Államok. Izrael támogatottsága jelentősen megnőtt az amerikaiak körében a New York-i merényletek után. Ehhez jön még az amerikaiak hagyományos együttérzése a zsidókkal az európai holokauszt miatt.

– A teljes evangéliumi keresztények azonban elsősorban azért támogatják teljes mellszélességgel a zsidó államot, mert a bibliai próféciák beteljesedését látják a zsidók egybegyűjtésében. Másik ismert nevükön: karizmatikus keresztények, az Amerikában hagyományos protestáns felekezetekről levált, rendszerint egy-egy karizmatikus lelkipásztor vezetése alatt álló közösségek. Magyarországon a Hit Gyülekezete sorolható ebbe a kategóriába.

– Az Ószövetségben Ezékiel könyvének 37. fejezete utal erre, amelyben a próféta a száraz csontok völgyében jár látomásában. Izrael házának tetemei előbb egybegyűjtetnek, majd az Úr Isten szellemet parancsol beléjük. Így születik Izrael újjá hamvaiból először fizikailag, majd spirituálisan és erkölcsileg. Az Újszövetségben pedig Jézus prófétál arról, hogy az utolsó időkben arról lehet felismerni, hogy virágzik az Izrael jelképeként tartott fügefa...

– Izrael Állam megalakulása után a keresztény cionisták egyre inkább bele akartak szólni a világpolitika alakulásába is. A cionizmus támogatására lobbikba tömörültek. Valószínűleg már abban is nagy szerepük volt, hogy az 1967-es hatnapos háború óta az Egyesült Államok lépett elő a zsidó állam legfőbb támogatójává, katonai, anyagi és diplomáciai téren is. Amikor pedig egész Jeruzsálem zsidó kézre került, a keresztény egyházak többségén eufórikus hangulat lett úrrá. A szeptember 11-i merényletek óta pedig egyenesen arról ír a nemzetközi sajtó, hogy az amerikai külpolitikát befolyásoló, hagyományosan erős zsidó lobbizhoz csatlakoztak a keresztény cionisták. Mintegy 45 milliós táboruk gyakorlatilag egységesen kiáll Izrael mellett az Egyesült Államokban...

– A keresztény cionisták nem tartják céljuknak a zsidók „áttérítését” a kereszténységre. A bibliai próféciaik alapján ugyanis úgy vélik, hogy a zsidó nép a Mindenható beavatkozása folytán fogja felismerni Jézusban a Messiást. A jelenlegi zsidó államot nem gondolják messiási államnak, csupán annak előkészületét látják benne, de éppen ezért anyagilag és erkölcsileg is támogatják.

*

„A közhiedelemmel ellentétben Izraelt nem annyira a (keleti parti) baloldali, liberális, zsidó értelmiségi elit támogatja a legvehemensebben, hanem a (déli) keresztény vallási jobboldal. Bármilyen furcsán hangzik is, már hosszabb ideje a politikailag neo-konzervatív, többnyire szekuláris izraeli politikusok és az evangelista keresztények közötti együttműködés befolyásolja a leginkább az amerikai politikát a Közel-Keleten, és ez a politikai szövetség áll Izrael feltétel nélküli washingtoni támogatása mögött.” (Such György, A protestáns fundamentalisták és Izrael, Élet és Irodalom, 47. évf. 9. szám.)

*

1978-ban Jimmy Carter elmondta, hogy cionistabarát meggyőződése milyen nagymértékben befolyásolta közel-keleti politikáját. Carter szerint Izrael nemzetállamának létrejötte a bibliai prófécia beteljesedését jelenti. Amikor azonban Carter habozott támogatni a Likud letelepítési programját, és a palesztinok számára is nemzeti otthon megteremtését kezdeményezte, az Izrael-barát koalíció és a fundamentalista evangélisták elpártoltak tőle, és az 1980-as választásokon Ronald Reagan támogatták.

Reagan elnökké választása nagymértékben vitte előre a keresztény cionista mozgalmat. Reagan nemcsak erősen Izrael-barát kormányzatot hozott létre, de sok fontos állást keresztény cionistákkal töltött be. Különösen az úgynevezett Premillennial Theology híveit támogatta.

Diszpenzácionalizmus

– A fundamentalista keresztény mozgalom egyik irányzata azt nevezi dispensationnek, amikor helyreáll a zsidó történelem folytonossága. A diszpenzácionalizmus azt tanítja, hogy a keresztény egyház egész története csak egy átmeneti időszak az Isten és a zsidó nép kapcsolatában. Isten azonban továbbra is a zsidókat tekinti az első számú kiválasztottnak, és ez akkor válik nyilvánvalóvá, amikor az „egyházi” végetért a történelemben, és Jézus mint Messiás ismét elfoglalja a Szentföldön az őt megillető helyet. Ezért a diszpenzácionalisták egyben a zsidók Szentföldre való visszatérésének és a zsidó történelem folytonossága helyreállításának a hívei. (...)

Összefoglalóan megállapíthatjuk, hogy a diszpenzácionalisták szinte minden gyakorlati szempontból cionisták, és a

zsidók megbízható szövetségesei. Szenvedélyesen terjesztik a judaizmust, és keményen harcolnak az antiszemitizmus minden formája ellen. Szinte minden diszpenzácionalista elveti azt az elgondolást, hogy emberi erőfeszítésekkel elérhető a tartós béke a közel-keleti térségben. Ehelyett azt vallják, hogy e térségben a háborúk egyre gyakoribbak lesznek, és ezek felgyorsítják a végidők közeledtét.

Tényként állapíthatjuk meg, hogy a diszpenzácionalizmus napjainkban erős befolyást gyakorol az Egyesült Államok kül- és belpolitikájára, mivel ehhez az irányzathoz tartozók alkotják a Republikánus Párt fő erejét. Az ő befolyásuk hatására tovább fokozódott az Egyesült Államok és Izrael szoros együttműködése. Egyes diszpenzácionalista szerzők, mint például Hal Lindsey, már az Antikrisztus tevékenységi helyét is megjelölték könyveikben. Korábban a Szovjetunióban, jelenleg pedig az Európai Unióban vélik fellelni az Antikrisztust.

– Idősebb George Bush, Bill Clinton és ifjabb George Bush nem teljesen osztotta Jimmy Carter vagy Ronald Reagan diszpenzációs nézeteit. Ennek ellenére folytatták elődeik erőteljes cionista irányvonalát. Ez jelentős részben a cionista lobbiként ismert érdekcsoport befolyásának az eredménye. ...A kereszténycionista mozgalom kezdettől fogva ellenezte a közel-keleti békefolyamatot. Ténylegesen hozzájárult az ottani konfliktusok fennmaradásához. Sajátos kereszténycionista tantétel az, hogy Izrael állam Palesztina területén való megalakulását feltétlenül támogatni kell. Ennek az a meggyőződés az alapja, hogy a zsidó nép továbbra is Isten választott népe, még ha külön egységet képez is Isten egyházától. A közelmúltban készült egy felmérés arról, hogy a fundamentalista keresztények körében mi a vélemény az evangélium és Izrael viszonyáról. A felmérés szerint a keresztény cionisták 24%-a hiszi úgy, hogy a keresztények Biblián alapuló kötelezése Izrael állam támogatása. Ezt a köteleységüket többféle módon is kifejezhetik. Az egyik kifejeződése ennek a magatartásnak, hogy Izraelt nem szabad hagyni elszigetelődni.

Amerika közel-keleti politikájára jelentős befolyást gyakorol az Izraelbarát Lobbi, amely biztosítani tudja, hogy a washingtoni törvényhozás évente mintegy 8 milliárd dollár támogatásban részesíti Izraelt adományok, kölcsönök, bankgarancia-vállalás, modern fegyverek szállítása és más katonai segítségnyújtás formájában. (Dr. Drábik János: Orwellia, 6. fejezet.)

Izraeli vagy cionista lobbi

Gazdag István: USA és a „Lobbi” hatalma

Történelmi okokból az Egyesült Államok alkotmányos felépítését eleve olyanra tervezték, hogy az állam erőtlen, a politikai osztály ingatag, az igazságszolgáltatási hatalom pedig (a bírói tisztség választás útján történő betöltése miatt) gyöngye legyen, és hogy a kormány politikája a különböző lobbik érdekeit tükrözze, amely lobbik viszont erősek, stabilak és gazdagok. Így módon az amerikai választási kampányok lényegében a vagyonos magánemberek és a mindenható lobbik körében végzett nyilvános pénztarhálások, az adományozók érdekeinek az állami politikában történő érvényesítésére vonatkozó kötelezettségvállalásokért cserébe. Éppen ezért az amerikai „demokrácia” valódi természetét tekintve egy plutokrácia, vagyis nem a nép, hanem a vagyonosok uralma, egy olyan rendszer, amelyben a korrupció normális és törvényes, mert mi másnak lehet nevezni azt, hogy egy lobbik teljesen nyíltan és hivatalosan megvesz és eltart egy (vagy több) szenátort vagy képviselőt, sőt adott esetben egy egész kormányt. Ebben a kontextusban kell tehát értékelni az amerikai zsidó lobbik

működését is, amit egyébként gyakran egyszerűen csak „a Lobbinak” aposztrofálnak, mert legaktívabb és legjobban szervezett lévén maga a lobbi archetípusa.

– Mitchell G. Bard (American-Israeli Cooperative Enterprise) szerint „a zsidók szinte vallásos hévvel vetik bele magukat a politikába”, ami nagyon is kézzelfogható eredményekkel jár. Mint arról hosszú távon meggyőződhetünk, az Egyesült Államok kongresszusában (szenátus és képviselőház) minden olyan előterjesztés, amely Izrael katonai vagy anyagi kedvezményekben való részesítését célozza, a száz szenátorból 99, a 435 képviselőből pedig legalább 400 támogatására számíthat. Jeffrey Blankfort ismert anticionista – és egyébként maga is zsidó származású – újságíró szerint a Lobbi úgy beidomította az amerikai nép képviselőit, mintha „cirkuszi állatok” lennének. Az általa gyakorolt ellenőrzés annyira totális, hogy maga az elnök sem kezdeményezhetne olyan intézkedést, amelyet a Lobbi károsnak tartana Izrael érdekeire nézve, ellenben a zsidó államnak kedvező javaslatait a kongresszus gyakran „megfejeji”. Ami a konkrét anyagi támogatást illeti, az USA az utóbbi két évtizedben több mint százmilliárd dollárt adott közpénzből dédelgetett kedvencének. Ez a segély sohasem apad el, és sohasem csökken, még akkor sem, amikor az amerikai államháztartás súlyosan deficitese, mint manapság. ...

– Mindezek a szervezetek elsősorban a keleti és nyugati part nagyvárosaiban ténykednek, ahol az amerikai zsidóság is összpontosul. Ez azonban egyáltalán nem jelenti azt, hogy a „hátsó ország” ne lenne érzékeny a befolyásukra, és ne figyelne a diszkurzusukra. A Lobbi állásfoglalásait ugyanis egyre inkább a magáévá teszi az ún. vallásos jobboldal derékhadát képező karizmatikus (evangelikál) protestánsok több tízmillió s táborára, akik 2006. február 7. óta az Egyesült Keresztények Izraelért (CUFI) nevű szervezetbe tömörülnek, amelyet többek között olyan nevek fémjeleznek, mint Gary Bauer, Reagan elnök egykori családpolitikai tanácsadója, volt republikánus elnökjelölt, David Brog, Ehud Barak volt izraeli miniszterelnök unokatestvére, és John Hagee teleevangelista prédikátor. A „keresztény AIPAC-nak” is nevezett CUFI célja ugyanaz, mint az eredetié: kongresszusi nyomásgyakorlás Izrael támogatása érdekében. A cionisták és a keresztény fundamentalisták (az ún. keresztény cionisták) között az utóbbi két évtizedben létrejött és a jelek szerint egyre erősödő véd- és dacsövetség ténye az amerikai történelem és belpolitika ismerői számára egyáltalán nem jelent meglepetést. Az Egyesült Államokban a Bibliát szó szerinti értelmező vallási fanatikuskok ugyanis szentül hiszik, hogy őseik Amerika földjére való érkezése és ottani megtelepedése isten adománya volt, az USA létrejötte és növekedése az ő nevében történt, lakóinak „nyilvánvaló sorsa” (Manifest Destiny) pedig isteni küldetés. Ilyen előzmények után magától értetődő isteni parancsolatnak tűnik számukra a Jahve nevében és az Ószövetség felhatalmazása alapján maguknak új államot (el)foglaló cionisták támogatása is.

*

„A legbefolyásosabb lobbicsoport, amit valaha láttam akár elnökként, akár azóta... Egyszerűen csinálják a munkájukat, és hihetetlenül nagy hatalmuk van ebben az országban... És elképesztően jól informáltak, elképesztően rámenősek, elképesztően hatékonyak” – jellemezte Jimmy Carter volt amerikai elnök egy interjújában az American Israel Public Affairs Committee (AIPAC) tevékenységét. 2007 márciusi rendes évi ülésén mutatta meg az amerikai zsidó politikácsinálók szövetsége, hogy milyen erőt képvisel. A washingtoni konferencián több mint 6000 AIPAC-aktivista jelent meg, az amerikai politika

legbefolyásosabb személyiségei közé tartozó kongresszusi képviselők és szenátorok tartottak előadást (ott volt Nancy Pelosi, a képviselőház első női elnöke, de beszédet mondott Dick Cheney alelnök is), de a következő évi elnökválasztás több esélyes jelöltje is megmutatta magát – írja az Economist. Az AIPAC megállítást követelő egy tucat ortodox zsidó tiltakozását szinte észre sem lehetett venni. Az Economist szerint teljesen jogos volt a nagyszabású parádé: az USA történetében a mostani törvényhozásban ül a legtöbb zsidó származású politikus. A képviselőházban 30-ra, a 100 tagú szenátusban pedig 13-ra nőtt a számuk a tavalyi év végi időközi választások után. A brit lap szerint mind a konzervatívok, mint a demokraták igyekeznek Izrael legmegbízhatóbb szövetségeseinek beállítani magukat.

Jimmy Carter szerint azonban elképesztő nyomás nehezedik az amerikai törvényhozás tagjaira külpolitikai kérdésekben az AIPAC által vezetett lobbi részéről. Igaz, a 2002-ben pont az egyiptomi–izraeli megbékélés nyélbe ütéseért Nobel-díjjal jutalmazott Carter 2006-ban megjelent könyvében azzal vádolja Izraelt, hogy máig folytatja a palesztin területek gyarmatosítását, és ez a közel-keleti béke legfőbb akadálya. A könyv miatt többen antiszemitának bélyegezték.

*

MTI-jelentés, Bordás Gábor, 2015. március 27.

– Barack Obama amerikai elnök szerint a héten újráválasztott izraeli miniszterelnökkel, Benjámin Netanjahuval „nehéz lesz utat találni” az izraeli–palesztin béketárgyalásokon a tartós rendezéshez.

Obama a Huffington Post-nak adott interjújában egyebek között azt mesélte el, miről beszélt pontosan Netanjahuval, amikor felhívta őt, hogy gratuláljon választási sikeréhez. Netanjahu a választás előtt azt mondta, hogy amíg ő a kormányfő, addig nem lesz palesztin állam, Obama viszont nyomatékosította: az Egyesült Államok továbbra is kétállamos megoldásban, független Izraelben és Palesztinában gondolkodik. Leszögezte, hogy komolyan veszik Netanjahu kijelentését, és ezért Washingtonnak fel kell mérnie, „milyen más lehetőségek állnak rendelkezésre” annak elkerülésére, hogy a térség ne süllyedjen káoszba.

Megfigyelők szerint Netanjahu nyilatkozata tovább növelte a feszültséget a hagyományosan jó amerikai–izraeli viszonyban. Obamát nemcsak a botrányos kongresszusi beszédével sértette meg, de azzal is, hogy kijelentéseivel aláasta az amerikai elnök szinte minden stratégiai célját a Közel-Keleten. A kétállamos megoldásról szóló, a korábbiaknál jóval higgadtabb kijelentései talán enyhíthetnek ezen a már-már ellenségeskedésbe forduló viszonyon, ami Izraelnek igencsak jól jönne, a Bloomberg forrásai szerint ugyanis a Fehér Házban már azt fontolgatták, hogy az USA változtat az Izrael számára kedvező vétópolitikáján az ENSZ Biztonsági Tanácsában. (Az USA vétói miatt nem tudott az ENSZ-BT soha olyan határozatot elfogadni, ami valóban ártana Izraelnek vagy elítélné az izraeli hadsereg háborús bűneit.)

*

Amíg a politikai irodalomban bűvszó a progresszió, a modernizmus, a felvilágosodás általánosan és világszerte, most tanúi vagyunk egy világhatalom sikeres visszatérítésének – az emberi társadalom évezredes fejlődésében megszerzett normák elvetésével – egy őskori hiedelemvilág primitív hagyományaihoz. Mindez felső szinten, erős vallásgyülekezeti társadalmi bázison, véres háborús vállalkozások isteni magasságos igazolásával.

(Magyar Élet)

Ágoston András

Autonómiák évadja

Hol tartunk?

Megszoktuk már, hogy a nyári holszezonban az utódorságokban szervezett nyári egyetemek fő politikai témája az autonómia. Hosszú évek után nem kifogásolhatja senki a kérdést: hol tartunk? Szordínóban kell megállapítani, a kiindulási pont tisztázódott, de nincs további kreatív mozgolódás sem a tudomány, sem a kisebbségi politikum köreiben. Budapesten, jöllehet már a szociálliberális oldalon sincs ellenzője az autonómiának, előrelépést az utóbbi években csak Orbán Viktor nagyjából visszhang nélküli megnyilatkozásai hoztak. A kormányfő beiktatásakor az autonómiáról elhangzott szavai az értetlenség falába ütköztek, majd lassan elenyésztek.

A fiatal autonómiakutatók, szakpolitikusok új nemzedéke minden oldalról megvilágította már a problémát, alaposnak mondható összehasonlító tanulmányok tucatjai láttak napvilágot, de két dologban nincs előrelépés.

Továbbra sem látunk legalább többségi véleményt arról, mi az oka az előállt helyzetnek. Nevezetesen, hogy a helyi hatalomhoz simuló külhoni magyar vezetők nem kaphatók az autonómia ügyének határozott, kezdeményező képviselőre. Másrészt, nincs egybehangzó és mérvadó vélemény arról sem, hogy a Nemzeti Együttműködés Rendszere (NER) miért nem vált a magyar-magyar (autonómiával kapcsolatos) párbeszéd tartalmilag is alkalmas műhelyévé.

Nekünk, a Kárpát-medencében élő magyaroknak nincs elfogadható magyarázatunk arra, miért nem alkottuk már meg az anyaország és a nemzetrészek közös, elfogadott, és a közösségekben külön-külön is többségi támogatást élvező politikai doktrínáját a kisebbségi érdekképviselő mibenlétéről, ezen belül a magyar autonómiatörekvések főbb jellemzőiről. S mindennek koronájaként: miért nincs egy legalább alapjaiban meghatározott autonómiamodel, amelyet a magyar állam nemzetközi politikai szinten is képviselhetne?

Az egyik, még fiatalnak mondható budapesti szakértő a minap erre mosolyogva jegyezte meg: a nemzetközi támadások keresztüztüében Magyarország egyszerűen nem vállalkozhat az autonómiakövetelések európai képviselőre. Szerinte látni kell azt is, hogy a külhoni magyar politikusok sincsenek jobb helyzetben.

E halogató alapállásnak felel meg az érvelés, miszerint az elszakított területeken a teljes körű és tényleges autonómia a megoldás, de addig, amíg ennek különböző formáit elérik, az a cél, hogy a magyarság olyan jogvédelmet és anyagi támogatást kapjon, hogy emelt fővel tudjon élni a szülőföldjén.

Addig, amíg? Nem is-is? Lassan negyed évszázados tapasztalat, hogy aki mellőzné az autonómiakövetelések nyílt és következetes képviselőt, az átmenetileg, vagy éppen a helyett a kisebbségi érdekvédelem más, politikailag kevésbé kockázatos formáira igyekszik felhívni a figyelmet. Minek tagadni, a külhoni politikai elitek belső küzdelmeit látva, miközben az egyes autonómiaformák abszolutizálása voltaképen

csak a politikai megkülönböztetést, a saját védjegy hangsúlyozását szolgálja, a kisebb ellenállás mentén kialakítható „megoldás” egyben felmentést is adhat. Csakhogy az autonómia ügyében folytatott tényleges küzdelmet semmi más nem válthatja ki. Még „addig” sem. Autonómiaügyben – s ez kezdettől fogva így van – csak a párhuzamosság fogadható el.

A véleményeknek ebben a kavalkádjában igazi felüdülés volt Kövér László minapi kijelentése, miszerint a nemzetegyesítésnek a napi gyakorlatban is működnie kell. S ez a magyar kormány és az egyes nemzetrészek vezetőinek felelőssége is egyben.

Igen ez a helyes irány. Remélhető, hogy a házelnök útmutatása áttöréshez vezet a nyári szabadegyetemek világában is.

Ágoston András

Az európai föderáció és a kisebbségi jogok

Egyezkednek a nagyok az EU-ban. Marin Schulz az EP német szociáldemokrata elnöke európai kormányt vizionál, míg Francois Hollande francia elnök inkább euróövezeti kormány létrehozását látja célszerűbbnek. S akkor az angolokról még nem szóltunk. Mindenesetre, a kétszességes Európa egyre inkább megvalósulni látszik.

A véleményeknek ebbe a görögtüzebe új szint vizs Winkler Gyula, erdélyi magyar EP képviselő, aki a Kossuth Rádió Vasárnapi Újság c. műsorában kijelentette: ő támogatja Martin Schulz föderalista elképzelését, mert ha az elképzelés megvalósul, akkor a kisebbségi jogok ügye is eggyel magasabb szintre kerülne. Aminek mi kisebbségiek csak örülhetnénk. Hogy is van ez a dolog?

Winkler Gyula, aki egyben a Romániai Magyar Demokrata Szövetség (RMDSZ) egyik befolyásos vezetője is, bizonyára örülne, ha a kisebbségi jogok ügye végre lekerülne a Kárpát-medencében működő magyar kisebbségi elit helyi hatalomhoz húzó szárnyának a kötelező „agendájáról”. Nem kétséges, hogy ez a fejlemény az RMDSZ-ben nemcsak a neptuni szellem letéteményeseinek okozna örömet, hanem az autonómiakövetelések képviselőtét nyugósen, vagy sehogy sem válláló rokonpártok felelős vezetőnek is. Persze tudjuk, az Unió eme átváltozásai egyelőre még nincsenek napirenden, de mégis. Nem sokatmondó a legbefolyásosabb magyar kisebbségi párt magas rangú vezetőjének ez a lelken-dező kijelentése? De még mennyire, hogy az!

Ezen a helyen többször írtunk már róla, hogy a Kárpát-medencében az Orbán-kormány nemzetpolitikai stratégiájának beköszöntével, megkezdődött a politikai harc a lelkekért. A lassan egymilliónyi kettős állampolgár nemzetbe való politikai beilleszkedésért.

A nemzeti oldal a kettős állampolgárságot és az autonómia megvalósítását tartja a kisebbségi nemzeti közösség integrálása legfontosabb pilléreinek. A másik, a szociálliberális oldal az egyén helyi társadalomba történő szerves beépülését szeretné inkább elérni.

Látni kell, hogy ebben a küzdelemben, amelybe a többségi

társadalmak elitjei saját nemzeti érdekeiket szem előtt tartva eszközökben nemigen válogatva szálltak be, a magyar oldalon sem a magyarországi balliberális erőkre, sem azok helyi rezidenseire nem lehet számítani. A kétpólusú magyar kisebbségi elitek helyi hatalomhoz anyagi alapon kötődő szárnya csak teng-leng, mert a történelmi küzdelemben az igazság, a magyar nemzeti érdek bizony nem a középen van. A kisebbségi magyar vezetők jól látják, hogy a politikai semlegesség, amit oly nagy előszeretettel műveltek az elmúlt húsz-huszonöt évben, nos, az immár tarthatatlan. A színválásnak egy elfogadható módja van. Az, ha érvényesül a magyar miniszterelnök beiktatásakor autonómiáról elhangzott kijelentése. Ha minden kisebbségi közösség a nemzetközi porondon is képviselhető autonómiamodellel lép fel.

Innen nézve Winkler Gyula álláspontja elfogadhatatlan.

Autonómiaharc ellenszélben

A székelyföldi autonómiatörekvésekről, az eddig megtett útról, az elhibázott lépésekről, a román hatalom akadékoskodásai okozta energiaelszívásról is szó esett Tusványoson A birodalom visszavág című beszélgetésen.

Az érintettek, a „birodalom” képviselői, Kovászna és Hargita megye prefektusai nem fogadták el a meghívást, és szószólót sem küldtek maguk helyett, így volt és jelenlegi önkormányzati vezetők, valamint a Székely Nemzeti Tanács (SZNT) képviselője válaszolt a moderátor, Benedek Erika kérdéseire.

Csíkszereda ügyészség által meghurcolt és a vádak miatt lemondott polgármestere, Ráduly Róbert szerint kétféle kormánybiztos regnált, regnál a két székelyföldi megyében: aki meggyőződésből jár el, akadékoskodik, illetve aki parancsot teljesít. Véleménye szerint Hargita megye jelenlegi prefektusa ez utóbbi kategóriába tartozik, „tulajdonképpen nem rossz ember”, de felső utasításra kénytelen végrehajtani a magyarság által ellenségesnek tartott lépéseket. Ráduly szerint már nemcsak Mircea Dusa, de a jelenlegi belügyminiszter, Gabriel Oprea is egyik fontos korifeusa a Székelyföld-ellenességnek. Ilyen összefüggésben úgy látja, a székelyföldi önkormányzatok „nagyon gyengén muzsikálnak” az autonómia ügyében, alig néhányan fogadták el az SZNT által javasolt határozatot, és erre más magyarázatot nem talál, mint gyávaságukat. Mezei János gyergyószentmiklósi polgármester úgy véli, az ő meghurcolásának is az a célja, hogy megfélemlítsék az itt élőket, és úgy tűnik, eredményes akció volt, mert az utóbbi időben nagyon elhalkult az autonómiáról szóló közbeszéd. Kitért az SZNT-re is, amely „nagyon fontos felépítménynek ígérkezett”, és amelyre nagy szükség is van, mert „egy nem politikai szervezet megteheti, elmondhatja mindazt, amit a politikusok nem tudnak, nem akarnak”. Ám meglátása szerint Izsák Balázs elnök nagyot hibázott, éppen a politika-

fölöttiséget, a pártatlanságot adta fel, amikor tavaly az elnökválasztási kampány során lecsatlakozott az egyik párt jelöltje mellett. Az autonómiáról szólva kifejtette: nem lesz jobb az élet, sokkal többet és fegyelmezettebben kell dolgozni, csak éppen nem mindegy, hogy az ember magáért vagy másért munkálkodik. Ráduly Róbert szerint lesz autonómia, és ez elsősorban rajtunk múlik, az itt élőknek kell „elsöpörniük” a jövő évi választáson azokat – polgármestereket, önkormányzati képviselőket –, akik addig nem fogadják el a székelyföldi autonóm régióhoz tartozásról szóló szándéknyilatkozatot. „Elég sok rés van a pajzson, meg kell találni, és be kell tömni azokat, ez a következő feladat” – mondta.

Az SZNT képviselőjében felszólaló Árus Zsolt szerint egy számbeli kisebbségben élő népcsoport akkor lehet sikeres, ha „megtalálja a rést a pajzson, illetve, ha képes innovatív módon úgy megközelíteni a kérdéseket, ahogy nem számít rá az ellenség”. Ebbe a kategóriába tartozik a két sikertelen népszavazási kezdeményezés után a tavaly javasolt, autonómiáról szóló határozatok elfogadása, ki kellett zárni annak lehetőségét, hogy a prefektus érdemben meg tudja akadályozni. Ezért találták ki, hogy petíció formájában nyilvánítják ki a képviselők az őket megválasztók akaratát. 55 önkormányzat elfogadta, ezeket a dokumentumokat eljuttatták különböző külföldi fórumokra, és elérték azt, hogy most már az Európa Tanács titkára is pontosan tudja, miről van szó, mi a helyzet Székelyföldön. A prefektusok megtámadták ezeket a határozatokat, de Európában ugyancsak furcsán néz ki, hogy egy közösségnek nincsen joga még véleményt nyilvánítani sem. „Az igazság az, hogy ebben a kérdésben a prefektusok a mi pályánkon, nekünk játszanak” – vélekedett Árus Zsolt, aki azt is hozzáfűzte, látszik tehát az eredmény, ennek kellene meggyőznie a maradék 98 székelyföldi önkormányzatot, hogy ők is fogadják el a határozatot.

Székelyföldön szabadságharc folyik, a birodalom pedig azt szeretné, ha ez csupán személyes szabadságunk védelmére korlátozódna – utalt a Ráduly Róbert által is említett letartóztatásokra Tamás Sándor, a Kovászna megyei tanács elnöke. A birodalom ellenreakciója a székelyek nagy menetelése után erősödött fel, 2013 őszén, a szervezés során is jól érzékelték, hol lendült át a tiltás engedékenységre: amikor látták, hogy megvan a kritikus tömeg, amelyet erővel nem tudnak legyőzni, így utolsó pillanatban rábólintottak a megmozdulásra. Tamás Sándor szerint az összefogás hozhat eredményt, ez a menetelés során is bebizonyosodott, „másképp egyenként fognak ledarálni, erre minden eszközük és erejük megvan”. Felidézte, hogy Háromszéken az elmúlt három évben a prefektúra 154 pert indított az önkormányzatok ellen kimondottan magyar ügyekben (zászló, kétnyelvű felirat, anyanyelvhasználat), „meg akarnak törni és van, akit sikerült” – mondta. Ő is hangsúlyozta, hogy Székelyföld autonómiája a következő években fontos ügy lesz Bukarestben, Budapesten és Brüsszelben egyaránt, „csak rajtunk múlik, hogy ki tudjuk-e használni ezt az időszakot”.

(Háromszék)

A magyarság kisemmizése

Illúziók, ámitások. A második világháború után, amikor a párizsi békeszerződés (1947. február 10.) még nem garantálja a magyar többségű Észak-Erdély Romániához csatolását, engedmények sora biztosítja a megmaradás intézményeinek működését. Az 1948-as tanügyi reformig – az óvodától az egyetemig – kiépül a magyar iskolahálózat.

1945-ben visszaállítják a betiltott dél-erdélyi magyar iskolákat. Brassóban és Kolozsváron magyar főtanfelügyelőségek létesülnek. 1945. május 28-án királyi rendelettel létrehozzák a magyar tannyelvű Bolyai Tudományegyetemet. Az erdélyi magyar politikusok egy része – köztük Kurkó Gyárfás, a Magyar Népi Szövetség elnöke – hisz az ámitásnak. Vannak olyanok is, akik nem táplálnak illúziókat. 1945/46 telén Márton Áron püspök figyelmeztet, hogy a magyar intézmények léte csak ideiglenes és kirakatjellegű. Idézzük szavait, melyet dr. Csörgő Lajosnak, a Bolyai Egyetem lektorának mondott: „Csörgő kérem, maga tényleg azt hiszi, hogy az önálló magyar egyetem sokáig megmarad?”

Az iskolarendszer elsorvasztása

A Párizsi békeszerződés aláírása után Románia gyorsan számolja fel a magyar iskolarendszert. 1948-ban államosítja a magyar egyházak vagyonát. 2140 épület – iskola, kórház és más közösségi intézmény – mellett nagy kiterjedésű szántók és erdők kerülnek állami tulajdonba. Mivel e vagyon összértéke Románia egy évi jövedelmét teszi ki, ugyanakkor a román politika érdekelt a magyarság gazdasági és kulturális lehetőségeinek korlátozásában, a román kormányok mai napig halogatják, akadályozzák a magyar tulajdon maradéktalan visszaszolgáltatását. Mindezt teszik akkor, amikor ez alapfeltétele Románia NATO- és európai uniós csatlakozásának.

1948-ban felszámolják a magyar tanfelügyelőségeket, szakiskolává minősítik az elméleti magyar iskolák egy részét. A közoktatási minisztériumban megszüntetik a nemzetiségekért felelős főosztályt. 1950-ben felszámolják az önálló magyar művészeti középiskolákat, főiskolákat, amelyek vegyes tagozatúvá válnak. 1959-ben a Bolyait egyesítik a Babes Tudományegyetemmel. 1948-ban a Marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyszerészeti Intézet önálló magyar főiskolaként kiválik a Bolyai Tudományegyetemből. 1962-ben anélkül, hogy a korábbi jogállását megváltoztatnák – szóbeli utasítással – kétnyelvűvé változtatják. Az intézmény rövid idő alatt román jellegű lesz, 1991-ben felveszi a Marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyszerészeti Egyetem nevet. Az 1945-ben alapított Bolyai Tudományegyetem 70. évfordulóján – amely a Marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyszerészeti Egyetem jogelődje – már egy szót sem pazarolnak arra, hogy megemlítsék, ezek magyar tannyelvű egyetemek, amelyeket elrománosítottak. Az ünneplésen nem vesznek

részt a magyar tanárok, tiltakozva a magyar tagozat elsorvasztása ellen.

Kérdéses a jogállamiság

A Batthyáneumot a katolikus egyház csak korlátozott joggal veheti vissza. Újból államosítják a Református Székely Mikó Kollégiumot. A korrupcióellenes ügyészség vizsgálja, miként adták vissza a magyar felekezeteknek az ingatlanokat. Szatmár megyében három település önkormányzatától kérnek adatokat a római katolikusoknak visszaszolgáltatott ingatlanokról. Egyetérthetünk Balog Zoltánnal, az emberi erőforrások miniszterének Szatmárnémetiben elhangzott véleményével: a restitúció megkérdőjelezése veszélyezteti a romániai jogállamiságba vetett hitet. Mivel az államnacionalizmus igyekszik kisemmizni magyar közösségünket, szükség lenne egy fehér könyvre, amely ismertetné azt a sötét kálváriát, ami a visszaadott ezer és az ennél nagyobb számban állami tulajdonban maradt magyar épületet érinti. Most két nagyhírű magyar intézményt – a gyulafehérvári Batthyáneum és a sepsiszentgyörgyi Református Székely Mikó Kollégium – mutatunk be, melyek megjárták a román jogszolgáltatás útvesztőit, buktatóit.

Van is, nincs is Batthyáneum

A gyulafehérvári Batthyáneum – a hatalmas értékű könyvtár és tudományos gyűjtemény – visszaadása a római katolikus egyháznak nem egyszerű, mert a román állam igényt tart e magyar kulturális örökségre is. A visszaszolgáltatásra hosszú pereskedés után 1998-ban került sor. Úgy tűnt, győz a méltányosság, a jogállamiság. Azonban az ezredforduló után hatalomra jutó kormányok – a háttérben meghúzódó nacionalista erők nyomására – bírósági úton lépnek fel a tulajdon visszaállítása ellen. A katolikus érsekség kénytelen a strasbourgi Emberi Jogok Európai Bíróságához fordulni. E bíróság Romániát a tulajdonba való visszahelyezés késleltetéséért 25 ezer euró kifizetésére utasítja. Mindezek ellenére a hatóságok továbbra is megalázzák az érsekséget. Az egyház képviselői csak minisztériumi engedéllyel léphetnek be saját tulajdonukba.

A Batthyáneum könyvtára nemcsak tudományos gyűjtemény, hanem összmagyar kultúrkinés is. A gyűjteményt 1798-ban Batthyány Ignác (1741–1798) erdélyi katolikus püspök, vallástörténész és heraldikus alapítja. A könyvtár 60 ezer kötetet őriz, köztük 927 kötetnyi kéziratot és kódexet. Az ősnymtatványok száma 565, a legértékesebb a Codex Aureus, amelyet 812-ben írtak aranybetűkkel a lorschsi bencés apátságban. Itt marad fenn az egyik korai magyar nyelvemlékünk, a Gyulafehérvári sorok (1310–1320). Itt található a legrégebbi kéziratos protestáns énekeskönyv eredetije, a *Döbrentei-kódex* és a **Batthyány-kódex** is. Példaként említem, hogy a *Codex Aureus* értéke egymagában 25 millió dollár.

Székely Mikó Kollégium

Le kell írunk újból és újból: Románia 2014 novemberében másodszor is államosítja a Székely Mikó Kollégiumot. A sepsiszentgyörgyi református iskola alapítását a Rikánbelőli Református Egyházmegye határozza el 1857-ben. Az oktatás a református vártemplom kaputornyában kialakított osztálytermekben indul. 1858-ban az Egyházi Főtanács javaslatára megszervezik azt a IV. elemi osztályt, amelynek tanulói 1859-ben az új gimnázium első osztályába iratkoznak. Ekkortól számítják a Mikó alapítását *Székely Tanoda* néven. Az iskola az 1863/64-es tanévben költözik a mai telkére. A hatalmas épületegyüttes kialakítása, felszerelése több mint 30 évig tart. A főtéri szárny 1870 és 76 között épül Zofal Gusztáv tervei alapján, melynek költségeit gr. Mikó Imre vállalja. Az egyháznak az iskolaépítésre több mint 2500 személy ajánl fel pénzt, több százan pedig építőanyagot. Sepsiszentgyörgy városa telket ajándékozik és alapítványt hoz létre.

Gróf Mikó Imre 1876-os 60 ezer forintos adományából fejlesztik az iskolát főgimnáziummá. Nem véletlen tehát,

A Mikónak a református egyház lenne a legjobb gazdája

Albert Levente felvétele

hogyan az iskola felveszi a *Székely Mikó Tanoda* nevet. A város előljáróságának ötleteként, a három alapító – a református egyház, a székely nép és Mikó Imre – tiszteletére 1881 után honosodik meg az *Ev. Ref. Székely Mikó Tanoda* megnevezés (is).

A déli épületszárny a budapesti főépítész, Alpár Ignác tervei alapján épül. Átadására 1893-ban kerül sor. Ez idő tájt jogosan beszélhetünk a Mikó Kollégiumról úgy, mint a hét erdélyi református középiskola egyikéről. Kitűnően felszerelt református kollégium, melyben szakképzett tanárok, könyvtár, szertárak és konviktus áll a diákok rendelkezésére.

A román uralom idején

1918 november derekán kezdődik Erdély megszállása, melyet a szégyenteljes Trianoni diktátum (1920) szentesít. Kelet-Magyarország területe – a történelmi Erdély, Partium és Bánság – fölötti román uralom végleges marad. A Mikó állami támogatás hiányában csak saját anyagi erejére és a székelység közadakozására számíthat, mert Románia az iskola működését nem támogatja, csak eltűri. Ezért furcsa, hogy most a magyar iskolát saját tulajdonának tekin-

ti. A magyar oktatás erősítésére fogadta be a Mikó épületeibe Csutak Vilmos igazgató az Elemi Iskolát, a Polgári Leány- és Fiúiskolát. Amikor 1940. november 7-én a földrengés tönkreteszti az épületet, az oktatás a Tanítóképző épületébe szorul, majd 1944 decemberétől a kijavított épületben folytatódik.

Az iskola megnevezése sűrűn változik, a társadalmi-politikai átalakulások tükréeként. Az 1944/45-ös tanévben a Magyar Tannyelvű Líceum, majd az államosításig Református Székely Mikó Kollégium nevet viseli. A Székely Mikó Kollégium épületét az 1948/176-os dekrétummal államosítják. 1948-ban felveszi a Magyar Fiúlíceum nevet, majd sorban X Osztályos Fiú Középiskola, 1-es számú Magyar Tannyelvű Középiskola, 1-es számú Középiskola, 1-es számú Líceum, 1-es számú Reál-Humán Líceum és végül Matematika–Fizika Líceum. 1989-ben visszanyeri a Székely Mikó Kollégium nevet. 1993-ban önálló tagozataként beindul a református oktatás, majd 1996-tól önálló intézmény, s felveszi a Református Kollégium nevet. Hosszú perek után 2000 decemberében visszakerül az Erdélyi Református Egyházkerület tulajdonába. Azonban a perek újrafeldőlnek, a Mikót 2014. november 26-án újraállamosítják.

Veszélyben az iskola

A Mikó Háromszék legnagyobb magyar tannyelvű iskolája. Amíg Sepsiszentgyörgy magyar többségű és magyar vezetésű, a kollégium magyar tannyelvűsége nem forog veszélyben. Azonban, ha a régiósítást a román nacionalista elit terve szerint valósítják meg, és Székelyföldet beolvasztják a Középrégióba, amelyben a magyar számarány 30 százalék alá csökken, a székelység beleszólása saját intézményeinek vezetésébe formális lesz. A Mikó sorsáról idegenek fognak dönteni, felgyorsul a románosítás, a betelepítés, megváltozik a város etnikai összetétele. Hosszabb távon a Mikó fennmaradásának garanciája csak az lehet, ha visszakerül a református egyház birtokába.

Küzdeni a közösségi jogokért

A Mikó visszaállamosítása nagy veszteség, akárcsak a többi ezernyi ingatlan, amelyet Románia bitorol. A magyarság kisemmizése egyértelmű, ki van szolgáltatva a hatalom kényének-kedvének. Ideje felébredni! A békés tiltakozás fegyverével, de hatalmas tömegdemonstrációk során kell elmondani a világnak, hogy a másodrangú, megtűrt állampolgári státust nem fogadjuk el. Minket kollektív jogok illetnek meg. Ezért követeljük a helyi, a kulturális és a területi autonómiát.

Elsőként elvárjuk a magyar iskolarendszer azonnali és teljes visszaállítását. A magyar nyelv hivatalos nyelvvé nyilvánítását. Egy olyan ország, mint Románia, amely arcátlan módon a kisebbségi kérdés modellértékű megvalósításával kérkedik, követhetné a finn modellt. Ott ahhoz, hogy a finn és a svéd nyelv hivatalos legyen, egyetlen feltételt szabnak: a kisebbségi számarány érjen el nyolc százalékot. A nyelvismeret elsajátítását anyagilag is lehetne támogatni. Európában erre van példa! Jogainkról nem mondhatunk le, mert Erdély területén csak így lehet jövőnk!

(Háromszék, 2015. július 4.)

Felirat nélkül a gidófalvi község háza

Napjainkig sikerült átmenteni a romániai totalitárius rendszert – összegeztek egy hétvégi, az 1990. júniusi bányászjárás huszonötödik évfordulóján tartott temesvári fórum előadói.

Florian Mihalcea, a Temesvár Társaság elnöke egyrészt kijelentette, a kommunista bűnösöket mindmáig egy egész állami-hatalmi szövetség védi, másrészt az előbbieket megerősítve Dan Voinea nyugalmazott vezérőrnagy, volt katonai főügyész megjegyezte: a „rendőrökből, katonákból, ügyészekből, titkos ügynökökből, politikusokból, állami hivatalnokokból, egyetemi tanárokból, nagyvállalkozókból áll az a »láthatatlan hadsereg«, amely az elmúlt esztendőket valamennyi hatalmi rendszerének kedvezményezettje volt”.

És most nézzük meg, a Temesváron emlegetett láthatatlan hadsereg miként válik láthatóvá Háromszéken. Miféleképpen például sehogy sem találnak nyugalmat a prefektusok, a hatalom nem túlságosan rangos, ám annál hűségesebb és alázatosabb főhadnagyai, szolgálatkész alattvalói. Akik nem a térség társadalmi, gazdasági gondjait próbálják bár tüneti kezeléssel orvosolni, hanem a magyar közösség ellen cselekednek, perelnek, mindenkor a jogszerűségekre hivatkozva. Ám a törvény felkent őreiként inkább a múltat őrzik, mintsem a jövőt szolgálnák, mert szinte mindegy, hogy hívják a kormánypárt éppen aktuális szolgálatosát, dül a tábla- s a zászlóháború, zajlik az értelmetlen csörte

Eközben megaláztatásunknak nincs határa. Nemrég éppen Gidófalván kellett fehérre meszelni az önkormányzat régi épületén a kétnyelvű, Község háza – Casa comunală feliratot, táblabírószági végzésnek eleget téve. Egy ilyen prefektusi indíttatású bírósági eljárás, annak végeredménye nem más, mint az elmúlt és elfeledettnek tartott totalitárius rendszer maradványa. Már kétnyelvű feliratként sem állhat egy vidéki, 1904-ben épített, majd restaurált polgármesteri hivatal homlokzatán a Község háza felirat? E döntéstől már csak néhány lépés a látható és jól érzékelhető diktatúra.

Persze, lehet jogszabályt s határozatokat értelmezni, magyarázni, végrehajtani, vagyis perelni és fellebbezni, végül pedig kötelezni, azaz meszeltetni. De ez esetünkben csak annyit jelent: gátlástalanul zajlik a háromszéki magyarság megalázása. A Székelyföldön élő magyarok ellehetetlenítése, jogainak csorbítása, közösségi szétzúzása továbbra is kimondatlan hatalmi törekvés.

Lassú víz partot mos: ma lemeszelünk egy Község háza feliratot, holnap lemeszeljük utcáink, iskoláink névtábláját, holnapután pedig településeink következnek. Mert – aki nem emlékezne – volt idő, amikor Gidófalvát magyar nyelvű napilapban csak Ghidfalauként lehetett leírni.

(erdély.ma)

Frunda szekus besúgó volt!

Frunda György, az RMDSZ prominens politikusa, Victor Ponta miniszterelnök tanácsosa a Securitate besúgója volt – derült ki a CNSAS (a kommunista titkosrendőrség dokumentumait kutató hivatal) kutatásaiból

Minden átvilágításon tagadta...

Az RMDSZ egykori elnökjelöltje, Victor Ponta jelenlegi miniszterelnök tanácsadója, egykori szenátor és képviselő a Securitate besúgója volt. Legalábbis ezt állítja a CNSAS, hozzátéve, hogy az elmúlt 25 évben minden átvilágítás alkalmával Frunda „tisztának” hazudta magát. A volt kommunista titkosrendőrség iratait vizsgáló hivatal dokumentumaiból kiderül, Frunda Györgyöt (akkoriban Gheorghe alakú névvel) 1979-ben beszervezte a Securitate, és EMIL, FRICIU, illetve FRENDE fedőnevekkel jelentett.

A politikus múltjára akkor derült fény, amikor a CNSAS hivatalból ellenőrizte Frunda múltját SRI-s dokumentumok kikérésével egyetemben, elnöki tanácsadóként való kinevezésekor. Az illetékesek két évig vizsgálták a minden bizonnyal vaskos dokumentumköteget, valamint figyelmük kiterjedt Frunda egykori környezetének aktáira is, beleértve azokat a személyeket, akikről az RMDSZ egykori alapítója jelentett, vagy jelenthetett. A besúgás mindvégig tartott, az utolsó, Frunda fedőneveire hivatkozó dokumentum 1989. 9. 25. keltezésű.

Mindezek tudatában szembeötlő, hogy Frunda György 25

évig letagadva múltját, félrevezette a hatóságokat. Politikai önéletrajza ugyanis felsorol minden, a közjó és a törvényhozás érdekében betöltött tisztséget, de az egykori besúgó karierről természetesen hallgat. Frundát a besúgómúlt sem gátolta abban, hogy a rendszerváltás óta az alkotmányozási bizottsági tagságtól elkezdve honatya és elnökjelölt is legyen. Igaz, a román törvényhozásban az ilyen múlt a cinkosok előjogaként talán előnynek is számított, és számít a mai napig is.

Még kínosabb, hogy a magyar kisebbség politikai, illetve érdekvédelmi tevékenységének is prominens szereplője volt, annak ellenére, hogy tevékenységének színvonala kevés haszonnal szolgált az általa képviselt erdélyi magyarság ügyének. Feltevődik a kérdés, még ki volt az RMDSZ és egyéb erdélyi magyar pártok soraiból a kifejezetten a magyar kisebbség megtörésére szakosodott Securitate fizetett vagy önkéntes, esetleg kényszerített besúgója. A végén a beszerzési mód nem is számít, csak az, ki vállalt köztisztviselést, tudva, hogy ilyen szörnyű múlt terheli.

Frunda állítólagos, de bizonyítottan látszó múltja nem is azért káros, mert támadási lehetőséget biztosít az erdélyi magyarság jogait elgáncsoló és azokat ostromozó román közvélemény jelentős részének. Talán nem is azért, mert Bukarest mindig is tudatában lehetett Frunda múltjának, és esetleges zsarolás útján – a magyarság nem kis kárára –, befolyásolták tevékenységét. Inkább azért kínos és felháborító, mert bizonyítja, az árulás nem 25 éve kezdődött... (itthon.ma)

Hadisír-asszimiláció az Ojtozi-szorosban, Sósmezőn

A Magyar Patrióták Közössége az Ojtozi-szorosnál levő első világháborús katonai temetőben járt. Megdöbbentő dolgokkal találkoztak a helyszínen.

A magyar múlt eltörlésére tett kísérletek aligha számítanak kirívó eseteknek az elmúlt évek, évtizedek romániai viszonyait tekintve, abban viszont van valami vérlázító, hogy a múlt kiretusálása a halottakat sem kíméli.

1916-ban a Magyarországot hátba támadó román hadsereg

az Ojtozi-szorosnál tört be az országba. Az osztrák-magyar és nyugati frontról ide átdobott német csapatok megállították az offenzívát. Az 1917 nyarán indult román ellentámadás során az egyik legvéresebb ütközetet itt vívták augusztus 8 és 19. között. A harcok hősi áldozatait, **túlnyomórészt német, bajor, osztrák és magyar katonákat Sósmezőn, hadisírban helyezték végső nyugalomra.** A vastag, időtálló kőkeresztekre így a legtöbbször német, vagy magyar nevek kerültek. Erdély elcsatolását követően azonban nemcsak Erdély lett „ősi román föld”,

de a hősi halottak is románná asszimilálódtak. A helyiek elmondása szerint a sírköveken a neveket átvették román elesett katonák nevére. A kegyeletsértő, barbár aktus nyomai **ma is látszanak a kereszteken.** Történetek ennél betegbb dolgok is: a magyar és német harcosok csontjait kiásták, és a temetőben álló román emlékmű alatti terembe hordták le, így a dicsőséges Román Királyi Hadsereg szimbolikusan is felülke-rekedett a halott ellenségén.

Magyar csontok és koponyák

A sósmezői hadisírok elrománosítását többen is jelezték a Honvédelmi Minisztériumnak és a Hadtörténeti Intézetnek. 2011-ben **Hende Csaba** honvédelmi miniszter is foglalkozott a kérdéssel, szót emelt az eset ellen, és így nyilatkozott: „Célunk, hogy a sírkert helyreállítása a feltárt történeti adatok alapján valósuljon meg, amelyre – terveink szerint – 2012-ben sor fog kerülni.”

Mindezt a magyar kormány kegyeletsértésre és a 2008-as kölcsönös román-magyar hadisír-egyezményre hivatkozva teljes joggal tette volna. Az államközi megállapodás ugyanis kimondja, hogy a két ország biztosítja a „Románia területén található magyar hadisírok és háborús emlékművek megőrzését és a háborús elesettek örök nyugalomhoz való jogát.”

Azóta valóban történt változás: az utolsó magyar neveket is eltüntették. A román nevektől, feliratoktól és színektől hemzsegó sírkertben egyedül egy újonnan és nyilvánvalóan a katonára (vitéz **Kovács József**) leszármazottja által állított fakeszt és egy kurta magyar nemzeti szalag emlékeztet arra, hogy valójában kik „nyugszanak” a föld alatt.

forrás: Izing Máté

Nagy Major Gábor

Mátyásbé barátomnak

Nem értem /meg versbe-bújdosásaid
vagyok annyira erdélyi és magyar /büszke is
hogy szerethetek románt, zsidót és kínait
és lenézhetem mi szívbemarkoló -
a szellemtelenséget e kis hazában itt.
Erdélyben ezer béklyótól megkötötten
havasi legelőn vígan legelhettem
és átkozva bár a hatalom s létem
mindennapjait, a szellem asztalánál
koccintgattam az öröklétre, s ha elhagyott
kit szerettem örökre, társaimmal együtt
megkapartuk a hamut,
„tüzet vigyáztunk s csillagot” mint jó
elődeink, és nótával takartuk el
sorsunk keserveit.

2014. 12. 02.

Utólag jutott el hozzánk az alábbi tudósítás

Kidobták a magyar keresztet Sósmezőn

A sósmezői temető kerítésén kívül talál-ták azt a fakesztet, amelyet a magyar parcella szélén az 1917. augusztus 11-én Sósmezőn hősi halált halt vitéz Kovács József leszármazottai nemrég állítottak a hős kato-na emlékére.

A kereszten kis nem-zetiszínű szalag emlékeztetett arra, hogy abban a parcellában magyar hősök nyugszanak. Az emlékjelet pár nappal ezelőtt ismeretlen tettesek kiásták és a kidobták - tudtuk meg a szomszédoktól.

Vitéz Kovács József meggyalázott emlékjele

(Háromszék)

Gondolatok a Marosvásárhelyi Orvosi- és Gyógyszerészeti Egyetem jövőjéről

A Marosvásárhelyi Orvosi- és Gyógyszerészeti Egyetem (MOGYE) nemrégiben ünnepelte fennállásának 70-ik évfordulóját. Az egyetem jogelődjét az 1945 évi 407-es számú királyi rendelettel hozták létre, kizárólag a magyar nyelvű orvos- és gyógyszerésképzés céljából. Kezdetben az orvosi kar a kolozsvári Állami Magyar Egyetem, a későbbi Bolyai egyetem keretén belül működött, de a román orvoskollegák intoleráns viselkedése miatt 1946-ban az orvosi karnak, a gyógyszerészeti karral kiegészülve Marosvásárhelyre kellett költöznie. Az akkori „flekkenvárosnak” becézett település vezetősége és lakossága egyaránt kitörő örömmel fogadta a hírt, megadva minden segítséget a költözkedéshez, valamint biztosította a megfelelő ingatlanokat (mindenek előtt a volt kadetiskola impozáns épületét).

A MOGYE egyetlen olyan intézményként jött létre Romániában, amely a közel másfélmillió erdélyi magyarság számára anyanyelven beszélő orvosok és gyógyszerészek képzését tette lehetővé. A MOGYE 1962-ig csak magyar nyelven működött, országos és nemzetközi hírnévre tett szert. Alapítói neves európai híró professzorok voltak, sokan közülük magyarországi vendégtanárok, akik 10-15 évet töltöttek Marosvásárhelyen, azért, hogy e rangos intézményt megteremtsék és nemzetközi sikerű útján elindítsák.

1962-ben egy telefonon közölt párthatározat elrendelte a román tagozat létrehozását, amely 1962 őszén minden előzmény és előkészítés nélkül megjelent, beindult. A kezdetekkor talán egyesek elhitték, hogy az így kialakult kétnyelvű struktúra az egyetem továbbfejlesztését fogja szolgálni. Később csalódniuk kellett. A kétnyelvű oktatás bevezetése ürügyén erőszakos elrománosítás vette kezdetét, amely azt eredményezte, hogy magyar nyelven csak előadásokat lehet tartani, az elméleti oktatáson kívüli tevékenységek, vagyis a gyakorlatok, megbeszélések, tudományos szakdolgozatok előadása, szemináriumok, záróvizsgák, diplomavizsgák, államvizsga dolgozatok megírása, megvédése, rezidensi vizsgák csak román nyelven történhetnek. Ez azt jelenti, hogy a tananyag 30%-a magyar, 70%-a pedig román nyelven kerül elsajátításra. Sérül tehát a magyar hallgatók óhaja, alkotmányos joga, akik a tananyag tökéletesebb elsajátítása érdekében választották az anyanyelvi oktatást.

Fokozatosan megváltozott a magyar és román oktatók, valamint hallgatók aránya, mivel folyamatosan nagyszámú kiváló magyar oktatót nyugdíjaztak vagy bocsátottak el, s egyre kevesebb magyar hallgatót vettek fel. A kezdetben paritásos, fele-fele arány jelentősen eltolódott, 1989-ben a diktatúra bukásakor a gyógyszerészeti kar már a felszámolás vége fele tartott, utolsó évfolyama működött csak, az orvosi kar első évfolyamán pedig mindössze 16% volt a magyar diákok részaránya. A magyar oktatók aránya abban az időben 33% volt, ma ez a szám 25% körüli.

A rendszerváltást követően nagy remények fűződtek a MOGYE teljes körű magyar nyelvű oktatási rendszerének visszaállításához. A rövid eufóriás szakasz után azonban további csalódások értek, gyorsított formában és tervszerűen felépítve folytatódott az elrománosítás. A **paritás** elvét végleg elvetették, az önálló magyar karok megalakításáról továbbra sem akartak hallani a román oktatók, hiába követelte erőlyesen a diákság sztrájkakciókkal, a város és Erdély civil lakossága tün-

etésekkel, amelyek Marosvásárhelyen végül az ismert atrocitásokba torkolltak. A '90-es évek elején megalkotott egyetemi Charta tovább erősítette a magyar oktatás alárendelt állapotát, a mai napra teljesen bebetonozta kiszolgáltatottságát. 25 év alatt jöttányit sem mozdult előre a magyar oktatás jogainak helyreállítása.

2011-ben elfogadták az 1 sz. új román tanügyi törvényt. A törvény Romániában három egyetemet jelölt ki multikulturális státusszal, a kolozsvári Babes-Bolyai Egyetemet, a marosvásárhelyi Művészeti Egyetemet és a marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyszerészeti Egyetemet. A 2011/ 1 sz. tanügyi törvény 135. szakasza szerint a kijelölt három multikulturális egyetemen előírták azt, hogy a kisebbségek az egyetem keretén belül létrehozandó önálló tagozatokban, oktatási vonalakban saját maguk szervezik meg a teljes körű, anyanyelven történő oktatást. Míg az előző két egyetem a tanügyi törvény kisebbségi rendelkezéseit tiszteletben tartva alkotta meg az egyetemi Chartát (alapszabályzatot), a MOGYE –n a kétharmados román többségű szenátus az egyetemi autonómiára hivatkozva elutasította a törvény 135. cikkelyének alkalmazását. Tették ezt annak ellenére, hogy a tanügyi törvény rögzíti, hogy az egyetemi autonómia tiszteletben kell tartsa az ország törvényeit. „Törvénytiszteltükre” jellemző az, hogy a MOGYE szenátusa négy alkalommal utasította el az előző kormány tanügyminiszterének felszólítását a 135. szakasz rendelkezéseinek bevezetéséről. Következésképpen a törvénynek az anyanyelvi oktatás kiterjesztésére vonatkozó rendelkezéseit és azok alkalmazását a MOGYE jelenlegi Chartájába nem rögzítették, így az egyetem működése teljesen mellőzi a hatályos tanügyi törvény 135. szakaszának kisebbségi nyelven történő oktatást szabályozó rendelkezéseit, amelyek előírják a teljes körű anyanyelvi oktatást és az önálló anyanyelvi – esetünkben a magyar – tagozatok létrehozását. Megjegyzendő, hogy ugyanezen törvény 128. szakaszának rendelkezései értelmében ezen törvénytelen előírásokat tartalmazó egyetemi Charta **abszolút semmisnek** számít. Ezt a semmiséget azonban a romániai bíróságok egyelőre nem hajlandók kimondani. 2011-től kezdve a perek sokasága folyt ebben a témában. Az anyanyelvi oktatást sértő, tiltó rendelkezések megsemmisítése érdekében a Romániai Magyar Orvos- és Gyógyszerésképzésért Egyesület (RMOGYKE) a Marosvásárhelyi Megyei Törvényszéken kezdeményezett közigazgatási eljárást, amelyet a magyar politikai pártok és a Marosvásárhelyi Magyar Diákszövetség is támogatott. A Törvényszék a panaszt elutasította, majd az elsőfokú elutasító ítélet ellen benyújtott megalapozott fellebbezéseket a Marosvásárhelyi Táblabíróság úgyszintén elutasította.

A bukaresti Táblabírószágon elindított perben az RMOGYKE és a Marosvásárhelyi Magyar Diákszövetség (MMDSZ) az ARACIS (a Felsőoktatás Minőségét Ellenőrző Hivatal) által kizárólag marosvásárhelyi használatra megalkotott szabály érvénytelenítését akarta elérni. Az ARACIS sztemderdje kimondta azt, hogy a klinikai gyakorlatok kizárólag román nyelven folytathatók, tehát klinikákon a magyar diák a magyar beteghez csak románul szólhat. Ezt a klinikai tiltást a Charta kiterjesztette valamennyi oktatási tevékenységre, az előadások kivételével. A tárgyalás során kiderült, hogy az ARACIS ominózus tiltó jogszabályát nem hagyta jóvá a tan-

ügyminisztérium, tehát jogilag tulajdonképpen nem hatályos, így az Egyetem vezetősége nem alkalmazhatta volna! Ennek ellenére a pert első fokon elveszítette az RMOGYKE és MMDSZ – a fellebbezési tárgyalást több mint egy éve nem tűzte ki a Bukaresti Legfelső Ítéltő Tábla.

Az RMOGYKE az elmúlt évek során számos, kivételes szakmai személyiség részvételével (anyaországi testvéregyetemek professzorai, dékánok) szervezett civil fórumon, valamint utcai demonstrációkon tiltakozott a jelenlegi állapotok ellen, követelve a diszkriminatív, törvénytelen Charta módosítását. Ez ügyben Bukarestben, különböző minisztériumok előtt figyelemkeltő tüntetéseket is szervezett. Mindhiába.

A multikulturális-ként meghatározott MOGYE jelenlegi vezetőségének, adminisztrációjának és diákságának etnikai térképe papíron a következő: a rektor román (1983 óta nincs az egyetemnek magyar rektora), 3 prorektor román, 1 prorektor magyar, mindhárom dékán román, a szenátus elnöke román, a gazdasági igazgató román, a prodekanok közül kettő román, három magyar, az adminisztratív személyzet 9 ügyosztályának minden vezetője román, a dékáni hivatalokban 15 titkárnő közül 14 román (akik a magyar nyelvet nem beszélik, még a magyar nevek leírásában is nagy gondjaik vannak). A magyar nemzetiségű katedra –és klinikavezetők aránya 5–10% körül mozog. A magyar diákok létszáma kb. 1750 a 4800-ból. A 2000-es években beindított új karok (kinetoterápia, diétetika, gyógyszerészeti technikum, asszisztensképző, fogászat, stb.) 90%-a csak románul működhet.

A magyar oktatói utánpótlás elvtelen eszközökkel történő akadályoztatásával (magyar gyakorlatok hiánya miatt a magyar tanársegédek alkalmazásának ellehetetlenítése) oktatói hiány alakult ki. Erre hivatkozva a kétharmados román többségű szenátus azzal érvel, hogy a káderhiány miatt a magyar oktatási vonalak akkreditációja is veszélyben forog. A következő 5 évben a nyugdíjaztatásokkal a magyar klinika- és tanszékvezetők aránya 5% alá fog csökkenni. A tapasztalatok azt mutatják, hogy a román vezetők magyar tanerők alkalmazását nem támogatják, sőt megakadályozzák. A MOGYE-n zajló diszkriminatív események következménye az is, hogy tovább csökkentik az egyetem vonzerejét a magyar fiatalok körében. Újabb felmérések alapján kiderült, hogy a magyar ajkú fiatalok közül sokan a lakhelyükhöz legközelebb eső román nyelvű orvosi egyetemet – pl. Kolozsvár, Nagyvárad –, vagy az elvándorlást választják. Ehhez hozzájárul az a tény, hogy a marosvásárhelyi egyetem szakmai színvonala is jelentősen visszaesett. A valamikori országosan első egyetem a hazai besorolás szerint ma csak B kategóriába tartozik, ahol a kényszerűségből megtűrt magyar oktatói gárdának és hallgatóságának csak a kibicszerp jut.

Ezért is döntöttek úgy a magyar oktatók, hogy a magyar „vonalkán” szánt két vezetői tisztségben levők (1 prorektor, 1 prodekan) tiltakozásként lemondanak, a magyar szenátusi tagok pedig nem vesznek részt a szenátus ülésein, hiszen érdemi munkát a 70%-os román szenátusi többség ellenállása miatt úgysem tudnak kifejtani.

Az egyetem elrománosításának és ezzel párhuzamosan a magyar nyelvű oktatás megszüntetésének rövid (horror) történetét azért szerettem volna felvázolni, hogy alátámasszam azt az elképzelést/igényt, hogy most a 24-ik órában tenni kell valamit egy új, önálló magyar orvosi és gyógyszerészeti egyetem létrehozásáért az erdélyi lehetőségek kiaknázásával, határon átívelő együttműködés megteremtésével, anyaországi segítséggel, nemzetközi összefogással. A jelenlegi MOGYE un. megreformálása már nem lehetséges, a kiegyezés a nacionalista román vezetőséggel megghiúsult.

Ez esetben végig kell gondolni az új, önálló Orvosi Egyetem létrehozását, a következő lehetőségekkel számolva:

- önálló, román állam által finanszírozott magyar Orvosi-és Gyógyszerészeti Egyetem felállításával
- önálló, magyar állam által finanszírozott magyar Orvosi-és Gyógyszerészeti Egyetem felállításával
- mindkét állam anyagi támogatásával, a marosvásárhelyi Sapientia egyetem keretében
- a romániai magyar orvos-és gyógyszerészképzést támogató anyaországi egyetemek valamelyikének kihelyezett tagozataként.

Az utóbbi 5 évben az RMOGYKE szervezésében több mint száz magyarországi egyetemi vendégoktató tartott Marosvásárhelyen nívós szakmai előadásokat diákoknak, rezidenseknek, fiatal oktatóknak. Nyilatkozataik alapján elmondható, hogy a magyarországi egyetemi oktatók nagy része minden támogatást megadna az oktatói hiány kezdeti pótlására és az utánpótlás kineveléséhez.

Megemlítem, hogy az utóbbi időben felröppent az a hír, miszerint Erdélyben magyar finanszírozással kórház épülne. A magyar kórház helyszíne talán még nem eldöntött. A marosvásárhelyi teljes körű magyar orvos-és gyógyszerészképzés újraindításához felbecsülhetetlen segítséget jelentene egy **marosvásárhelyi, a magyar állam által építendő kórház** létrehozása, amely nélkül nem jöhet létre az önálló új magyar oktatási intézmény. Minden kétséget kizáróan ez a megvalósítás a „frontvárosban” stratégiai célt is szolgálna, ennek a nehéz helyzetben levő, megmaradásáért küzdő marosvásárhelyi magyarságnak hatalmas erkölcsi, szellemi segítséget nyújtana. Nem elhanyagolható a város meglévő humán potenciálja, egyetemi hagyományai, jelenlegi oktatói kara, valamint értékes helyszínei, könyvtárai. Marosvásárhelyen számos intézmény támogatná egy új önálló magyar Orvosi- és Gyógyszerészeti Egyetem létrejöttét, mint pl. a történelmi egyházak tanulmányi központokkal, ingatlanokkal, visszakapott iskolaépületekkel. Magyar tulajdonban lévő cégek szintén alkalmasak lehetnek az oktatás lebonyolítására, pl. belgyógyászat (Cardiomed, Angiocenter, Procardia), szemészet (Optika–Optofarm), magángyógyszergyárak (Richter Gedeon, Vimspectrum), gyógyszerárak és számos, jól felszerelt fogászati rendelő.

Összegzésképpen elmondhatjuk, hogy egy **magyar kórház és az ahhoz kapcsolódó önálló magyar orvos- és gyógyszerészképzés megteremtése fontos oktatáspolitikai, egészségügyi, kisebbségi értelmiségi képzési, valamint identitást megőrző tényező. Hathatósan hozzásegítne ahhoz, hogy a magyarság hatékonyabban tudjon gondoskodni értelmiségének utánpótlásáról, és elősegítené azok szülőföldön való maradását.** Mindezek tudatában kijelenthetjük, hogy a fenti cél megvalósítását Erdély, Székelyföld kiemelt beruházási és oktatási programjaként kell kezelni. Egyesek opportunistá módon azon siránkoznak, hogy fel kell adni a jelenlegi impozáns egyetemi épületet, ami magyar részről hátralépést jelentene. De hát mi ez ahhoz képest, amikor előbb-utóbb a „várost” kell feladnunk?!

Mindent el kell követnünk azért, hogy a magyar emberek betegellátása ne maradjon olyan drámai helyzetben, amilyenben ma van pl. Marosvásárhelyen is, ahol a klinikák nagy többségében a beteg nem mondhatja el anyanyelvén panaszait, nem érti az orvos utasításait, kiszolgáltatott helyzetében annyira meggyötört, hogy sokszor nem is veszi igénybe a kezelést. Itt életek forognak kockán.

E nagy ívű program megvalósítását fontolóra kell venni. Ehhez a kormányok, a politikum teljes palettája, anyaországi egyetemek, intézmények, oktatók, diákok, civil szféra, az összmagyarság nagy összefogására lesz szükség.

Marosvásárhely, 2015. 07. 13.

*Dr. Kincses-Ajtay Mária,
a MOGYE nyugalmazott professzora,
RMOGYKE elnök*

Gondolatok a MOGYE történelmi pillanatairól

Örvendek, hogy marosvásárhelyi magyar nyelvű orvos-és gyógyszerésképzés 70. évfordulója alkalmából rendezett ünnepi ülésen május 29-én részt vehettem. Ez az évforduló azért is nevezetes számomra, mert 69 évvel ezelőtt léptem át először egyetemünk küszöbét. Beiratkoztam az első évre.

A leckekönyvem (index) második oldalán ezt hivatalosan is közölték velem. Idézem a szöveget: „Fazakas Béla a Kolozsvári Bolyai Tudományegyetemre rendes hallgatónak felvételre és számára jelen leckekönyv kiadott a 810-es anyakönyvi szám alatt 1946/1947 tanévben” Aláírás: dr. Feszt György professzor-dékán. A második hivatalos bejegyzést a Marosvásárhelyi Orvostudományi és Gyógyszerészeti Felsőoktatási Intézet rektori hivatala fogalmazta meg, és a rektori tisztséget ellátó dr. Csögör Lajos professzor írta alá 1948. II. 19-én. Ez a bejegyzés hivatkozik az oktatás reformjáról szóló 145/1948. számú dekrétumra, valamint a 263, 327/948. számú közoktatási minisztériumi rendeletre, amelynek alapján létrejött Marosvásárhelyen a magyar oktatási nyelvű Orvostudományi és Gyógyszerészeti Felsőoktatási Intézet.

Ez a leckekönyv történelmi események dokumentuma. Egyetemünk kezdeti történetének beszédes bizonyítéka. Amit a könyvecske lapjai eltakarnak, az egy ádáz küzdelem, amit a tanárok és diákok vívtak naponta a magyar orvosgyógyszerésképzés kezdeti nehézségeinek felszámolásáért. Nehéz volt az indulás. Mostoha körülmények között teltek napjaink. Hozzászoktunk a nélkülözésekhez, hiszen a második világháború megtanított, hogy kényeskedni nem szabad. Én kétévi amerikai fogságból érkeztem Marosvásárhelyre, és örvendtem a szabadságnak. A kezdetben hiányos oktatási feltételek évről évre javultak. Tanárok, diákok lelkesedése, küzdeni akarása tette széppé környezetünket.

Mindig tisztelettel emlékeztünk és emlékezünk elődeinkre. Csodáltuk dr. Csögör Lajos professzor, első rektorunk szervezőkészségét és az általa meghívott magyarországi professzorok szellemi erőfeszítéseit és helytállásukat. Nem szabad elfelednünk nevüket, hiszen ők voltak azok, akik a tanítás oltárán naponta áldoztak, egyetemünk hírnevét megalapozták. A mi magatartásunkban tovább élnek nagyjaink, hiszen tőlük tanultunk, és mi, idősebbek, közvetlen kapcsolatban álltunk velük. Kiemelném dr. Putnoki Gyula professzor nevét, akitől nemcsak tudást kaptam, hanem a tudományos munkában való helytállás örömét is. Emlékeznünk kell azokra a magyar rektorokra is, akik a kommunista fenntartóságok szolgálatában álltak, de szerepet játszottak a diákok és a tanárok sorsának alakulásában. Szerepvállalásuk korlátok közé szorult, de világosan látták azokat a feladatokat, amelyek megoldásra vártak. Dr. László János professzor, egyetemünk utolsó magyar rektora 1976-1984 között vezette egyetemünket. 1984-től a magyar tanárok mindössze prorektori tisztséget tölthettek be. Én 1990-1994 között vállaltam a prorektori feladatot. A magyar oktatók és diákok elvárásai magától értetődőek voltak. A problémáikat kívánták megoldani szószólóikon keresztül. A problémák megoldását a szenátusban lévő román tanárok és diákok

többségi létszáma gyakran akadályozta. A szavazásnál természetesen a többség döntött. Így a felvetett kérdések orvoslása a román szenátusi tagok döntésétől függött, és nem a prorektor kérésétől.

1989 után méltányos küzdőtéren akartuk kivívni, hogy a magyar diák magyar nyelven hallgathassa mind az előadásokat, mind a gyakorlatokat, és az egyetem vezető testületében érvényesüljön a paritás elve. A cél érdekében helyi és központi szervekkel több alkalommal tárgyaltunk küldöttségünk révén: dr. Bocskay István prof., dr. Jung János prof. és dr. Fazakas Béla professzor. Tárgyaltunk a bukaresti Oktatási Minisztérium és a Nemzetiségi Minisztérium képviselőivel, eredménytelenül. Ezen akcióinkat diákjaink üléssztrájkjal támogatták, amin mi, tanárok is részt vettünk. Sikertelen kísérlet volt.

2011-ben úgy tűnt, megvalósul az önálló magyar tagozat. Nem így történt. A kezdeti lendület ma is megvan, és működni kell. A cél ma is a magyar orvos-és gyógyszerésképzés tökéletesítése, önállósítása.

Sajnos, ugyanúgy, mint 1990-ben, a központi szervek és az egyetem többségében román szenátusa megakadályozta célunk elérését, törvényes paragrafusok alátámasztásával, nem riadva vissza a történelmi valóság elferdítésétől sem. Ezért fontosak azok a jubileumi könyvek, amelyek a valóságot tükrözik, és hűen adják vissza a marosvásárhelyi egyetem történetét.: *A marosvásárhelyi magyar nyelvű orvos-és gyógyszerésképzés 50 éve*, szerkesztette Barabás Béla, Péter Mihály és Péter H. Mária; *60 éves a marosvásárhelyi orvos-és gyógyszerészeti egyetem*; *A marosvásárhelyi magyar nyelvű orvos-és gyógyszerésképzés 70 éve*, megjelent 2015-ben az EME kiadásában.

89 éves vagyok. Több mint fél évszázadra, 55 évre terjedő tanítói és tudományos munkámmal hűségesen szolgáltam az orvospépzést. Tanítottam lelkesedéssel, szorgalommal és kitartással, hiszen szívem minden dobbanása együtt rezdült az egyetemi élet eseményeivel. A tanári pálya komoly szolgálat. A tanár mindig a tanítás és a nevelés szolgálatában áll. Csak az vállalhatja, aki kész e szolgálatra. Sokfélék vagyunk, de mindannyiunknak hinnünk kell a jobbá és többé tevésben. Ez a hit forrasztja egybe a tanárok sokszínűségét. Az említett 55 év alatt generációk sorát búcsúztattuk. A búcsúzásnál a végzős diákokat helytállásra, továbbtanulásra ösztönöztük. A nálunk végzett orvosok és gyógyszerészek megállták a helyüket belföldön és külföldön egyaránt. Egyetemünk hírnevét gazdagították. Ez tanári munkánk mércéje, jellemzése.

Ha újramegkezdném, nem tennék másképpen. Képességeim szerint tanítanék és kiállnék a magyar orvos-és gyógyszerésképzés tökéletesítéséért, vállalva mindazokkal, akik ma ezt teszik. Bízom abban, hogy utódaink küzdelme az önálló magyar tagozat kialakításáért nem hiábavaló, meg fogják találni azt az utat, amelyen elődeik törekvését győzelemre vihetik, és a magyar orvos-és gyógyszerésképzés javát fogják szolgálni a jövőben.

Dr. Fazakas Béla, nyugalmazott professzor

Szász István Tas naplójegyzetei

A magyar megmaradás ünnepeiről

A rohanó időben eltelt utóbbi évek ünnepi gondolkodói már annyi oldaláról világították meg ennek a számunkra oly fontos és annyi változást, pontosabban változtatást megért napnak a fontosságát, hogy ahhoz hozzátenni szinte lehetetlen.

Emlékezzünk csak. Államalapító Szent István helyett: Első István; Alkotmány; Új kenyér – váltogatták hangsúlyaikat az évtizedek során, s mi közben mégis valami mást éreztünk a szívünkben. Ki sem mondva, talán olykor rá sem ébredve jelenlétére, nagy természetességgel volt ott ez az érzés. Mert, hát magyarok vagyunk, vagyis ahogy többen mondták már, minden hátránya ellenére úgy döntöttünk, hogy ezt a kemény utat választjuk magunknak mi, akik ilyenkor ünnepelni szoktunk.

Az ünneplő ember, valljuk be, önmagát is ünnepli. Mert szükség van ünnepekre, s ezt az emberiség színes palettája és hasonlóan színes történelme bizonyítja. Minden társadalom igényli az ünnepeket. A megmaradásért vagy fennmaradásáért folytatott hétköznapi küzdelmekhez ilyenkor gyűjt erőt, visszatekintvén a múlt valamely erőt adó eseményére, vagy őt megerősíteni képes személyiségére.

Ugyanakkor jól simul egymáshoz első szent királyunk és az első kenyér ünnepe. Szinte egymásért kiált. Hiszen mindkető a megmaradásunkról szól. Amaz első, döntő, egykoriról meg a mindennapiról. Elválaszthatatlanul.

Számos kitűnő történelmi áttekintést olvashattunk, hallhattunk, ennek ellenére úgy érzem, hogy újfent gondolnunk kell egy Szent Istvánt megelőző eseményre, egy olyan meghatározó pillanatra történetünknek, amelyik szervesen illeszkedik az István által betetőzött mű alapjaiba.

1108 éve, 907. július 4-5-én zajlott le a pozsonyi csata, ahol a magyarokat végleg megsemmisíteni akaró egyesült Európa százezres seregét 40 000 magyar verte tönkre és kergette vissza az Ens folyóig, az ott várakozó ifjú Lajos meglepetésére. Ober Ens találták magukat, vagyis az Óperencián túl, amint az a nép száján megmaradt.

A „Hunguros eleminandos esse” minket annyi formában kísértő első nagy kísérlete volt ez, és ennek a halálos veszedelemnek a megoldását adta aztán István a nagy áldozatot követelő Európához simulásunkkal, ami, mint tudjuk, bizony nem volt sima.

Máig ad ez alkalmat a történelmi Ha kedvelőinek, hogy elméleteket szövögessenek arról, mi lett volna, ha az akkor is megosztott magyarság másik oldala kezébe kerül a döntés. Lennénk, vagy nem lennénk?

Hiábavaló vita, s csak az idegen ellenpróbák jelzik, hogy aki nem ezt az utat választotta, ma már csak emlék, vagy még az sem.

Évtizedeken át kísértett a múltat végkép eltörölni jelszó szelleme, s máig vannak hívei ennek, pedig nagyon kézenfekvő, miszerint a megszenvedett múltnak két nagy haszna, vagy ajándéka van. Az egyik, hogy egyáltalán létezzünk, a másik, hogy jobban modellezhetjük a további megmaradás útját. Vagyis magyarul: őseink áldozatát meg- és elismerve, őket

ezért megbecsülve és ünnepelve, a magunk jövőjét építjük. Igen, kell tennünk, és tesszük ma is, mert sajnos korszerű formában az európai környezet sem sokkal barátságosabb a régen voltnál, csak a kor sokkal ravaszabb díszletei közé rejtve, a diplomácia és ideológiák nyelvzavarába burkolva próbálják elrejtetni a valódi szándékokat.

Vitatkozni lehet, vajon Szent István zsenije, az isteni sugallatok ereje, vagy egyszerűen a történelem sodrának logikája tette-e, hogy megmaradhattunk és elláthattuk ezer esztendő európai küldetésünket, de mára az, amiről keveset vagy nem is beszélnek, egy másik nagy igazság. Egy olyan, amelyik európai megcsalásunk után 95 esztendővel talán a legfontosabb megjegyzendő.

Külső és belső vitáink során azt kell tudatosítanunk másokban, és önmagunk belső tusái, önmarcangoló, vagy éppen ellenkezőleg, magunkat balgán túlértékelő gondolataink közepette, hogy minden bizonnyal elkövetett és feltárandó, tanulmányozandó hibáink mellett s azok ellenére, nem voltunk a NÉPEK BÖRTÖNE.

Szent István Magyarországa, a Szent Korona országa a szó legmodernebb értelmében és a szomszédos, minket most nem kedvelő új országok kései lakóinak hasznára a NÉPEK BÖLCŐJE volt.

Úgy érzem, ennek az igazságnak a kiemelése nem hanyagolható el.

Csak azt tudom ajánlani mindenkinek, kövesse az óramutató járásának irányát és gondolja át a velünk szomszédos népek történelmét. Ha ezt teszi, hamar felfedezheti azokban a hungarus haza megmentő, óvó vagy építő szerepét.

Az az ország, melyet István király reánk hagyott, a történelem viharai során és földrajzi helyzete, katonai képességei, szelleme mián valóban védelmezte Európát. Saját erejét messze meghaladó erővel szemben és a legnagyobb áldozatot hozva, hiszen embervesztése demográfiailag is előkészítette azt, hogy a benne bölcsőre lelt népek aztán, mint csibe a tojáshéjat, zúzzák szét. Tudjuk, ez történelmi szükségszerűség volt, amelyet nem ismertünk fel idejében, s melynek méreteit nem sikerült a lehetséges legkisebbre leszorítani. De erről és ennek okairól beszélni már egy másik ünnep, másik visszapiillantásnak feladata lenne.

Ünnepelünk tehát, és próbálunk élni a tapasztalattal, próbáljuk erősíteni magunkat régi nagy teljesítményekkel azonosulva, s ez így helyes.

Különösképpen azért, mert – s itt érkezzünk ismét a mába – jelenünk sem rejt kisebb veszedelmeket, sőt nem csupán számunkra, de a minket végül befogadni kényszerült Európa, sőt az egész világ előtt is sorsdöntő évtizedek állanak.

És ebben a helyzetben a magyarság ismét egy ezer esztendő előtti méretű megosztottsággal várja a nagy valószínűséggel közelgő vihart. Mintha két hit, két szellem állana egymással szemben villogó szemekkel és kegyetlen fegyverekkel. Ezek a fegyverek ma elsősorban a gyűlölet, a harag, az egymást démonizáló hajlam formájában jelentkeznek.

Pedig a kívülálló megállapíthatja, hogy magyar áll szemben magyarral. Legfeljebb az egyik olyan ideológia híve, amelyik tudatosan vállalja fel magyarságát, a másik ezt nem hangsú-

lyozza, olykor még tagadja is, de Dsida szavaival élve: mégis magyar.

A vihar pedig közeleg.

Látható jeleit már nemcsak bölcs politikusok, tudósok vagy jósképességűek tapasztalhatják, hanem a mindennapok embere is.

Éppen erről gondolkodva azonban nem térhetünk ki annak tisztázása elől, hogy a Szent István-i Magyarország maradéka vagy jogutóda, az olyannyira nem értett Szent Korona országa milyen mértékben rendelkezik a modern világban létjogosultsággal.

Erről tőlünk függetlenül is elméleti viták dúlnak, másrészt gyakorlati érdekek próbálják befolyásolni a viták végeredményét, sőt napjaink történéseit.

Vajon az 1000 esztendő előtti időkben könnyebb volt előre látni és dönteni, mint ma? Nem kizárt, de az is tény, akkor nem rendelkeztek a döntéshozók olyan információs bázissal, mint a maiak. Persze ez érvényes a félrevezetés megannyi eszközére is.

A világot vezető hatalmak egyes lépéseit látva azt érzékelhetjük, hogy valami nincs rendjén. Ezt mindenki láthatja, aki akarja. Sajnos azonban van, aki látja és jelzi, tehát felértékel, vagy akár túlértékeli, s van más, aki saját érdekei szerint befogja a szemét, s így nem kell látnia azt, amit ő is csak ugyanúgy láthatna.

S ez már veszélyes.

Itt már eljutunk a kérdésig: szükség van-e nemzetállamokra, nemzetiségekre, nyelvekre, nemzeti kultúrákra?

Vagyis, hogy a rovarvilág genetikai állományát őrizve, akarunk-e valamit tenni az emberiség színességének megőrzéséért is, vagy valóban rohanni kell egy multikulturális örület bizonytalan kohója felé.

István király felismerte az elkerülhetetlent, bár az európai hadak újabb kísérletét még neki is volt alkalma sikeresen visszaverni. Tudta, mi az, amit fel kell adnunk önmagunkból, és mi az, amit nem. Így éltünk túl 1000 esztendőt.

A folytatást azonban már nem lehet az akkorihoz hasonló áron megalapozni. A kettészakadt országnak össze kell fognia.

Azt mondják, ideje lenne elfogadni egy közös nemzeti minimumot. Nevezzük így, ha kell. Bár én naiv optimizmus-sal ennél többet szeretnék.

Ünnepeink erre is alkalmat adnak, hiszen ilyenkor általában együtt vagyunk, bár akad, aki oldalra pillant olykor-olykor.

Egyházi szertatásokon szokás jelképesen megfognunk egymás kezét. Tegyük ezt meg máskor is. A béke jegyében. Magyarok, a magyarságot felvállalók és mindazok, akik lojalitást ehhez az országhoz, akik ezt hazájuknak akarják érezni, akik hajlandók ezt védelmezni, és szeretnék élvezni ennek védelmét.

Talán még nem késő.

Szent István, fején azzal a Szent Koronával, melyet, ha helyesen értelmezünk és nem politikai adok-kapok szerint fogadunk el vagy csúfolunk meg, a döntő pillanatban tette a dolgát, és máig ható erővel mutat előre is.

Tetteinek korszerű értelmezése nagy lehetőség a bizonytalanságban szenvedő és megosztott magyarságunk jövője szempontjából.

2015. július 4.

A migráció rációjának nyomában

Azt állítják: Magyarország, mely Európa közepén fekszik, egyben a föld egyik csakráját is magáénak mondhatja, s az sem véletlen, hogy minden út a Kárpát-medencén keresztül vezet, akár erre, akár arra veszi vagy veszik, valaki vagy valakik az irányt.

Nos, igaz avagy sem, de minekutána egykoron, 1100 éveknek előtte, mi is erre vettük az irányt, az eltelt idő alatt megtapasztalhattuk, hogy utánunk még sokan tették ezt, s nem kis sikerrel. Így aztán – nekünk, az örök befogadóknak – ma már be kell érünk a csonka maradékkal.

De ezzel sem értünk megpróbáltatásaink végére. Egyrészt mert e maradékban sem élhetünk háborítatlanul, másrészt pedig ezen is keresztülvezetnek az egykor volt, s máig kitaposott utak.

Sajnos azonban ezt nem intézhetjük el az egyes honi vélemények szerint oly természetességgel emlegetett „ez van” kimondásával. Nem, mert az „ez volt” tanulságai és ráadásnak a más kára szintén arra figyelmeztet, hogy létkérdésről van szó. Talán az egyik legfontosabbról.

Ezenközben a bagatellizáló „ez van” hangoztatóinak véleménye arra int, hogy az új világrend szabályai szerint mindezt nem csupán el kell fogadnunk, de támogatnunk is illene. Vagyis a fogyó önmagunk körül keletkező vákuumot nem nekünk kellene „beszülni”, hanem a legváltozatosabb kultúrkörökből származó ismeretlen egyedekkel, netán csoportokkal feltölteni. Tudjuk, már volt szó a 6-7 millió magyarról és a betelepítésről. Persze nem akkor, amikor „a magunkfajta veszélyeivel” riogattak, de nem nagy időbeli eltolódással.

Kockázatos közöny ez, de a pillanatnyi politikai haszon kergetése már csak ilyen tanácsadó, s ugyancsak ez okozhatja később e vélemények akár váratlan változásait is. Ilyen körökben nem jelent gondot egy kis kimagyarázkodást szolgáló hazugság. Az ilyen politikus arra is számít, hogy a választó hamar felejt. És sajnos ebben sokszor nem is téved.

Ami tartósnak és soha meg nem változóknak látszik, az akkor érhető tetten, amikor a liberalizmus és a proletár internacionalizmus örököseinek házasságából születő új érdekszövetség – bár töredezettnak látszik – abban egységes, hogy minden, megmaradásunkra tett kísérletünket ördögtől való-nak tekinti. Még a kifejezés is a demonizált szavak tárába került, a nemzet, nemzeti, nemzetudat, sőt a – ma már oly sokatmondó „magyarkodást” jelentő – magyar mellé. Logikus. Ha nem kell a magyar, akkor minek annak megmaradása, s véle az összes többi.

Magam mégis az örökös aggodalomnak jegyében gondolkodom, mikor felteszem a kérdést: az újkori népvándorlásnak nevezett, s valóban annak tűnő jelenség pillanatnyi, naponta agyontagolt, és ténylegesen nem elhanyagolható gondján túltekintve, előre nézve és mögé pillantva, mi várható és mi sejtethető?

Az európai tehetetlenkedés ma már nyilvánvaló. Új „tágabb hazánk”, ez a mesterséges konglomerátum erre a kihívásra sem képes hatékony válaszokat találni. Tárgyalgatás, vitatkozás, vélemények ütköztetése alatt telik az idő, s közben a „karaván” valóban halad. Mégpedig egyre inkább rajtunk keresztül.

Hogy a különféle európai megoldástervezetek s azok vár-

ható eredményei vagy következményei hova fognak kilyukadni, még nem tudható. A gyors intézkedések dolgában azonban biztosan magunkra vagyunk utalva, s ebben inkább akadályoznak, mint segítenek, úgy kívül, mint belül.

De - amint kérdeztem - mi a helyzet a pillanatnyi gond után és mögött? Mert ami a pillanatnyi tennivalókat illeti, azok elkerülhetetlenek, de nem jelentenek végleges megoldást. A megoldás keresésének viszont először a mögöttes megismerését kell céloznia. És itt van a bökkenő.

Mint annyiszor, ismét az összeesküvés-elméletek gyanújának ingoványába tévedünk. Arra tévedünk, de sajnos attól tartok, hogy nem tévedünk. Mert ezúttal könnyen lehet az elméletből valóság, sőt már jól beindított gyakorlat.

Elkerülhetetlen ugyanis azt a kérdést feltenni, hogy a népi-áradatot tápláló válsággócok létrejötte egy egyszerű tévedése volt a demokráciaexport halvaszületett kísérletének, avagy ennél az exportőrök sokkal okosabbak és távolabbra látók, s a népvándorlás ilyen váratlan hirtelenséggel történő begerjesztése egy jól kitervelt lépés volt az annyit emlegetett világuralom felé, a célja pedig Európa versenyképességének semlegesítése?

Minden lehetséges, ha az első világháború kitörésétől máig eltelt időszak történelmét, a tengeren túlról ért befolyás gátlást nem ismerő módszereit áttekintjük.

Rövid távon egy félelmetes és számunkra megoldhatatlanná válni képes, de számukra hasznos sakkhúzás ez. Hosszú távon azonban a kultúrák várható nagy versenyében őket is magával ránthatja, mert a jelek szerint Európa (sőt Oroszország) legyengítésével elsőnek éppen természetes, velük közös gyökerű szövetségeseiket lehetetlenítenék el.

Mit mondhatok mást a fentiekben csak mosolygóknak, mint azt: ha lehetne egy kívánságom, akkor az az lenne, hogy bizonyuljon mindez tévedésnek.

2015. július 5.

Egy új, végső trianon veszedelme

A baloldali proletár internacionalizmus és a liberális kozmopolitizmus egymást megtermékenyítő szimbiózisa meghatározta Trianon méreteit. Egyedüli okozójának nem nevezem, de a veszteség méreteinek, vagy akár hogyanjának mindent eldöntő tényezője volt. Hiszen tudjuk, ezért nem lehetünk jelen a minket feldaraboló műtét protokolljának elkészítésénél, s ez egymagában is meghatározó volt.

A világ urainak - akkor még az első nagy lépéseknél tartó - természetellenes beavatkozása azóta folyamatos. Nemcsak a kis népek sorsa, de a maguk módján a nagyoké, sőt az egész szerencsétlen glóbuszé közös terv szerint forog saját keserűre főzött levében.

Most a nagy mű új állomásához érkezett.

Ha annak idején az „és nemzetközivé válik holnapra a világ” célkitűzése, a „világforradalom” közelségének vágyálma meg egyéb hitek és tévhitek szolgálták a ki nem mondott terveket, ma egy szintén előremutatónak álcázott ideológia, a „politikai korrektség” szakrális magasságokba emelt és az azt áthágókat örök billoggal illető félelme tartja rabságában - többek között - kontinensünket.

És ennek a zseniálisan kidolgozott műnek az árnyékában ismét felbukkan a nemzetköziség, a nemzetekfelettség, a

nemzetállamok feleslegességének baloldali és liberális összefogással támogatott óhaja.

A magyar balliberálisok most ugyanazt teszik, mint tizenkilences elődeik.

Nem akarok több katonát látni, szólt akkor a békére vágyó tömeget megszedítő hang, s szűnt meg a határok védelmére képes és alkalmas magyar hadsereg.

Nem akarok kerítést látni, szól a mai balliberális szózat, hogy egy újfajta, mindennél veszedelmesebb invázió kaphasson szabad utat.

Fogadd be az idegent, légy humánus, gondoldj egykor volt saját menekültjeinkre, sőt: légy keresztény, kiabálják a mai Magyarországot feleslegesnek tartó és persze ateista hangok.

Mögötte valóban és túlzás nélkül felfedezhető az a vélemény, hogy felesleges magyarnak lennünk.

Hogy csak a szervilizmus és a helytartó szellem diktálta szajkózás, vagy ama nagy terv tudatos megvalósításának szorgos munkásaiként teszik ezt? Nem tudni. Szerintem arrafelé elvekről nem lehet szó. Érdekekről annál inkább, meg gyűlöletről. Arról igen.

A fenyegető végeredmény szempontjából azonban ez már teljesen mindegy lehet.

Ismét hallhatjuk Németh László figyelmeztetését. Európát kellene megmenteni. Mert ha Európa elsüllyed a népek tengerében, mi sem lehetünk sziget.

De úgynevezett „választott vezetőinek” akarata ellenére történhet-e ilyen csoda?

2015. augusztus 1.

Jelen számunkat a Margitsziget szobrainak fotóval díszítetük.

Trianon 95. évfordulóján számos megemlékezés, írás, beszéd látott napvilágot, amelyek előző, júniusi lapszámunkban értelemszerűen nem kerülhettek közlésre.

Ezek közül kettőt most van alkalmunk közölni.

Saját karodban vagy magyar

(Betekintés az önmagunkkal való különleges viszonyrendszerbe)

„A különböző nyelvek melegéből keltek ki a különböző népek, melyeket az atyafiság és az együttes érdek alapján a közös szó szervezett nemzetekké. Velünk is ez történt. A magyarságot az atyafiság, és az együttes érdek alapján a sors verte egybe. Hazát a bátorsággal irányított életösztön szerzett neki, de nemzetté a magyar szó teremtette. Mint jelképes hatalom a magyar szó nekünk a legnagyobb ereklje. Kegyelet, hűség és becsület illeti őt.” Ezeket a veretes szavakat Tamási Árontól kölcsönöztem, Erdély nagy írójától.

A betekintés az önmagunkkal való sajátos viszonyrendszerbe tulajdonképpen úgy fogandó fel, mintha egy légópincébe világítanék be bombázás után, hogy megnézzem a zseblámpával, van-e ott még élő ember? Ez a betekintés ezt a célt szolgálja: hogy villantsuk egymásra a zseblámpáinkat. Hadd lássuk, érzékeljük, hogy igen, hál’ istennek vannak élő magyar emberek mindenütt az elszakított részekben. Aztán el kell jönnie annak az időnek, amikor megismerjük őket, egymást – ez a nap is ezt a célt szolgálja – megismerjük, hogy milyen emberek: mekkorák, kicsodák, férfiak, nők, mi a végzettségük, jók, rosszak, mit tudnak?

A mondandómat néhány támpont szerint próbáltam rendbe sorolni. Az egyik:

I. A magyarság sajátos geopolitikai helyzete

Tulajdonképpen azért sajátos a magyarság geopolitikai helyzete, mert önmaga szomszédja. És itt vissza is köszön a nap mottója, hogy „Saját karodban vagy magyar”. Valósággal körülvesszik, óvják a letépett területen élők a magot, az anyaországot, olykor mostohaságával együtt, és olykor saját apadásuk árán is. Ha belegondolunk, a maradék ország háta Erdély, Délvidék a térdén lovagoltatja, termékeny ölében Bácska és Bánát tartja, Kárpátalja a tarkóját védi, Felvidék a fejét, és a nyugatra tolt székek szórványjáróként őrzik a horvát – szlovén határvidéktől a mai Ausztriáig. Magyar körkorridor, körfolyosó gyertyafénykeringője ez, hisz égő gyertyaláng vagyunk mi mindannyian. Ez a mi mai életünk. Pislákoló, de ki nem alvó örökmécses létünk.

Ha lelki szemünkkel felvázoljuk Nagy-Magyarország térképét és belerajzoljuk képzeletben a mai anyaországot, úgy néz ki, mint egy guggoló anya, ahogy az ölében tartja, óvja Csonka-Magyarországot. Ez vagyunk mi ma. Az interneten hozzáférhető egy olyan időtérkép, amit hogyha meg tesszenek nézni, akkor láthatják, hogy a magyarság történetét tizenegy perc alatt futtatja végig, és semmi nem jelenik meg, csak az ország határának a változása. Ebből az első tíz perc Nagy-Magyarország, csak az utolsó egy perc az, ami a mai

helyzetünk. És hát mit látunk, mit érzünk? Hogy körülöttünk új nemzetállamok jöttek létre. Új országok, új nemzetek akarnak szóhoz jutni. Bizonyítani akarnak. S pont ezért, mert újak, a tolerancia-szintjük alacsony. Ezt szenvedjük meg mindannyian.

A másik támpont, amiről szót akartam ejteni:

II. A II. világháború utáni generációk sajátos helyzete a határon túl rekedteknél, jelesül az én generációmé.

Mire gondolok? Saját példával érzékeltetem. Ha a mi generációinkról elmélkedem, akik a háború után születtünk és nőttünk fel, akkor egy adott pillanatban volt olyan érzésünk, hogy a kommunizmus valami örök, attól nem fogunk megszabadulni, ebben kell próbálni megmaradni és létezni. Édesanyám – Isten nyugtassa – mindig mondta, hogy: „Fiam, ez a rendszer meg fog bukni, életképtelen”. Mi persze nagy bölcsen letorkoltuk: „Anyá, hát mit ért egy nő a politikához, hát hogy bukna meg?” Hála a Jó Istennek igaz lett, de akkor ez az érzés határozta meg a létünket.

Idegen nemzeti, idegen nyelvi környezetben, idegen tengerben éltünk. És, hogy miért volt nehéz ebben a környezetben az eszmélés? Mert a szülők – tisztelet a kivételnek – nagy része megfélemlített ember volt, ismerte a gyerek száját, és otthon sem merte mindig elmondani az igazat, mert tudta, hogy akárhogy mondja, hogy „ittthon meghallgattad, de sehol el nem mondod”, az első dolgunk az óvodában, iskolában, úgyszólván az volt, hogy elbölcsködtünk az újonnan szerzett tudománnyal, s ebből bizony óriási bajok lehettek. A szülők keze gúzsba volt kötve, és nagy-nagy kalapemelés azok előtt, akik mégis, ebben a közegben is magyarrá tudták nevelni a gyerekeket, és gerincet tudtak nekik adni.

A magyar történelmet nem tanították az iskolában. Amit tudunk, azt azért tudjuk, mert voltak otthon könyvek, voltak szülők, nagyszülők, szerettünk olvasni. Én magam is a magyar történelmet Jókai Magyar nemzet történetéből tanulgattam meg, amit - meg más hasonló könyvet - dugdosunk, amikor a Securitate jött házkutatásra.

A harmadik támpont:

III. Erdély

Erdély mindig is egy kicsit külön entitás volt a történelem során. Mikor kezdődött ez az elkülönülés? Ki tudja? A felvilágosodással, a jakobinusokkal, a Nagy Francia Forradalommal, a szabadkőművességgel, a liberalizmussal, a proletár internacionalizmussal? Tény: utóbbi alatt tilos volt Magyarországon a történelmi régiókról beszélni, az elszakított része-

ken pedig – mint mondtam - nem tanítottak magyar történelmet.

Nos, Erdéllyel kapcsolatban tudni kell, hogy egy különleges kettős kapcsolata volt az anyaországgal. Ha a térképére gondolunk, akkor van egy ún. partiumi rész (a Szatmár, Nagyvárad, Temesvár, Arad vonalról beszélünk), és van belső Erdély a hegyeken belül, a transzszilván rész. A partiumi rész fogta a magyar rádiót, a magyar tévét, és ezáltal rengeteg információhoz jutott. De ez az adathalmaz tartalmazta mindazt, amit a Kádár-rendszer magában hordozott. Az erdélyi rész nem fogta a magyar adásokat, nem jutott el annyira az információ oda, de így a szenny sem rakódott le erre az országrészre. Információban szegényebb maradt, de lelkieken, gerincken, magyarságában sokkal egységesebb és sokkal gazdagabb. És ezt már az egyetemen tapasztaltuk. A Partiumból Marosvásárhelyre jövők meg a Székelyföldről ide kerülők folyamatos konfliktusban voltak, mert kinevettek minket, hogy „Ti nem láttátok a mit tudom én milyen Hofit, meg ezt, meg azt...”. Valóban, mi nem is hallottunk talán addig róluk. Viszont épp ezért az identitásunkat, a magyarságunkat sokkal jobban megőriztük, a magyar Kádár-kommunizmus szennyétől sokkal inkább mentesek maradtunk.

Az erdélyi helyzetre jellemző volt – mint itt is - a kódolt nyelv használata, hisz sokszor nem lehetett kimondani az igazat. De nekünk megvolt a kódolt nyelvünk, amivel egymás között tudtunk kommunikálni. Sokszor egy-egy kulcsszó csak, és akkor már tudtuk, hogy mi a lényeg, mire kell figyelni, illetve vigyázni. Éltünk a szűkös propaganda lehetőségével is ugye, persze, ha tudtuk, hogy kinek szabad szűkös, és kinek nem. Megtanultunk a sorok között olvasni. Az ember olyan szépen össze tudta egy idő után pakolni, hogy ezt mondta a Szabad Európa, Amerika Hangja, Újvidék, Kosuth, Bukarest, aztán összegyűrtük, és abból talán ki lehetett hámozni, hogy mi is történt valójában a világban.

Viszont a kapcsolatunk a többi elszakított területen élőkkel jóformán nullának volt mondható. Viszont minden generációban eljött az a pillanat, amit úgy mondtunk, hogy az ébredés. Az ember gyerekként, bohó fiatal felnőttként éli az életét, a mindennapjait, de nem tudatosan teszi ezt. És egyszer csak eljön az a bizonyos pillanat. Nekem például a Magyar Irodalmi Olimpia volt az. Ez annyit jelentett, hogy az erdélyi magyar középiskoláknak irodalmi versenye volt, iskolai, városi, megyei és országos szintű, és ez utóbbin összegyűlt egy olyan fiatal erdélyi magyar mag, amit aztán három-négy év után szerencsésen szét is robbantottak, mert rájöttek, hogy egy olyan kovász ez, amit nem szabad élve hagyni. Ez olyan ébredési lehetőség volt, amit nagyon-nagyon sokan kihasználtunk, és tulajdonképpen ma is benne van a zsigereimben ez az érzés, amikor rádöbbsz, hogy én erdélyi magyar vagyok, és, hogy nekem ezek után eszerint kell élni és így kell viselkedni. Ám nem sokkal ezután édesapámnak szólt egy szekus, hogy baj lesz a gyerekkel, ha így folytatja. Mert minden figyelme volt. Ha összejöttek egy szilveszteri mulatságra, akkor biztosak lehettünk benne, hogy akárhogy kiválogattuk, hogy kik legyünk együtt, harmadnap úgyis a szekura hívtak, mert elénekeltük a magyar himnuszt és a székely himnuszt. Vagy besúgó volt közöttünk, vagy lehallgattak, de ennek tudatában kellett minden összejövetelnek léteznie.

Vagy ha elmentünk a Szent Anna tó partjára táborozni, abban is biztosak lehettünk, hogy este, amit énekeltünk, azt másnap már tudták, és nem csak a medvék.

Az erdélyieknek – és akármelyik határon túli területen hasonló volt – kapcsolatuk kellett, hogy legyen a más nemzetiségűekkel, a más anyanyelvűekkel, a többségi nemzettel. Nálunk a többség ugye a román volt. Megtapasztaltuk már gyerekként, aztán felnőttként pláne, hogy az egyszerű román emberekkel az égedta világon semmi baj nincs, ők nem sovénnek, nem utálnak, nincsen semmi baj velük. Amikor orvos lettem, tisztelték az orvost, nem nézték azt, hogy magyar vagy román. A baj mindig ott kezdődött, amikor az „intellektuel” betette a lábát, és elkezdte szítani a sovinizmust. Na, onnantól fogva már az egyszerű embert is meg lehetett hülyíteni.

Nagyon érdekes volt a román – román viszony is (és ma is az), hisz az erdélyi román a havaseltit meg a moldvait nem szereti. A havaselti lenézi a moldvait, mert túl egyszerű ember, és butának tartja. Nagyon érdekes: az erdélyi románok, akik ott születtek, tehát akiket nem Ceausescu telepített be, ők hajlanának arra, hogy Erdély, egyáltalán Románia föderatív állam legyen. A gond azokkal van, akiket a Ceausescu-rendszer iparosítás címszó alatt milliószám betelepített Erdélybe. Ők már ezt a született erdélyi szellemiséget, a Koós Károly által emlegetett transzilvánizmust nem vallják magukénak. Ők úgy viselkednek, mint Jani a csárdában, hogy röviden és velősen mondjam.

Szászok, svábok, zsidók, cigányok is éltek tömegével Erdélyben. A történelem során viszont - bár sokat tanultunk tőlük - sem a szászok, sem a svábok nem álltak ki a magyarok mellett. Opportunisták voltak, mindig egy kicsit a mindenkori hatalom oldalán álltak, tehát ilyen szempontból nem számíthattunk segítségre részükről. A sorsuk sajnos beteljesedett, hisz Ceausescu annak idején - tízezer márkáért „darabját” - eladta őket Németországnak. Óriási érvágás volt ez az országnak, hisz rengeteg vállalatnak a főmérnöke, a műszaki embere szász volt, aki rendet tartott, tudta, hogy mit kell csinálni, kordában tartotta a munkásait. Nos, őket kisöpörték az országból.

Nagyon sok zsidó is élt Erdélyben, ám az ő sorsuk is végső soron szintén megpecsételődött. Bár sokan megúszták – hál’ Istennek – a Holocautot, hisz az első deportálás nem Erdélyben, nem Magyarországon, hanem Ó-Románia területén, Észak-Moldvában volt, de a túlélőket és leszármazottaikat meg Izraelnek adták el ugyanúgy kilóra. Ez megint nagy érvágás volt, hisz a maguk kultúráját, szellemiségét nélkülözzük ma is. Az utolsó népcsoport – rengeteg van még Erdélyben – amely számottevő, a cigányság. Lehet mondani jót, rosszat róluk, de amikor Marosvásárhelyen a pogrom volt, amikor verték a magyarokat, amikor Sütő András fél szemét kiverték, akkor a felmentő sereg így kiáltott, mikor beért a főtérré: „Ne féljete magyarok, megjöttek a cigányok!”, és vadászták az ellenfelet parittyával, kavicssal, kővel, ki ahogy érte. Tehát mondhatjuk, hogy az erdélyi cigányok javarészt magyar cigányok.

Ez a sajátságosan transzilván kapcsolatrendszer minimum háromnyelvűséget szült. Akinek szerencséje volt, és gyerekként olyan városban, faluban nőtt fel, ahol szászok, németek laktak, az, mire elkerült középiskolába, lazán beszélte a

három nyelvet, és benne volt három kultúrában. Abból az emberből valószínűleg nem lett sovén.

Említettem, hogy a kapcsolatunk a többi elcsatolt területekkel jóformán nulla volt. Az akkori Jugoszláviára úgy tekintettünk, mint fél Kánaánra, hisz már majdnem Nyugatnak számított, onnan már meg lehet szökni Olaszországba. Útlevelet nem is nagyon adtak ide. Felvidékre inkább szervezett kirándulások során lehetett eljutni, Kárpát-aljára sehogy, az nem is létezett, ugye az Szovjetunió volt, és Ausztriába is pont olyan ritka volt az útlevél, mint Jugoszláviába.

A következő gondolat, amivel foglalkozni szeretnék:

IV. Csonka-Magyarország

Beszélgetéseink során úgy fogalmaztuk meg, hogy Erdélyben a vad Ceausescu-diktatúra, zsarnokság alatt könnyebb dolgunk volt magyarnak megmaradni, mint a Magyarországon maradtaknak, élőknek. Meredek? Paradox? Annak tűnik első hallásra. Miért mondtuk mégis?

Azt mondják, hogy egy diktatúra minél kifinomultabb, annál veszélyesebb. Minket fizikai létünkben veszélyeztetett a Ceausescu-rendszer, azt kellett túlélni, kijátszani, megmaradni. A magyarországiakat '56 után – és itt nem a közvetlen '56 utáni időkre, a megtorlásokra gondolok, hanem a kifinomult „gulyás-kommunizmus” időszakára - nem a fizikai létünkben veszélyeztetette már a rendszer, hanem a lelkiüket vette meg, mire észrevették volna. És ezért rettenetesen nehéz a mai Magyarország helyzete, mert ezt a mérhetetlen aljas, kifinomult megvásárlást kell visszacsinálni valahogy úgy, hogy működjön a dolog. Tessenek csak az Aczél-ideológiába belegondolni, a tűr – tilt – támogat szisztémába. Vagy abba, hogy adott pillanatban már önjáró lett a rendszer, már nem is kívánt semmit a Magyar Kommunista Párt, már elég volt az embereknek a „Ha ezt a Kádár Elvtárs látná!”, vagy a „A Kádár Elvtárs úgy gondolná, vagy így szeretné” mondatot elmondani és ijedten tették a dolgukat. Ez volt a félelmetes benne: hogy egy adott pillanatban már az emberek saját maguk generálták a rendszer fenntartását.

Mondtam, hogy lélekvásárlás, de ehhez hozzátartozott a „materiális csali” is: a Trabant, a Zsiguli, a Wartburg, a Gorenje, az NDK útlevél, a Gmk-k, a háztáji, az üdülők, a lazuló kommunista rendszer látszata. És mi volt ennek az ára a lélekvásárláson kívül? A mai magyar lakosságnak az egészségi állapota erre ment rá, ekkor romlott el. Mert mit csinált? Ledolgozta a nyolc órát a munkahelyén – közben megnyílt a gmk lehetősége is - aztán kiment a gyárkapun, folytatta a fusiban, a félmaszekben, és/vagy elment a háztájiba dolgozni még estig. Melózott tehát még vagy nyolc órát, a pihenés nullává vált, alvás is alig. Pénz lett, Gorenje lett, NDK útlevél lett, de az egészség közben odalett. Ennek a levét isszuk ma.

Mi, határon nagyritkán átjutók, már gyerekfejjel leszámoltunk a mítosszal: megismertük Kádár népét (vidám park, Nemzeti Múzeum 1948, Eü. minisztériumban dolgozó pártfunkcionárius véleménye Erdélyről, békési titkárnő az önkormányzatnál, ma, 2015-ben is elhangozhat tüntetésen a nevem kimondásakor: pfuj, román, menjen haza, 2004. december 5). De: sok fel- és megvilágosodó fiatal: Tatai Lajos és Mariann, Tímár Máté példája, Mari kapcsolata és

sok nagyon-nagyon rendes anyaországi magyar. Ha eljön valaki Békésre 2015-ban, ahol eltelt 25 év a rendszerváltás után, és megnézi, hogy hány temetésen van pap, és hány gyereket visznek a templomba megkeresztelni, akkor elájul. Mert tízből hét temetésen nincs pap, hanem ún. „társadalmi temetés” van. Mi úgy mondtuk Erdélyben, hogy kommunista temetés. Vagy, hogy még mindig működik az, hogy névadó. Elviszik a tanácshoz, és akkor névadó ünnepség van. Templom, keresztelés – szó nincsen róla. Falurombolás volt Erdélyben, lélekrombolás Magyarországon. A falurombolást túléltek, de hogy Magyarország hogy éli túl a lélekrombolást, nem tudom. Hosszú és nagy munka lesz helyrehozni. De jó úton haladunk.

A következő sarkalatos pontot úgy fogalmaztam meg, hogy:

V. Mai veszélyek

Az anyaországra gondolva ilyeneket írtam ide, hogy: kormány, kormánypártok. Ugye most jó kormány van Magyarországon, pozitív döntéseket hoz, az EU-nak, IMF-nek fricskát mutattunk, túléltek, kezd működni a gazdaság, szeretjük Orbán Viktort, tartása, gerince van a kormánynak, követendő példa lettünk. Rendben. De van negatívuma is. Minden hatalomhoz csapódnak, hát ... másfajta emberek. Ez történt itt-ott vidéken is, ahol olyan emberek kapcsolódtak a mai kormánypárthoz sajnos, akikre nem büszke az ember. De majd, remélhetőleg, az idő és a legfelsőbb vezetés bölcsessége megoldja ezt is.

Erdélyi szinten ugyanezek a mai veszélyek. Az egyiket úgy hívják, a magyarok pártoskodása. A másik veszély maga a mai román állam.

Felvidékkel kapcsolatban érződik egy pici enyhülés az anyaországgal kapcsolatban, „hála” az Európai Uniónak. Sok bajunk van az EU-val, de most, Szlovákiával kapcsolatban, jó, hogy egy táborban vagyunk. Szlovéniával, Horvátországgal a magyarság szempontjából szerintem sok bajunk nincsen. Délvidékkel rég nem volt ilyen jó a kapcsolat, mint most. Ausztriáról meg - ahol ugyanígy magyarok élnek - az a megállapításom, hogy ha azt mondtuk, hogy a Kádár-rendszer azért volt nehezebb, kifinomultabb, gonoszabb, mert a lelkeket vásárolta meg, akkor az Ausztriában élők jogosan mondják, hogy ez ott még rosszabb volt. Nagy anyagi jólét, és úgy eltűntek, hogy alig van burgenlandi magyar.

Végül, az utolsó pont:

VI. Személyes

„A madárnak szárnya van és szabadsága. Az embernek pedig egyetlen szülőföldje, és sok kötelessége.” Ezt megint Tamási Áron mondta. Ez egy nagyon érdekes gondolat. Mert hirdetjük, mondjuk, akarjuk az egységes magyar nemzetet, de szülőföldünk egy marad. Magyar területen élünk is, mégis más, mint ahol születünk. Ezért mindig hazavágyunk kicsit, legyen akármilyen jó ott, ahol vagyunk, de közben örömmel tesszük a kötelességünk ott, ahol élünk. Békésen nagyon jól érezzük magunkat, jó életünk van, de nagyon-nagyon jó innen, itthonról hazamenni is. Mi itt élünk, itt fognak valószínű eltemetni, de az unokáinkat kézen fogjuk majd, és elvisszük, elmondjuk, megmutatjuk, hogy hová valók az ősök. Ez kutya-kötelességünk.

A szél a marosvásárhelyi pogrom után sodort Magyarországra. És itt következett be sokunknak, határon átkerülteknek az újbóli ébredése. A második ébredése. Miért? Mert amikor átkerül az ember úgy, hogy nem hívták - mert senki nem hívott minket Magyarországra, senki nem kért, hogy legyek Békésen háziorvos, de jöttem, és nagy-nagy szeretettel befogadtak - akkor az ember az első időszakában úgy próbál élni, hogy alkalmazkodik, hogy próbál mindennek és mindenkinek megfelelni, hisz benne él, hogy én itt egy jöttment vagyok, engem nem vártak ide. Aztán rájön, hogy az élet így nem ér semmit, hogy mindig azt érzem, frusztrál, ha meg merek szólalni. Ehhez a metamorfózishoz, ehhez a második ébredéshez kellett a KÉSZ. (Keresztény Értelmiségiek Szövetsége. A szerk.) Egybegyűjtött bennünket, de összeszedte az ilyen gondolkodású békésieket is, és létrehozott bennünk egy olyan átalakulást, hogy attól a pillanattól kezdve, hogy a KÉSZ létezik, szinte varázsszóra ki merünk állni, el merjük mondani a véleményünket, el merünk indulni egy választáson, rendezvényeket merünk szervezni. Egyáltalán: emberek elé merünk állni, és merjük hallatni a hangunkat. Ez az ébredés - úgy érzem - egy életre szóló ébredés volt. Egy Békésen született baptista fogorvosnő, Eszter mondta, hogy „Gyerekek, titeket a Jóisten küldött ide Békésre. Itt van dolgotok. Nektek itt a helyetek, itt kell dolgozni, leélni az életeteket, és itt kell nektek a gyertyát meggyújtani, lángját életben tartani.”

„Azért vagyunk a világon, hogy valahol otthon legyünk benne – ismétellem el magamban. És érztem, hogy a szívem megtelik nagy, és általános meleggel, a lelkem megtelik a derűs idő nyugalmaival, és a szemem megtelik a hajnal harmatával. Lassan felálltam, és azt mondtam: késedelem nélkül haza fogok menni, hogy otthon lehessen valahol ezen a világon. Nem is lehetünk más célra ebben az életben, mint hogy megismer-

jünk mindent, amennyire lehetséges: a tarka és zezugos világot, a megbocsátandó embereket, az egymásra morgó népeket, s amikor mindent megismertünk amennyire lehetséges, akkor visszamenjünk oda, ahol otthon lehetünk.” Ezt ismét Tamási Áron mondta.

Nekünk Békés is haza és otthon. Magyarország is haza és otthon. De ahogy mondtam, unokáinkat azért haza fogjuk vinni Erdélybe. Sűrű látogatásokra legalábbis.

Trianon emígyen bennünk él tehát. Mindenkinek megvan a sajátja. Ezt a terhet vesszük magunkra minden reggel, amikor felébredünk. De ez a teher édes is, hisz élő magyarságtudatunk, tenni akarásunk, elkötelezett Istenszeretetünk, kollektív nemzeti lelkiületünk lehetősége is egyben. Nem csak ünneplünk ma. Emlékezünk is a sokszor fájó múltra, de arra is, hogy ez a nap 2010, a Semjén-Kövér javaslat törvényesülése óta a Nemzeti Összetartozás Napja is. A reményé, a jövőé is, melyhez így van energiaforrásunk ismét: az **Istenhit**, a **nemzeti identitás**, a **család** és a **társadalmi hovatartozás**. Megismétlem: Istenhit (rajtunk s papjainkon múlik), nemzeti identitás (ezen dolgozik kormányunk is), család (ezt erősítik egyházaink és a kormány is), és a társadalmi hovatartozás, vagy nevezzük tudatos létnek is akár.

Hát Isten minket ezek beteljesítése szerint segítsen, legyünk akár magán-személyek, akár egyháziak, akár országunk és nemzetünk vezetői!

Köszönöm, hogy meghallgattak!

Pálmai Tamás, Békés

(Elhangzott 2015.06.04-én Békésen, a Honfoglalás téren, a városi trianoni megemlékezésen a Magyar Összetartozás napján, ahol a Millenium kopjafája, a kettős kereszt a hármashalmon, az országzászló és a Trianon emlékmű áll. Mind civil kezdeményezés eredménye.)

Határesetek 1920–1924

„A világ kezd olyan bolondok házára hasonlítani, amit bolondok irányítanak.”

(D. Lloyd George)

A fentebb idézett úr Nagy-Britannia miniszterelnöke volt 1916-1922 között, és részt vett az 1919-20-as nagy békecsinálásban. (Később elismerte, hogy komoly hibákat követtek el, meg hogy a csehek, románok, szerbek hamis adatokkal traktálták őket.) Rajta kívül, mint tudjuk, ott volt még a francia Clémenceau, az amerikai Wilson és az olasz Orlando (majd Nitti). Ők együtt az I. világháborúban győztes „Négy Nagy” (Antant) - milliók sorsának, életének, sőt - mint látni fogjuk - nem csak életének mindenható csinálói. Lehetne szebben is írni, csinálói helyett úgy, hogy igazítói vagy elrendezői. Nem megy, mert sem az igazságot, sem a rendet nem hozták el a világnak.

Most nem a népünkre szakadó tragédia méreteiről, súlyáról lesz szó. Elég, ha arra gondolunk, Kárpátok, Adria, s elég ha egyszer jól megnézzük a sarkadi Trianon-emlékművet vagy elmerengünk az Ereklýs Országzászló körül. Most azt vesszük nagytól alá, hogy ott, a helyszínen hogyan húzták nyújták a határokat, hogyan mászott át a térképről a valóságba az az abszurditás, hogy Magyarország ma az egyetlen ország a világon, mely csak önmagával határos. A békekonne-

rencián diktált határokon lényegében nem lehetett változtatni, csak itt-ott pepecselni, botoxolni. Az országhatárokról már 1919 februárjában, a Tanácsköztársaság kikiáltása előtt döntöttek Párizsban. Egy „vasszékel” mondotta pár éve az Országházban: „Nagyapánk lefeküdt Magyarországon és felkelt Romániában, s nem a vonaton aludt el.”

Sarkad-Gyula-Békéscsaba, azaz Sercad-Giula-Bichis-Cioaba... Bratianu román miniszterelnök azért követelte Sarkadot, Gyulát, Békéscsabát, Kétegyházát, Eleket, Lökösházát, mert akkor még itt vezetett a Szatmárnémeti-Nagykároly-Nagyvárad-Arad-Temesvár vasúti fővonal, és hogy ez Románia számára létkérdés. Az amerikaiakat nem lelkesítette a bukaresti igény, az angolok olykor hümmögtek, a franciák minden erővel támogatták. Az olaszok inkább hallgattak. A nagykövetek tanácsának elnöke, a francia Cambon kijelentette: „A román határ biztonsága nem szavatolható, amennyiben mind a Debrecen-Békéscsaba, mind a Szatmárnémeti-Nagyvárad vasútvonal a magyarok kezén van.” A magyarokat természetesen meg sem kérdezték. A brit megbízott, Eyre Crowe még szókimondóbb: „Ha néhány száz ezer magyart fel kell áldozni egy jobb közlekedési vonal biztosítása érdekében (Románia számára), akkor véleményem szerint nem szabad haboznunk.” Bukarest duzzogott, hogy bár ők lemondtak

olyan, az Antant által nekik ígért „ősi román területekről”, mint Hódmezővásárhely, Makó, Orosháza, egyebek - most még Gyula, Békéscsaba sem jut nekik ?! Bratianu mindent megtett, hogy könnyeket csalogasson a békecsinálók szemébe, amikor elcsukló hangon közölte: „*Debrecenben román anyák altatódalát vitte esténként a lágy szellő a város felett.*” A megszálló román csapatok Békéscsabán, Gyulán sebtében összeütöttek néhány helyi születésű szlovákból és románból álló népképviselőt, mely „kérte” e vidék csatlakozását a Román Királysághoz. (Ezek a kiváló urak a kivonuló román hadsereggel távoznak majd az országból...) Térségünk fontosságát jelzi, hogy 1919 nyarán I. Ferdinánd román király és energikus neje, Mária királyné „hazalátogatott” Békéscsabára, ahol parancsszóra hetedhét határra szóló fogadtatást csaptak tiszteletükre, szünni nem akaró éljenzéssel, tapssal, amit a román szuronyok némileg diszkrejt, de erőteljes bökdösei tettek még hitelesebbé. Az ókigyósi Wenckheim kastély is nagyon megtetszett a királyi párnak.

De vissza a vasúthoz. A határt végül is a győztesek döntése Kőtegyánnál húzta meg. (A józanabb briteknek és az együttérzőbb olaszoknak eddigre elégük lett román szövegesük mohóságából.) De: az államhatár a kőtegyáni állomást a felvételi épület és az áruraktár között kettévágta! Hosszas huzakodás után aztán 1922-ben, a „végleges határrendezés” Kőtegyán egész állomása magyar maradt, de hogy valahogy mégis légy döglőhessen a levesünkbe, a Nagyszalonta felőli 3. és 4. váltó Romániáé lett. Nagyszalonta határának itt maradt kis csücskén települt Újszalonta.

E „határesetek” száma nehezen meghatározható. Helyszűke miatt csak a keleti határral foglalkozunk - egy érdekes kivétellel.

Kezdjük Nagylaknál. Kettévágva. Nagyobbik része Romániáé lett. Ottlaka pusztájának itt maradt részén épült fel Pusztatottlaka. Az Arad megyei Nagyiratos szomorúan groteszk dolgokat élt meg. Az akkor színmagyar község román uralom alá került, de temetője Magyarországnál maradt. Miért? A trianoni határrajzolók munkáját nem kell minősítenünk, minősíti az önmagát. Mondjuk inkább úgy, hogy mindennek az a túl jól sikerült kubikosmunka, az a vízelvezető csatorna az oka, ami Nagyiratos és temetője között húzódik. E csatorna csaknem oly szélesen hömpölyög, mint itt nálunk a Bártás. A kitűnő román vezérkar azonnal átlátta, hogy e szép nagy árok döntő fontosságú stratégiai jelentőséggel bírhat egy magyar támadás elhárítása esetén. Így hát 1920-22 között a nagyiratosiak úgy temetkezhettek a saját temetőjükbe, hogy először is engedélyt kértek a román hatóságtól. A román hatóság - nem ingyen, de nem ám ! - felvette a kapcsolatot a magyar hatósággal, hogy ekkor és ekkor, ennyi és ennyi órákor megboldogult érkezik saját koporsóban a hídhoz, elhantolás céljából, ennyi és ennyi számú gyászolóval. Különösen nyári időben kerestek jól az új regáti urak. Ahogy nagyobb lett a hőség, úgy lett nagyobb a kenőpénz is - ha nem, akkor hol papír, hol pecsét, hol aláíró, hol idő nem volt... a többit bízzuk a képzeletre.

Szuronyos katona állt a hidacska túlsó oldalán, magyar illetékes az innensőn. A koporsót tilos volt leszögezni, hogy

a nagyromán állam éber őre tüzetesen ellenőrizhesse, valóban a nevezett hulla tartózkodik-e odabent, vagy pedig valami kém vagy csempészárú. Ezek után a gyászolók átadhatták magukat a gyásznak, az elhunytat pedig az enyészetnek. A szomszédos Nagyvarjas (szintén színmagyar) lakói keserű iróniával mondogatták: Jó a nagyiratosiaknak. Ők legalább magyarnak halnak mög...

A tetemek eme export-importja addig üzemelt, mígnem a temető is Romániához került. Magyarországot másutt „kárpótolták” ugyanakkora területtel, természetesen abból, ami ezer évig az övé volt. Nagyvarjasi öregek mesélték, hogy 1922-ben a határrendező bizottság francia, brit, olasz és japán tagjai tolmács útján kérdezték őket, hogy hová szeretnének tartozni. A válasz egyértelmű volt. „De másnap valami magyarul beszélő úriembörök gyűttek, a fene se tuggya, hunnan. Oszt aszonták, embörök, a magyar hadsereg ügyis mingyán visszagyün, maguk mög addig is nyugodtan möhetnek Aradra piacolni, ne törőggönek vele, hun lössz most a határ, ügyis biztosan mögváltozik. Kísűbben tudtuk mög, hogy ezök a románok embőrei vótak, mink marhák mög bevöttük a dumájukat” - mesélte B. J. bácsi. (Íme, a dezinformáció, manipuláció magasiskolája.)

De minderről a „trianoni teszetoszáról” hiteles, szinte élő közvetítésként meglevenedő képet ad Sarusi Mihály írónk a „Lönni vagy nem lönni” c. múltidéző beszélyében, vagy a „Decebál Gyulán” című „mi lett volna, ha...” sötét látomásában. De azért gondoljunk Salgótarjánra, Sopronra, Pécsre is.

- Az „angol beteg”, avagy Somoskő és Somoskőújfalu

A Salgótarjától északra eső két falu kb. 2500 főnyi, 97%-ban magyar nemzetiségű lakossággal Csehszlovákiához került. Ámde Isten és a történelem útjai kiszámíthatatlanok. Az egyik angol határrendező gyógyíthatatlannak tűnő fülbetegségbe esett. Dr. Krepuska Géza, európai hírvérvosprofesszor, a modern magyar fülgyógyászat megalapítója műtötte meg, sikeresen. Kezelés közben, valahogy teljen az idő, elbeszélgettek. A professzor ugyanolyan finoman, mesterien, ahogy a kényes operációt végezte, Somoskőre terelte a szót. Az angol „vette a lapot”, hálás is akart lenni, de mit lehet itt már tenni? Krepuska professzor csupán egy dolgot kért tőle: kérdezzék meg a falu lakóit is, de **szlováku!** A többit kitalálhatjuk. Beindult egy majd két évig zakatoló mókuserék. Érvek és ellenérvek. Akták és ellenakták mázsaszámra. Végül az ügy a genfi Népszövetség elé került, melynek 24. ülészaka kimondta a két falu visszacsatolását Magyarországhoz. 1924. február 15-én, 4.30-kor írták alá az okmányokat. A trianoni „szent tehénről” így hát kiderült, hogy az is csak egy szarvasmarha. Tizenöt négyzetkilométernyi (= 1500 hektár) magyarlakta terület lett újra magyar, szénbányával, bazaltbányával. Csak egy nagyon rossz fül és egy nagyon jó fülész kellett hozzá. (Ezeröttszáz hektár? A történelem felől tekintve, az igazságnak csak egy morzsája. A lélektelen számok felől nézve, ez harmincöt-ször nagyobb, mint Vatikán állam vagy majdnem nyolcszoros a Monacoi Hercegségnek.) Amikor macskaköveken andalgunk, jusson eszünkbe, hogy a somoskői Macskalyukbányáról kapta a nevét. Tán még a sarkadi Vértanúk terét is azzal burkolták...

Szabó István, Sarkad

A homoszexuálisok házassága: ideológiai gumicsont és/vagy támadás a konzervatív társadalom-modell ellen

A balliberális médiaorgánumok által agyonreklámozott színes „kulturális fesztiválnak”, mely a homoszexualitás jegyében zajlik és csúcseménye a sokat emlegetett, sok port kavart fővárosi magamutogató felvonulás, idén sajátos felhajtóerőt biztosított az amerikai Legfelső Bíróság kétségkívül történelmi, de annál vitathatóbb döntése az azonos neműek házasságával kapcsolatban. A döntés helyessége kétségbe vonható az alkotmányjogi dogmatika, a demokrácielmélet, a vallás-erkölcs valamint a világi etika szempontjából, de görcső alá vehető, várható globális hatását, illetve hatalomtechnikai hátterét tekintve is.

Nem kell ahhoz jogi végzettség, hogy az ember belássa: a Legfelső Bíróság odáig merészkedett, hogy jogot alkotott, messze túlterjeszkedett alkotmányos kompetenciakörén. Erre egyébként a kisebbségben maradt véleményt képviselő józan bírók is figyelmeztettek (a döntést kilenc bíróból öten hozták meg a demokrácia nagyobb dicsőségére, egyébként érdekes, hogy mind a három női bíró igennel szavazott). A hatalmi ágak szétválasztásának elvét az Egyesült Államokban veszik a legkomolyabban, most mégis ott csúszott egybe két hatalmi ág, az igazságszolgáltatás és a törvényhozás. Ráadásul ezért épp az az állami szerv a felelős, mely az európai alkotmánybíróságok funkcióját is ellátja, tehát éppenséggel az lenne a feladata, hogy védelmezze az alkotmányos elveket. John Robert bíró, a józanok egyike rá is mutatott arra, hogy a testület e döntéssel érvénytelenítette a tagállamok több mint felének a házasságra vonatkozó törvényi szabályait.

A demokrácia szempontjából is botrányos döntés született: öt, nem választott, hanem kinevezett ember rákényszerítette a maga világnézetét háromszázhusz millió állampolgárra. Antonin Scalia, egy másik megfontolt, saját szerepkörében megmaradó, kisebbségbe szorult bíró kertelés nélkül le is szögezte: *„egy olyan kormányzati rendszer, ami a Népet egy kilenc, nem választott jogászból álló bizottság alárendeltjévé teszi, nem érdemli meg, hogy demokráciának nevezzék.”*

A homoszexuális kapcsolathoz való viszony erősen polarizálja a társadalmakat. Igen sokan zsigerből viszolyognak az azonos neműekhez vonzódó polgártársaiktól, s nem sokat törődnek a jog finom mechanizmusaival. Ők akár a korábbi jogi szabályozást is visszahoznák, mely büntetni rendelte a homoszexualitást. (Mária Terézia büntetőkódexe halálbüntetést írt elő a szodómiára, de a felvilágosult jogalkotás remekként tisztelt 1878-as Csemegi kódex is büntetni rendelte férfiak esetén az egymással létesített szexuális kapcsolatot, igaz, „csak” fogházzal. A férfi homoszexualitás kriminalizáltsága 1961-ben szűnt meg.)

A szemben álló fél, a „jogvédők” az eretneküldözők vehemenciájával támadnak azokra, akik nem hajlandók elfogadni fixációikat, s mindenekelőtt az az abszurd, valótlan tételt, hogy a homoszexuális kapcsolat egyenértékű a heteroszexuális kapcsolattal. Nem tagadva a homoszexuálisok emberi értékeit és jogát ahhoz, hogy természetellenes hajlamaikat kiéljék a privát életben, rá kell mutatni arra, hogy az aberráció az aberráció és soha nem lesz normalitás.

Egy társadalmi magatartás erkölcsi fokmérője lesz minden-

koron az a kérdés, hogy *„mi lenne akkor, ha mindenki így tenné”*, ezt Immanuel Kanttól (lásd kategorikus imperatívusz) Jean Paul Sartre-ig sokan megfogalmazták. Márpedig ha mindenki homoszexuális lenne, kipusztulna az emberiség. Ez ennyire egyszerű.

Az államnak nincs mit keresni a polgár hálósobájában, s minden, amit két felnőtt ember egymással tesz bárkinek a testi sérelme nélkül, az csak rájuk tartozik. De innen nem szabad eljussunk odáig, hogy a homoszexuálisok házassodhasanak és gyermeket fogadhassanak örökbe. Lám, Fodor Gábor független képviselő, a Liberális Párt elnöke máris törvényjavaslatot nyújtott be a témában s nem átalította azt nyilatkozni, hogy minden jóézésű magyar ember támogatja a homoszexuálisok házasságát. Ha a mondatba beiktatunk egy „nem” szócskát, egy közel igaz mondatot kapunk.

A homoszexuális propaganda folytatói arra hivatkoznak, hogy az azonos neműekhez való vonzódás genetikai természetű. Bizonyára sok esetben így is van, de e magatartásforma tanult is lehet. Érdekes módon épp a legharsányabb, legmilitánsabb homoszexualitás-pártoló balliberális erők bástyája, az ATV-t, valamint a Hetek folyóiratot jegyző Hit gyűlekezete egyik prominense nyilatkozott a legkeményebben e kérdésben. Ruff Tibor filozófus, teológus, a zsidó vallástudomány doktora arra mutatott rá egy interjúban a minap, hogy ki lehet gyógyulni e ferde hajlamból, egyik társának esetét említve, aki most boldog családapa egy hagyományos család keretében. De például Nagy Britanniában vagy Svédországban még a „kigyógyulás” gondolatát is üldözik és arra törekednek, hogy már az óvodában arra tanítsák a kisgyermeket, hogy saját választása, hogy fiúként fiút vagy lányt választ magának élettársként, betiltják a nemek említését, uniszex nevelést adnak a gyermekeknek. Közép- és Kelet-Európa még a normalitás szigetének számít Svédországhoz, Nagy Britanniához, Franciaországhoz vagy Írországhoz képest, de lám, már Magyarországon is napvilágot látott gyermekeknek szánt mese a „meleg” herecegekről.

Ha az abnormalitás legitimé válik, ha a ballib perverzió beteszi a lábát az ajtóba, akkor csak idő kérdése, hogy mikor tárul az szélesre mindenféle emberi eltorzulás előtt. Az amerikai Legfelső Bíróság kisebbségben maradt tagjai is rámutatnak arra, hogy a mostani döntést megalapozóhoz hasonló eszmefuttatás mellett indokolni lehetne a hármast vagy négyest házasságokat. A kétezres évek derekán bejegyezték a pedofília törvényesítéséért küzdő pártot Svédországban azon az alapon, hogy nekik is van létjogosultságuk, s mint hírlík, az angolszász liberális filozófia egyik markáns irányzatának, a kortárs utilitarizmusnak képviselőjét, Peter Singert hamarosan kitüntetik egy bukaresti egyetemen. Peter Singer nyíltan hirdeti az újszülöttek meggyilkolásának legitim voltát, és hasonlóan nyílt híve az állatokkal folytatott szexuális viszonyoknak. Daniel Cohn Bendit sem bukott abba bele, hogy egyik könyvében arról értekezett, hogy milyen erotikusak az ötéves kislányok. Szóval, van még hova sülyedni, s csak remélni lehet, hogy térségünk megálljt parancsol a nyugati szívárványos invázióknak. Mert kell létezzen középút a magánéletet

ellenőrzés alá vevő muzulmán államterror és a totális nyugati szabadosság között. Középpút, ahol a demokrácia diszfunkciói dacára is az állam tiszteli a magánszférát, de nem ad korlátlan teret az elferdüléseknek.

Egyébként az egész hajcihő a homoszexuálisok házassága körül amellet, hogy reális veszélyeket rejt, de egyféle figyelemelterelés és ideológiai gumicsont is ma, amikor az Egyesült Államok és az általa favorizált mega-cégek (de mondhatnánk azt is, hogy a mega-cégek és az általuk mozgatott amerikai kormányzat) az egész világot legázolni igyekeznek. Az e hasábokon már taglalt Szabadkereskedelmi Egyezményt az EU és az Egyesült Államok között nem véletlenül nevezik Európa-szerte a tisztán látók trójai falónak. A falovat oda-

tolták már az EU bástyái alá. Most az EU vezetői, akik közül nem tudjuk, hányan játszanak össze az ostromlókcal, azon tanakodnak, hogy hozzák-e a falakon belülré a tákolmányt vagy se. A falovat, mely nemcsak a génmanipulált és hormonkezelt élelmiszerek özönét hozza majd magával, de a választott magánbírók rendszerét is, melyek elé citálhatják a csak és kizárólag profitszempontok mentén orientálódó, erkölcsi, emberiességi megfontolásokat félreseprő multinacionális gigacégek a polgáraikat védő államokat, profitkiadás címszó alatt.

Az egész itt zajlik a szemünk előtt, mégis alig akad vészhangrangongató.

Borbély Zsolt Attila

Désen augusztus 8-ra iskolatalálkozóra hívták össze a volt 3. sz. Magyar Tannyelvű Vegyes Líceum még élő, volt diákjait. A ferencrendi templom mellett, a volt katolikus leányiskola épületében az 1948-49-es tanévvel indult iskola 11 évig létezett. Az ünnepi eseményre, felkérésre készült az alábbi írás.

Üzenet egykori iskolámba

Az egyszer voltba. A nem létezőbe. A mégis létezőbe. Ami él, míg élünk, a 453-ból máig megmaradtak. Akik közül mi, az 59-esek, ama 11 év legutóbb végzettjei, a legtöbb előttünk járó többnyire csak a tanári folyosóján függő tablók fényképeiről ismertünk, akikre, mint már befutottakra, kíváncsi, fürkész szemmel néztünk, rátok, ismeretlenül is ismerősekre. Most pedig hasonló tisztelettel és szeretettel próbálok szólni hozzátok a távolból, miután fizikai valóban nem lehetek veletek, de értékelve a fölöttébb megtisztelő lehetőséget. Saját osztálytársaimról nem is szólva, kiknek hajdani alakját annyi éven át vittem-viszem magammal: „*emléketek ma is milyen csodás*”.

Ady szavai ezek, írásom címéül választott verséből. Miként az alábbi 3 sor is: *De elcsitult a jókedv-förgeteg /S helyére ült a döbbsen némaság: /Köröttünk már az Élet csörtetett.*

Hát mit mondjak, csörtetett derekasan, süvített '56, majd a megtorlás forgószele, miközben ült lelkünkön a diktatúrában törvényszerűen néma döbbsen. Lapítottunk csendben és tanáraink óvó-féltő felügyelete alatt, a kicsik, jelentéktelenek álbiztonságában. Aztán alig tettük ki a lábunkat, iskolánkat (mint Villon-nál a hájas püspököt a halál) derékon is kapta, volt-nincs, eltüntette, az utánunk jövő osztályokat belecapta a magyarok által magyaroknak épített román gimnáziumba. Az 1900-ban átadott Magyar Királyi Állami Főgimnázium 19 évig létezett (és még 4 évig a rövid magyar világ alatt), majd lett belőle Andrei Muresanu román tannyelvű líceum. Itt folytatták a mögöttünk sorakozó évfolyamok gyökerüket vesztetten, másodrangú páriákként, az évek során egyre apadó számban és hitben, míg csak el nem fogytak, szép remények, gimnazisták és tanáraik egyaránt. Utóbbiak tették a dolgukat, ki-ki a maga módján egyensúlyozva a belső, erkölcsi kényszer (legtöbbször megvolt) és a külső kényszerítés (az pedig bőven megvolt) között.

Hasonló utat járt be a mi kicsiny alma materünkkel annyi más erdélyi város magyar iskolája is. Vajon Ady ma mit üzenne Zilahra, egykori iskolájába, a Wesselényibe? Találomra felütve kötetét - talán ezt: „*Segítsd meg, Istenem, új lovaddal*

/A régi, hű útra-kelőt /Hogy só-bálvánnyá ne meredjek /Mai csodák előtt.

Bizony, van itt ma annyi csoda, hogy nem győzzük fejünket kapkodni. Valójában csodák nem léteznek, annál inkább világfolyamatok, azok mögöttes, anonim mozgatói, megrettenetes következményei nemzetünkre és annak minden részére, az egyénig lebontva, végig az évtizedeken. A mi, kritikus éveinkben került sor éppen az addig – néhány rövid évig – lefojtott ordas eszmék és indulatok kiszabadítására a palackból, iskoláink végzettszerű lebontására a gyökerek kipusztításának szándékával, egy országos, gondosan kitervelt és következetesen végrehajtott irtó hadjárat részeként. Ócskavasként be kellett őket olvasztani, mindjárt a Bolyai Egyetem felszámolását követően, hiszen továbbélésük ellentétes volt a román politikum alapvető és máig érvényes céljával: az egységes román nemzetállam, értsd: a fajtiszt „dákó-román” náció országának megteremtésével. Mi pedig sóbálvánnyá meredten nézzük azóta is, hogy mindez lehetséges volt és ma is az, Apáczay Csere János valaha volt honában és (esetünkben) Pápai Páriz Ferenc szülővárosában! Akinek nevét kellene viselje e város első iskolája. Egy normális országban, ahol az együttélők ismerik, elismerik és megbecsülik egymás értékeit!

És mégis élünk, érzünk, emlékezünk. Az emlékezés és tisztelgés szándéka vezette nyilván e találkozó megálmodói és megszervezői is. Emlékezés azokra, akik elmentek előre, elénk vágva a kötelező menetoszlopban. Emlékezés és tisztelgés egy régi közösség tagjaira, kapcsolatokra, barátságokra és első szerelmekre... Tanárookra és tanulókra, az iskola kedves alakjaira, a mindig mosolygós Málka nénire, Bagolynéra, német és latin tanárnőnkre, akiről nem is tudtuk akkor, hogy vagy 10 nyelvet beszél, Damján Emil szavatainkat megkönnyező szemeire, Nagy Bandi bácsi diplomatikus, minket óvó gondoskodására, vagy akár az iskolánövér Lázár nénire, a remek amatőr színésznőre. A „Precíz” Bertalan Bélára, a rettegettire, aki számunkra akkor csak orosztanárunk volt, pedig annál sokkal több rejtett benne, fejében és szívében... Hosszú a sor. Magam talán leginkább osztályfőnökünk, Barth néni szerepét emelném ki, aki a magyar irodalom kapcsán-ürügyén magyar történelmet, magyar lelket, magyar hozzáállást plántált belénk lopva, egy életre szólóan...

Eltűnődöm, mindezen túl vajon miért éppen az ő alakja tornyosul elem. Ugyanis van itt még valami. Olvasom Czákó Gábor közíró alábbi mondatát: „A XIX. századi iskolai célok közé tartozott a testi, értelmi, érzelmi nevelés, meg a „szív

képzés” És a maiba? És az 50-s, 60-s évekébe? Na persze, majd elfelejtettem, a szocialista embertípus kinevelése... Amit azért akkor sem vett komolyan senki, sokkal inkább a Czákó Gábor által megfogalmazottakat. De vajon hogyan teljesítette e célokat a mi iskolánk? Vagy akár a legnevesebbek, a Brassai, a Bolyai, az Áprily. Nem az én tisztem ezt megítélni, de szubjektív véleményem van: embere, tanára válogatta. Talán nem sikerült megfelelően az agyunk megnyitása, talán sok volt a magolás, az indoktrináció, és kevés a logika, a szabad kezdeményezőkézség, a tehetség fejlesztése, kibontakoztatása. Lehet, túl magasak utólagos elvárásaim, de hiszen lám, voltak olyanok, kiknek sikerült. A tehetséget, a mi esetünkben a magyar tehetséget egy kifogyhatatlan erő táplálja: édes anyanyelvünk, Kiss Dénes költő kedvenc szavával: nyelvdesanyánk. Ennek ízére ébresztett rá Barth néni, ez jelentett egyben „szívképzést” is, és ez biztosította a táptalajt a palánták további fejlődéséhez. Tudom, hogy a legtöbb erdélyi magyar iskolának megvolt a maga Barth nénije. Emlékük legyen áldott...

A „hogyan tovább” már jórészt magán a palántán múltott, rajtunk, és erről kell mindenkinek magában számadást végeznie. A felszólítást erre mi, 59-esek megkaptuk: „Hass, alkoss, gyarapíts/ S a haza fényre derül”- álltak Kölcsey szavai a mi tablónkon (éppen Barth néni javaslatára). Hát bizony fényre nem derült, de jöttek gonosz fáraók és jött az egyiptomi sötétség, és a haza is többnyire idegennek, gonosznak és mostohának bizonyult, így (Király Károly szavaival) nem is lehetett az hazánk, mert nem hagyták. Az idé-

zet felszólító része viszont máig érvényes maradt, miként igazak a kolozsvári Gáll Ernő szavai is: „az ember az, amit cselekszik.” Mindenki képességei, lehetőségei szerint, az életnek azon pontján, ami kijutott neki. Ha nem máshol, akkor a családban, hiszen talán ez a legmegfelelőbb hely, ahol hatni, alkotni, gyarapítani lehet, kell. Jó lenne ezt a mai magyar fiataloknak is megfontolni, átérezni, eszerint élni, Erdélyben és az anyaországban ugyanúgy!

Többünknek mással is el kell számolnunk. Az „e kívül nincsen számodra hely” és az „itt nincsen számodra hely” élethelyzetek között vergődve sokan eltávoztunk szülőföldünkől. A maradottak megsirattak, hiányunkat megszenvedték, tettünket néha elítélték, többnyire megértették. Ki-ki készítsen számvetést, tekintett-e vissza és tett-e valamit a maradókért. Mert ez bizony nagyon is számít a mérleg készítésekor.

Antaeus, Gaia fia a földből nyerte életerejét, elpusztítani csak onnan fölemelve, kiszakítva lehetett. A mi Gaiánk Erdély földje, annak minden anyagi-szellemi összetevője volt és marad. Kiemelten – Reményik tudta ezt nagyon – a templom és az iskola. A templom és a mi iskolánk valaha egy volt, a mi időnkben az átjáró lelakatolva, fizikailag és eszmeileg is. Néhányan – sokan –nem vettünk tudomást erről a lakatról. Nem kis erőt adott ez az évek során. A tudás és a hit, bizalom, szeretet erejét, bizonyosságát és talaját. Lelket formált és annak kapcsolatát „Övele”. Lesz hát hova megtérni, bárhol is fogad be fizikailag a föld.

2015 nyarán

Kövesdy Pál

Nyílt levél

Egyre nagyobb hanggal bírálják a magyar kormányt Magyarországon. Ez pedig egyre idegesítőbb, mert az emberi hülyeség olyan mértéket ölt, hogy legszívesebben... Ám azt nem mondhatom, mert a társadalom belőlem is áll, magam is részese, tagja, alkotóeleme vagyok azokkal egyetemben, akik hasonlóképpen gondolkodnak, mint én. Olyanokból is áll ez a társadalom, kik szeretik a hazájukat, igyekeznek gondolkodni és tenni is. Nem hiszik el minden elmezavarral küszködő, de önmagát zseninek képzelő hülye igazságát, s nem dőlnek be a Fideszről és magáról a Miniszterelnök Úrról hazudott, liberálisok, kommunisták és egyéb hazaáruló söpredék által terjesztett ostobaságnak. Vagyunk egy páran effélék, s mert ez a kis csonka ország a miénk is, hát engedjessék meg a mi emberi jogaink, szabadságunk és hitünk szerint élni.

Nem vagyok Fideszes, ám annál inkább vagyok orbánista, s mint ilyen, annak a szemléletnek és hazaszeretetnek is követője vagyok genetikailag, amit Orbán Viktor a magáénak tart. Épp ezért nem is értem azt a botor, rosszindulatú és embertelenül aljas magatartást, amellyel bizonyos ellenzéki politikusok további babérok, bársonyszékek, idegen hatalom által biztosított pénzek szerzése érdekében vetemednek, és süllyednek az emberi tartás, a hazaárulás legmélyebb szintjére. Nem értem azokat a honfitársaimat - hiszen ők is magyar állampolgárok -, akik abban lelik örömeiket, hogy lázítják a tudatlanokat, hazudoznak és a társadalom békéjét is veszélyeztetve, a legprimitívebb módon hangoztatják az általuk is hazugságnak tudott, de jól megfizetett „igazságait”. Mert van baj, van probléma, van emberi gyarlóság, minden pártban. A Fideszben is. Jól látszott ez a minap, amikor a milliárdos

Simicska, számára csupán néhány filléres veszteség okán, ocsmány és ordenáré módon rátámadt azokra, akikből meggazdagodhatott.

Csak eszembe jut, hogy az ántivilágban a nemesek kisebb seregeket tartottak fön, mert a haza védelme és érdeke számukra olyan természetes volt, mint a levegővétel. A haza sorsa a saját sorsukként élt a tudatukban, s ha kellett büszkén és bátran vállalták a halált, akár az uralkodó ítélte, akár a Fennvaló akarata szerint. Ha a haza úgy kívánta, hadba vonult a magyar nemes, ha pedig béke volt, saját költségén építette a templomokat, az iskolákat, a kolostorokat, taníttatta a birtokán élő cselédek jófejű gyermekeit, fenntartotta a plébániákat, s kenyeret adott mindazoknak, akikért családja évszázadokon keresztül felelősséggel tartozott. S nem támadt hazája vezetőire, hazájára, népére, mert a haza szent volt, épp úgy, mint az édesanyja és minden felmenője. A magyar nemes tudta, hogy ezt a hazát kölcsön kapta, s el kell számolnia vele a következő generációknak, s életében azért kell tennie, hogy ama generációnak még könnyebb legyen megtartani és tovább építeni Magyarországot. Hasonlóképpen viselkedett a tanító, a pap, a mesterember, mindenki a maga helyén. S nem jutott eszébe simicskaskodni senkinek, ha a nemzet és a haza többet követelt még abból a kevésből is, amiye volt. Mert volt tartása, méltósága a magyar embernek. Volt hazaszeretet, hit és értelem ebben az országban.

És itt állunk meg egy pillanatra. Gondolkodjunk el, mikor is kezdett porladozni ez a tartás, s mikor vesztette el a nemzet csonkaországi része a nemzeti egyensúlyérzékét. 1919-ben. Amikor először támadt a magyar nemzetre a vörös horda, a liberális és értékromboló söpredék, a mindent magáénak tudni akaró uzorások hada. Majd 1920-ban, amikor ennek a hordának is betudhatóan, egyedül Magyarországot szaggatta szét a nemzetközi pénzüvilág, mert ez az ország keresztény volt, hittel

és becsülettel élt, s a szegény jámbor Szent István — egyedül fiának és nem az utókornak szóló — Intelmei alapján, évszázadokon keresztül minden jött-ment senkiházit befogadott, mert hitte, hogy azok majd hálások lesznek az otthonért s a kenyérért, amit a magyar ember készített a számára. 1920-ra azonban a sok befogadott, a magyarságból élő és azt kihasználó nemzeti és vallási közösségek nekitámadtak a magyar múltnak, a magyar értékrendnek, a keresztény hitnek, az ország határainak, s magának a népnek is. Tót, oláh, rác, cigány, zsidó támadt ellenünk, magyarok, székelyek és magyarországi németek ellen, mert ez utóbbi nemzet is épp úgy keresztény és új hazájáért életét is adni képes nemzet volt. s ma is az! Élvezettel nézték végig e népek és közösségek azt, hogy keresztény milliók kerülnek idegen főhatalom uralma alá, mintegy a Lenin által megálmodott és kitalált koncentrációs táborokba. Saját szülőföldjén. Ám, akkor még megmaradt az a mag, amely újra és újra felsegítette a már-már összeroskadó magyar társadalmat, újra és újra lelket öntött bele, s együtt építette újjá az idegen kezek által lerombolt országot.

Igaz, az új határok nehézzé tették ezt az iszonyatos fájdalommal teli munkát. A történelem azonban kegyetlen volt. Hiszen rövid időre visszakaphattuk jussunk piciny hányadát, de a háború végkimenetele ismét egy megcsönkített és lerombolt hazát hagyott hátra. A magyarság „holocaustja” eképpen immár 70 esztendeje állandó, folyamatos. 1945-ben pedig olyasmi történt, amit nem lehet jóvátenni. Maga a magyar nemzet nagyobbik része, a parasztság és a kommunista sőpredék megfelelni igyekezték az ázsiai diktatúra követelményeinek, elzavarta, megölte és kirabolta azt a társadalmi réteget, amely nem vindikálta, hanem genetikailag önmagában hordozta a haza iránti hűséget, szolgálatot, elkötelezettséget. A magyar társadalom olyat tett, aminek a következményeit máig szenved. A kapzsiság, az elégedetlenség és a gyűlölet a magyar társadalom értelmiségét, a nemzet eszét és lelkiismeretét, erkölcsi irányítóit lefejezte, idegen eszmék és idegeneknek való megfelelési kényszer és idegen pénz okán és reményében.

S gondolkodjunk el, mi is történik ma? Ugyanaz! Végre van egy ember, aki vállalja a haza és a nemzet érdekeinek beteljesítését, felelősségét ország-világ előtt, de akit éppen úgy támadnak ma az országot kiárusítók és tönkretevők, mint Rákosi korában Mindszentyt, vagy a tótok annak idején az egyetlen képviselőt, aki a zsidók deportálása ellen szavazott. Hetven esztendő után végre van egyetlen egy magyar politikus, aki felküzdötte magát Gróf Teleki Pál és Gróf Apponyi Albert szellemi magaslatára, akinek javaslatait és ötleteit már-már az Európai Unió minden állama követi!

Ám, van egy sőpredék politikai mag, amely szellemi elmaradottsága, internacionalista eszmeisége, hazafiatlansága és öröklött magyargyűlölete miatt körmeszakadtáig ellenségeskedik, s nem csupán egyetlen ember ellen. Mindazok ellen, akik Orbán Viktorral egyetértenek, akiknek célja a nemzeti függetlenség megteremtése, a kommunista liberális gazemberek által megsemmisített nemzetgazdaság felélesztése, a nemzet határokon átívelő újraegyesítése, az erkölcsi normák újbóli felállítása, a hit megismertetése. Ez a szűk politikai szövetség a magyar társadalom tudatlan rétegét ki-és felhasználva lázít, békétlenséget teremt és ölne is, ha erre módja volna. Hiszen oly nagy a gyűlölet benne, hogy a legelemibb emberi magatartást is elveti.

Mi is történik tehát a mai magyar társadalommal? Éppen az, amit fent a történelmi példával próbáltam láthatóvá tenni. 1919! 1945! Ugyanaz a mentalitás, ugyanaz a rombolási vágy, ugyanaz a kapzsi hazafiatlanság. Pedig csupán egy cseppet kéne

gondolkodni ahhoz, hogy megértse az a népréteg is, mi történik Magyarországon és a határokon kívüli országrészekben.

Elmondom. Két párt vezeti ma a hazát. Mindkettő ép gondolkodású, nemzeti párt, amely a jövőbe tekint, s ennek a jövőnek egyetlen letéteményese Orbán Viktor miniszterelnök úr. E pártok olyan törvényeket igyekeznek hozni, amelyek megerősítik a gazdaságot, megakadályozzák a magyar föld idegen kézbe jutását, ami persze nem mindenkinek tetszik, hiszen még a jobboldalon is vannak egykori zsíros földtulajdonrészesek, akik, mint Simicska, a nemzet igazára hivatkozva saját bosszúvágyukat elégitik ki, sértettségüket kenegetik azzal, hogy lealacsonyodnak a liberálisok szintjére. A mai magyar kormány – és meggyőződésem, hogy maga a miniszterelnök – megmenti a nemzeti vagyont a kommunisták által meghagyott maradványokat, felújította a Várkert Bazárt, hidakat, utakat épít, a családok létét erősíti, a gyermekek helyzetén igyekszik javítani, a lezüllött oktatási rendszert próbálja erkölcsileg és tudásanyagban helyreállítani, korrigálni. Sorolhatnók persze oldalakon keresztül a pozitív lépéseket, törvényeket.

A csőcseléknek azonban nem ez a hír. A csőcselék vezetői abban érdekeltek, hogy a tüntetők trágár hazugságait zengje a külföldi sajtó. Orbán lop, csal és hazudik, viszont a csőcselék számára mindez nem is olyan nagy baj. De gazdagodnak a Fideszesek. A lázítók viszont nem, vagy csak azzal az aprópénzzel kell elleniük, amit az idegen hatalmak szórnak közéjük, mint egykor a pápaságra aspiráló bíborosok szórták a nép közé Róma utcáin a konklávé előtt.

Hiba minden kormányzásban van. Ám, ha egy országot kell újjáépíteni, akkor ezek a hibák kerüljenek érzékeny társadalmi patikamérlegre. S ne azok lázítsanak és hivatkozzanak demokráciára, akik „lebombázták” Magyarországot, akik megtagadták az idegen főhatalom alatt élőkét 2004-ben, akik epedve várják, hogy bevándorlók népesítsék be hazánkat, s akik egészségesnek vélik, ha azonos neműek gyermekeket nevelnek. Mondjuk ki végre, hogy elég a hazaárulásból, a nemzetvesztésből, az erkölcstelenségből, a tudás nélküli iskolarendszerből, az aberrációkból, a balga és ordenáré tüntetőkől, a Kossuth téren sátrazókból. Elég abból, hogy a nemzetegyesítés helyett műveletlen és ostoba csűrhe románozza a székelyt, tótozza a felvidékit és féltékeny a délvideki magyarra. mert az csak egy szerb. Elég abból, hogy a műveletlen és buta proli - még ha történész vagy egyetemi tanár is - alázza a nemzetet és igaztalan állításokkal mérgezze a közéletet. Elég abból, hogy modernizálásra vagy a kor követelményeire hivatkozva megszüntesse a nyelvi szabályokat, s ostobaságokra tanítsák gyermekeinket, mert ezzel a nemzet jövőjét teszik kockára. Ugyanis nem csak jog, hanem kötelesség is a nemzet és a haza védelme még akkor is, ha ez ma nem divat ebben a porig alázott és rombolt Európában, ebben a megkínzott és máig holocaustját élő Kárpát-medencében.

Szólítok tehát minden Olvasót, hogy védje és oltalmazza azt, amit kölcsön kaptunk: a Kárpát-medencei magyar hazát és a megmaradt nemzetet! Mert nem lehet követelmény, hogy szegyenkezve adjuk tovább ezt az Istentől kapott örökséget. még akkor sem, ha maga a szegyen fogalma immár alig ismert ebben a világban. A nemzet újjáépítése irtózatosan nagy feladat. Ma ennek a feladatnak kell lelkiismeretesen és legjobb tudásunk szerint megfelelni, de nem hagyhatunk szó nélkül semmit(!), ami bántó, megalázó, hazug vagy gyűlölködő. Mert végre lássuk meg a tényt, amit nem lehet és nem is kell kerülni: Ha Orbán Viktor bármilyen okból nem lesz politikai vezető, ha megszűnik Magyarország lelkiismerete lenni, akkor minden elvész! MIN-DEN, amit eddig kinnal és keservvel felépítettünk, elértünk és megteremtettünk a haza, a nemzet és a jövő számára!

Stoffán György

„Határon innen és túl, mégis itthon”

Civil kulturális egyesületünk, amelyet 2012-ben „Luby Társaság” néven hoztunk létre, a szatmári térség múltjának, hagyományainak kutatását, népszerűsítését, valamint a névadó család példamutató közéleti és művelődéstörténeti szerepének feltárását és bemutatását tűzte zászlajára.

A trianoni döntés a történelmi Szatmár megyéből egyharmadnyi területet hagyott meg hazánknak, amelyen döntő többségében apró falvak lakossága kereste az életben maradás lehetőségét. A huszadik században nem igazán sikerült e perifériára került térség felzárkóztatása, aminek sokirányú következményei máig is érezhetők. Hogyan lehetne a helyben maradó szatmári lakosság önbecsülését erősíteni, illetve az 1920-ban meghúzott határokon túlra került magyar honfitársainkhoz közeledni? Többek között e kérdések szem előtt tartásával is tervezzük programjainkat. Írásomban ezek közül szeretnék néhányat röviden megemlíteni.

Ebben az esztendőben immár harmadik alkalommal szerveztünk „Luby Emlékkonferenciát”. A tanácskozások előadói az egykor az egész Szatmár megye érdekében tevékenykedő Lubyak munkásságát mutatják be.

Egyesületünk felkérésére a magyar nemzetet ikonként összekötő Petőfi Sándor 1846/47-es szatmári térségbeli látogatásainak történetét és az itteni események jelentőségét örökíti meg Kéry Péter rendező-operátor **Petőfi-hagyományok Szatmárban** című ismeretterjesztő filmje, valamint a Buzogány Béla–Turcsán Andás szerzőpáros A Petőfi-titok című musicalje. A színházi darab fehérgyarmati ősbemutatójára a szatmári közönségen túl Dömsödről, Budapestről, illetve határainkon túlról: Eperjesről, Koltóról és Székelykeresztúrról is érkeztek vendégek. A nagyari Luby Kastély-múzeumban tartott Petőfi-konferencián az ő részvételükkel emlékeztünk meg a történelmi Magyarország Petőfihez kapcsolódó emlékfáinak történetéről, illetve településeik Petőfivel kapcsolatos hagyományairól.

Ezt követően avattuk fel a nagyari Petőfi-fa szomszédságában **A Kárpát-medencei Petőfi-fák emlékkertjét**, amelyben a nagyariak által ültetett, a Luby család kedvelt, egyben életfaként is tisztelt ginkgo biloba fája mellé a vendégek által otthonról hozott tölgy, kőris, som és vadkörte csemete került, mintegy a Petőfi-emlékfák testvérfájaként. És hogy gyökereik az új helyen is otthon érezhessék magukat, az áldáskérés mellett egy-egy maréknyi Duna menti, felvidéki, partiumi és erdélyi föld is került a kis fák tövéhez. E szép eseményről egy tulipánt formázó Petőfi-emlékoszlop, valamint a fácskák előtt elhelyezett emlékkövek adnak hírt a látogatóknak.

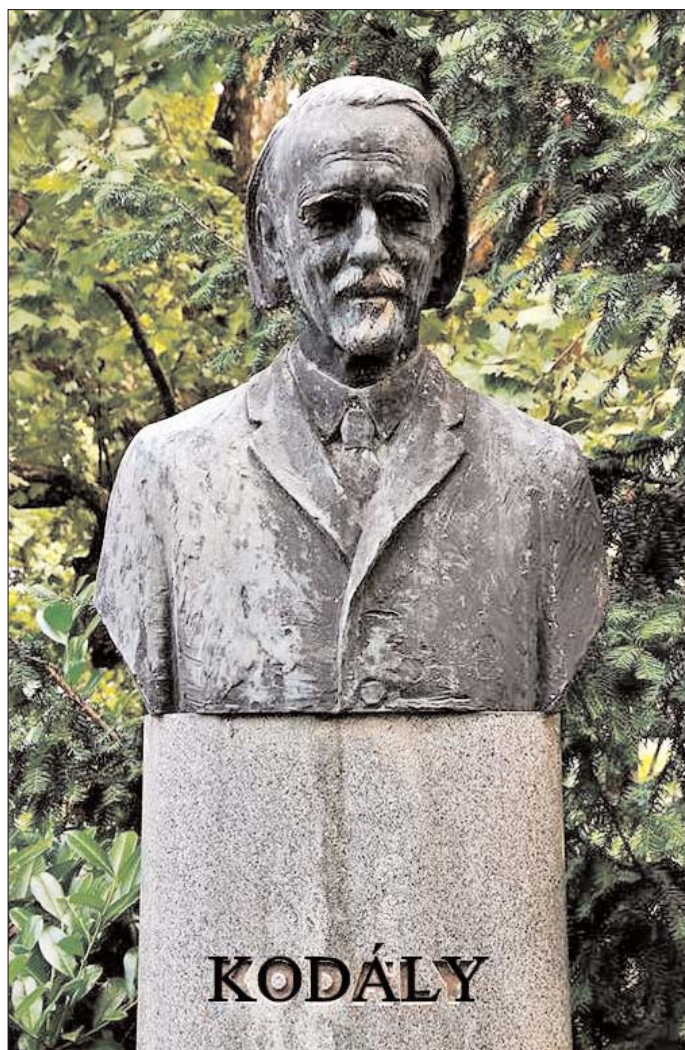
Szatmárcseke, Nagyar, Fehérgyarmat, Tunyogmatolcs, Géberjén és Fülöpösdaróc településeken emlékfák ültetésével és Petőfi-emlékoszlopok elhelyezésével állítottunk emléket nagy költőnk Szatmárban jártának. Ezek az emlék-

helyek egy, a jövőben még teljesebbé váló „Szatmári Petőfi Emlékút” állomásaiként is felfoghatók.

És hogy ne csak kövek és fák hirdessék Szatmár szerepét Petőfi Sándor életében, az elmúlt évben vetélkedőt szerveztünk általános iskolásaink részére, mert mi is úgy gondoljuk, hogy a szülőföld szeretetének kialakítását, értékeink megismertetését a legifjabb generációnál kell elkezdeni.

Ennek szellemében valósítjuk meg a jelen írás címét is viselő, csaknem egyhetes tábori programunkat is, amelynek ifjú résztvevői, a határon inneni és túli Szatmár általános iskolásai gazdag tematikájú előadások, játékos foglalkozások, valamint kirándulások keretében ismerkednek meg szűkebb páttriánk hallatlanul gazdag múltjával és értékeivel. Honunk alaposabb megismertetésén túl kis táborlakók Szatmár, a szatmári emberek és társaik iránti megbecsülése és tisztelete elmélyítéséhez is szeretnénk hozzájárulni.

Dr. Kiss Kálmán alelnök, Luby Társaság
(www.lubytarsasag.hu)

Konthur Bertalan az E-Galériában

Elhangzott Budapesten, 2015. június 9-én a Falk Miksa utcában, az E-Galériában, Dr. Konthur Bertalan szobrászművész gyűjteményes kiállításának megnyitásán.

Mindenekelőtt arról, hogy szeretve tisztelt nagyasznonyunk, Kulcsár Edit felkérésére miért vállaltam a mai kiállítás megnyitását, a művészet felkent papjainak eme szentélyében.

A felkérésre adandó válaszom dolgában, Konthur Bertalan iránti régi barátságomon túl, erőteljesen befolyásolt egy számomra sokatmondó, kedves és erős adó, valamint megnyugtató párhuzam, melyről szólni fogok.

Ennek ellenére megilletődve állok most Önök előtt, hiszen ez egy 28 évvel ezelőtt indult, s immáron a hagyomány minden tekintélyével felruházott rendezvény, olyan álomszövők munkájának gyümölcse, akik az álmukat életre is szülték.

Hihetetlen számomra, hogy párhuzamot vonhatok a magam álmait szövögető magányos küzdelme és eme évről évre, hónapról hónapra megújuló csoda között. Mégis meg kell tennem, hiszen ugyanazokban a hónapokban, a kor legerőteljesebben éppen Erdélyben tomboló örületének idején, mikor a fáradhatatlan Demeter házaspár háza táján az Erdély Művészetéért Alapítvány tartós szöttest szöttek, én – erről mit sem sejtve – éppen 10 éves boldog, de nem tunya bakonyi száműzetés után kerültem Isten kegyelméből olyan helyzetbe és helyre, hogy magam is hasonló terveket szövögessek. Mert tenni kellett, ezt követelte az erdélyi gyökér s a kor szava, ezt követelte a hazai környezet önhibáján kívül fennálló, bántó és tudtán kívül pazarló tájékozatlansága az összmagyar értékek dolgában.

Amit Bocskai István urunk közel fél évezrednek előtte már tudott a kisebbik és nagyobbik hazát lakók sorsának elválaszthatatlanságáról, azt feledtette a kádári kor. Milyen érdekes, hogy a könnyelműen eldobott értékeket annál nagyobb igyekezettel sajátította volna ki egy tudatlan, de ösztönösen ravasz, a maga bizánci módján nemzetben gondolkodni is képes diktátor politikája, aki az erdélyi magyar alkotókat magyar származású, vagy ahogyan még mondták: „magyarul beszélő” románként vette volna saját lajstromába.

Ilyen hónapokban született meg egyidejűleg, egymásról mit sem tudva Budapesten a Vármegye Galéria, és mint kistestvér, Leányfaluban az Erdélyi Művészek Leányfalun kiállítás sorozat. A Vármegye Galéria hamarosan országos hírre tett szert, de kised magánkezdeményezésem is bekerült a szellemi vérkeringésbe, sőt amint teltek az évek, létrehozhattam a Hitel Múzeum-Galériát.

A Mindenható különös kegyelméből aztán mindkét kezdeményezést az értő értékelők egyazon elismeréssel illették, és néhány év különbséggel Márton Áron emlékéremmel jutalmazták az erőfeszítéseket, ezzel is megpecsételvén az egyszerű fogant gondolat megvalósulásában rejlő rokonságot.

Eddig ama érdekes, de semmiképpen sem véletlen párhuzamról.

De ma itt Konthur Bertalan, pontosabban dr. Konthur Bertalan, a kiváló orvos, a sebész és plasztikai sebész mint szobrász és grafikus mutatkozik be a közönségnek.

S ha már párhuzamokról beszélünk, máris újabbal hozakodhatok elő, hiszen, miképpen Berci barátom, a volt sebész – az egykor volt nagyhírű és szép emlékü magyar nyelvű

Marosvásárhelyi Orvostudományi Egyetem végzettje –, azonképpen magam is, a volt pszichiáter, egyazon iskolát látogattuk. Ezért jól ismerhetem mai ünnepeltünk, az orvos és a művész indulásának szellemi-lelki terepviszonyait.

Kérdezhetik, mit keres a teljes és sikeres orvosi pályát befutott dr. Konthur Bertalan a művészet zárt kasztjának virányain. Miért fontos ez egy erdélyi, egy transzszilván szellemű, egy székegy gyökerű embernek?

Ha mai bemutatkozónk elképesztő sokoldalúságára gondolok, ha végigfut emlékezetemben az ő gyökeret eresztteni próbáló erőfeszítéseinek sora, akkor egy mostanság felkapott székegy vicc jut eszembe. Áron bácsit kérdezik: miként lehet az, hogy ő mindenhez ért? Áron bácsi válasza rövid: mindenhez ES!

A mindenhez is érteni képességnek pedig története nagyon!

Története, mert nem elég hozzá a gének csodás útján érkező tehetség, az Isten adta talentum. Meg kell dolgozni azért. S ez a munka elkezdődik akkor, amikor a szülők erőfeszítéseire csodálkozhat reá a gyermek. Szerencsém volt ismerni Berci csodálatos szüleit, volt kire rácsodálkozzon. Aztán kell egy közösség, amelyik példájával nevel. A transzszilván közösség, még romjaiban is, még akkor is, amikor szellemi gyökereit csak egyetlen nemzet ismerte el a három erdélyi közül, tudtán kívül, akaratlanul, sőt annak ellenére, valahol a népben ott lappangott. Évszázadok együttélése alapozta meg ezt. Mai kiállítónk ezeket az értékeket ott hordozta és egyesítette magában.

De tanár is kellett, aki képes a szemeket nyitogatni, aki akarja és meri ezt tenni, aki nem fél az ezzel járó retorziótól. Mert akkoriban ezért a felelősségre vonás veszedelmes eszközei mindennaposak voltak. Nos, akadt ilyen tanár. Alma materünk kiváló és felejtethetetlen tanári kara nem csak a szűken értelmezett orvostudományt kérte rajtunk számon. Tudták, hogy a gyógyító ember embert gyógyító, s a beteg embert sokféle szinten szükséges megközelíteni. Érthető módon, ha szükséges, tudni kell egy észrevétlen felülnézetből szólni hozzá, s nem egyszer szükséges elfogadni az alulnézetet is, megpróbálván felnőni az ő magasságaiba. Ebben lappangott az igazi orvos kényszerűen szép helyzete, a mindenhez ES érteni ki nem mondott elvárása. Nem önmagáért, hanem a beteg bizalmát biztosítandó, a beteg érdekét szolgáló orvosi presztízs szükségességéért.

Hát innen indult el Konthur Bertalan, a sokoldalú tehetségű és erős transzszilván tudattal rendelkező fiatal orvos.

A gyógyítás csodálatos művelőinek sora mellett a diktatúrában egy akolba terelve élt a sokféle erdélyi magyar értelmiségi: orvos, tanár, irodalmár, s a művészetek megannyi remek művelője.

Az oroszhegyi, majd a sóváradi körorvosra, akkoriban készített grafikai munkáira már korán felfigyeltek. Elkészítette első plasztikáját, kiről másról, mint a benne is élő szellemiséget megtestesítő Kós Károlyról.

Amikor pedig első lépéseit tette a grafika terén, tehetségét látván Maszelka János jeles festőművész szárnya alá vette.

Már ekkoriban részt vett a megyei tárlatokon, s utóbb mint marosvásárhelyi rezidens sebész, az orvisművészek kiállításain. Főleg kubizmusba hajló grafikai munkákkal, monotípiákkal szerepelt. Ezekből láthatunk itt néhány megmaradt példányt. A személyes élményekhez fűződő munkák a kor, a táj és az ott élők ismeretében különösen sokatmondók. Az éji órán hazafelé tartó körorvos egyszerre hallhatta az itt látható toronybéli bagoly és a korszak vészjósló huhogását.

De meghívást kapott a számunkra örökké legendásnak számító zsögödi Nagy Imrétől is. Csak hát a sors mindkettőjüket másfelé invitálta. Imre atyánkat felfelé, Konthur Bertalant meg kifelé. Mert jaj –, igen sokféle arca van ama etnikai tiszogatásnak, mely sajnos észrevétlenül máig folytatódik arrafelé, a kontinens immáron megtévesztően közös csillagzata és tisztának hazudott kék ege alatt.

1982-től aztán egy időre elhallgatnak a múzsák, és az újabb gyökérezesztés, valamint a szakmai tökéletesedés újabb időszakát következik, de nem egyoldalúan, mert az összmagyar kötelesség tudja, kit kell szólítani. Konthur Bertalan a külhoni magyar cserkészmozgalom európai tagozatának vezető munkatársaként járja a világot, és az Erdélyi Világszövetség németországi tagozatának alapító elnöke, kezdeményezője a svájci és ausztriai tagozatok létrejöttének. Így végez nagyon fontos munkát, olyan fontosat, melyről itt beszélni csak hosszasan lehetne. És akkor még nem ejtettem szót a honi, olykor az erdélyi magyar művészeti élet nagyjainak folyamatos támogatásáról, azok időnként engedélyezett nyugati portyázásai során. Kiállításokat szervez olyanoknak, mint Plugor Sándor, Barabás Éva, Nemes László, Török Pál, Kádár Ferenc vagy Botár Edit.

Nem véletlenül láthatjuk itt a nagyszerű Plugor Sándor Konthur Bertalanról készült portréját.

Az idő kérlelhetetlen, a történelmi és a személyes egyaránt. Elérkezik a nagy változások éve, majd a nyugdíjba vonulás is.

Magyarországra tér haza, de feleslegessé válni képtelen lenne. Pedig élhetné kényelmes nyugdíjas éveit, ülhetne a sok küzdelem megérdemelt babérjain.

Ekkor jutnak szóhoz ismét a múzsák, nem halkan és szerényen, hanem kemény felütéssel, nem csupán meg –, hanem felszólító erővel. Ezúttal mintha a plasztikai sebészben szunnyadó művészt szólítgatnák egyre követelődőbbben. Az alkotó kedv hát előbbre lép egy dimenziónyit. Már nem a grafika, hanem a szobrászat igatja. Próbálkozik, gyakorol, tanul, ígéretes tehetségét felismerő támogatókra lel a hivatás kiválóságai között, és elkezd készíteni érem- és plakett sorozatait, melyekből természetesen nem hiányozhatnak a nagy magyarok, a nagy erdélyiek, de az emberiség nagyjainak kiemelkedő alakjai sem. Közben azonban belekóstol a körplasztika rejtelmeibe is. Azóta mintegy 20 szobor és 75 kisebb-nagyobb plakett született keze alatt, de ezeken kívül van sok olyan, amely még kiöntésre vár.

A rövid idő alatt felmutatott teljesítmény tehát arányaiban is hihetetlenül gazdag.

Megszerveződnek első sikeres kiállításai.

Két évvel ezelőtt Leányfalu örömmel ad helyet ottani bemutatkozásának, s a kolozsvári Hitel folyóiratra emlékezve ekkorra készíti el Márton Áron és édesanyám, Hort Idy szobrai.

Nem tisztem a művészet értő kritikusait helyettesíteni, erre nem vállalkoznék. Magam csak arról számolhatok be, hogy már a megörökítésre választottak névsora magáért beszél.

Már ebből is láthatjuk az alkotó elkötelezettségét. A múlt nagyjait, többek között Wesselényi Miklós, Kemény Zsigmond, Orbán Balázs, Arany János, Tisza István képviseli; Liszt Ferenc, Bartók Béla és Kodály Zoltán a zeneművészek sorából. Aztán a huszadik század magyar írói közül csak néhányat említve: Ady Endre két formában is, Babits Mihály, Hubay Miklós, József Attila, Márai Sándor, Móricz Zsigmond, Nagy Gáspár, az éppen 20 éve halott Páskándi Géza, Sütő András, Tamási Áron, Tormay Cécile, Wass Albert, Weöres Sándor; a képzőművészek közt: Brassai, Egry, Páll Lajos, Szervátiusz Jenő; vagy a világ hozzánk közel álló nagyjaiból: Ajtósi Dürer, Dante, Da Vinci, Michelangelo, II. János Pál stb. Mint már mondtam, mára összesen közel 100 alkotás.

Gazdag munkásságának egy része jelenleg az Ábrahámhegyen megnyílt kiállításon látható. Ilyen az Albert Schweitzer mellszobor, a Semmelweis Ignác nagy plakett, a Németh László és Tatay Sándor fej, illetve a Balaton-felvidékhez köthető Kisfaludy, Egry vagy Udvardy plakettek.

A munkák, szemben a kor sokszor dominánssá váló irányzatával, nem arra törekednek, hogy a modellről a művészen belül megszületett alakot formázzák meg, vetítsék ki, hanem arra, hogy azt a munkát szemlélő annak egykori valóságában ismerje meg, ugyanakkor vonásaiba nem egyszer nagy sikerrel csempészi bele az ábrázolt személy általunk más úton megismert belső tulajdonságait. Vagyis nem az alkotóban kialakult szubjektív kép, hanem a láttatni óhajtott igazság vezet a kezét, amelyek természetesen nem egyszer egybeesnek.

Erről a kérdésről az értő Szakolczay Lajos így ír: „Konthur Bertalannak nincs könnyű dolga, hiszen a csaknem fotópontoságú arcai – ami erény, némelykor hiány is – szinte egyetlen vonással sem lendülnek ki jól megszokott (többnyire ismert) tulajdonságaik köréből, s a karakterizálást ebben „a nehezen föl-szabadító” gúzsbakötésben kell elvégeznie.

Am ő megküzdeni látszik a tudatosan vállalt nehézséggel. Még a legkisebb mértékben sem akar torzítani – annak ellenére nem, hogy bizonyos „elrajzolással” (lásd a groteszk szerepét) még egyedibbé vál(hat)nék a portré alanya –, hogy választott s nyilván szeretett hőseinek arcai (...) azt mutassák, és oly módon, mint amit róluk a műveikkel való találkozások után az alkotó elképzelt.”

A magyar szellem nagyjainak megörökítésén oly nagy energiákkal munkálkodó művész titkos vágya, mely egyben munkájához lendületet ad, hogy valaha ez a sorozat a Petőfi Irodalmi Múzeum gyűjteményét gazdagítsa.

Konthur Bertalan csendes, de nagyon sokszínű egyénisége hosszas magyarázatokra adna alkalmat. Az anekdotázó kedvűek számára rengeteg kedves és tanulságos, olykor történelmi fontosságú mesélőnivaló akadna, de ez itt egy kiállítás-megnyitó.

Azok, akik a munkákon keresztül őt megismerve közelebbit szeretnének tudni róla, itt és most elbeszélgethetnek vele.

Az a műfaj, melyet most művel, lehetővé teszi, hogy nagyon sokunknak szerezhessen örömet, hiszen egy-egy Konthur plakett vagy szobrocscsa a lakásunk valamely zugában naponta segíthet új meg új gondolatokkal feltöltődni ebben a tudatosan értékvesztés felé vezetett világban.

Járjanak körbe és ismerkedjenek az ismerősökkel úgy, hogy egy újjal is gazdagodjanak: Konthur Bertalannal, a művésszel.

Plasztikai sebész munkát már csak bronzban vállal.

Szász István Tas, 2015. június 9

A köztünk élő Orbán Balázs

Az Orbán Balázsra való emlékezést, halálának 125. évfordulóján, egy személyes vallomással kezdem. Az 1990-es évek első felében Budapesten voltam egyetemi hallgató. Egy kis albérleti szobában laktam. Íróasztalom fölött, a falon az akkori "hét vezérem" fényképe függött, ugyanis a szülőföldtől évekre elszakadva szükségem volt szellemi/erkölcsi példaképekre. Az én akkori példaképeim és a diplomaszerezés után hazavezető útmutatóim Kőrösi Csoma Sándor, Benkő József, gróf Mikó Imre, Kriza János, Orbán Balázs, Benedek Elek és Tamási Áron voltak. Azóta sem találtam náluk jobb szellemi vezetőkre.

Budapesten az első könyv, amit antikváriumban megvásároltam, *A Székelyföld leírása* volt Orbán Balázstól két kötetben.

Ez a könyv hiányzott az otthoni családi könyvtárunkból, ezért, amikor felüdülésre és erőgyűjtésre volt szükségem, mindig ezt lapozgattam, és ilyenkor megerősödött bennem az érzés, hogy székelynek lenni, Székelyföldön élni különleges kegyelem.

Jókai Mór nem véletlenül választotta Orbán Balázs fő művét a hét kedvenc könyve közé. Valószínűleg Jókai az elsők között ismerte fel Orbán munkájának jelentőségét. Ez a legendákat és népregéket is meglevenítő mű ösztönzően hatott nagy írónkra a *Bálványosvár* című regénye megírásakor. Erdélyi helyszínrajzai esetén is gyakran ihletődik *A Székelyföld leírásából*.

Orbán Balázs már életében követendő példát jelentett, és az utána jövő nemzedékeket kutatásra, értékmentésre ösztönözte. Halála után ugyan főként az alakja körüli legendák őrizték az emlékét, legfontosabb könyvei (*A Székelyföld leírása* és az *Utazás Keleten*) ritkán kerültek le a főuri családok és könyvtárak könyvespolcairól. Egy korabeli legenda szerint halálakor az íóasztala kettéhasadt.

A halála után nyolc esztendővel megjelent magyar anekdotagyűjtemény is tartalmaz egy róla szóló történetet. E szerint Orbán Balázsnál nem volt buzgóbb tagja a Függetlenségi Pártnak. Téli esőben vagy nyári hőségben, éjfélkor vagy virradatkor mindig talpon volt, ha Irányi Dániel azt mondta neki, hogy menjen valamelyik választókerületbe korteskedni. Sokszor alvásra is alig szakított időt. Megegett az is, hogy három nap alatt több mint harminc faluban mondott beszédet, egy-egy piacon a rákondított harangot is túlharsogva. Ezeken a helyszíneken általában rögtönzött és általában ugyanazt mondta, csak a számokban tért el. Szerette nagyítani az államadósságot, amelyet a hatalmon lévő kormány teremtett. Egyszer egy kerület különböző falvaiban az új adósságot hol ezer, hol kétezer millióra tette. Ekkor mondta neki Ugron Gábor: – Nem bánom, Balázs, akármilyen számot mondasz is, de állapotodjál meg egyben, s mindig azt az egyet mondd.

Az erdélyi magyarság Orbán Balázs munkásságát főként az I. világháború után kialakult kisebbségi helyzetben kezdte igazán értékelni, hasznosítani. Ennek a máig tartó folyamatnak az elindítója egy udvarhelyi esemény volt, amikor a családi kriptá összeomlása után koporsóját 1921-ben az anyaföldbe helyezték egykori birtokán, Szejkétfürdőn. Ebben az időszakban Bíró Lajos emlékezik rá a *Pásztortűzben*.

A Kolozsváron kiadott *Erdélyi Magyar Naptár* 1922. évfolyamában Szentmártoni Kálmán *A legnagyobb székely* címmel teszi közzé írását.

Bányai János 1925-ben ugyanezzel a címmel közöl méltatást róla a *Pásztortűzben*. Bányai a következő szavakkal jellemezte: „Az őt megismerő egyszerű székelyt megfogja a fajtáját, földjét szerető nagy szív. A történettudóst a végtelen nagy szorgalom, Erdély, s főként a Székelyföld történelmi adatainak felkutatott sokasága ejti ámulatba, a természetvizsgálót az elismert historikusnak sokoldalú, a természeti viszonyokat, ritkaságokat észretevő éles szeme, az elkallódásnak indult s általa megmenett adatok felsorolása lepi meg. Az etnográfusnak még ma is valóságos kincsesbányája, vezérlő kalauza a Székelyföld laírása című munkája. A politikust a politikában szokatlan elvszerűség s az akkor még csak csíráját élő demokratizmusa ragadja meg. Nem dobálózott felkapott jelszavakkal, nem is szegődött végleg zászlója alá, de életének minden mozzanata az igazi demokráciát jellemzi. De valódi főúr is tudott lenni, amikor nem magáról volt szó, hanem fajtájának reprezentálására adódott alkalom.”

Emléke őrzésének nagyobb lendületet a születése századik évfordulója alkalmából szervezett megemlékezések adtak. Az *Erdélyi Múzeum Egylet* által rendezett ünnepségen mondott emlékbeszédet, amelynek záró mondataiban példaként idézte *A Székelyföld leírása* szerzője végrendeletének egy passzusát: „....Egész életem küzdelem volt a jóért, az igazért, a

haza üdvéért (...), oda kell törekednem, hogy halálomból is némi haszon származzék a szegény magyar hazára, amelynek egész életemben tevékenységemet szentelém (...) Családdal nem lévén megáldva, a magyar – közelebbről a székely – népet tekintem családomnak.”

Ebben az évben, 1929-ben Tompa László, a székelység jeles költője verssel (*Alkalmi vers*) tisztelt Orbán Balázs századik születésnapján, amely nemcsak emlékezés és emlékeztetés, hanem a kisebbségivé vált erdélyi magyarság életérésének megfogalmazása is:

„S tekintsük: mint élt! Külországot jár,
Hogy benn tanítsa, amit künn tanult!
Majd fénylő múltból szól borús jelennek,
Oh, biztatónk már sokszor volt a múlt!
Holt regéi sok völgyünknek, hegyünknek
Az ő szaván át megelevenülnek.”

Ez alkalomból vetődik fel a marosvécsi helikoni találkozón *A Székelyföld leírása* újbóli kiadásának terve, ami sajnos csak évtizedek múlva vált valóra.

A két világháború közötti időszakban Nyíró József többször is írt Orbán Balázsról.

Az 1930-as évek romániai magyar falukutató mozgalmára is hatással volt Orbán Balázs. Ezt a munkát az, majd és a köré tömörült ifjak vállalták fel. Az elején az erdélyi magyar társadalomkutató diákok táborában alakult meg a jelképes *Orbán Balázs Munkaközösség*.

Halának 50. évfordulóján, 1940-ben Tavasz Sándor két lapban is közöl róla írást.

Egyik helyen a következőket írja: „*Orbán Balázs emléke nem engedi, hogy bármi tekintetben is nagyozjunk vele, vagy csináltvirágyszerű felsőfokú jelzőkkel illessük őt. Nem világnagyság, de a székelység kis körében olyan erkölcsi nagyság, amelynél fogva az igazi világnagyságokkal egy sorba helyezhető. Erkölcsi nagysága pedig abban áll, hogy a székelység erkölcsi egzisztenciája mögött, mint számára legnagyobb ügy mögött elvész maga is, elvesznek saját egyéni céljai és tervei is, éppoly feltétlenül, mint amily hűséggel és felelősséggel szolgálja azt.*”

A II. világháború idején Kelemen Lajos az Erdélyi Múzeumban közli Orbán Balázs egyik levelét.

A kommunizmus első évtizedében Erdélyben szüneteltek a magyarság múltját és akkori helyzetét vizsgáló intézményes kutatások, de 1957-ben már lehetett hivatkozni Orbán Balázs példájára. Ekkor jelent meg ifj. Kós Károly *Orbán Balázs, a néprajzkutató* című írása.

Az 1960-as évek végétől megsokasodnak az Orbán Balázsról szóló írások. Különös lendület tapasztalható *A Székelyföld leírása* megjelenésének centenáriuma idején. Mikó Imre a Bölöni Farkas Sándorról, majd a Brassai Sámuelről (A bércre esett fa, Az utolsó erdélyi polihisztor) megjelentetett életrajzi regényei után Orbán Balázs életútját elevenítette meg a *Szülőföld szerelmese* című művében, amely csak a szerző halála után 34 évvel jelent meg, 2011-ben.

Mikó, egy 1976-ban Domokos Gézának, a Kriterion Könyvkiadó igazgatójának címzett levelében a következőket fogalmazta meg a saját munkájáról: „*Abból indultam ki, hogy Orbán Balázst, hazai múltunk egyik legjelentősebb és legszínesebb egyéniségét be kell vinni a köztudatba. (...) 1969-től 1974-ig időm és energiám legjavát Orbán Balázs tanulmányozása foglalta le. Írhattam volna róla monográfiát is, de annak aránylag*

csekély a publicitása. A regényes életrajz formáját választottam – ahogyan Marosi Péter elnevezte –, mivel élete tele van kalandokkal, fordulatokkal, s így a műfaj önként kívánczik.”

Ugyancsak a nagy mű első kötete megjelenésének századik évfordulója ösztözte Beke Györgyöt arra, hogy a Barcaságon tegyen barangolást, Fodor Sándor pedig ugyanekkor Csíkban és Udvarhelyen járta be azoknak a helyeknek a nagy részét, ahol Orbán Balázs is megfordult. Így született meg 1969-ben Beke György, Fodor Sándor és Mikó Imre közös kötete, az *Orbán Balázs nyomdokain* címmel.

Háromszék 20. századi polihisztorát, Kónya Ádámot is valószínűleg Orbán Balázs ösztönözte arra, hogy ne csak szűkebb szakterületével, a földrajzzal foglalkozzon, hanem a műemlékvédelemtől a zenetörténeten át a csillagászatig szinte mindennel, amivel úgy érezte, hogy a közösségét szolgálja. Ő is több helyen emlékezik a nagy elődre.

Nem célom az Orbán Balázsról megjelent írások újbóli kiadásainak tételes számbavétele, csupán érzékeltetni kívánom azt, hogy legendás alakja mennyire elevenen él ma is. Nagy jelentőséggel bírt eredeti fényképfelvételeinek az előkerülése és az Erdélyi Lajos általi közkinccsé tétele, 1971-ben.

Szintén az ő gondozásában jelent meg újabban előkerült fényképekkel kiegészítve az *Orbán Balázs összes fényképe a Székelyföldről* című kötet 1993-ban..

Jelentős alkalom volt az emlékezésre és a számvetésre születésének 150. évfordulója is. Ekkor írt róla Egyed Ákos és Imreh István, majd Ferenczi Géza és Ferenczi István a régészeti kutatásait mérlegelik.

A bálványosváraljai kezdeményezést évtizedekkel később felelevenítő arról tudósít, hogy a munkatervébe iktatta és elkezdte a terepen való tájékozódást egy új székelyföldi monográfia munkálatainak megalapozására.

Végre, 1981-ben nyugaton (Firenze-München) megjelent *A Székelyföld leírásának új, Orbán Balázs jegyzeteivel kibővített kiadása*, Illyés Elemér gondozásában. Ezt követte egy évvel később a budapesti kiadás Csatári Dániel bevezetőjével és előszavával, majd több magyarországi hasonmás kiadás látott napvilágot. Erdélyben az 1989-es változások után elsőként az Európai Idő Kiadó jelentette meg 26 füzetben. Egy évtizeddel később a sepsiszentgyörgyi Charta Kiadó gondozásában jelent meg két kiegészítő kötet az eredeti hat kötetből négyhez.

Orbán Balázs *Sztambultól Szejkéig* című műve eddig három kiadást ért meg. A legutóbbi, bővített kiadást Balázs Ádám rendezte sajtó alá.

2010-ben a Székelyföld Napok keretében, halálának 120. évfordulója tiszteletére könyv- és dokumentumfotó kiállítást szerveztek Barangolás Székelyföldön Orbán Balázs nyomában címmel. Születésének 185. évfordulóján pedig Juhos-Kiss Sándor festőművész a fő művében megjelent metszetek alapján festette meg Székelyföldet.

Orbán Balázs még ma is arra ösztönöz kutatókat, fotográfusokat, filmkészítőket, hogy nyomdokain haladva, rá emlékezve és az ő szellemiségében alkossanak. Az 1990-es években Vári Attila rendező és Nádorfi Lajos neves operatőr együttműködésének eredményeként *Orbán Balázs nyomában* címmel filmsorozat készült Székelyföldről. Vofkori László ugyan nem járt mindegyik székelyföldi településen, de tanítványai segítségével hatalmas adatmennyiséget gyűjtött össze a tájegység egészéről, és megjelentette a *Székelyföld útiköny-*

ve című munkáját 1998-ban. Őt emlegették akkoriban a „számitógépes Orbán Balázsként.”

Fekete Zsolt fotográfus Orbán Balázs és Veress Ferenc nyomán járta végig Székelyföldet és jelentette meg *Az idő fényképe* című reprezentatív albumát.

Nagy esemény volt Székelyudvarhely életében, amikor a város főterén 1995-ben felavatták Orbán Balázs Hunyadi László marosvásárhelyi szobrászművész által készített egészalakos szobrát. Erre az alakomra jelent meg az *Orbán Balázs örökösei* című esszékötet Majla Sándor szerkesztésében. Ugyancsak Udvarhelyen látott napvilágot az Erdélyi Gondolat Kiadó gondozásában az *Orbán Balázs idejében és ma* című kiadvány, amelyben Zsigmond Győző a „legnagyobb székely” szűkebb szülőföldje történeti néphagyományának összehasonlító vizsgálatát végzi el.

A napjainkban megjelenő székelyföldi falumonográfiák mindegyike hivatkozik Orbán Balázusra.

A székely köztudatban Orbán Balázs emléke ma is elevenen él. Szellemi/erkölcsi hagyatékát Székelyföldön sokan ismerik és vallják magukénak. Utcanevek, szobrok, iskolák, egyesületek, alapítványok nevei és a tiszteletére alapított díj emlékeztetnek rá, szejkefürdői sírja pedig összmagyar zárandokhellyé vált.

Jómagam szintén Orbán Balázs hatására, az ő gyűjtőmunkája után 130 esztendővel jártam végig Székelyföld összes települését. Előadásom végén röviden erről a munkáról és az Orbán Balázssal való „találkozásaimról” számolok be. 1995 és 2004 között gyalog, kerékpárral és autóval sikerült bejárnom a történeti Székelyföld valamennyi települését. Erre a munkára Orbán Balázstól kaptam ösztönzést, és amikor időnként elfáradtam, elbizonytalanodtam, akkor mindig erőt tudtam meríteni abból, hogy neki százharminc esztendővel korábban, sokkal nehezebb körülmények között, ez sikerült. Terepre mindig úgy indultam, hogy magammal vittem Orbán Balázs Székelyföld leírásának az Európai Idő Kiadó által megjelentetett, a tájegységre vonatkozó füzetét, valamint az adott településekre vonatkozó, újságokban vagy kisebb kiadványokban megjelent történeti leírásokat. Habár nem az volt a célom, hogy összehasonlítsam az 1860-as évek állapotát a mostanival, mégis egy-egy falu megismerésénél kiinduló pontot jelentett Orbán Balázs leírása. A Háromszéket, Csíkszéket, Kászt, a Gyimeseket, Gyergyószéket, Udvarhelyszéket, Marossszéket és Aranyossszéket bemutató négy kötetem a 20. század végi, 21. század eleji székelyföldi állapotokat hivatott bemutatni, azzal a céllal, hogy általuk hozzájáruljak egy hosszú távú nemzeti megmaradási terv kialakításához, és hozzáértő használatuk révén körvonalazható legyen a székelyföldi jövő.

Különleges élmény volt Homoródszentmártonban egy olyan erdésztechnikussal beszélgetni, aki a lakásában Orbán Balázs emléksarkot rendezett be. Kutatásaim idején mintha maga Orbán Balázs hozott volna össze Vofkori György székelyudvarhelyi helytörténésszel, hiszen vele Szejkefürdőn, a sírjához vezető legrégebbi, 1818-ból való kapu alatt ismerkedtem meg, és kötöttem barátságot. Ugyanígy különleges érzés volt Nyárádremetén Birtók Kovács Feri bácsinál és Lenke néninél abban az 1847-ben épült, kúriaszerű, tágas házban ebédelni, amelyben gyűjtőútja során Orbán Balázs napokig lakott. Házigazdája, Kovács Imre kalauzolásával innen kiindulva járta be a környéket.

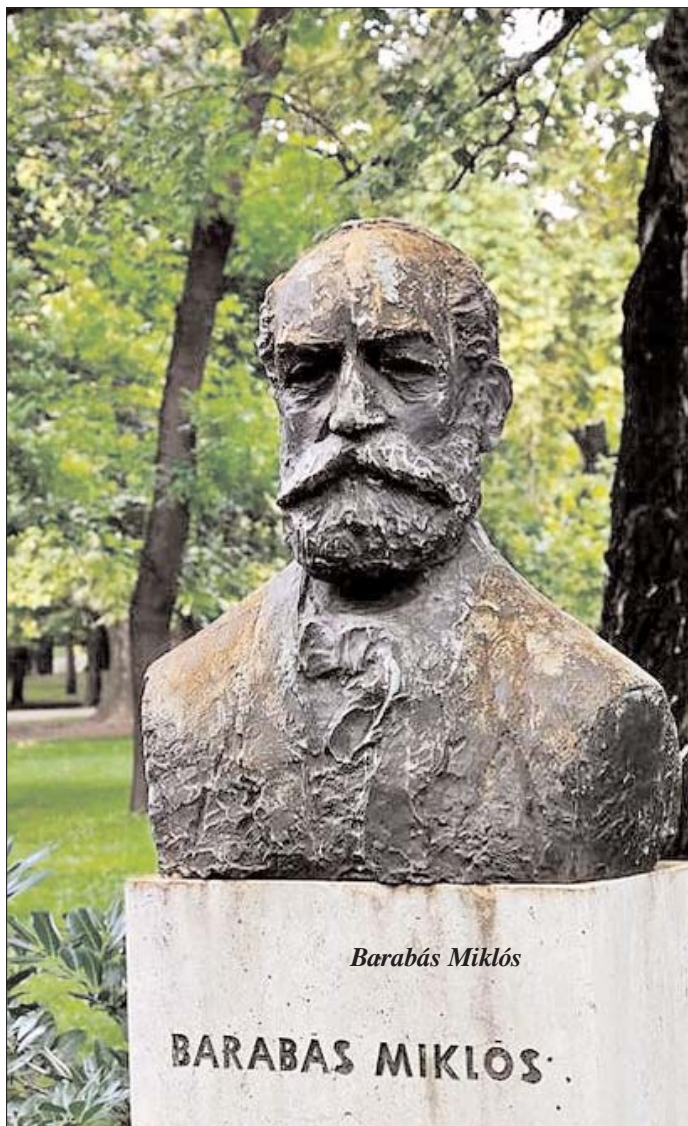
Gyűjtőútjaim, kutatásaim során megtapasztaltam, hogy Orbán Balázs ma is köztünk él. A mindig lázadó, az igazságtalanságot, a jogtiprást nem tűrő és a népszolgálatot minden egyéb elé rendelő szelleme sokunkba beköltözött. Ezért vagyunk, ezért lehetünk még e tájon. Az ő munkája és hagyatéka mindenkor kötelez bennünket. Kötelez a szülőföldön való megmaradásra, a szülőföldre történő hazatérésre, a szülőföldért és a népünkért való cselekvésre.

Fülei-Szántó Lajos sorai hűen fejezik ki azt, hogy Orbán Balázs mennyire köztünk él, bennünk él:

*„Él is az emléked: zengő bérceink közt,
Pásztortüzek mellett felsíró dalokban.
Tulipános bölcsők altató nótáin,
És hol székely szív már utolsót dobban.
Ki néped szeretted, értékét hirdetted,
Annak a szívéből a neved sose vész el,
Ahányszor rád gondol, büszkén emlegeti,
Té voltál az egyik legigazibb székely!”*

(Irodalom a szerzőnél, ill. a szerk.-nél)

Sepsiszentgyörgyi Nagy Balázs

Dr. Visky József 1911–1982

Hat évet töltött a kommunista rendszer különböző börtöneiben mondhatni csak azért, mert életének egy szakaszában-ahogy mondani szokás-"rossz időben volt rossz helyen".

Pontosabban a második világháború befejezése után Magyarországról Romániába hazatérve 1948 -ig tartó nagykárolyi orvosi tevékenység után Érmihályfalván töltötte be a társadalombiztosítási osztály vezető orvosi tisztségét. Itt baráti kapcsolatba került a kis mezőváros jelentős személyiségeivel, Sass Kálmán református lelkésszel, Hollós István jogászból lett pedagógussal, Dr. Andrassy Ernő szülésznőgyógyással, Számadó Ernő költővel, Sallay Lajos és Man Cornél gyógyszerészekkel és másokkal. Ezekkel részt vett a kisvárosban divatos névnapi, születésnap összejöveteleken, ahol hát olykor tabuk nélküli beszélgetésekre is sor kerülhetett, ahol ilyen olyan dolgokat felvetettek, persze csak a beszélgetés szintjén, amit később az úgynevezett „Érmihályfalvi csoport” perében hazaárulásnak, az állam külső és belső biztonságát veszélyeztető bűncselekménynek állítottak be, kiegészítve a „debreceni és müncheni kémközpontoknak való adatgyűjtés” vádjával és más egyebekkel.

Mert bizony, tíz évvel az Érmihályfalvára való kinevezése után sor került a „kirakatper” megrendezésére, és hiába költözött időközben egy érendrei kitérő után vissza a szülővárosába, Nagykárolyba, a hatalom itt is elérte, és a válogatott kínzásokkal kicsikart vallomások alapján őt is a fővádoltak közé sorolták.

„A letartoztatások, elhurcolások célja megfélemlíteni, kezes bárányokká szelídíteni az Érmellék és a határ menti magyarságát” jegyzi fel kiszabadulása után az idős Andrassy Ernő doktor. Igen, mert a román-magyar határon lévő jó gazdasági helyzetben lévő kisváros jómódú lakossága neuralgikus pont volt a szocialista gazdálkodásra áttérő hatalom szemében, és a nagytekintélyű papokat is célszerűnek látták megfélemlíteni, kiiktatni, alkalmasint a szolgálatukba állítani. Ezért rendezték meg a „hazaárulási kirakatper” amely Sass Kálmán lelkész letartoztatásával és vallatásával vette kezdetét, elhúzódozó tömeges letartoztatással folytatódott, és végül 31 ember elítélésével fejeződött be. Három halálos ítélet született, melyek közül kettőt végrehajtottak, a harmadikat életfogytiglani kényszermunkára változtatták, számos további életfogytiglani, vagy 25, illetve 15 évre szóló kényszermunkára szóló ítélet mellett, amialatt mindenikük elpusztult volna, ha hat év után, 1964-ben nem kaptak volna nemzetközi nyomásra amnesztiát.

Az életfogytiglanra ítélték között volt dr. Visky József is, akinek aztán menet közben, a börtönben 25 év kényszermunkára változtatták kiszabott büntetését.

* * *

1911. március 30-án született Nagykárolyban. Édesapja József vasúti raktárnok, édesanyja Rózália háztartásbeli volt, de olykor gyermekek nevelését is vállalta.

Elemi iskoláit szülővárosában, a gimnáziumot a zilahi Wesselényi Kollégiumban végezte. Vallásos diák volt. Sokszor ment legációba, és később világi előadóként a teológi-

án is vállalt előadásokat. Orvosi diplomáját Debrecenben szerezte, és a Horthy-kórházban kezdett dolgozni, de 1944. november elsején, ahelyett, hogy Magyarországon maradt, vagy nyugatra ment volna, hazajött, ami a per kapcsán még gyanúsabbá tette személyét. Nagykárolyban kezdett dolgozni, majd az említett érmihályfalvi és érendrédi kinevezések után újra ide tért vissza és az 1. sz. egészségügyi körzetnek volt az orvosa. Felesége a tasnádi kórháznál dolgozott orvosként. Innen tartoztatták le, a csoportban utolsóként, 1958. augusztus 7-én. A vallatások és kihallgatások során az utolsónak letartoztatottból hamarosan ötödrangú vádlottá lépett elő, mivel a kihallgatónak sikerült beismertetni vele, hogy Hollós István bizalmi embere volt, aki ugymond adatgyűjtési és szervezési feladatokkal bízta meg. A kirakatper nagy alapossággal, minden részletében tanulmányozó Tófalvi Zoltán írja: „A koncepció perek koreográfiája és forgatókönyve szerint egyenesen törvényszerű volt, hogy dr Visky József 'rendszerellenes tevékenységét, szervezkedését' példát statuálón büntessék. Annál is inkább, mert egyetemet végzett, tehát tudatában volt annak, hogy az elkövetett 'bűncselekmény' az ország belső és külső biztonságát veszélyezteti.” Nagyváradon, Jilaván, Pitetien, Szamosújváron raboskodott, és 1964-ben a 411. számú államtanácsai rendelettel szabadult.

* * *

Kiszabadulása után az akkor Brassó Tartományhoz tartozó Kézdi rajonban lévő Egepataki Egészségügyi Körzetben kapott körorvosi állást. A községközpontot alkotó falun kívül Bita, Szacsva, és a távoli román falu, Valea Mare (Nagypatak) tartozott a körzethez. Amolyan - pár évvel azelőtt, a Magyar Autonóm Tartomány megszüntetését követő területi átrendezés során - összetákolított körzet volt, minden felszerelés nélkül, két egészségügyi alkalmazottal és az öreg Tóth Mária takarítónővel, egy rossz lóval és az azt gondozó kocsissal. Mária néni látta el kosztal Viski dr.-t, aki az egykori, kétszoba- konyhás családi házból átalakított rendelő szabadon maradt helyiségében, a konyhában lakott. Lakhelyeink között ugyan csak négy kilométer volt a távolság, de mert más rajonhoz tartoztunk, nem találkoztunk a havi gyűléseken. Pár évnyi ottlét után, kihasználva az akkor még hiáyszakmaként szereplő onkológiát, jelentkezett a meghírdetett rajoni posztra, és idős kora ellenére elfogadták. Bukarestben végezte a szakképesítési tanfolyamot, és az megyésítés után, mint Kovászna megye első onkológusa foglalta el Sepsiszentgyörgyön a posztját. Nem élt visszavonult életet. Résztvett az orvostudományi társaság megyei szakostályának ülésein, bekapcsolódott a falusi népnevelő mozgalomba is. Tudománynépszerűsítő dolgozatokat közölt a nemrég alakult Megyei Tükörben. Közeli ismerősei szerint verseket is írt. Időközben kapott egy enyhe stroke-ot, de – maradandó parézissel ugyan – még folytatni tudta a munkáját egészen a nyugjaztatásáig. 1982. szeptember 6-án hunyt el Sepsiszentgyörgyön. Síremléke a Közös Temetőben van.

Dr. Nagy Lajos

Tamási Áron halálának 50. évfordulója előtt tisztelgünk az alábbi írással

Kékingó/Ördöglőtte fű

„Bizony, sokszor láttam érett füvekben, nyár derekán, de nem a faluhoz közeli kaszálókon, hanem távol. Erős szára van a virágnak, s a szár tetején több ágacska nyílik. Minden ágacska-nak gömb van a tetején, maga a virág. A színe most is olyan friss és hatás, mintha lábon állna, illatos földön, testvérei között. Finom kék ez a szín, nem kacagó, hanem csak mosolygó kék. Nézem, s a neve nem jut eszembe.

– Miféle virág? – kérdem.

– Ördöglőtte fű – mondja Gáspár... A boszorkányok ellen. Mint egy játékot magyarázza, hogy ez az ördöglőtte fű nagy bátorsággal ügyel a pajtában. Nem eresztí bé a boszorkányokat, akik valamiféle képben járogatnak, hogy elvegyék vagy megmérgezzék a tehénnek a tejét. Ha anyám itt volna, bizonyosan bővebben elmondaná... (Magyarázza Gáspár Áronnak, az ő szeretett bátyjának)” (Tamási Áron: A bölcső és környéke. Szülőföldem. Bölcső és bagoly. Vadrózsa, Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1976. 56-58. o.)

A fenti szöveg elolvasása után nekiestem a könyvtáramnak, majd a világhálónak, hogy utánanézzek ennek „a csodának”, ami mögött sok rejtély rejtőzését sejtettem. Majd fotópuskámmal elindultam ördöglőtte fű „vadászatra”. Mászor is megtörtént velem, hogy egy ismeretlen gombát vagy egy kétes teafüvet hozott be a szomszéd komámasszony, hogy ítélem meg azok fogyaszthatóságát. Engem most csak az ördöglőtte fű titka érdekelt. Ezért hát szívesen vettem a szomszédi felajánlást, hogy kocsijukkal felvisznek engem a Hegyre, mert Szentléleken csak Hegy a Tamási által nevezetessé és a Jézus szobor révén híressé vált Gordon. Áron bátyámtól tudtam, hogy nem a faluhoz közel, hanem a távolabbi kaszálókon díszlik a „virágom”, Gáspár bácsi szerint „szelíd oldalas helyeken termik ez”.

A Hegy alatti meredek előtt megköszöntem a fuvart, mise utáni vizontlátással búcsúztunk. A szomszédok mentek a dolgukra, a Kilátóhoz a Jézus szíve búcsúra, én a szokásos, Tamási nyomába szegődött barangolásaim egyikére.

Megjegyzem, hogy feltérképeztem már a Férnyikót és mellékárait Jakab Zsiga művészi rajza és Sipos Mátyással, valamint Fábián Vilmosmal folytatott beszélgetéseim alapján és a GEOTOP szakemberei segítségével. Bejegyeztem az egykori Tamási Áronka és „felnőtt” Áron bátyám bejárta és megénekelte határt (dűlőket, amelyek közül némelyek valóban dűltek is – szerinte, de a járkálásban én is ódaroltam a kaszálókon, mint a hangyászó Mordias). A Gordon alatti „dűlő”-kön bőségesen lakmározott a szemem és a lelkem a hullámzó virág-áradatból: margaréta (kádárvirág - Szentléleken), katonaszegfű (németsegfű, fecskeszegfű- Homoródjaim mentén), zsája-áradat (szerelemnek árjával – népdalból) stb., és kigyószisz (kigyószív), amit a keresett ördöglőtte fűnek hittem először, a színbeli és névbeli hasonlóságaik alapján (fotóimon látható csokrokban). Tamási Áron alkotásai: novellái, regényei és színművei fantáziát serkentő határ-név eredet kutatásra, a megemléített és leírt virágnevek pedig a népi botanika és ősmagyar mitológia tanulmányozására bízhatnak.

Azt gondoltam, hogy a kígyó, a sátán és az ördög egy családból valók, nemcsak bibliai értelmezésben, de a Tamási népi ihletésű vallásosságában fogant alkotásaiban is. Itt a sátán, a vadász, a szépség ellensége az író által ismertetett gyönyörű legenda szerint. A Mária-kék színben pompázó virágot vette célba a fajtalankodásra gerjedt sátán, de a saját ártatlansága és virág-társnői védelmében maga köré gyűjtötte őket, hogy szembeszálljon a gonosszal. Bár a virág csúcsát megsebezte a sátán lövése, de megmentette az ártatlanokat csodás erejével. Ennek a varázserőnek az ismeretében bíztak a farkaslaki édesanyák akkor, amikor a pajta gerendájába tűzött virágcsokorral szándékoztak megakadályozni a boszorkányokat, hogy ne lopják el gyermekeik eledelét, a tehéntejet. Az ördöglőtte fű szembenállása a szépségre és ártatlanságra támadó gonosszággal Tamási Áron emberi magatartásának szimbóluma lett az 1940-es években, amikor az új barbárság és embertelenség jelképe: a horogkereszt elindult világkatasztrófát provokáló útjára. Nem rejtette ezt véka alá Tamási, az író, amikor nyíltan megvallotta (Szülőföldem 57. o.)

„Itt van például ez a virág, melynek ördöglőtte fű a neve. Micsoda pajkos képzelet van ebben a névben, s mint a csillagocska az éjt, úgy jelez egy világot, melyben a látható és láthatatlan lények egyaránt élnek. S én nem vigyáztam arra, hogy megtartsam magamnak, hanem kidobtam lelkem vázájából, s helyébe új szót ültettem. Talán azt a szót éppen, hogy horogkereszt... hiszen ezen a helyen, honnét először indult pillantásom a csillagok felé, s hol gyermeki sírásom eltemetve fekszik a levegőben: ezen a helyen csak igazság születhetik, szívben és elmében egyaránt. S ez így is van... Gyere hát vissza, ördöglőtte fű! Hadd tegyelek lelkem vázájába ismét, hogy erős hitem karója legyen, és szelíd kék színed zászlómnak színe... (amit nálunkfelé szűzmáriakéknek is neveznek)...”

Amíg ezek a gondolatok és gondok cikáznak át az agyamon és a lelkemen, ez alatt fent a tetőn az inox Jézusszobor-óriás körül folyik a mise. Tompa László verssorai tolatkodnak a gondolataimba:

„Tető ez is! Bár nem fűródik égbe,
S nem burkolódik ködbe kényesen.
De szilárd pont, a föld egy kis vidéke,
Honnan, amíg lát: tisztán lát a szem.

.....
Tudom, hogy ott lenn az ebek csaholnak,
S lőt-fut sok ember, árva s oktalan!

.....
Majd itt dőlök el, örökre némán –
S egy vad kilép a rőt cserjék közül.

Közel jó, megáll, s meghökkenve néz rám,

Látván: arcomra mennyi kín kövült.” (Tompa László: Erdélyi magaslaton, Kuncz Aladárnak, 1924.)

A költeményt az első nagy világégés borzalmainak emlékét sziklába véső Kuncz Aladárnak ajánlotta Tompa a feledhetetlen 1924-es évben. Egyéni és közösségi sors! A hangerősí-

tők bömbölik a mise végén az „Óh, én édes jó Istenem” után a „Maroknyi székelő”-t.

Ha nem most és nem itt fent, a Gordon csúcsa közelében, akkor mikor látunk olyan tisztán, mint Tamási Áron és Tompa László? Az „ördöglőtte”-s indította szenvedéseket és következményeit felpanaszoló: „porlik, mint a szikla”... felhangosított hangáradata hömpölyög a völgyekben, a békés Nyikó mentén.

Figyelmem elragadja a sűrűből jövő csörtetés zaja. Medve!? – kiáltom én. Ijedt tekintetemet elkapja a pásztor. Megnyugtat: - Ez csak egy hangyászmedve lehet! - mondja a szétdúlt hangyabolyra mutatva.

- Hangyász? Ez az *erdő diktátora*! Né, hogy szétdúlta a szorgalmas-békés hangyák otthonát?! Hátha nem elégedik meg ennyivel, vérszemet kap és tovább törtet fel a tető felé, ahol védelemért és áldásért esdik a nép?

- Ki tehet ellene? Próbálja meg, lám valaki! Hallgatni szokta-e a rádiót? Mert én, igen! Látja-e, itt lóg a vállamon egész nap. Így van ma ez a nagyvilágban is. Az erősebb, s a hatalmasabb azt csinálja, amit akar! Mondjak-e egy rusnyát: - az erősebb kutya... Úgy-e tudja tovább...?

A sziklák, a hegyek és erdők bölcsességét, de nem a közböbbségét, inkább a kemény sors ellen emelt vádat érzem ki a szavaiból. Nem szállok vitába vele, mert a második világégés nyomait fedezhetjük fel tőle egy hajításnyira. Az oroszok elől visszavonuló német csapatok, hogy terhüktől megszabaduljanak, tömérdek löszert hánytak be az árokba. Az állataikat legeltető gondtalan bogárfalvi gyermekek találtak rá. A tudóskodó játékból tragédia lett. Három tizenéves fiúcska: Fancsali István, Hadnagy Árpád és Geréb Dénes (Ferenc adatközlő testvére) gyenge testének foncsikáit környező bokrok és a széthasogatott vadvackorfa hegyéről gyűjtötték össze az égbekiáltó zokogásba fulladó édesanyák. Györgydeák Imre megsüketült a robbanást követő légnyo-

mástól, Magyar Simon életre szólóan félszeg lett. Azt mesélte volt nekem, hogy örvend, mert ennyivel megúsza, társai nem érték meg a felnőtt kort, de ő él, ha nyomorán is. Egy emberöltővel ezelőtt történt, 70 éve!, de borzongás fogja el ma is az emlékezőt.

Tovább megyek. A Jézustól jövők serege lelki megnyugvást sugárzó arccal ereszkedik alá a hegyi köves úton. Megvárom a szomszédékat.

– Végre megtaláltam! Az útmartján ott virít. Még nem olyan kék, mert nyárközépen, csak júliusban éri el az érettségét. Akkor pompázik szelid „Mária-kék” színében a virágja igazi valóságában a kékingő (Ennek a teájával gyógyított ki anyám minket, az öt gyermekét a számárhöhögésből negyvenvenötben, a háború utáni nyomorúságban, amikor sem orvos, sem gyógyszer nem állt a rendelkezésünkre). Nem volt hiábavaló a mai barangolásom! Nekem is megért egy misét a mai kiruccanásom.

– Ő az: - ördöglőtte fű! – Tamásiéknál, – kikeringő (a szakirodalomban, nekem számartövis a Nagy-Homoród mentén) - itt szerénykedik és odaadón kínálja magát: - Jöjjetek énhozzám, akik szenvedtek, mert Én megóvlak, meggyógyítalak!

Legyen kinek-kinek a maga megszólítási szokása és hite szerint: legyen a neve *ördöglőtte fű*, aki a gyermekek, a jövő nemzedék, eledelét óvja meg a boszorkányoktól, a gonoszak szándékától, vagy legyen a neve *kékingő*, aki testi bántalmaitól, nyavalyáinktól szabadít meg! Legyen a Jézus szíve! - Nem számít a név, csak őszintén és tiszta szívvel forduljunk ahhoz, aki megvéd az ördögi gonoszság veszedelmeitől és áldást hoz a békés igyekezetünkre.

Székelyszentlélek, 2015. június

Egyed Balázs

– tisztelettel az olvasómnak (alias Balázs Dénes – bizalommal a szerkesztőm számára)

Két székelő szívre emlékezünk

Egészen más időkben, teljesen eltérő célok és utak mentén, de a közös, nagy székelő szív akarata, szívóssága, konok kitaratása, a küzdelem fel nem adása, vezette mindkettőjüket a nagy útra, a kitűzött feladat, az olykor elérhetetlennek tűnő, de szemük előtt állandóan ott lebegő, végcél felé életük utolsó pillanatáig. Hősök maradnak számunkra és örökéletűek, mint a Himalája szikrázó hava. A két székelő, **Kőrösi Csoma Sándor** és **Eröss Zsolt**, az átlagember gondolkodása szerint szinte érthetetlen, veszélyes, sőt vakmerő vállalkozása vezette őket távol keletre, a Himalája birodalmába. Mert egy tudományos cél, a kutatás varázsa, az új megismerésének öröme, az ismeretlennek izgalmas vonzása, mint távoli szirének éneke, nem csak a tengereken utazó felfedezőket ejti rabul, hanem a szárazföld végtelen útjain is ugyanúgy hívja és hajtja nemes célok felé az erre kiválasztottakat.

Kőrösi Csoma Sándor már a nagyenyedi Kollégium diákjaként arra készült, hogy megkeresse a magyarok bölcsőjét, az őshazát. És eldöntötte, hogy: „Egész életemet oly tudományoknak szentelem, melyek a jövőben hasznára lehetnek az európai világnak...”. Hosszú, 23 évig tartó, gyötrelmes útjának egyik kiemelkedő munkája az első tudományos alapos-sággal megírt és hiteles tibeti-angol szótár.

Eröss Zsolt miért akarta megmászni a Mount Everest-et? „Mert ott van!”, vallotta ő is a híres választ, akár egyik nagy elődje, a brit George Mallory 1924-ben, akitől a mondás is ered. A csíkszeredai születésű Eröss Zsolt volt a Himalája, és egyben földünk legmagasabb hegycsúcsának, a Mount Everestnek első magyar, erdélyi székelő, meghódítója. Annak ellenére, hogy mindkettőjük megpróbáltatásokkal teli, küzdelmes útját a Gondviselés, emberi mértékeink szerint rövidnek vélt idő alatt, lezárta, mégis úgy akarta, hogy útjaik végállomásai közel kerüljenek egymáshoz. Kőrösi Csoma Sándort 173 éve, 1842. április 11-én a dardzsilingi európai temetőben helyezték végső nyugalomra, a Himalája harmadik legmagasabb csúcsa, a Kancsendzönga közelében. Eröss Zsolt 2 éve, 2013. május 21-én a 8586 m-es Kancsendzönga megmásítása után, amit műlábraprotézissal tett meg, a visszaúton eltűnt. Ott, fenn a magasban, ahol már a hópárducok sem élnek, az örök hó birodalmában alussza álmát. Amikor a hatalmas viharok elülnek, és néhány órára békés csend telepszik az éghez közeli csúcsra, valahol ott fenn egy sziklaháton, a sziporkázó csillagok alatt, a két székelő szelleme talán egymásra talál, és egy bengáli dzsin által felszolgált fekete tea mellett, az angol-tibeti szótárt asztalkának használva, minden bizonnyal székelősen elbeszélgetnek az örök álmokról, az őshazáról, a hegycsúcsokról, Erdélyről és történelmünk alakulásáról.

Keszeg Tibor, Szentendre

Grétsy László

Anyanyelvi séták

Grétsy László professzor *Anyanyelvi séták* c. könyvéről szeretnék pár sort írni az Átalvető folyóirat kedves olvasóinak. Ajánlom, hisz nekem dedikált példányát kétszer is elolvastam, hasznomra vált, szellemes, csupa lélek, titokzatos múltunk és töprengő jelenünk gyönygyszemei peregnék elő belőle.

A 2015-ös Ünnepi könyvhéten kiruccantam a Vörösmarty térre, hogy többek között megvásároljam Grétsy László uram két könyvét a Tinta Könyvkiadó sátránál, de már csak a *Vallomásokhoz* tudtam hozzájutni, *A szavak ösvényein* elfogyott. Rengeteg műve terjed minden lehetséges formában és helyeken, a Kárpát-medencében magyar nyelvet beszélők nagy öröme! Ezt a pár sort, ezt a kis figyelmességet megérdemli a Prima Primissima díjas legnagyobb nyelvészünk, tudós emberünk! Összes díjai, elismeréseinek felsorolására több oldalt venne igénybe, de interneten könnyen hozzáférhető minden életrajzi adattal együtt! Fiataljainknak ez már nem okoz gondot. Adja Isten, hogy kedvenc professzorom nagyon sokáig éljen, mindannyiunk öröme és hasznára; 84. életévét tapossa, de még töretlen hittel, lelkesedéssel munkálkodik anyanyelvünk még fényesebbé csiszolásán, újra és újra lefújja róla az évszázadok alatt ráakódott porokat, mondvacsinált, pórias véleményeket: éles látásával, nagy szívével és jó humor-érzékelével fizikai fáradtságát legyőzve, fényes drágaköveket, élő, tiszta szavakat, lelki táplálékot gurít ámuldozó szemünk, éhes szánk elé! Rá kell harapni, jóízűen továbbvinni, továbbadni a jövő nemzedékének, tanárnak és tanulóknak, munkásnak és segédápolóknak!

Az Anyanyelvi séták alcíme is nagyon találó: *Szavaink, neveink és szólásaink születése, életútja, titokkal teli világa*. Most olvastam másodszor, bizonyos részeket még figyelmesebben. Először is azért szeretem, azért értékes, mert minden szócikk dokumentálva van, például a *Múzsák* – görög mítosz, kilenc nőtestvér, a latin musa szó – hogy aztán humorosan, életízűen, tálcán kínálja nekünk pontos jelentését: *Mai nyelvünkben a múzsa elsősorban költőt, művészt alkotásra ihlető nőt jelent, azt*

sugallva, hogy igazából csak az tud alkotni, akit „homlokon csókol” a múzsa. (Vagy akit fenéken billentett! Tenném hozzá én, mint költő, aki ezt már sokszor megtapasztalta.) *Óceán* szavunkat a görög mitológiából eredeztetve magyarázza meg közérthetően (ezt sem tudtam, erre sem gondoltam, érzéssel olvasom.) Elegáns pár mondat után szárnyalunk Ady Endrének *Az Értől az Óceánig* című verséig, én is idézem találót, ma is aktuális sorait: *Ha rám dől a szittya magasság, / Ha száz átok fogja a vérem, / Ha gátat tűr fel ezer vakond, / Az Óceánt mégis elérem. / Akarom, mert ez bús merészség, / Akarom, mert világ csodája: / Valaki az Értől indul el / S befut a szent, nagy Óceánba.*”

Mára annyira meggyengültünk, hogy mi építjük a kerítést az EU helyett, hogy le ne gázoljanak Keletről és Délről. Száz évvel ezelőtt mi könnyűszerrel, vágóban is átugrattunk, képletesen is átugortunk mindenféle nyugati gátat, mint muszáj-Herkulesek, mint Góg és Magóg fia, mint a Hortobágy poétája! Mi lettünk a földnek bolondjai? Nem vagyunk a földnek bolondjai, írtam egyik versemben, de most nem erről van szó! Íme a könyv! Van ebben a könyvben mindenféle értékes szóösszetétel, múltörző szólás, közmondások, nyelvünk változásai és ezek megítélése Hencidától Boncidáig!

A **SZAVAK ÉS ALKOTÓIK** kis fejezetében úgyszintén elegánsan, tömören, érdekfeszítően villant fel irodalomtörténeti képeket, például amikor *csapot-papot (otthagyt)* Csokonai Vitéz Mihály *Petőfi Sándor* tréfás versében.

Tetszenek a klasszikus költőktől való szavak, szállóigék, pompásan virágoznak, dúsan dúskálnak minden téridőben – velünk! Nem másolom ide! Tesség elolvasni! Megéri.

A történelmi nagyságokról én is el szoktam sütni néha (ha van sütnivalóm) egy-egy viccet. Például az ötödikes diákjaimnak, hogy Nagy Sándor megkérdezi egy szomorú halásztól, aki nem fogott semmit, miért foglalkozik halászzal? Erre a halász: – Azért mert csak egy hajóm van? – Nagy Sándor: – És ha több hajód lenne? – Akkor világhódítással foglalkoznék!

Jó lapozni a Grétsy László által összeállított és jól megszerkesztett **VALLOMÁSOK** című könyvét. Alcíme itt is mindent elárul: Harminchárom jeles magyar kortársunk gondolatai anyanyelvünkről. (Mindkét könyv a Tinta Kiadó gondozásában jelent meg s még kapható. Jó olvasást kívánok.)

Juhos-Kiss János

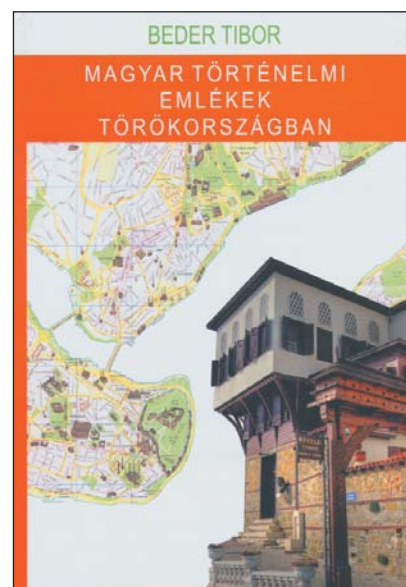
Beder Tibor

Magyar történelmi emlékek Törökországban

A Kárpát-medencei térség legnagyobb magyar történelmi emlékhelyei a mai Törökország területén találhatók, bizonyágképpen a két nép múltbeli kapcsolataira. A több mint 80 milliós Törökország – mely egymaga akkora, mint az Európai Unióhoz újonnan csatlakozott tíz ország együttvéve – háromszor nagyobb, mint Románia és nyolcszorosa Magyarországnak. Turisztikai szempontból pedig a világ hetedik legkevesettebb országa...

A magyar emlékek sora Bizánccal kezdődik, Piroskával, Botonddal és Orbán mesterrel, majd Thököly Imre és II. Rákóczi Ferenc következik, később a Kossuth Lajos vezette 1848-as szabadságharc bujdosói, majd a népdalkutató Bartók Bélával folytatódik és a magukat ma is magyarnak tartó madzsarkövekkel ér véget.

Törökországról kitűnően megírt turistakalauzok sokasága áll a magyar turisták rendelkezésére. Egyetlen hibájuk a magyar vonatkozású részek szűkszerűsége vagy teljes hiánya. Ezt próbálja pótolni ez a kiadvány, amely kellő részletességgel tárgyalja a fontos események sorát. A jobb megértés kedvéért, a történelmi háttér kialakítása érdekében, röviden bemutatja a török nép történetét, kialakulásától napjainkig, különös tekintettel a közös történelmi múlt eseményeire.

Ábrám Zoltán **Hogyan tovább, erdélyi magyarság?**

Előszó

Az alábbiak megírására lelkiismereti kényszer és értelmiségi indíttatás sarkallt. Semmiféle érdek, még csak igazságkeresés sem. A választási jelszót parafrázálva, bízva abban, hogy: Minden véleményre szükség van!

Nem törekedtem, nem törekedhettem, mindenre kiterjedő elemzésre. Ez másokra, szakavatottabbakra hárul. Aztán meglehet, több a negatív megközelítés gondolataimban, számosabb a bírálat, kevesebb az értékelő köszönet (de meg vagyok győződve róla: így hasznosabb). És miközben az átfogó stratégia hiányának a kritikája megfogalmazódik, kevés a konkrét javaslat. Ez nem lehetett céлом. Az átfogó műhöz több szerző és nagyobb terjedelem kell. És ez lenne egyik legfőbb üzenetem: üljenek hát össze a szerzők, és írják meg a Művet!

Nyilván, nem lehet és nem szabad általánosítani. Akinek nem inge, ne vegye magára – szokás hangoztatni. Aki viszont úgy gondolná, úgy érezné, hogy az esetleges bírálatok, elemző vélemények célba találtak, az ne a nyilast óhajtsa levadászni mindenáron, hanem inkább a saját céltabláját rendezze át. Hogy újabb nyilasok kilótt vagy csendesen tegezben tartott nyílvesszőitől kímélje magát. Amúgy nincs jogom másokra követ vetni, hisz én magam is a halandó emberek közé tartozom. A sorok között megfogalmazott bírálat helyenként rám is érvényes, a magam helyzetének és lehetőségeinek a figyelembevételével. De jogomnak és kötelességemnek tartom véleményyt nyilvánítani, helyzetet elemezni, jövőbe mutatni. És ha kell, a nehezebben járható utat, a szókimondás díjazatlanul maradt útját járni. Az elefántcsonttoronyba való bezárkózás helyett a költővel együtt vallva: Vétkesek közt cinkos, aki néma.

Merre tartunk, merre menjünk? – aggodalommal tölt el a megválaszolatlan kérdés.

Azt üzenem a belefáradtaknak, hogy tartsanak ki eszméik és elveik mellett! A külföldre kívánczókknak, hogy sohase feledkezzenek meg az itthon maradók nehézségeiről! Az eltévelyedetteknek azt, hogy mindig van megbocsátás a bűnök megbánása után! Mindannyiunknak pedig azt, hogy ki-ki a maga helyén – a családtól a munkahelyig, a civil/egyházi szférától a politikai fórumokig – olyan értékrendet közvetítsen, amely a

múltból táplálkozik, és a jövőbe mutat!

Saját közérzetünk (hitünk, boldogságunk) javítása az egyik fő cél. Sok minden ennek a függvénye, ebből következik. Békességgel, türelemmel, segíteniakarással közeledjünk egymáshoz!

Írásomban az erdélyi magyarság helyzetének a lényegi elemzésén túl jónéhány átfogó megállapítással és javaslattal szolgálok. Mindenekelőtt a lehető legkiterjedtebb magyar-magyar „kerakasztalt” szorgalmazom, és az erdélyi magyar-

ság érdekvédelmének az önállósítása mellett foglalkozom állást. Mivel a negyedszázaddal ezelőtt Közép-Kelet-Európában, így Romániában is bekövetkező változásoktól nem tekinthetünk el, sőt rájuk emlékezünk, történelmi fényképválogatás gazdagítja a leírtakat. Fotós szemmel is az események részese voltam, sőt egy alkalommal magamat és fényképezőgépet kellett védenem a kattintgatásaimat felfedező csőcseléktől. Akkor filmtekercsem elkobzásával megúsztam. Maradtak viszont képek Marosvásárhely decemberi forradalmáról, a magyarság jogai melletti tüntetésekről, a fekete március vandalizmusáról, az első szabad választásról.

A Ceauescu bukásával járó eufórikus hangulat igen rövid ideig tartott. Nem telt el három hónap, és a félretájékoztatt egyszerű Görgényvölgyi románok Bolyai fejét követelték, sőt Helsinkire is halált ordibáltak. Eközben szembesülni kellett a valósággal: átmentett forradalom, kommunista visszarendező-dés, balra fordulás.

Sajnos, az erdélyi magyarság sem haladt előre rendületlenül. Politikai vezetői amúgyis a kis lépések taktikáját választották. Miközben mára egyre sokasodnak azok, akik szerint „újra kellene gombolni a mellényt”.

Hogyan tovább, erdélyi magyarság?

Nagy Székely Ildikó

Cserepes-tanyától Simmelweis-ig

Beszélgetőkönyv Dr. Bocskay István fogorvos-professzorral

Érdekes munkát tarthat kezében az olvasó. A kötet már műfajánál fogva sem mindennapi. Bár emlékirat, nem önéletrajz, hiszen nem az írta, akiről a könyv szól. Ő „csak” részletesen elbeszélte életútjának eseményeit, és az azokat kiváltó, alakító körülményeket, tehát adatközlőként ő a főszereplő. A második személy, a munkatárs, kérdésekkel segítette, majd leírta a hallottakat. Így lett ez a kötet „beszél-

getőkönyv.” E munka esetében szerencsésen találtak egymásra a felek. Egyiküknek, Bocskay István fogorvos-professzornak volt figyelmet érdemlő elbeszélőnivalója, míg a beszélgetőtársnak, Nagy Székely Ildikónak volt készsége, tehetsége az íráshoz. Így jött létre, az elbeszélések alapján, ez az érdekes, olvasmányos, dokumentumértékkel is bíró írásmű.

Apor életek

*„hogy ily élet vár még ránk, sose hittem
egy jöttment kicsi földünket bitorolni beállít,
s így szól: ez mind az enyém, takarodjatok, egykori gazdák!”
(Vergilius IX. ecloga Ford. Radnóti Miklós)*

A látogató Uzon felől érkezett, a kanyar után feltűnt az Apor kúria kőből rakott magas kerítése a háromosztatú, galambdúcos kapuval. Az emlékező benézett a kúria tágas udvarára, felismerte az előreugró lépcsős tornácot, mögötte a boltíves bejáratot. Állt mozdulatlanul, a lemenő napban a falu felső vége felé nézett, látta hatéves önmagát a nagy hóban serényen jönni a kúria felé, két keze kis vitézkötéses irhabundája zsebében a meleg sült krumplit szorongatta, fázott. Házuktól az Apor életig* három kilométeres utat kellett megtennie, induláskor még sötét volt, kis bakancsa alatt ropogott a hó, nővére nyomába lépett a magas hóban. Időnként egy-egy szán vagy szekér haladt el mellettük prüszkölő lovakkal, Szentgyörgyre igyekeztek a vásárba, a Tanor-kapunál befordultak a mezei útra. A kislányok gyorsan haladtak, igyekeztek az Apor-életen belül kerülni a melegbe, a boltíves szobába, ahol a tanító néni a kisebbiket mindig a nagy csempékálya mellé ültette. 1950 novemberében már kemény tél volt. A gyermekek sorban érkeztek hónuk alatt egy-egy köteg fával, ki hozott, ki nem, oldalukon tarisznya vagy papundekliből készült hátitáska, zörgött benne a palatábla és az olvasókönyv. Az i betű és az ú volt soron, Ilona itat, Úr ír, mormolta a kislány, ma nem fogja eltéveszteni, úgy fogja kiolvasni, mintha már ismerné a betűket. A szobában, ahol az első osztályosok ültek, nyoma se volt annak, hogy ott előző évben még egy család élt kellemes, szépen berendezett otthonában, senki nem kérdezte, hol vannak ők most, hol van az apa, az anya és a négy kislány. Ki mert volna erről akár csak otthon is beszélni, riadt, néma volt a falu, csak azok hangoskodtak, jártak fel s alá, akik jól tudták, mi történt az Apor élet korábbi lakóival.

A kúria, melybe nagy hirtelen, lakóinak kiűzése után iskolát telepítettek, nem volt egy több száz éves épület, csak a XIX. században kapta ezt a formáját, a galambdúcos székelő kapu is csak 1896-ban épült. Igaz, a kutatók tudni vélik, hogy a területen már az 1500-as években állott egy kis várkastély, később Apor Borbála, aki az egyik Henterhez ment feleségül, még kastélyt is építtetett ide, de ennek ma már semmi nyoma nincs. A falu azonban több mint hétszáz éves múltja tekint vissza, első említése 1332-ből való, egy korabeli tizedjegyzékből. Valószínű ekkor már temploma is volt, melyet Keresztelő Szent János tiszteletére szenteltek, később, a XVIII. században bárói rangot elnyert helyi Henter család javíttatta. Ekkoriban már nem csak katonai erények, de a szellemi tevékenység elismerésével is kifejezhette az uralkodó címek adományozásával egy-egy család kiemelkedő tevékenységét a birodalom szolgálatában.

A Habsburg berendezkedés kezdetén Erdélyben különböző tisztségviselők, kancelláriai, táblai, kincstári hivatal-

nokok nem ritkán főnemesi címek tulajdonosai lettek, így kapott sepsiszentiványi Henter Dávid ítélőmester is báróságot. A kúria kertjében építkezési munkálatok során feltárt romok is igen régi korból valók, templom maradványai lehettek, melyeket azonban régészek nem vizsgáltak, koruk nem volt bizony megállapítható, talán román kori templomról lehetett szó. A kúriát, melyet Henter-Apor udvarháznak is neveztek, az 1930-as években vásárolta meg báró Apor László, hogy családja itt rendezkedjen be végleges otthonába, lányai innen járjanak iskolába Sepsiszentgyörgyre, Kolozsvárra. (A kúria a XX. század elején Seethal Ferenc birtokában volt, aki házasság révén került a Henter családba, így a kúria az ő tulajdona lett, tőle vásárolta meg Apor László.)

Apor László nagyhírű, történelmi gyökerű családban született, az altorjai Aporok voltak felmenői. Egyik őse, Apor Ferenc a család császárhűsége ellenére a Thököly mozgalomhoz pártolt, később sem viselte a református ág a bárói címet, ezzel is a Habsburg-ellenességet demonstrálta. A kuruc felkelés leverése után elhagyta Torját, és a szintén háromszéki Zalánban telepedett le. A családban hagyományozódott a szabadságharcokban való részvétel. Apor József 1848-as honvédtiszt volt, majd a szabadságharc leverése után részt vett a Váradi-féle összeesküvésben, melynek fő vádlottját ki is végezték. Apor József 1851-1856 között az aradi várbörtönben sánylódott, onnan váltották ki nehéz pénzen a testvérei.

Apor László (apja Apor Ferenc, anyja Kardos Ágnes) a trianoni döntés után úgy boldogult, ahogy tudott, de szülőföldjét nem hagyta el. A húszas évek elején a román állam földreformot hajtott végre, az erdélyi földbirtokosok birtokaik nagy részét elvesztették. Apor László ekkor bérbe vette a kászoni borvízforrásokat, kiépítette az ottani gyógyfürdőt, Kászony gyöngye néven palackozta és forgalmazta az ásványvizet, melyet a neves háromszéki tudóssal, Hankó Vilmossal bevizsgáltatott, milyen gyógyhatással is rendelkezik a híres víz. A család megélt a borvíz forgalmazásából és a maradék földbirtokból, ám 1945-ben a Groza kormány rendeletére a „kizsákmányoló osztály” földjeinek meghatározó részét elvették. Majd 1949. március 2-án éjszaka egy egész Erdély területére kiterjesztett összehangolt akció során több ezer „osztályidegen” családot otthonukból elhurcoltak, kényszerlakhelyre vittek, kitelepítettek, javaikat elkobozták, sok esetben vagyontárgyaikat a végrehajtók ellopták. Hajnali három körül fegyveres milicisták törtek rá az egykori arisztokrata családok tagjaira, teherautóra terelték őket, a milícia kapitányságán a személyi irataikba bepecsételték a DO-t, azaz a domiciliu obligatoriu-t, ami kényszerlakhelyre való toloncolást jelentett minden megalázó velejárójával együtt. Gyermekeiktől megvonták a továbbtanulás lehetőségét, a sikeresen felvételizett fiatal pedig származása miatt eltávolították az egyetemről. Az érintett családokat az öt erdélyi kényszerlakhely központ valamelyikébe, Marosvásárhelyre, Sepsiszentgyörgyre, Nagyenyedre, Gyulafehérvárra vagy Balázsfalvára szállították, de volt, aki Erzsébetvárosban élt tíz évig, míg szintén kitelepített családtagjaihoz költözhetett Marosvásárhelyre. A családok többségét a 83-as törvény alkalmazásával teljes vagyonekrobzásra is ítélték. A háromszéki földbirtokosokkal még súlyosabban bántak, őket azzal is vádolták, hogy akadályozták a szocialista mezőgazdaság létrehozását, erre bujtogatták a székelő parasztságot is,

*Háromszéken a módosabb kúriákat életnek is nevezik, Szentivánlaborfalván is az Apor kúriát így emlegették.)

ezért a 83/4. törvény értelmében másfél évi sepsiszentgyörgyi kényszerlakhely után dobrudzsai rizsföldekre vitték kényszermunkára. Az elhurcoltak között az újszülöttől kezdve a 80 évesig minden korosztály képviselve volt. Tizennégy év után, 1963. augusztus 23-án megjelent belügyminiszeri rendelet hatálytalanította az 1949-es rendeletet, és feloldotta a kényszerlakhelyet. A DO végigkísérte hátralevő életüket mint egy stigma, megbélyegzés, volt személy, akinek a személyigazolásából csak 1989 után törölték ki. A lefogott emberek nagybirtokosok voltak, néhány ritka kivételtől eltekintve magyarok. 2972 családot (más adatok szerint az elhurcolás 3500 családot) érintett, ezek többsége erdélyi arisztokrata vagy nemesi család volt. Összesen 7804 embert lakoltattak ki, hurcoltak el, szórtak szét Romániában.

Az Apor családot a szentivánlaborfalvi kúriából elvitték, Sepsiszentgyörgyre hurcolták őket, otthon hátrahagyott javaiknak a végrehajtók kezén nyoma veszett. A sepsiszentgyörgyi nyomorúságos körülmények közül is tovább úzték, 1951. szeptember 23-án elindították őket sorstársaik nyomában a messzi rizsföldekre. Ez az elhurcolás a szülőket és az éppen otthon tartózkodó egyik Apor lányt érintette, a másik három lány iskolában volt, ők szüleiktől évekre elszakadtak. Ismerősök kegyelemkenyerén éltek kiűzve nyomorúságos otthonukból is 1951-től kezdődően. Tanulmányaikat sem fejezhették be, megszégyenítő módon csapták ki őket iskolájukból egy nagygyűlés keretében, melyről az akkor sepsiszentgyörgyi sajtó ilyen címmel számolt be: „Nagytakarítás a leányiskolában!”

A Dobruzsába hurcolt család más háromszéki családdal együtt több napig tartó marhavagonban történt utazás után egy hatalmas hodályban került fedél alá. 125 embert zsúfoltak be oda, minden családnak jutott 3 m² terület egy fa-priccsel, télen-nyáron térdig érő vízben dolgoztatták őket a rizsföldön. Az Apor család tizenhárom évig élt ott, csak ezután kerültek újra össze a családtagok. Akik sorstársaik közül száműzetésben haltak meg, ott pihennek szenvedésük helyén, névtelen hantok alatt.

Hosszú, idegen földön töltött évek után tudtak visszatérni, de nem engedték őket hajdani otthonukba, még szobát se bérelhettek az eltulajdonított Apor kúriában, melyben ekkorra már sok minden történt. Első években iskola volt, aztán különböző szövetkezetek működtek benne, állami gazdaságok váltották egymást. A visszatért Apor családot távoli rokonok fogadták be, vagy a család régi barátai. Apor Máriát például a Zsögödön élő festő, Nagy Imre fogadta be magához nyaranta. A lányok igyekeztek valamilyen iskolát elvégezni, képesítést szerezni, munkát keresni. Közvetlenül a Ceausescu diktatúra megbuktatása után az Apor kúriában cigányok vertek tanyát, az egyik szobában tehenet, a pincében disznót tartottak. Hosszú évek kitartó pereskédése után, melyet a román állam ellen folytattak, 1997-ben az Apor család visszakapta a kúriát, némi földterületet. A Kolozsváron elhunyt szülők földi maradványait visszahozták Szentivánba, és a családi sírboltban helyezték örök nyugalomra. Sírjukon a Zaláni Apor név szerepel. Ma a kúriában Apor Márta fia, András él és ősei földjén gazdálkodik.

„Amit velünk a kommunista rendszer elkövetett, azt nem lehet elmesélni!” - mondták az Apor nővérek egy velük készült interjúbán.

Az Apor család Torján maradt másik ágának története éppoly viharos, mint az erdélyi történelem maga.

„Az emlékezetnek olyan útnak kell lennie, amely nemcsak a múltba, hanem a jövőbe is vezet.”

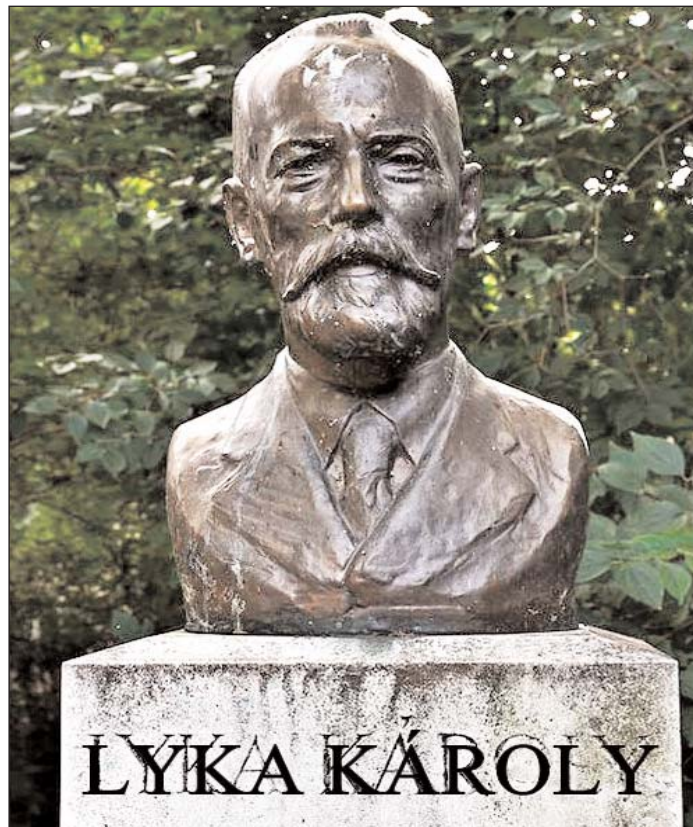
(Ana Blandiana)

Altörja az Apor család ősi birtoka volt, melyhez a XIV. század végén jutott. A ma is álló udvarház első említése 1536-ból való, ezután többször átépítették, főleg a kuruc felkelés alatt elszennvedett dűlások következtében. A XIX. században kapta meg ismert formáját, klasszicizáló stílusú köntösét. A birtok területén áll az erdélyi memoáriródalomból ismert Apor Péter szülőháza, és ma ebben az épületben élnek a birtokot a román államtól visszaperelt Aporok, idős Apor Csaba és családja. Az ő édesapja, a hajdani hivatásos katona, 1940-42 között háromszéki főispán, az utolsó tulajdonosa volt a birtoknak. 1949. március 2-án ezt az Apor családot is sok sorstársukkal együtt kényszerlakhelyre vitték, a birtokon pedig egy Háromszéken született kommunista vezető irányításával megalapították az első háromszéki kollektív gazdaságot. Az elűzött családnak fél órája volt, hogy a legszükségesebbnek ítélt holmiját magához vegye, és már vitte is őket a teherautó. A ma már idős Apor Csaba agrármérnöki diplomát szerzett, az országban ide-oda helyezgették, még arra is ügyelve, hogy ne kerüljön szülőföldje közelébe. Megfordult Temesváron, Radnóton, Kolozsváron, Marosvásárhelyen, ám mindenhol jó szakemberként állta meg a helyét. Fiával, családjával 1992-ben pert indítottak a torjai birtokért, 19 év után visszakapták, most ott gazdálkodnak, visszavásárolták a birtokon álló állami gazdasági épületeket. Erdélyt soha nem hagyta el az idős báró. Egyszer, amikor keserűségében mégis az ország elhagyásán gondolkodott, Márton Áron ezt mondta neki: „Ne menj el, fiam!” És Apor Csaba maradt, jó katolikus, jó magyar volt mindig, ő Torján élt 1924-től, három éves korától 1949-ig, és most ismét otthon van.

Az Apor család története a régmúltra nyúlik vissza, talán éppen a honfoglalásig. A családi hagyomány szerint a honfoglaló székely családok közül való ősük rabonbán volt. Ez a székelység körében a legfőbb tisztség volt Árpád idejéig. Az ősi székely eredettudat úgy tartja, hogy a székelység Attila népe volt – ez szerepel a Csíki székely krónikában is, melyet a történettudomány nem tekint hiteles forrásnak –, ám Attila birodalmának felbomlása után a székelyek Dácia területén letelepedve a nép vezetésére tisztségeket hoztak létre. Ilyen tisztség volt a rabonbán, aki főpap, főbíró és fővezér volt egy személyben. A rabonbán tisztséget a székelység Árpád bejövetele után is őrizte, de Szent István kora után lassan jelentőségét veszítette az állammá szerveződés folyamatában. Az Apor család azonban múltjában megőrizte a tisztséggel járó méltóságot, a közösségben elfoglalt pozíciót, úgy tartották, hogy egyik ősük, Opour építette volna Bálványosvárát, melyet a hagyomány a pogány magyarok utolsó menedékének tart. Hogy milyen mélyen gyökeredzett a nemzeti múltban is a rabonbán-mítosz, jelzi, hogy 1885-ben a Marosvásárhelyen elhunyt Apor Károly nekrológiájában a helyi Vasárnapi Újság 1885. 32. évfolyam 45. számában a következő sorok jelentek meg: *„Három család van a székelyek között, mely a hagyomány szerint az ő rabonbánoktól - a magyarok bejövetele előtt - a hun-utód székelyek főnökeiktől származnak. Ezek az altörjai Apor, a csíkszentmihályi Sándor, és az ábrahámfalvi Ugron család. Az első háromszéki, a második csíki, a harmadik udvarhelyszéki rabonbán maradéka.”* Az Aporok története azt is feljegyezte, hogy 1220-ban az egyik Apor (akkor még Opor) II. Andrással a Szentföldre ment, ám

sorsáról a későbbiekben nem jegyezték fel semmit. Az első oklevelek az Aporokról éppen a XIII. századból valók, későbbről pedig tudjuk, hogy Károly Róbert egyik kincstárnoka Apor Balázs volt, aki 1311-ben halt meg. Ő még össze tudta állítani a XIV. század elejéig az Aporok családfáját, erről korabeli feljegyzések maradtak fenn, de a hajdani névváltozatok is megőrződtek a különböző oklevelekben: Oupour, Opor, Upor, Opor. Ezek a kor szokása szerint keresztnevek voltak, csak később váltak családnévvé. A XV. századtól a család neve Apor. 1516-ban Zápolya (Szapolyai) János erdélyi vajda a székely lázadás leverése után a lázadásban részt vevők birtokait elkobozta. Nem találtatván bűnösöknek, ekkor kaptak hűség-birtokot Apor István fiai Háromszék különböző vidékein. Az adományt később Báthory Zsigmond oklevélben is megerősítette. Apor András volt az, aki az addig már hírhedt rablólovag várrá lett Bálványost otthagya, és a korábban a család birtokába jutott Altörján várkastélyt épített 1584-ben. Tehette, mert Báthory adománylevele erről is szólt. Az Aporok továbbra sem maradtak ki az erdélyi történelmi eseményekből, 1603-ban a Székely Mózes felkelése idején a családból többen odatesztek a harcokban, birtokaikat elvették, majd Apor Lázár volt az, aki valamennyit visszaszerezte. Belőle irodalmi hős lett, Kemény Zsigmond örökölte meg alakját az Özvegy és leánya című romantikus regényében. Ugyanis Apor Lázár volt az, aki követségben járt a moldvai vajdánál a Mikes fiúk kiadása ügyében, akik Tarnóczy Sára megszöktetése után Moldvába menekültek.

A mindenkori magyar királyok, majd az erdélyi fejedelmek idejében az Aporok mindig viseltek udvari tisztségeket. Apor Lázár is (Apor András és Lázár Borbála fia) Kézdiszék alkirálybírója volt, birtokokat kapott szolgálataiért Nyújtódon és Gelencén. 1639. június 21-én I. Rákóczi György fejedelemtől kapta meg a gelencei Mikes-féle részjóságot. Tizenkét gyermeke közül kiemelkedik Apor István (1638-1704) alakja,

aki Apafi fejedelem alatt nagy befolyásra tett szert a fejedelmi udvarban, három székely megye főkirálybírója volt, vagyonáról legendák szólnak. Birtokai egész Erdély területén szétszórva feküdtek, mintegy 20 ezer hold, Csík, Három- és Udvarhelyszéktől Küküllő, Kolozs, Torda, Doboka, Belső-Szolnok, és Szeben vidékéig. Bár birtoka nem volt a magyarországi főnemeselek birtokaihoz mérhető, éppen ezeknek a szerényebb birtokviszonyoknak volt köszönhető, hogy az erdélyi nemesi családok sohasem távolodtak el oly mértékben a köznéptől, mint a királyi Magyarországon. „Apor István gróf, a kincstartó, a korabeli Erdély leggazdagabb főura azt tartotta, nincs is nagy famíliája annak, kinek családja nem terjed le a kéknadrágos nemes emberig, kurtanemes atyafiait mind asztalához ültette s e felfogásban még a rangéhes s a grófi, bárói diplomára mindent rááldozó XVIII. században is megannyi főúr követte őt.” (Bíró József) Ő volt a leggazdagabb Apor, ha Torjáról Bécsbe indult, út közben mindig a saját házában aludt. (1506-ban egy korábbi Apor István az agyagfalvi székely gyűlésen Kézdiszék követte volt, ez akkor jogilag felért a mai Országgyűléssel.) Apor István a Thököly felkelés idején a Habsburgokat támogatta, hűségéért előbb bárói, majd grófi címet nyert. Tisztségei által magas méltóságra emelkedett, erdélyi kincstartó volt, majd az erdélyi hadak főgenerálisa. Ám hatalmas vagyonát nem tékozte el, építkezésekre, kulturális célokra is fordította. Iskolákat alapított a katolikus egyháznak, a moldvai római katolikus missziót támogatta, az erdélyi görög katolikus egyház létrehozásában is szerepe volt. Buzgó katolikusként az ellenreformáció tántoríthatatlan híve haláláig. 1704-ben halt meg közvetlen leszármazottak nélkül, címeit a család nem örökölte.

Ám vagyonát korán elhalt öccsének, Apor Jánosnak az egyik fiára, Apor Péterre (1676-1752) hagyta. Ő lesz az, aki bevonul az erdélyi magyar irodalom történetébe fő művével, a *Metamorphosis Transilvaniaevel*. Altörján született Apor János és Vajna Katalin fiaként, apja korai halála után nagybátyja, Apor István lett a gyámja. Ma Apor Péter szobra (Miholcsa József alkotása) ott áll a torjai kastély előtt, melyben élt, és melyben 1736-ban elszírtatta a múltat és ostromozta a sivár, idegenmajmoló jelent, a XVIII. századot. Jó iskolákat járt, a birodalom legkatolikusabb iskolájában végzett, a Pázmány Péter által alapított nagyszombati egyetemen. Szenvedélyesen gyűjtötte a szellemi értékeket, az ő tulajdonában volt (1700 körül szerezte meg) egy híres zsolnárkönyv, melynek keletkezését a XV. század végére teszik. Tartalma hiányos, az eleje elveszett, csak az 56. zsolnárral kezdődik és a 150.-ig tart a magyar nyelvű, másolt kézirat. Himnuszokat és canticumokat foglal magába, az ún. Huszita biblia-fordítás másolata, csakúgy, mint a Müncheni- és a Bécsi Kódex. A zsolnárkönyvet a XVI. század elején premontrei apácák használták, akik két rövidebb szöveget is költöttek hozzá. Apor Péter halála után örököseitől a XIX. század második felében a háromszéki Cserei család birtokába jutott a felbecsülhetetlen értékű zsolnárkönyv, mely egyben nyelvemlék is. Cserei Jánosné Zathureczky Emília az általa alapított imecsfalvi Székely Nemzeti Múzeumnak adományozta, majd 1880-ban, amikor a múzeumot Sepsiszentgyörgyre telepítették át, a zsolnárkönyv oda kerül, ma is ott őrzik. A kódexet a tulajdonosáról Apor-kódexnek nevezi a nyelvtörténet.

Apor Péter kivíta I. Lipót császár elismerését, hamarosan Küküllő megye főispánja lett, majd háromszéki főkirálybíró, és

1713-ban bárói címet kapott a császártól. Élete végéig szolgált a közügyeket, mégis elsősorban történetíróként ismert. Gyermekai két ágon vitték tovább az Aporok családját, egyik fiától, Apor Jánostól származik a ma Torján élő Apor ág, a másik fiának, Lászlónak a leszármazottja volt Apor Vilmos püspök.

Apor Péter századainak, a XVII -XVIII. fordulóján már széthullóban van a patriarkálisnak tekintett erdélyi társadalom, a konzervatív Transilvániába behozták az új európai szellemiséget, filozófiát a külföldön tanuló diákok, utazók, megbontva ezzel a hagyományok megőrzésének addigi folyamatát. Apor riadtan tekint minden újra, „nájmodinak” nevezi, mert nem is annyira a haladást, mint inkább a német térhódítást, gondolkodást, szokásokat, a magyar nyelv torzulását látja a változásban. Szándéka az, hogy minderre figyelmeztesse korát, de alakoskodik egy kicsit, mint hű Habsburg alattvaló, kerüli a császári ház elleni nyílt bírálatot. Hogy munkáját azok is olvassák, akik nem tudnak németül, latinul, a magyar nyelv mellett dönt, korának legszebb nyelvét használja, így fogalmazza meg intelmeit, nem sejtve, hogy az utókornak milyen nagy szolgálatot tesz, hiszen a XVIII. századi magyar nyelv szól ma is olvasott soraiból. Fő műve, a *Metamorphosis Transivaniae* emlékirás, önéletrajz, vallomás, a történelmi események kronologikus bemutatásának egyvelege. Ez a ma már nem is pontosan körülírható műfaj az akkori erdélyi magyar próza kedvelt műfaja volt, és olyanok művelték, mint Bethlen Miklós, Árva Bethlen Kata. Ezzel együtt előremutat, megalapozva a XVIII. végi, XIX. századi magyar prózát.

Apor Péter ősi családját a honfoglalás korából eredezteti, erdélyi ősnemesként lenézi az újonnan felkapaszkodott cím nélküli nemeseket, kurtanemeseket, a bécsi udvartól címeket szerző újjgazdagokat. Egyetlen értékmérője a származás. Példaképe nagybátyja, Apor István, aki egyben nevelőapja, Habsburg párti buzgó katolikus, a protestánsokat gyűlölő, jelentős befolyással bíró főnemes. Ám szerzőnk vallási kérdésekben neveltetésének ellentmond, türelemmel szól protestáns ellenfeleiről, sőt egyházmegyéjének klérusával perbe is keveredik. Életének vannak a kor szokásaival ellentétes mozzanatai, például válása feleségétől, Kálnoki Borbálától, akitől tizenkét gyermeke született, de akitől, az erőltetett házasság nyűgétől szabadulni akar: „Örökké háborúságban éltem feleségemmel, soha csendes életem nem volt.” Végül házassága, mely korántsem a szentség jegyében kötött, huszonhét év után bomlott fel. Családjával, mely megvádolta István bátyjától örökölt hatalmas vagyonának elherdálásával, szüntelen küzdelmet vívott, és csak nehezen tudta magát tisztázni a vádak alól. Azzal is megvádolták, hogy kirabolta a kézdiszentléleki templomot, bíróság előtt kellett bizonyítania, hogy csak a jogos tulajdonát képező kegytárgyakat szerezte vissza. Összeférhetlensége lassan elszigetelte a társaságától, öreg korára majdnem teljesen megvakult, és már csak arra törekedett, hogy maradék vagyonát örökösei megkaphassák. Végül teljesen elszegényedve, nincstelenségben halt meg.

Az Erdélyi Fejedelemség megszűnésével (1690) nemcsak az idegen hatalom, hanem ezzel egyidőben az idegen szokások és erkölcsök is elterjedtek, és ennek mértéke már a nemzeti sajátosságok megmaradást is fenyegette. A XVII. század végétől a nemzeti függetlenség elvesztésével csak a nyelv, a szokások az erkölcsi hagyományok megtartása biztosította a nemzet fennmaradását. Mindez még fontosabbá vált a Rákóczi szabadság-

harc leverése után. Apor Péter 1727-ben már összefoglaló munkát írt latin nyelven családjá történetéről, címe *Lusus mundi et eiusdem actus scenicus* (*A világ játéka és annak színszerű megjelenítése*), melyben életét, családjának és rokonságának történetét meséli el.

Apor Péter éppen azért fogott tollat 1736-ban, hogy feledékeny honfitársai emlékeztetésében felelevenítse a hajdani megtartó hagyományokat, szokásokat, feledésbe merülő erkölcsöt.

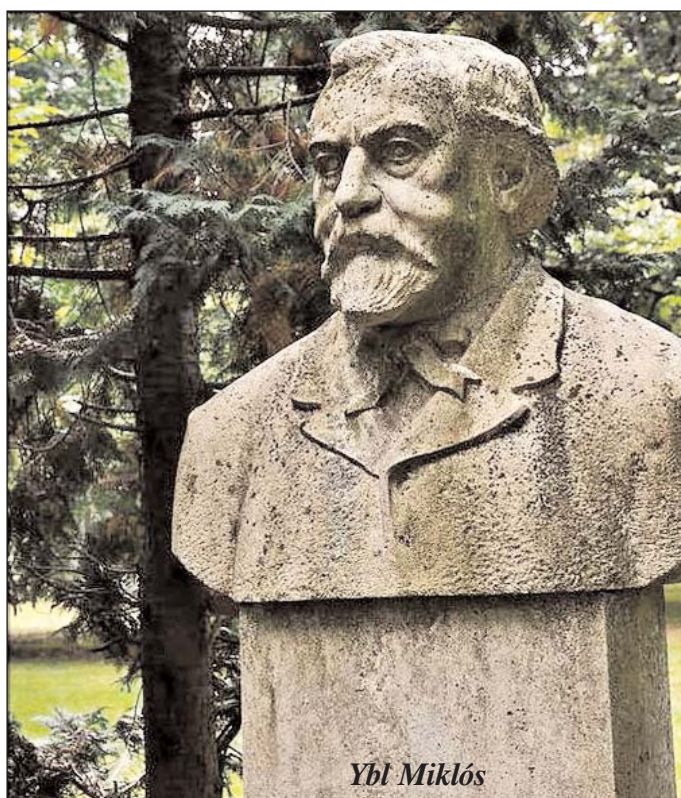
A kor emlékirásainak hagyományához tartozik a hosszú cím. „Kevély, cifra felfordult állapotnak” nevezi a XVIII. század első felét, Erdély régi „együgyűségét” (korabeli szóhasználat, jelentése: egyszerű) állítja szembe a jelennel, a következő nemzedékeknek („maradváinak”, írja Apor) szánja művét: „*Hazája felfordult állapotján szánakozó igaz hazafia és gyökeres székegy Bátor Altorjai Apor Péter végezte penig el munkáját az 1736. és életének 60-dik esz tendejében, altorjai udvarházánál. Et haec meminisse juvabit.*” (Egykor talán öröm lesz gondolni ezekre.)

Az első fejezet élén az olvasót szólítja meg a szerző, műve rövidített címét is értelmezi: „*Metamorphosis Transilvaniae* avagy Az erdélyi régi szokások és rendtartások, Az kik voltanak s múltanak, s újak származtanak.” Az első cikkelyben pedig kifejti: „Oka ezen írásnak”, hogy sokáig gondolkodott, deakul (latinul) vagy magyarul írja-e meg művét, végül a latinul nem tudó olvasók kedvéért, hogy ők jobban megérthessék, magyarul fog írni. Az ok pedig, amiért írásnak adta a fejét az, hogy 1687-től, mióta a németek (Habsburgok) bejöttek Erdélybe, látja minden esztendőben a nem kívánt változást, a „nájmodit”, a hagyományok feladását, a cifra dolgok majmolását. Visszatekint a múltba, amikor volt tekintélyes vagyon címkőrság nélkül. Egész munkáját áthatja a szándék: „*Venerare memoriam, imitare pietatem.*” (Tisztelni az emlékeztet, utánozni a szívjósságot)

(A befejező részt következő lapszámunkban közöljük.)

Paks, 2015. február

Serdült Benke Éva

Ybl Miklós

Dr. Szócs Károly

A szellemi alkotásról

**Felfedezések és felfedezők; irányzatok és követők; mesterek és a tanítványok;
az oktatás és oktatási rendszer; a falra festett ördög**

(Folytatás előző lapszámunkból)

A tanok utóéletének legfontosabb állomása, hogy a felismerő/felfedező körül kialakul a tanítványok köre, azokból, akik úgymond első kézből tudhatnak mindent. Kevésbé vannak azonban tudatában annak, hogy tőlük függ kizárólagosan, vajon a felismerés ortodox doktrínává válik-e, vagy plasztikus szellemi rendszerré. Ha ugyanis a tanítványok köre jó, netán a mesternél is analitikusabb képességekéből áll, akkor ezen utóbbi lehetőség adva van; ha nem, akkor az ortodox doktrínává válás valószínű.

Az iskolák képviselte tanokkal szemben állnak a különféle *izmusok*, vagyis olyan irányzatok, amelyek közös jellemzője, hogy a követők vakhite élteti őket. Ide tartoznak a politikai irányzatok: gaullizmus, monarchizmus, republikánizmus, szociál-darwinizmus, marxizmus-leninizmus, vagy a művészeti irányzatok, mint: pointilizmus, naturalizmus, kubizmus, realizmus, impresszionizmus, expresszionizmus, ahol, tényleg a bennük való fenntartás nélküli hit, és semmi esetre sem a logikus, értelmi alapon való meggyőződés az irányadó. A mindennapi szóhasználat során ritkán teszünk azonban különbséget a *tanok* és *-izmusok* között, holott a megkülönböztetés árnyaltabb szemléletet engedélyez az igényesebb nyelvi kifejezés hívei számára, akik inkább marxizmusról és nem marxi tanokról beszélnek szívesebben.

Érdekes a mester és tanítvány viszonyának rövid érintése is. Ez a viszony ugyanis tartalmazott bizonyos feudális vonásokat is, visszatükrözve a kialakulás időszakának társadalmi struktúráját; ugyanakkor tartalmazott kifejezetten emberi kapcsolatot is, ami a mesternek a tanítványához való viszonyulásában sokszor akár családiassá is melegegett. Az autoritér jelleg abból táplálkozott, hogy a mester olyan nagy mennyiségű ismeretanyaggal rendelkezett általában, aminek megszerzésére a tanítvány sok esztendő kellett szánjon, netán egy egész életet is. A mestert még életében utólni, vagy netán túl is szárnyalni, rendhagyónak számított.

Ma azonban a tudásanyag oly méretű felduzzadásával állunk szemben, ami elkerülhetetlenül vezetett a szakosodáshoz. A szakosodás okáni szétforgácsolódás távolról sem a természettudományok nem-egységes voltát kellene jelentse - hiszen a tudomány egységes egészet képez! -, hanem szellemi befogadóképességünk kifejezett korlátozottságának következménye. Előnyei vitathatatlanok, veszélyei felett pedig nagyvonalúan eltekintünk. Ez a veszély abban áll, hogy a természet és tudományok egészét nagy-nagy szorgalommal egyre apróbb darabokra szedjük

szét – majd meglepődünk azon, hogy az egész több, mint részeinek összege. Mindez azonban a tudományokban nem eléggé jártas, ún. "józan eszűk" számára keserves valóságot szokott jelenteni. Az extrém szakosodás következménye lett, hogy a mai mesterek alig, vagy egyáltalán nem képesek az ifjú generációk olyan mértékű, a mester kéjjegyet magán viselő alakítására, ami az a polihisztorok idejében szabály volt. Ma pedig az apró részletekre tördelt kisebb szakok elsajátítására tulajdonképpen kevesebb időre lehetne szükség, amit azonban legtöbbször azért nyújtanak hosszában, hogy a szakosodás révén terjedelmében zsugorodott szak(ma) elsajátításának körülményessége legalább látszatában megmaradjon.

*

Az oktatási rendszer a társadalom igen-igen érzékeny felépítménye, benne is lecsapódnak és ezáltal nyomon követhetők ill. fel- és lemérhetők az utóbbi évtizedek társadalmi eseményei és változásai, a mind kevésbé jónak nevezhető irányban és értelemben is. Ha azonban jól meggondoljuk, alig változott az iskolai oktatási rendszer a 2. világháborúig tartó utóbbi kétszáz esztendő folyamán. Ami változott, az az oktatandó tantárgyak száma, hiszen a tudományos felismerések jó része új tantárgyként vonult be az iskolába, gondoljunk a fizika, elektromosságtan, hőtan, optika, vegyészet, vagy a biológiára. De a 2. vh. utáni évtizedekben rendkívüli változásoknak és forradalmi újításoknak voltunk és vagyunk szemtanúi továbbra is. Ezek közül csak a fontosabbakat említenénk meg, bármiféle narratív igény nélkül.

Fontos momentum volt pl. hogy a papír, a füzet és a könyv végképp kiszorította a palatáblát, a töltőtoll az acél pennát, majd következett a Bíró-féle golyóstoll diadala. Ezután bevonultak az audio-vizuális eszközök is az oktatásba, majd a számítógép jelentette információs forradalom kebeleztette be az oktatást; itt azonban olyan kifejezett a változások dinamikája, hogy előrejelzés még csak meg sem kockáztatható. Mindezek csupán kellékei az oktatásnak, de messzemenően visszahatottak magára az oktatás teljes egészére.

Két dolog azonban továbbra is változatlan maradt: 1. az eszközök közül a *fekete tábla a fehér krétával*; 2. az oktatás céljai közül pedig a *tudás megszerzése*, ahol azonban csak a *hogyan* változhat.

Nem árt röviden visszapillantani az oktatás céljaira a történelem folyamán.

Az iskolahálózat létrejötte előtt az írás és olvasás privilégiuma a katolikus egyház monopoliuma volt, amit majd a

reformáció tört meg, lehetővé téve az írás és olvasás megtanulását a köznép számára, azon céllal, hogy olvashassa a bibliát, megalkotva német nyelvterületen az "iskolamester" fogalmát. A felsőbbtség elvárása az iskolától mindig is a hűséges alattvalók nevelése volt. Az írni-olvasni tudás csak azóta lett elvárt tulajdonság, amióta ezáltal a termelés fokozhatóvá vált, és a dolgok logikája szerint az iparban való foglalkoztatás ideje óta, különösen a 19. sz. második felétől kezdve. De a munkásosztály mellett megszületett a politikai agitáció is, márpedig az agitáció számára is jobban elérhetők az írni-olvasni tudók, mint az analfabéták. A 30-as években ezt a rádió jelentette lehetőség tompította ugyan Nyugaton, amit a nácik meg is tettek a propaganda legfontosabb eszközének. A kommunisták viszont a sajtót használták fel, létrehozva a történelem legszigorúbb cenzúráját, márcsak azért is, mivel a rádió tömegméretű elterjedésének majd csak az 50-es években lesznek meg a gazdasági feltételei. A vh. után a kommunista országok átfogó oktatási politikát hirdettek meg és vittek keresztül, amivel sikerült is az analfabétizmust gyakorlatilag felszámolni. Ha az oktatással szembeni elvárás mindig is abban állt, hogy az uralkodónak és a hazának hűséges és engedelmes alattvalókat neveljen, úgy a kommunisták számára is ez maradt az elvárás mindenféle tanintézetnél szemben, de ezen túlmenően az egész oktatási rendszert a párt ideológiáját feltétlenül kiszolgáló és propagáló legfelsőbbrendű cél eszközévé stilizálták át.

A világ legrégebbi iskolahálózatával a szigetország rendelkezett, ami két világtörténelmi jelentőségű eseményt tett lehetővé: 1. kialakított először a történelemben egy olyan réteget, amely meghatározó tényezője volt annak az ipari forradalomnak, ami a gazdag szénlelő-helyekkel bíró szigetországban zajlott le, és amelyik mindent elsöprő sikerének vagyunk haszonélvezői mindmáig; 2. ezen iskolahálózat termelte ki azt az írni-olvasni tudót, de az ipari forradalom következtében, különösen Skóciában és Írországból bekövetkező nyomor okán kivándorlásra kényszerült puritánok széles rétegét, amelyik megalapítója lett a világtörténelem döntő tényezőjévé vált Egyesült Államoknak.

Mivel az oktatástól való elvárások quasi azonosak voltak, maga az iskolarendszer is megőrizhette közel kétszáz évig meglehetősen hagyományos jellegét. A konzervatív keret azonban a 2. vh. után éppen a tudásanyag robbanásszerű szaporodása miatt egyre szűkebbnek és hatékonyságában elégtelennek bizonyulva, – nem utolsósorban éppen a kommunista ideológia térhódításának betudhatóan, és, éppen az EÁ-ban! – tudvalevőleg az emlékezetes diákmozgalmakhoz vezetett.⁷

A diáklázadások fontos, központi követelése volt a beporosodott, még a császári időkbeli való, poroszos veretű struktúrák és autoritások megszünetetése mellett, a tananyag megtisztítása bizonyos, haszontalannak ítélt terhektől, és, követelték az oktatás „demokratizálását” – amit pedig ahányan, annyiféleképpen értelmeztek, s végül is abban nyert formát, hogy a régi autoritér, ún. *frontális* oktatást felváltotta a *párhuzamos* oktatási forma, amikor nem

kizárólagosan az oktató beszél a katedráról, szemben állva az osztállyal, hanem az oktatás a tanulók aktív bevonásával történik, aminek eredményeképpen a nebuló megtanul gondolkodni, és így fel fogja fedezni a tudás megszerzésének örömét (is). Mondották. És mondják, ma is.

A következő lépés volt a tananyagnak a tanulóra való méretezése: a kötelező szakok mellett bevezették a mai nyugati gimnáziumokban az ún. "kiemelt", ti. választott tantárgyakat, és pedig a tanuló saját hajlamainak megfelelően, ami az érettségi tárgyát is képezi. Ez azonban az oktatási program feldarabolásához vezetett, ami szétrobbantotta az osztály eddigi keretét, mint olyant: az oktatás nem egységesen történik az osztályban, hanem helyette amolyan szakkörök formájában. Mindez a választott tantárgyban az átlagon felüli eredményhez vezetett, de feloldotta és megszüntette a régi, az osztály jelentette vonzóerők biztosította együvé tartozás kötelékeit. Sajnos ez nemcsak a tanulók egymáshoz való viszonyát lazította fel, hanem a tanító-tanuló viszonya is egyre személytelenebbé vált, végül is a pedagógusnak a tanítványok iránti, addig a lelkiismeretből táplálkozó felelősségérzetének, mint olyannak, az eltűnésével járt.

Nos, a személytelenség tovább folytatódik, és még fokozottabban a főiskolai oktatásban, ahol amolyan futószalagon történik az oktatás, aminek az ad absurdum csúcspontja az ún. *ikszelési* vizsgáztatási módszer, ami objektivitásra való törekvésként ugyancsak dicséretre méltó is lenne, csak hogy, egy jelölt korrekt megítélése kétféle mércét tételez fel: egy objektív és egy szubjektív mércét, pontosabban a kettőnek a mindenkorai helyzetben a tanulóra szabott alkalmazását. Élő emberek, dinamikus folyamatok megítélése nehezen mechanizálható; minden más pedig időt és személyi kapcsolatot tételez fel. A bajok pedig éppen ebben a két dimenzióban lehetők fel.

Az ikszelés egyféle skatulyázási rendszer, ahol minden beillesztendő, sőt, beerőszakolandó, még akkor is, ha nem oda való, s ilyenkor egy kevésbé rossz skatulyára kell essen a választás; tehát nem egyéb, mint egy kényszerzubbony, ami lehetővé teszi a futószalagon való kezelést. Fokozza a termelékenységét, de kreativitásnak benne már hely nem marad.

Az oktatási rendszerben bekövetkezett változásokat jórészt üdvözölni is lehet, de negatív oldalai sem elhallgatni valók. Így pl. a „párhuzamosan” oktatott tanulók lényegesen kevesebbet tanulnak, mint a frontális rendszerben. Ezt a kedvezőtlen eredményt ördögi körként rontja tovább a felsőfokú oktatás értelmetlen expanziója, ami a színvonal (felhígulás miatti) csökkenését vonta maga után. (Minden kakas saját szemétdombot kívánt és legtöbbje kapott is.) Hosszú ideig lehetett azonban, először a fenyegető, majd az egyre nyilvánvalóbbá váló színvonalcsökkenésért felelőssé tehető oktatási módot ügyesen kassirozni pl. azzal (is), hogy az oktatásban újabb és újabb eszközök és műszerek felvonultatásával szemfényvesztést gyakoroltak: ha egy előadó nem tud jól előadni, akkor kompenzálni lehet egy káprázatos műszeres bemutatóval, sőt, a szükséges retoriki-

kai képességek hiányáról is elterelhető a figyelem videovetítésekkel; néha, s ideig-óráig, nem is sikertelenül.

Igen-igen tanulságos lehet a német és a francia oktatási rendszer szembeállítását egymással. A németek oktatási rendszere legnagyobb hangsúlyt a műszerekre és azok kezelésének elsajátítására helyezi, szemben a francia rendszerrel, amelyikben a kártéziánusi, rendszerezett és módszeres elméleti oktatáson van a fő hangsúly. Német tanulók és inasok (minden szinten és rangon) el kell lopják a tudnivalókat, mint a középkori inasok. A francia tanuló a padban ülve hallgatja az előadások sorozatát. Mikor aztán a német és francia diákok találkoznak, a francia csodálja, hogy a németek milyen ördögien tudnak bánni a bonyolult műszerekkel és gépekkel; a német pedig megcsodálja a franciát, hogy mennyi mindent tud. Mind a mai napig azonban mindkét nemzet kitart a saját, hagyományos oktatási rendszere mellett, habár az utóbbi időkben "szükséges" reformokról hallani egyre gyakrabban.

Érdekes módon, a sok-sok konzervatív vonást szigorúan őrző angol oktatási rendszer meg tudta őrizni jó hírnevét és színvonalát, talán éppen azért, hogy az erős hagyományok jelentette megannyi sorompó kivédett minden olyan nemkívánatos irányzatot, ami a modernizálás és demokratizálás köntöse alatt a szigetországon kívül mindenütt behatolt az oktatási rendszerbe, s mint a komputervírusok, elvégezték destruktív munkájukat. A mai nyugati oktatási rendszerek egy olyan krízisállapotban leledzenek évek óta, amelyet mindenki lát ugyan, de gyógyírt senki nem tud, vagy nem mer ajánlani. (Az elfogadott francia oktatási reformról nyilatkozni most teljességgel lehetetlen. Be kell bizonyuljon hatékonysága, amit hosszú időt igényel.)

Az oktatási rendszer krízise nyilván máris alapfokon kezdődik, aminek kézzelfogható bizonyítéka pl. az NSZK-ban azon 1,5-3 millióra becsült ún. "funkcionális analfabéta", akik ugyan tudnak írni, ha nehézkesen is, de képtelenek saját maguk egy banki átutalási lapot megírni, és minden más, minimális betűvetési készséget igénylő, a modern életvitel mindennapi velejárójának tekinthető írásbeli feladatok megoldására. A helyzet biztosan nem új, és már 50 évvel ezelőtt is fennállott, csak hogy akkor nem tűnt fel úgy, mint ma, mert az akkori elvárások a mindennapi életvitel során lényegesen csekélyebbek voltak. Nehéz, netán nyugtalanító is lenne megválaszolni: vajon az alapfokú oktatás képtelen lépést tartani az elvárásokkal? – vagy talán 80 millió lakosból ennyi lenne a gyenge szellemi képességűeknek a száma? (Személy szerint hajlok ezen utóbbi lehetőségre.)⁸

Az oktatási rendszer krízise természetesen nem kerülhette el a könyvet,⁹ sem pedig a könyvkiadást. A nagy baj akkor és ott kezdődött, amikor ügyeskedők megneszelték a könyvkiadásban rejlő hatalmas pénzügyi lehetőségeket. Ettől kezdve ugyanis nem a könyv irodalmi vagy tudományos értéke lett mérvadó, hanem az eladhatóság; márpedig e két kritérium soha, vagy csak igen ritkán fedt egymást. Az állandó kommercializáció létrehozta a nagy kiadó-kon-szerneket, amelyek olyan hatalommal bírnak manapság (a

rendelkezésükre álló tőke révén), amit a társadalom békésebb része fel sem fogott. Ijesztő, hogy mire képes a piacgazdálkodás, implicite a profit hajszolása. Példának álljon itt az évekkel ezelőtti botrány: a rangos német magazin, a Der Spiegel lehozza a Bestseller-lajstromot, az első 10 helyen álló könyv címét és szerzőjét. Az adatgyűjtés egyetlen gyenge pontján becsúsztott volt a csalás". Pro memoria: egy lánc mindig a leggyengébb láncszemnél szakad el. (Bismarck) A reprezentatív könyvüzletek kitöltene minden hónapban egy kérdőívet az üzletben legkeresettebb és legnagyobb példányszámban eladott könyvekről, ami alapján elkészül a szóban forgó lista. Ahogyan aztán kiderült, ravasz eladók beírtak elfekvő könyveket is, azért, hogy a keresettséget mímelve, azok eladási számát emeljék. És íme: nem is sikertelenül! (Ki lehet próbálni, nem szabadalmazott módszer!)

Magával a könyvvel is történtek lényeges változások, úgy formai, mint tartalmi téren. Így pl. szakkönyv esetében teret hódított a kéthasábos tördelés, amit bizonyítottan könnyebb olvasni, mivel az olvasás folyamán a szemgolyóval nem kell hosszú, balról jobbra és jobbról balra, a sorokat követő vízszintes kergetőzést folytatni, ami bizonyítható módon az olvasás során fellépő elfáradás egyik oka. Az amerikaiaktól átvett fejezet-számozás (1.1; 1.2; 2.1; 2.2; stb) azonban vitatott. A szakkönyvek tartalmát érintő legfontosabb változás volt a redundancia csökkentése. Magyarán: egyre inkább teret hódítottak a távirati stílusban írott könyvek. Itt pedig arra szokás hivatkozni, hogy amúgy sem maradt idő hosszabb szövegek olvasására, tehát minden szöveget maximálisan rövidíteni kell, és pedig a lehetséges határig. Felbukkan itt a *maximális* szó: maximálisan rövid idő alatt, maximális mennyiségű anyagot elsajátítani, hogy a rendelkezésünkre álló minimális idő alatt maximális eredményt/nyereséget érjünk el. A maradék minimális idő alatt pedig maximálisan élni! Ha majd bekövetkezik egy minimális szívinfarktus, úgy azt manapság, maximális orvosi ellátásban részesülve, egyre többen túl is élik. Hát ne legyünk optimisták?

A távirati stílusban írott, redundancia-mentes könyvek megszületése a számítógép- kultúra tömörségre, rövidségre törekvésének köszönhető. Az egyre teret hódító *fuzzy logic* talán előre vetíti a visszatérést az emberi, a színesebb, elbeszélő stílushoz, ami, habár az olvasótól több időt fog követelni, mégis fel fogjuk áldozni, annál is inkább, mivel egyre tudatosul a rohangáló életvitel értelmetlensége. S nemcsak azoknál, akik elmondhatják, hogy a szívinfarktust szerencsésen túléltek, hanem azoknál is, akik nincsenek tisztában, hogy van az első és a következő infraktus(ok) sora. Idő kérdése, mint minden.

A szépirodalomban is történt említésre méltó, így, a 60-as évek szexuális forradalma óta egyre kevesebb azon könyvek száma, amelyekben ne ecsetelnének részletesen ágyjeleneteket. Ezekben elburjánzott és burjánzik tovább is a vulgáris szóhasználat, olyannyira, hogy ez a fajta irodalom a szubkultúrák eszközévé vált.

Az elmúlt évtized során szemtanúi lehettünk a köznapi

nyelvben is a folyamatos eldurvulásnak, amit úgy tűnik, hogy a média is átvett, nehogy a választékos nyelv használata miatt csökkenne a nézők és az olvasók száma. További figyelemre méltó változás a szépirodalom témájában, hogy a siker hordozói a pszicho-veretű írások lettek. Egyébképpen is napjainkban teret hódítottak a pszichológia mellett a parapszichológia és az ún. ezotérikus irányzatok, s ez lecsapódik a könyvkiadásban. Ennek egyik oka talán abban keresendő, hogy az elmúlt század túlságosan a tudományokra és az értelemre építő társadalmi értékrendszere és filozófiai csődöt mondtak, az egyént úgymond cserben hagyták, még pontosabban: az egyén úgy érzi, hogy becsapták. Ha aztán valamire nincs elfogadható magyarázat, válasz, akkor az elvont szférában lehet fellelhető, s ha nem, akkor oda helyezendő. Ezzel ki is vonja magát az ellenőrizhetőség alól. *Credo quia absurdum!* – látszólag minden szilárd és rendíthetetlen hit erre épül.

A kelet-európai összeomlást követte egy másik érdekes jelenség. Se szeri, se száma a leváltott, vagy éppen rehabilitált politikusok emlékiratainak. Na már most, ha valaki tényleg tett is valamit, joga lehet akár könyv formájában arról beszámolni. A baj akkor kezdődik, ha valaki tudvalóleg nem tett emlékezésre méltót, s most hősi dolgairól számol be, vagy, ami még rosszabb: volt tettesek magukat áldozattá stilizálják. Minden ilyen könyv meglehetősen sikeres, talán azért is, mert a közvélemény arra számít, hogy végre nagy titkok derülhetnek ki, az, hogy hogyan is működött olyan hatékonyan az elnyomás apparátusa.

Habent sua fata libelli – a könyveknek (is) megvan a maguk sorsa. Rég tudjuk, legalábbis azok, akiket már kérdezett a szeku a birtokolt könyveink végett. Igen, könyveink miatt is félt a hatalom. Vajon mit féltett? Voltak eddigelé könyvek, szomorú sorsúak, jobb sorsra érdemesek, és olyanok is, amelyekből alig sikerült pár példányt megmenteni az utókor számára. A máglyahaláltól. Ha ott lettem volna, amikor könyveket égettek, nem bírtam volna ki könnyek nélkül. De ugyanígy fáj, amikor sok régi könyvtől meg kellett válnak. Legfennebb az vigasztalhat valamennyire, hogy egyik-másik jó helyre került.

Eddigél három földi hatalom üldözött és pusztított könyveket: a római katolikus egyház, a náci és a kommunisták. Mindhármuk közös jellemvonása a másként gondolkodókkal szembeni agresszív türelmetlenség és könyörtelen harc, valamint a reformra, megújulásra való teljes képtelenségük. A hatalomhoz való önző, beteges ragaszkodásuk során még a saját árnyékuktól is félték. A saját ijesztő árnyéktól pedig úgy lehet legegyszerűbben megszabadulni, ha kioltják az árnyékot okozó fényt. Így lett a könyvüldözés és pusztítás a kocsmában verekedő falusi legény önpusztító stratégiájává: legelőször is leverni az egyetlen petróleumlámpát. A hatalom viszonya a könyvekhez - az értelmiségiekhez való beteges viszonyának¹⁰ a kifejezője: ha a szerző már nem elérhető, helyette legalább a könyve égettessék meg. Vajon ki fog Requiemet írni az elpusztított könyvekért?

Milyen volna mai világunk, ha nem lett volna a reformá-

ció? – ha tehát az iszlámhoz hasonlóan az egész kereszténység egységesen a katolikus vallásnál marad. Próbálná meg bárki a maga módján megválaszolni. Nem nehéz, ha a katolikus Dél-Amerika példája is szemünk előtt lebeg.

Nemcsak a könyveknek, hanem a szerzőknek is megvan a maguk sorsa.

Upton Sinclair¹¹ ponyvaregényekkel szép pénzt keresett, s akkor elhatározta, valami értelmesebbet fog cselekedni; irodalmi értékűt gondolt alkotni. Egy kiadótól kapott 500 \$-al a zsebében hét hetet töltött a chicagói vágóhídon a munkások között, majd megírta *A dzsungel* c. könyvét, ami végül is 150.000 példányban kelt el és hallatlan visszhangra talált: a Kongresszus két törvényt hozott a fogyasztásra kerülő hústermékek ellenőrzésére. A könyvet több mint 20 nyelvre is lefordították. A szerző az anyagi sikeren túl azonban mélyen csalódott, amit így fogalmazott meg: „Az emberek szívéhez akartam szólni, de véletlenül a hasukba találtam bele.” Eltévesztette volna a célt? Ezt nehéz lenne így kimondani, hiszen nem rajta múltott. Tény azonban, a szív elég kicsike, a has pediglen meglehetősen nagy. Legalábbis célpontnak. És..., nemcsak Amerikában!

Ennél nagyobb csalódás csak azt érheti, aki írásaival az értelemre céloz!

*

Ahogy azt már említettük, a tanító, a mester az idők folyamán a tanulónál nagyobb tudással bíró, autoriter, uralkodó típus, vagy akár meleg szívű, atyai jellem is lehetett, ami nyilván mindig a személyiségi struktúrából adódott: a szangvinikus-kolerikus vérmérsékletűek inkább az uralkodó típusok, addig a nyugodt, kiegyensúlyozott flegmatikus-melankólikus típusúak azok, akik a tudás mellett mély nyomokat hagytak tanítványaik emlékezetében. Bolyai János apja tanítóit „hóhérok” titulálta; Grieg, a nagy norvég zeneszerző pedig lipcsei tanárait „unintelligens” alakoknak nevezte; Sauerbruch, kora nagy német sebésze egy kimondottan kolerikus típus, környezete számára nehezen elviselhető, visszataszítóan uralkodó jellem volt, aki ad absurdum testesítette meg korának autoriter szellemét.

A diáklázadások után az oktatási rendszerben végbe ment változások tömör megnevezésére használatos az ún. *antiautorité* jelző, ami egyre inkább elhangzó vélemények szerint felelőssé tehető a fenyegető kollapszus állapotáért. A pedagógust megfosztották tekintélyétől, majd a folyamat önállósulva még tovább folytatta pusztító munkáját, mígnem manapság nemegyszer a tanítvány fegyvert fog a tanítójára. Ebben tetőzik korunk pedagógiai válsága, amely nem véletlenül tetőz éppen az 1989 évi nagy változás utáni időkben, hiszen ebben is csak az vetül ki az oktatási rendszerre, ami és ahogyan a társadalomban nap mind nap történik és végbemegy.

Ha azonban a már röviden említett nyugati középiskolai oktatási keretet (amelyik az addigi, az osztályt bizonyos mértékig összetartó erőket megszüntette) – összevetjük éppen az erdélyi pl. matek-fizika, vagy humán profilú osztályok rendszerével, akkor utóbbiak biztosan eredménye-

sebbek; ugyanakkor a színvonal és az osztály együvé tartozási tudata mellett sikerül a tanárnak is megőrizni azt a tekintélyt és tiszteletet, amelyről Nyugaton már álmodni sem tud senki. Az pedig nagy baj, ha még álmra sem futja. (Hogy aztán a rendszerváltozás utáni évek során mennyi minden nemkívánatos történhetett az otthoni – értem ezalatt az erdélyi – iskolákban, talán meg kellene valaki olyan írja, aki mindennapi kenyerét abban keresi meg.

Az elmondottak alapján és után következik, hogy a pedagógia céljait újra meg kell fogalmazni, és pedig a megváltozott elvárásoknak megfelelően. Még egyszer nem árt leszögezni, hogy az eddigi történelem folyamán soha nem azért támogatta a hatalom az iskolát, mert okos és értelmes alattvalóiban lelte volna gyönyörét! Nem! Ellenkezőleg! Úgy az egyházi, mind a világi hatalomnak csak annyiban volt érdeke az iskolarendszer támogatása, amennyiben azáltal saját céljait könnyebben elérhette. A reformációval egyidőben, mintegy végszóra lépett a színpadra Gutenberg mesternek a katolikus egyház szerinti "ördögi" találmánya, ami által az "eretnek" tanok futótűzkénti tovaterjedése nem volt megakadályozható. A könyvet követte a olvasni tudók számának egyre gyarapodó száma, és pedig az iskolamesterek elkötelezett munkájának köszönhetően.

Ha az ipari munkás termelése fokozásának feltétele volt az írni-olvasni tudás, úgy manapság ez a képesség messze többet jelent, hiszen, ha pár évtizeddel ezelőtt az érettségi bizonyítvány elegendő volt valakinek a közhivatalnoki állás betöltésére, úgy manapság az irodai munka előfelté-

tele, a számítógéppel való jártasság. A modern gyárakban pedig a számítógépes vezérlésű egységek kezelésére és felügyeletére való kiképzés máris olyan előképzettséget tételez fel, ami évtizedekkel ezelőtt ismeretlen volt.

Ki kell tehát mondanunk világosan, hogy az oktatás manapság nem a hatalom, hanem a globalizált és maximális profitra célzó kapitalista gazdasági élet elvárásai után igazodik, úgy alap, mind közép- és felső fokon. A három oktatási fokon sehol nem maradt hely az általános műveltség tételének, hiszen nem okos, hanem sokat termelni tudókra van szüksége mindenkinek, és pedig a termelési folyamat egy-egy szűk területére szakosodott szakemberek formájában. A felsőfokú végzetekkel szemben támasztott követelmény így hangzik manapság: jól felkészült, fiatal, dinamikus, kreatív és tapasztalt. Fából vaskarika? Vagy tán mégsem?

A sokat emlegetett "bolognai kezdeményezés" éppen a nagyipar által támasztott igények kielégítésére céloz, nevezetesen egy olyan oktatási rendszer kidolgozása és gyakorlatban való megvalósítása által, ahol egy magas szintű elméleti oktatás mellett messzemenő gyakorlatnak is helye van, és pedig az egész évre kiterjedő kétfázisú, elmélet/gyakorlat menetrenddel. A cél, hogy az egyetemi oktatás máris specializált, és ugyanakkor már a szükséges gyakorlattal is rendelkező szakembert bocsásson a munkapiac rendelkezésére, sőt, nem kevesen máris a gyakorlat színhelyéül szolgáló vállalatnál kapnak állásajánlatot.¹² Kérdéses csupán, hogy mennyire valósítható meg egy ilyen program a messzemenően különféle oktatási hagyományokkal rendelkező országokban, úgy, hogy az eredmény megfeleljen a javasolt, az egységes mércével való mérhetőségnek.

Maradna még a polarizált kérdés:

Hogyan lenne megvalósítható a jó szaktudás a kielégítő általános műveltséggel? A kérdés feltevése nem elkerülhető, mivel nemrég olvastam valahol: a nagyváradi egyetem 100 elsőéves diákjából (akik tehát valamennyien érettségi diplomával rendelkeztek) csupán 6 tudta megmondani, mi az, hogy Kaukázus? – de mivel a Kaukázus megnevezés "pontértéke" bármiféle minősítésre csekély, nincs mit osztani-szorozni sem. Akkor pedig akár ki is lehet mondani a szentenciát?

Ne, ne ítéljünk hangosan és túl szigorúan! Ha valaki ugyanis nem tudja, mi a Kaukázus, attól még lehet egy jó, netán nagyon jó szakember valamilyen szűk szakterületen belül. Egyébként is nem azért kapja a fizetését, mert fel tudja sorolni a földgolyóbis hegyláncait és folyóvizeit. S különben is, ha valaki pl. 1914-ben nem tudta volna, mondjuk zászlósi rangban, hol leledzik egy bizonyos Irkutszk nevű város, majd nemsokára megtudhatta, hadifogolyként a helyszínen, s ezt nemigen kerülhette volna el, ha előtte tudta volna is.

Einsteintől származik az eddigiekhez kapcsolható dorgálás: „Szégyelniük kellene magukat mindazoknak, akik a tudományokból és a technikából profitálnak, s nem értéktek meg belőle többet, mint a tehén azon növény botanikájából,

Csokonai Vitéz Mihály

amit jóízűen zabál.” Nos, globalizált világunkban egyre kevesebb jó általános műveltséggel rendelkezőkre, mint inkább olyanokra van szükség, akik munkájuk révén a munkaadónak minél nagyobb hasznot ill. profitot képesek behajtani. Ezen a prizmán keresztül nézve a dolgokat, Einstein kijelentésében felismerni a lólábat, ugyanis: ha a tehén elkezd botanizálni, elfelejt, vagy megtagad tejet adni. Márpedig el kell dönteni, mire van szükség: okos tehénre, vagy fejőstehénre? A dolgok mai állása szerint - és ezt ki kell mondani kertelés nélkül - mindkettőre törekedni kontraproduktív és kilátástalan is.

Meg lehetne kockáztatni egy előrejelzést – habár kevés szokott be is következni – , hogy ugyanis a jövőben a műveltség megszerzésére egyre kevesebben fognak időt és energiát **pazarolni**. Szándékosan kerülöm az **áldozni** kifejezést, mivel manapság áldozni a pénz oltárán kívül még csak *in Baccho et Venere*¹³ szokás.

És akkor a ”régi” Európa ?... Na, de ne fessük az ördögöt a falra. Előbb-utóbb, majd úgyis látható lesz.¹⁴

Summázásként még annyit:

Non potes iuvenis esse et sapiens¹⁵ – ez, legalább megvigasztal(hat), úgy ifjakat mind idős(b)eket.

*Társadalmilag alig van sikeresebb dolog,
mint a jó modorral társuló butaság.
(Voltaire)*

Jegyzetek, kiegészítő magyarázatok:

⁷ Az USA-ban az ún. Kennedy-Johnson féle reformpolitika válasz volt a faji- és a diákszavargásokra: meghiúsult ill. csődöt mondott próbálkozásnak bizonyult, elsősorban a vietnámi háború miatt, mivel kül- és belföldi, kétfrontos háborúvá válva, egyik sem volt megnyerhető; a diákmozgalmak fel nem tartóztatható módon Párizsban, majd Berlinben érték el csúcspontjukat és mutatták meg egyértelműen, hogy a kommunista, expressis verbis marxista és maoista propaganda befolyása alatt álltak, sőt, Kelet-Berlinből pénzelték is. Miután a keleti tömbben felmérték a diákmozgalmak saját területre való áttérjedésének veszélyét, két dologhoz folyamodtak: 1. leállították a Kelet-Berlinen keresztül folyó pénzeket, amire a német diákmozgalmak azzal segítette magán anyagilag, hogy kiadott egy saját folyóiratot, amelyikben először jelentek meg szexi és erotikus fotók, s amelyeknek minden számát el is elkaptokdák (dacára az uralkodó nagyon konzervatív erkölcsi normáknak), ami valójában a kispolgári erkölcs képmutató voltára is rávilágít; 2. a diákmegmozdulások megelőzésére hozták létre a keleti országokban, a szigorúan felső irányítás és ellenőrzés alatt tartott ”diákegyesületeket”, amivel elejét vehették a diákok mozgólódásainak;

⁸ Valamikor a 80-as évek elején széles körű akció indult az NSZK-ban éppen a funkcionális analfabétizmus felszámolására. Egy harminc és valamennyi éves építőmunkás is megtanult folyékonyan írni és olvasni. Később, amikor egy újságíró az életében bekövetkezett, bizonyára kellemes változások után érdeklődött, lehangoltan hallgathatta: ... ”sokkal rosszabb mint volt; régen, amikor elmentem az üzletbe, tudtam fejből, mit kell vásároljak. Amióta írni tudok és újságot olvasok, le kell írjak mindent egy cédulára, különben elfelejtem.” Teljesen hasonló további példa: a legtöbb kommunista vezetőnek tudvalóval hiányos iskolai végzettsége lévén, csak telefonon és szóban intézkedtek, rendelkeztek és adták ”értékes” utasításait, s csak aláírtak semmitmondó körleveleket. A német példa alapján jól értelmezhető, hogy az apparátcsikok nagyon jó emlékezőképességgel kellett rendelkezzenek, amiről sokszor szó is esik egyik-másik megemlékezésben, ahol pl. dicsérik x.y. elvtárs ”fenomenális memóriáját”. E jelenség azonban nem fenomenális magas intellektuális képesség-

gekre utal, hanem a jól ismert tudományos felismeréssel magyarázható, ami szerint minden, folyamatosan igénybe vett agyi funkció teljesítőképesége fokozódik;

⁹ Amikor Marshall McLuhan a 80-as évek elején, látva a necc, tehát a háló fel nem tartóztatható térhódítását, és megalkotta a ”globális falu” fogalmát – rövidesen igaza is lett; nem volt azonban igaza abban, amikor, látva a képernyő minden területen való térhódítását, beharangozta a könyv alkonyát, mondván ”lejárt a könyv ideje” – Az azóta eltelt idő azonban azt igazolta, hogy, nemcsak hogy nem járt le a könyv ideje, hanem igazából csak most tanulhattuk meg a könyvek valódi értékét, éspedig a necc jelentette ellenpontozás révén, is; ugyanakkor a könyvnyomtatásnak teljesen új korszaka nyílt meg a digitális technika révén;

¹⁰ A hatalomnak az értelmiségiekhez és a tudományokhoz való viszonyát eddigé Karl Deutsch jellemezte a legtalálóbban: ... ”ez a viszony nem más, mint a részeg viszonya a lámpavashoz: támaszt keres benne, nem világítást.”

¹¹ Upton Sinclair (1878 – 1968) - meggyőződéses szocialista - könyvének szenzációs sikere annak volt tulajdonítható, hogy kiméletlenül mutatta be a vágóhídon uralkodó helyzetet és az ott lezajló emberi tragédiákat. A könyv olyannyira felrázta a közvéleményt, hogy a Kongresszus 1906-ban két törvényt fogadott el (”Meat Inspection Act” és ”Pure Food and Drug Act”), Németország pedig megemelt vámmal korlátozta a hús-importot az EÁ-ból;

¹² E sorok írója visszaemlékszik a 60-as évek végén egy érdekes felmérésre és az azt követő tv-vitára: jószándékú riporterek megkérdezték egyetemi abszolvenseket: milyen gondolatokkal és elvárásokkal indulnak leendő munkahelyeikre? Voltak a megkérdezettek között mérnökök, tanárok és orvosok, s valamennyien lelkesen és optimistán néztek karrierjük elé. Majd egy év múlva felkeresték valamennyit, megkérdezve újból, immáron a szerzett tapasztalatok tükrében. Egyöntetűen és keserűen panaszkodtak fel a gyakorlati oktatás súlyos elégtelenségét, tele voltak panaszkodásokkal és csalódásokkal. És ekkor a tv-vitában résztvevők nyilatkoztak sorban, valamennyien elismerve a gyakorlati oktatás mostoha jellegét, és hogy túlságosan nagy helyet foglalnak el a tantervben a nem releváns elméleti fejezetek, amelyektől meg kell tisztítani a tantervet, s helyette minél több gyakorlatot beiktatni. Ezután utolsónak szólt a kérdéshez egy immáron 80 év körüli idős professzor, az akadémikus Moisiu, aki ezt mondta: ”Nem kedveseim, nem! A diákoknak nincs igazuk. Ami hiányzik nekik, az a tapasztalat, amit a munka során nyerünk el... És amikor elkezdés tudni, jól tudni, akkor nyugdíjba vonulsz. Idézve emlékezetből);

¹³ Iszákosok és kurafiak elegáns megnevezése, azoké tehát, akik áldoznak Bacchus és Vénusz ”oltárán”; a kifejezés magyar orvosi irományokban és kórlapokban fordul elő a 20. sz. első felében ”Excessus in Baccho et Venere” formájában, azokban az időkben tehát, amikor az italozás okozta májzsugorodás, és a szexuális kicsapongók között a szifilisz gyakori volt;

¹⁴ Az érettségizettek és az egyetemi végzetek tömegessé válásával párhuzamosan az oktatás színvonala a végzetek számával arányosan, a felhígulás általi folyamatos csökkenéssel járt együtt; e felismerés a német oktatást a lépéskényszer helyzetébe hozta – akárcsak a franciákat is – , és megoldásként az ”elitképzés” modelljét fontolgatják, ami az oktatás eddigi demokratikus elérhetőségétől való megválás perspektíváját lebontja fel. A francia, angol és az Államok-béli elit egyetem példájára hivatkoznak, habár a franciák meglévő modellje sem védte ki oktatási rendszerük bajait. Hogy a hagyományosan a nyugati szociáldemokrácia zászlóvivőjének tudott Németország most, az elitképzéssel párhuzamosan, az egyetemi oktatás tandíjrendszerét is bevezetni készülő ”reform” révén várható feszültségeket miként fogja feloldani? – arról máris folynak az elképzelések, de inkább találgatások; minekutána azonban bekövetkezett a nagy világválság, legegyszerűbb ezt is annak részeként kezelni, ami nem más, mint a szőnyeg alá seprés önmegnyugtató régi eszköze;

¹⁵ Saját gondolat: nem lehetsz fiatal (is) és okos (is), (egyszerre)

Írtam: 2005–2007–2011.

Kolozsvár kedves bolondjai

Olvassom az Átalvető 2015 júniusi számában a hosszú című írást: Marosvásárhely szerethető, fura figurái: Jóska, Botos Jóska, Ida és társaik. Felébredt bennem a lokálpatrióta, nem szeretném, ha városom, Kolozsvár lemaradna, ami a „fura figurákat” illeti. Hogy durván fogalmazzak: nekünk is voltak kedves bolondjaink (sőt vannak, nem is kevesen, és kedvesen-szerényen viselik státusukat). Ezek közül én most csupán háromról emlékezem meg, olyanokról, akik már nem élnek. És nem csupán ezért ártalmatlannak.

Kezdem **Jenővel**, az 1950-60-as évek közismert Kolozsvári figurájával. Jenő kistermetű, sírós hangú, kortalan férfiú volt, inkább idős, mint középkorú, és nagyon hasonlított öltöztetésben, járásával Chaplinhez. Hatalmas cipőket viselt - igen, a cipő, az volt a Jenő, ha illik így fogalmazni, vesszőparipája.

- Adj egy cipőt - ezzel a kéréssel szólított meg olyan járókelőket - többnyire a sétatér környékén, mert rendszerint ott tanyázott, sepregetett -, akiről úgy vélte, adakozó szívűek és csak úgy benyúlnak a zsebükbe és adnak neki egy cipőt. Mindegy, hogy milyen cipőt, azaz dehogy mindegy, lehetőleg férficipőt és főleg olyant, ami rámeleg a lábára. Ha néhány számmal nagyobb is a bizonyos vágy-cipő, oda se neki, elslattyog benne, csak ha szorít, akkor van gond, főleg télen, nyáron ki lehet vágni az elejét, majdnem olyan, mint egy szandál.

Jenő cipő-komplexusával rendkívüli szerénysége vettekedett. Emlékszem, koldulási repertoárja meglehetősen szűk volt, vagy cipőt kért, vagy ha azt nem kapott, áttért az élet anyagi gondjait megoldó pénzre.

- Adj egy lejt - hallom most is síró-kérő hangját a múltból.

- Adok 5 lejt, Jenő - mondtuk néha, mi sétatéren játszó gyerekek.

- Nem kell 5 lejt, 1 lejt kell - válaszolta minden alkalommal követhetetlen logikával Jenő.

Előfordult, hogy ült valahol, a park egyik padján és sírt. Mi gyerekek sajnáltuk ilyenkor Jenőt.

- Bántott valaki? - kérdeztük.

- Sepertem az udvart cipőért és né mit adtak - nyúlt be szipogva zakója hatalmas oldalzsebébe - né, női cipő. És kicsi. És egy van belőle.

- Kitoltak veled, Jenő - mondtuk, mire ő helyben hagyta, hogy, igen, kitoltak vele. Majd hozzánk fordult:

- Adjatok egy cipőt!

Mi, sétatéren rendszeresen találkozó gyermekek nőttünk, életterünk tágult, elhagytuk az emigránsaink és itt maradt szerelmesek által de sokszor visszasírt sétatéri gesztenyefák alatti árnyékos padokat, a park őszi színpompás avarát, a varázslatos szellemet, amit a város parkja, a csillogó vizű tó árasztott - és persze Jenő is valahol ott maradt a kinőtt játszóterünkön, mint olyan valaki, aki elválaszthatatlan része a parknak.

Mi lett vele? Fogalmam sincs. Egyszer csak eltűnt, senki sem tudta, hova. Nyáron történt Jenő rejtélyes távozása, így

nem valószínű, hogy igaz lett volna a szóbeszéd, amit a Jenőre emlékezők egy ideig terjesztettek, mely szerint télen fagyott meg valamelyik kapualj alatt.

Lulu

Lulu - bevallom - sokkal híresebb városi figura volt, mint elődje, Jenő. Később is került Kolozsvárra, valamikor az 1990-es években tűnt fel a városban. Alacsony emberke volt ő is, de nagy volt az egója, ahogy mondani szokás mostanában nagyképű, netán pofátlan emberekről. Lulu élettere nem szűkült le egy bizonyos városrészre, mint a Jenőé: látni lehetett a piacon, autóbuszon, panelnegyedekben, sőt, bármilyen hihetetlen, előkelő lakókban is megfordult.

Emlékszem, valamelyik este, úgy a 1995-ös években, előadás után bementünk mi színészek a Melody-bárba, Kolozsvár egyik előkelő, táncparkettes vendéglőjébe. (Az itt játszó zenészekkel kollégák voltunk, ők muzsikáltak például a Képzelt riport egy amerikai popfesztiválról című produkciónkban, ilyen formában hát kissé protekciós törzsvendégeknek számítottunk, nem kellett kötelező módon ételt is fogyasztanunk az ital mellé.) Ittuk a rumot, néztük a táncolókat, akik közt egyszer csak feltűnt Lulu. A hölgynek, akivel tánc ürügyén zenétől függetlenül andalgott, a hasáig ért, de ez az esztétikailag vitatható tény egyiküket sem befolyásolta. A hölgy mellesleg „minden estés” (ezt a szó-facsarványt én találtam ki a „minden napos” kifejezés torzításával - büszke is voltam rá a második pohár rumig) vendég volt a lokálban, jószívú teremtmény, főleg éjjel után.

- Jó, jó, de ennyire megértő, hogy Luluval is? - csodálkoztunk egy keveset, de aztán elfogadtuk a tényállást. Az is lehetséges, hogy a táncoló hölgy tudott valamit Lulu rejtett politikai ambícióiról, és ezért fogadta kegyeibe.

Történt ugyanis, hogy Kolozsvár készült a polgármester-választásra. Gheorghe Funar, magyaryűlöletéről és politikusi hozzá nem értéséről ismert férfiú, már másodízben pályázta meg a városvezetői tisztséget. A második fordulót is megnyerte, jóllehet olyan ellenfele is volt, akire rémálmában sem gyanakodott. A tréfás kedvű választók egy nagy része ugyanis a szavazócédulán áthúzta Funar nevét és Lulut írták be helyette.

Így történt, hogy az Úr 1990 valahányas esztendejében városunk közismert és sokak által kedvelt Luluja ringbe szállt (ugyan akaratán és tudtán kívül) a politikusi bársonyszékért. És szinte ő lett a polgármester - kajánkodtak a Funar-ellenzők -, mert bizony nem kevesen szavaztak neki bizalmat... Mi lett volna, ha Lulu megnyeri a választást és ő került volna a polgármesteri székbe? Isten tudja. Talán fel sem tűnt volna senkinek.

Lulu is, akárcsak Jenő, szerényen, csendben maradt ki Kolozsvár hétköznapiiból....ki tudja, hol, mikor fejezte be életét.

Jóska

Közhely, de így van: a bolondok mondják ki a legnagyobb igazságokat.

Jóska barátom, akiről most írok... hogyan is fogalmazzak tapintatosan, hogy ne bántsam meg őt meggondolatlan jelzőimmal, ha netán valaki felolvassa neki írásomat, melynek ő a

főszereplője? Sokféle betegség létezik: vesebaj, májbaj, gyomorbaj, tüdőbaj, stb. Jóskának a feje volt beteg – ahogy ő fogalmazta meg egy alkalommal baráti beszélgetés közben.

Ennek ellenére Jóska hasznos polgára társadalmunknak. Megtalálta a neki való munkakört, nem voltak soha különösebb ambíciói, szerényen azt csinálja, amihez ért és amit szeret: utcát seper, no meg amolyan mindenest az intézménynél, ahol én is gyakran megfordulok.

Szorgalmas, vidám, szolgálatkész ember Jóska. Jóllehet már nem fiatal, soha nem panaszkodik semmire és senkire. Meleg bölcsesség csillan fel tekintetében, ha mosolyog, ilyenkor csak rongyos ruhája különbözteti meg őt egy tisztességes, bölcs polgármestertől.

Szabad idejét is hasznosan tölti. Egy alkalommal tetten értem, amint egy fából készült színházi kelléklátócsővel bámulta az eget. Hosszan, kitarotán nézte, görcsösen szorítva szeméhez a tömött fából készült színházi kelléket.

Én is – engedve kíváncsiságomnak, vajon mit is néz olyan érdeklődéssel Jóska? – bámulni kezdtem az eget. Meresztettem a szemem, kék volt az ég, vakított a nap, csorogtak a könnyeim, de nem láttam a szó szoros értelmében az égvilágon semmit. És akkor belém nyilallt valami: Jóskának igaza van. Az eget (és sok minden mást, aminek titkát úgysem tudjuk kikélni) csak úgy érdemes nézni, ahogy azt Jóska teszi: szemet védő fa látócsővel. Az eredmény ugyanis mindkettő esetében a nagy semmi. Viszont én a nagy semminézés után pislogok és hunyorgok egy jó fél órát, nedvesre áztatom a zsebkendőmet a könnyeimmel, míg Jóska, ha kell, reggeltől estig folyamatosan tudja tanulmányozni a sütő napot, a felhőket – egyszerűen mindent, ami fejünk felett történik, vagy nem történik.

Egy alkalommal megkérdeztem Jóskától:

– Mondja, Jóska, hogy áll szerelem dolgában?

– Nem foglalkozom effélével – nevetett, azt mondja az orvos, ne szerelmeskedjek, mert árt a fejemnek.

Nem tudtam hirtelen, mit is válaszoljak. Csak arra gondoltam, hogy engem soha nem figyelmeztetett sem barát, sem orvos, hogy a szerelem ártalmas, árt a fejnek, a szívnek, az idegrendszernek. Talán másképp alakulnak szerelmeim is, ha házi orvosunk, a már megboldogult jó öreg Cseke doktor úr, emígyen szól hozzám kamasz koromban:

- Fiam, vigyázz a szerelmi életedre! Az alkohol tönkreteszi a májat, a cigaretta árt a tüdőnek, a füstölt szalonna nem tesz jót az emésztésnek. De a szerelem, ha rosszul alakul – és hol van az a szerelem, amelyik csak jól alakulhat? – mindenét tönkreteszi az embernek: szívét, idegeit, lelkét, agyát. A férfiaknál a be nem teljesült szerelem étvágytalanságot okoz, a beteljesült szerelem következménye a pocak. De amíg a szegény férfi belehízik a boldogságba, de sok átunatkozott esztendőnek kell elteltie. Vigyázz hát, öcsém, kerüld, amennyire lehet, az érzelmeket. Kíméld a szívedet – amennyire lehet.

Bizony, nem figyelmeztetett engem senki – most már mindegy, figyelmeztetnek engem a múltó évek: vigyázni kell a szerelemre, azazhogy szép lassan már nincs mire vigyázni...

No de beszéljek Jóskáról: amikor is éppen egy kukából szedte ki az ásványvizes üvegeket, műanyag tasakokat, megszólítottam:

– Mire gondol most, Jóska?

– Nem szoktam gondolkozni – nevetett rám.

– Miért?

– Gondolkozzon az, akinek van esze – válaszolta, és elsietett.

Tisztelettel néztem utána: végre valaki megfogalmazta a

mindenkori jól felépített társadalmi rendszerek elengedhetetlen alapkövetelményét: gondolkozzon az, akinek van esze. Vagyis csak eszes emberek gondolkozzanak, pontosabban: ők legyenek ott, ahol gondolkozni kell. Csak az irányítson pártot, gyárat, embereket, akinek van esze. És tud gondolkodni is vele. Mert a gondolkodás-látszat nem elég. Nem mondom, mutatós rövid távon az okos ember-látszat, de hosszú menetben kiderül a hülyeség. Igaz, van az úgy, hogy valakiről csak post mortem derítik ki, hogy hülye volt. Ahhoz viszont nagy ember kell legyen az illető életében: akadémikus, politikus, hadvezér, stb. Mert a sok baj közül a legnagyobb baj az ésszel van – tessék elhinni. Az ésszel, aminek hiányát senki sem akarja beismerni. Olvastam valahol, hogy az emberek gyakran panaszkodnak arról, hogy nincs házuk, nincs feleségük, nincs pénzük, nincs ezük meg azuk. De még senki sem ment át a szomszédjához, szólva: Edes szomszéd, nekem mindenem van otthon, csak sajnos, eszem nincs. De kár, hogy buta vagyok. Nem adna kölcsön egy kis intelligenciát holnapig? Akkor jön a barátom, ő megadja majd kamatostul.

Mindenki okosnak tartja magát. Ez nem volna baj, az emberek joga, hogy képzelődjének. A baj akkor kezdődik, amikor ezek a képzelt okosok mások bőrén és pénzén okoskodik.

Gondolkozzon az, akinek esze van – ismétlem Jóska bölcs mondását. Öröljön búzáat az, akinek van búzája, tanítson az, akinek van tanítani valója – és gondolkozzék az, akinek van esze hozzá.

A bolondok mondják ki a legnagyobb igazságokat. Sietve lejegyzem Jóska bölcsességét (ne menjen kárba), megkockáztatva azt, hogy azért, mert kiírom ezt az okosságot – az olvasók engem is bolondnak tartanak.

Jancsó Miklós

Finta József köszöntése

80 éves a Faskas utcai kisfiú

(Elhangzott rövidítve a Litea könyves-szalomban 2015. június 11-én)

Finta Józsefet most sorra köszönti a magyar Haza. Ama nagyobbak nevezett kisebbik. Ideje, hogy Erdély és a szülőváros is lerója köszönetét zsenije előtt.

Külön érdekessége e mai napnak, hogy megismerkedhünk első verseskötetével. Mert nem az történt, mint egyes ikerterhességek esetében. Nála ugyanis ikerterhességekről beszélhetünk, de a közülük legerősebbnek bizonyult építész nem tudta elnyomni egyebek mellett a költőt sem.

Nagy embereknél fontos a szülőhely és a gyermekkor emlegetése, ő sem úszhatja meg e nélkül, hiszen egy elszakított országrész és egy sokat szenvedett város szeretné magáénak is tudni.

Kolozsváron született, aminek éppen holnap lesz 80 éve, s ami talán még ennél is sokatmondóbb, kisgyermekkorának éveit a Farkas utcában élte meg.

Annyi mindent tudunk a nagy építésről, az akadémiusról, hogy most inkább ismeretlenebb összefüggések között tallóznék.

Igen, életének első éveit félig a román birtokba került, de még magyar többségű kincses városban töltötte, és elcsípett csipetnyit a visszatért magyar Kolozsvárból is.

Mondhatnánk, hogy mit érthetett ő mindebből, hiszen oly kicsi volt. Én azonban tapasztalatból tudom, hogy a felvetés téves.

Ugyanis a környezet hatásait a család sugározza tovább, s az igazán mély hatások később is tovább működnek.

Születésének éve éppen egybeesik a legkiválóbb magyar Nemzetpolitikai szemle, a Hitel születésével, és Erdélyt is akkor hagyja el, amikor ez a lap megszűnik létezni ott, hogy 44 év múltán Budapesten szülessen újjá. Hogy éppen én próbálom köszönteni, abban ez is benne van, hiszen ezt a lapot 10 éven át szülőházamban szerkesztették szüleim támogatásával, és én is beszippanthattam annak szellemét, mégpedig a lap megszűnte után is, a család és az egykori munkatársak jóvoltából.

Édesapja ebben a szellemi körben tevékenykedett, költőként is, édesanyja pedig az ősi Református Kollégiumnak hasonló szellemű környezetében dolgozott.

De a Farkas utcának mindezekon felül is csodálatos, misztikus ereje volt, s talán még van is. Ez az utca magában hordozza mindazt, amit Erdély adott a nemzetnek és mindazt, amit elvesztésével az összmagyarság veszített.

Sokan tudják ezt, mégis végigsétálnék az utcán, ahol Finta József a kisgyermek valaha első lépteit tehette, ahol az ősi hársfák alatt játékaikat játszhatta, hogy megértsék ama mágiát.

Az utca nyugati végén volt a Báthory István fejedelem és lengyel király által 1581-ben alapított Jezsua egyetem. Utóbb ott állt a piarista gimnázium s vele szemben, az egy-

kori országgyűlési terem, majd az annak helyen épült Ferencz József tudományegyetem, ma Babes-Bolyai, az erőszakos egyesítés sötét, gyilkos és három tiltakozó öngyilkost idéző emlékezetével. Aztán máris ott vagyunk az első magyar kőszínháznál, pontosabban annak is csak az alig emlegetett emlékénel, mert mi szerényen visszahúzódnunk kultúrtörténetünkkel is a Trianoni határok közé. A román uralom lebontatta, s helyére az oda nem illő egyetemiek házát építette. Szemben, az egykori megyeháza után, a régi városi börtön épülete következik mely ma levéltár, Szabó T. Attila második otthona, s amelynek toldaléka hálós vasbeton szörny szájával elnyelte Apáczai lakóházát, a város legrégebb lakóépületét. A suttogó hírek szerint ennek pincéjében volt a magyar emlékeket ledaráló készülék.

Kissé odébb a túloldalon a kisebbik Bánffy palotában volt az Erdélyi párt székháza a magyar négy év alatt, azé a párté, melyet Teleki Pál jórészt a Hitel munkatársaiból verbuvált országgyűlési képviselőkre építve a német vonal elleni harcához hozott létre támaszának.

Aztán sorjáznak a kollégiumi tanárok lakásai, s velük szemben a Kollégium (Herepei uram szerint kollégyom) ó épülete, majd az Apáczai kapu.

S a képet az utca elkeskenyedése előtt a Mátyás építtette hatalmas egyhajós templom zárja, előtte a Szent György szoborral, a Kolozsvári Testvérek csodálatos alkotásával, melyen egyetlen példánya sem áll ennyire neki való környezetben. A terecskén pedig talán ma is ott bolyong a Bethlen Kata-kutató, a levéltári anyag elhurcolása miatt szintén öngyilkosságba menekült Markos András könyvtáros szelleme.

Ha pedig tovább megyünk, feltűnik az ősi kántorlak, ma ez a legrégebb ház, majd az aggmenház egykori épülete s szemben a templom mögött a Misztótfalusi Kis Miklós vezette egykori egyházi nyomda földszintes háza. Így érkezünk meg a Bethlen bástyához, mely előtt nem a Nagy fejedelem, hanem egy útonálló (Baba Novac – a szerk.) szobra áll, s mellette a kollégium újabb, 1902-ben felavatott épülete, melyet ma már ősi román iskolaként emleget a helybéli sajtó.

Sic tanzit gloria mundi.

S mégis! Van nekünk Finta Józsefünk, aki már születésekor beszippantva a Farkas utcai hársfák júniusi illatát, továbbvitte és viszi azok titkos erejét.

Most pedig a Litea szalomban, ahol mi kitántorgottak a Farkas utca hangulatát véljük feltámasztani, köszöntjük ünnepeltünket.

Erdély, Kolozsvár és a Farkas utca nevében is köszönünk Néked mindent, amit tettél.

Szász I. Tas

Osvát Kálmán

Románia felfedezése

(IV. rész.)

Ploieti, augusztus 4.

Gyengén világított, széles, dús lombú sétaúton, a Boulevardul Independentein, vonat sebességű autóbusz röpít a város felé. Tíz óra ha van – de ez a csend és félsötétség, ami a városra borul, későbbi órát sejtet. Emberrel is alig találkozom a Szabadság téren, egy jóképű, csupa jóindulatú rendőr útba igazít. Galíciai kihalt városok esti hangulataira emlékezem kilencszáztizennégyből. Mindegy – ma este amúgy sincs tennivaló. Gondolkodnivalót meg hoztam magammal még Campinából.

Nem a petróleum! Hanem bolondság, majdnem irodalom...

Alkonyodott már, hogy gyalogosan a campinai állomásra mentem. A Strada Grivitein a házak léckerítésein vagy sodronyrácsain mindenütt benéztem. Különös bolondsága az utazónak, hogy szereti frappíroztatni magát a legtermésze-

sebb dologgal: hogy máshol is hozzá hasonló emberek élnek, hasonló dolgokat művelnek, élő és élettelen környezetük is (kertek, háziállatok) az otthon látottakhoz hasonlóak. Ritkás léckerítésű belsőség előtt hosszasan megálltam. Sík nagy udvar, végig csak füvel fedett, mondhatnám ápolatlan. Út a házhoz nem vezet, életnek az udvaron nincs nyoma. Udvar mélyén áll a ház, de már alig. Eresze előreugró, alatta tornác. Sötét színű kendőbe burkolózva, fázósan összehúzza, idősebb leány ül a ház előtt, issza a hanyatló nap maradék sugarát. Se kérd, se mond, csak néz az út felé. Hátrább még, bent a házban, egyik ablak mögött (csuda tiszták az ablakok!) fehér hajú, fekete ruhájú asszony varr, vagy másban fárad.

Csak ennyi, semmi több. Hangtalan szomorúság. Íróttal kellene szóra kelteni, víziós erővel kihozni belőle – múltat és jövőt. Egész történetet. Herman Bang talán... Nem, ő sem, senki sem. Csak román író tudná. Mert – a harmadik mondatnál megakadna mindenki más. Mert végül is látott és meglátott dolgok elmondásához is: *szavak* kellene. Virágos hegyoldalt, ha még így magamba szívtam, leírni nem tudok, ha nem ismerem a virágok nevét és biológiáját. És nekünk hiányoznak a szavaink. A szótár nem segít. Csak beleélés

segíthet. Ismerkedés – nemcsak a szavakkal, hanem ez idegen élet dialektikájával is... Nem is értem az írók bátorságát, amellyel idegen életekhez nyúlnak.

Én? Az más. Csak riportot ígértem és adok, azt is leplezetlen őszinteséggel, minden ponton óva intem az olvasót, vigyázzon, tévedhetek.

Tévedhetek mindjárt a Szabadság-émlék kommentálásában is, Ploiesti főterén. Magas márványtalapzaton bronzból öntött fiatal nőalak. Felírása szerint a szabadsághősök emlékeztetőt örökíti. Jobboldalt egy dátum: 1869. március 26. Kérdeztem jobbra, balra, a felelet különös, szinte érthetetlen: Ploiesti egyetlen napon keresztül, éppen a jelzett napon: *köztársaság* volt. Ez idő alatt Románia fejedelme már Hohenzollern Károly volt. Értelmes kielégítő felvilágosítást nem tudtam beszerezni. Hazatértemben a vonaton egy katonatisztnél érdeklődtem, felelete még meglepőbb volt: „Aféle hecc volt az csak. Egy napos csoda. Fékezhetetlen elemek turbulenciája.” Egy kétségtelen; a szobor áll, és a március 23. dátumot aranybetűkkel hordja oldalán. És kétségtelen az is, hogy a Ploiesti-belieket a birodalom más részeiben enyelegve nevezik ma is republikánusoknak.

A harci erények és hősök tisztelete elevenen él Ploiesti polgáraiban. A Boulevard közepe táján, messziről emlékoszlop: 1877–1978, a román függetlenségi harc évei, ezekben az években tüntették ki magukat vitézséggel a Ploiesti-i vadászok, őket mintázza az oszlop négy sarkán álló életnagyságú négy mellékalak. „Vitejei Romanesc” – emeltetett 1879-ben, közadakozásból.

A harci erényeket ünnepli az a különös emlékmű is a Boulevard-eleji parkban, melyet a Ploiesti–Prahova district orvos-gyógygyógyász testülete emelt a világháborúban életüket vesztett tagjainak. Tizenkilenc halott neve áll a kígyójel-vénnyel díszes emléktáblán – feltűnően nagy szám e jórészt front mögötti branche halálmérlegén.

„Lui Radu Stanian” – ez a felírás egy kis mellszobor talapzatán olvasható, a név viselője polgármester és képviselő volt, s én halottaiból csak azért ráncigálom elé, hogy bizonyítsam vele: a *polgárerények* tiszteletében sem maradtak hátra Ploiesti polgárai.

Ploiesti közszellemével való megelégedettségemben egyáltalán nem osztozik velem a Szocialista Kommunista Párt helyi szekciója. Mérges hangú plakátjain tiltakozásra szólítja az elvtársakat a hatóság amaz intézkedése ellen, amely gyűléseiket ellenőrzés alá helyezi, és csak rendőrségi és sziguranca-kiküldött jelenlétében engedi megtartani.

A munkásorganizáció ehelyütt élénk tempójú és extenzív, annyi munkást foglalkoztató gyári telepek színhelyén ez természetes. De hogy a pártnak mennyi tagja van, megtudnom nem sikerült. Értelmesebb, magasabb intelligenciát követelő szakmák munkásait kérdeztem, de még a finomítóknál foglalkoztatott munkások számát illető kérdéseimre sem adtak megközelítően sem egyöntetű feleleteket. A Romania–Ame-

ricana finomító összefoglalkoztatottjait egyikőjük négy, másikuk csak kétezerre taksálta. (Érdekes volt egyébként a büszke gesztus, amely e grandiózus üzemek munkásai részéről velem szemben – az azonnal felismert idegennel szemben – megnyilvánult. *Astra, Orion, Vega* – szinte miszticizmussal ejtettek e szavak, és az üzemhez tartozás fölényével. Semmi kétség: otthon és egymás között kevesebb tisztelettel ejtik ez idegen szavakat, esetleg már nem is tisztelet az, amivel ejtik, de velem szemben, üsse kő! „hadd nézzem ez a gyűttment” – kiélvezték a konjunktúrát. Akárcsak a hivatalnok urak. De nem, annyira mégsem...)

Ploiestinek egyik fele Ploiesti, a másik fele petróleumfinomító. A pályaudvart már nem lehetne ilyen testvériesen ketéosztani. Azt száz részre kellene osztani, hogy öt részt a városnak juttassak belőle, kilencvenöt részt a petróleumfinomítóknak.

Románia valamennyi nagyobb petróleumtársasága (a Steaua kivéve) állított Ploiestibe finomítót. Nem éppen az üzemi nagyság szigorú sorrendjében írom egymásután az: *Astra, Vega, Orion, Franco-Romana, Romana-Americana* és a Petrol Block-ban egyesült finomítók: *Standard, Lumina, Luceafarul* finomítók neveit.

Campina, Bustenari, Baicoi, Moreni petróleummezőinek termését dolgozzák e finomítók, és élük a versenymentes idők aranynapjait. Azokon a területeken, amelyeken e társaságok dolgoznak, az amerikai áru ma versenyképtelen. A dollárvaluta és a szállítás teszi versenyképtelenné. Az amerikai olajat Kelet-Európa és az Európán kívüli Kelet nem tudja megfizetni. A román petróleum finomítói most ugyan kérkedve mondják, hogy hiszen: háború előtt is versenyképesek voltak ők, szállítottak ide is, amoda is, de mi volt az a konjunktúra a mai, szinte versenymentes időhöz!

Nem is csoda, hogy az „államosítást” illető kérdéseimre olyan furcsán feleltek. Azt mondták: minek arról beszélni, ami nincs!? Az újságoknak nincs más dolga, hát beszéljenek ilyesmiről. Hiszen igaz, állandóan hallik valami egy készülő államosításról, de nem lehet azt egy kézfordulattal „máról holnapra” megcsinálni...

Relata refero. Honnan is tudjam én! Tudatlanságomtól az is szép, hogy olyan okosan megkérdeztem e hatalmasokat: miért nem használja ki az állam a maga nagy petróleumföldjeit, ha már úgy szereti a kőolajat? Először is – felelték – a kihasználás rengeteg pénzbe kerül. Az fúrásokat és fúrásokat és újabb fúrásokat jelent, bizonytalan eredményt és bizo-

nyos nagy összegeket. Másodszor is – felelték – kihasználja, mégpedig akként, hogy magántársaságoknak (*Credit Pretrolifere* stb.) ad koncessziót a maga földjein és a hasznon osztozik.

Egy bizonyos: e társaságok közelében az ember, az egyszerű, két kézzel és ésszel törekvő ember, valami kényelmetlen, elnyomó nagyhatalom közéletét érzi. És a mai Államnak (nemcsak a Kontinens, hanem az Új Világ bármely államának is!) eszméje nem képes ezt a kényelmetlen érzést enyhíteni.

X.

Úton, augusztus 10.

Lapot sűrűn látok útítársaim kezében, könyvet nagyon ritkán. A CFR idegesítő relációi, fásasztó átszállásai, a nappali túltömöttség, az éjszakai világtalanság nem is éppen csábító alkalmak a könyvolvasásra. Meg nem is higiénikus, szem- és idegrontó művellet az a robogó vonaton, nem is ökonomikus: százegyedik felé erőltetni a százfelé igénybe vett figyelmet. Be is vallom: csak „Románia fölfedezője” elégedetlenkedik bennem ezzel a vonati könyvhiánnyal. Érdemes lett volna figyelmem útítársaimat, irodalmuknak mely nagyságait csomagolják poggyászaikhoz; melyek az eredeti, melyek a fordított kedvenceik; sok-e a francia könyv; és vannak-e, mint a németeknek, éppen csak vonatra járó olvasmányaik...

Egy *comme il faut* felfedezőnek persze illenék kellő elméleti tájékozottsággal vonatra ülnie. A helyszínen sok mindent megtanulhat ugyan, aki odajő, de némely elemi ismeretek elengedhetetlenek, és elfogulatlanságát se féltse senki – egy Baedekertől. Jómagam ernyedetlenül nyúlkalok és keresek mindenféle „útmutatók” után, sajnos legtöbbször sikertelenül. Alig néhány hónapja, hogy fölfedeztem magamnak a könyvkiadatban az *Enciclopedia Romana*-t, saját külön romanológiámnak máig legbővizűbb forrását.

Három vaskos kötet az *Enciclopedia Romana*, komoly lexikon, sajnos nem egészen az, aminek a címe után sejtém. Azt hittem speciális, csak román dolgokkal foglalkozó gyűjtemény, és kéjelegtem előre: információm – ha végigolvasom – mennyire bővülni fog. Csalódtam, e mű általános ismeretek tárháza; azért nem hiányzik belőle Eminescu, sőt jelentősen kisebb román valóörök is sűrűn említettek, de éppen

úgy megtalálom benne a magyar közélet bajnokait is, az olasz reneszánszot, a francia hadsereg szervezetét is. Kétségtelenül többe foglalkozik e könyv, hosszasan,

kisebb dolgokra is kiterjedő figyelemmel a *román kultúra adataival*, és nincs kizárva: alaposabban is. (Új hazámban még nem vagyok annyira ismerős, hogy biztosan merjek valamit mondani.) Jóval a háború előtt jelent meg. Utolsó kötet 1904-ben, akkor még – Magyarországon, W. Kraft szebeni kiadónál. Hogy közkeletű kifejezést használjak: „különös tekintettel” a román viszonyokra szerkesztett ez a lexikon. „Legkülönösebb tekintettel” pedig az erdélyi román viszonyokra készült, de az erdélyi román műveltség szeretően gondos, komplett ismertetésén túl az egyéb román lakta terület is komoly elbánásban részesül. Lexikonról szólván, nem fölösleges a „komolyságot” külön kiemelni. (Lásd: Szomorú Tapasztalatok Tárháza. 16 kötet, 2 pótkötet.)

A régiebb román lakta területek geográfiai viszonyait nem változtatott a háború, azok már innen nyugodt lélekkel megismerhetők, a műemlékek, templomok és egyéb tisztelet helyek alig szaporodtak azóta, a nagy városok közüzemei jó ha nem kevesedtek – egyszóval a fogható dolgokra ma is jó kalauz. A közviszonyok, iskola-rendszer, adóügy, közegészség, honvédelem és belpolitika, bizony csak 1904-ig követhetők, de ennek is van jó oldala, éppen ebben a világban, ahol egyébként zavartalan fejű emberek is hinni kezdik, hogy a világ teremtése 1918-ban vette kezdetét. (Politikusainknak különösen ajánlhatók ilyen háború előtti olvasmányok.)

És ennyi az egész? Egy háromkötetes, végül is elavult lexikkal akarom fölfedezni Nagyromániát?

Nem. *Adamescu* könyvét is megvettem, *A román irodalom történetét*. Háromszáz lapos, minden oldalon arcképekkel illusztrált kisebb kézikönyv. Újabb dolog, Octavian Goga is benne van. Romániában az irodalomtörténet írók – úgy látom – az élő irodalommal liberálisabbak, mint a magyar kartársaik. Goga Octaviánnak odaát ilyen megtiszteltetésre néhány évet még várnia kellett vón. No és egyéb erényei e könyvnek? Az én szememben csak erényei vannak. *Nekem* minden oldaláról csak újat mondhat. Tudósabb emberek kifogásolhatnák lexikonszerűségét és talán tágkeblűségét. A régi irodalomból mindenki benne van. Amennyire megítélni tudom, nemcsak írók, hanem *irodalomkedvelők* is. Sok a valósi író! Több, mint amennyiről el tudom hinni, hogy az. Persze nem szeretnék félreértést: egyiknek sem a vallásosságában kételkedem. Inkább – ha szabad – az íróságában.

És nincs tovább? Egy lexikon és tankönyv az egész?

Van tovább. Megvettem néhány számát a *Pentru toti* című könyvsorozatnak, meg a *Bibliotheca Universală*-nak, kis regényeket, novellákat, útleírásokat, tanulmányokat. Olcsó vállalatok ezek, elgondolásuk olyan, mint a Reklám vagy a Magyar könyvtár című ismertebb vállalkozásoké. Sok a fordított dolog füzetek közt, feltűnően sok. És a román könyvkiadásban általában is hatalmas percenttel dominálnak a fordítások. Csupa jó nevek, nagy nevek, csupa márka, az embernek a torkára forrad minden kritika, sem Nietzsche nem kifogásolhatja, sem Renan, sem Tolsztojt, sem Maupassant, sem Andersen, sem Wellst, örülne is az ember, hogy *mind ez itt kell...* csak biztosan tudná, hogy: *csakugyan kell...* (Az orvos beszélt belőlem. A szellemi emésztésnek is vannak *dyspepsiái*.) Holott kár a kákán is csomót keresnem, mert nyelvtanulásomban éppen e fordított füzetkék – a legjobb stimulánsom. Nyelvtant és beszédgyakorlatokat ha eluntam, *Andersen* román és magyar fordításait teszem egymás mellé. „A fost odata un fiu de rege.” Volt egyszer egy királyfi...

Elszóltam magam, szíves útítársak. Nagyon az elején vagyok még a román nyelv ismeretének is. Kedélyi divergenciák, temperamentum különbségek mellett – íme még ez a nehézség is... bizony nem egykönnyen legyűrhető nehézségek. Nem, különösen akkor, ha az ambíciót nem elégíti ki az *Universul* napi híreinek, vagy az amerikai hajójáratok hírdetéseinek olvasása. Ha például oda merészkedik, hogy a *Neamul Romanesc* vezércikkeit próbálgassa. Művelt erdélyi románokkal erőlködtünk, sokszor – hiába. A babonából, hogy egy kis francia, egy kis latin emlékezettel hamarosan „belejön” az ember, tessék kigyógyulni. Amibe ilyen módon belejön, az lehet valami szűkhatárú volapük, de nem a román irodalmi nyelv. Mi pedig *ebbe* akarunk belejönni, mert...

Több oka is van annak. Melyek közül a legigazabb és legfontosabb, hogy nagy a gyanunk: hogy akikkel eddig beszéltünk, nem beszélték az „igazi” román nyelvet, és azért hallottunk tőlük annyi – *nekünk nem örömdetést...* (Ezt a gondolatot még másféle formában is variálhatnám, de bármilyen formában is csak azok értenék meg, akik akarják.)

De értenünk, írunk és beszélünk kell a *legrománabb románt* azért is, hogy a legműveltebb román közvéleményt hívhassuk *fültanúnak*, mikor nekünk van mondanivalónk a Hatalom számára. Oh, más az: a miniszteri szobában konyharomán nyelven dadogott pár félős szólam, és más az: a fórumra kilépő elokvencia! *Azt* még a jóhiszeműség is képes suppressionálni. De *ezt*, a rosszhiszemű eltökéltség sem sülyesztheti el: nagy a rizikó, nem lehet tudni, hogy amaz elokvencia a közleket mely rétegeiben rázta meg.

És végül is az ember nem tarthatja folyton a kezében *Adamescut*, hogy utánanézzon, csakugyan nagy regényíró-e *Sadoveanu...* Az *Ideea Europeana* esszéistáit meg hiába is keresném még e könyvben, a *Flacara* meg az *Adevarul Literar* költői, krónikörjei pedig ugyancsak érdekelnek, a napilapok ismertebb cikkírói egyenesen izgatnak, főleg azzal a manierjukkal, hogy nyúl farknyi cikkeiket is aláírják – meg kell tanulnom ezt a nyelvet kritikus magasságokig, én látni akarom, hogy e húsz-harmincsoros krónikák túl rövidek vagy túl hosszúak-e a mondanivalóhoz.

De mindenekelőtt *Sadoveanu*t, *Zamfirescut* és más bellettristákat fogok olvasni nagy figyelemmel, már csak kíváncsiságból is: tévedek-e azzal az előzetes érzéssel, hogy a románságnak nincsenek nagy regényírói. Hogy van-e műeposza, puskin-i költői regénye, nem tudom – semmi lehetlenség benne nincsen. De a „nagy regény”-nek hiányoztak eddig a társadalmi feltételei.

Érdekes sorsokkal bizonyára találkozhatott a költői képzelet. Traján korabeli emlékekkel eljátszhatott. Bassarab, Vajdák véres harcait az elnyomó törökkel, gazdag mondanécs segítvén, felépíthet. Bajvívók, szerelmesek, szerencsevadászok mindenhol voltak. Akadály is volt mindig, láthatóan magas, meg láthatatlan mély szakadék. És volt tagozódás is. Voltak nagyon szegények és nagyon gazdagok...

De a hős – csak a maga életének hős volt. *Magának* volt: vitéz, szerelmes, kalandos. *Magának* ugratott át akadályokon. *Magának* pusztult el, ha szakadékba hullt.

A társadalmi létnek nem volt még ideghálózata. Anélkül – nincs regény.

Ma már – megszülethetik.

(Folytatjuk)

Bicskaszállító helikopter és a rekkencs

Ez biza így vót, még annak üdején hallottam vót...” Ilyen és efféle kijelentésekkel vidéki kirándulások alkalmával gyakran találkozhatunk. Kisebb közösségekben, falvakban, kisvárosokban mindig akad jó pár olyan személy, akiről az illető közösség tagjai tudják, hogy az bizony jó humorú, tréfás ember. Ömlik belőle a hülyeség, ahogy mondani szokás. Történeteinek se szeri, se száma, ha az ember egy társaságba kerül vele, mentség nincs számára, rekeszizmaiért senki nem vállal felelősséget. Tréfás nyelvi kapcsolatok, szófordulatok, az éppen aktuális politikai, gazdasági helyzet kifigurázása, néhai, már nem élő helyi személyek legendás történetei egyaránt részei a nagy nevetetők repertoárjának. Legutóbbi vidéki kiszállásom alkalmával ismerkedtem meg egy nagyon szimpatikus, a fenti prototípust tökéletesen megtestesítő öregúrral, aki vacsora közben az egész asztaltársasággal elfeledtette gondját-baját. Ezt követően jegyeztem le a következő történetcsokrot.

Egyszer volt, hogy a szomszédember észrevette, hogy a szomszédasszony két vederrel megy át a kútjára, meríti belé s hordja haza az övébe a vizet. S kérdi tőle, hogy:

– Juliska, maga mit csinál? Elég víz van ebbe, nyugodtan vigye, inkább én es segítek, de minek hordja egyikből a másikba?

– Anyósom beléesett s még nem takarta el, így hátha eltakarná – hangzott a felelet.

Az öregek lefeküsznek a házba, olyan régi fajta házuk volt. A kályhacső felment a padlásra, avval füstölték a kolbászt s a szalonnát. Egyszer az öregasszony megébred, s azt mondja:

– Hallja-e János, valaki a hídba van, lopja a szalonnát.

– Ott nincs senki – mondja az öreg.

– Keljen fel, mert valaki a hídba van!

Az öreg felkel, felkiált a padlásra:

– Ki van odafenn?

– Senki – jön a válasz.

– No lássa-e, hogy senki nincs odafenn – nyugtatja János a feleségét.

Avval oldalra fordultak s aludtak tovább.

Jöttek az aktivisták, hogy Ceaușescu helikopterrel Gyergyó felől Ivó s Fenyéd felé fog menni, ráadásul éjjel. Az volt kiadva parancsba, hogy mi, traktoristák menjünk ki a falu végibe, a temető alá, ahol volt egy darab búzaföld, ami már bé vót vetve, s amikor lássuk, hogy közeledik a helikopter, fogjunk neki szántani, hogy lássa Ceaușescu, hogy itt Gyergyóba éjjel es szántnak. Ez vót az elképzelés. Azonban én nem engedtem, hogy reamenjenek a földre. Egyik kollégám akkor nősült. Mondom az aktivistáknak, menjünk el, hozzunk egy öl pálinkát s ott egész éjjel bébeszélgezzük. Én a traktorral bémentem, kértem pálinkát, kalácsot es adtak melléje. Mondtam a többieknek, ha véletlenül megjelenne a helikopter, akkor kezdünk menni a mezei utakon körbe, Ceaușescu mit lássa, hogy mű hol szántunk s mit csinálunk. Na de az elvtársnak nyoma se vót aznap éjjel, s munkót neki állítottak vóna szántani.

Aztán vót egy erdész, Dénes Marcinak hívták. Humoros,

vicces ember volt. Küldtek neki egy csoportot, hogy mutassa bé nekik az erdőt, a terepet, mert aztán jönnek vadászni. Kimentek gyakorlatozni, mert úriemberek voltak. Megmutatta, hogy kell vadászni, hogy kell menni lesállításba, hol kell állni, ha a vad véletlenül sebesülten megtámadná, akkor menekülni tudjanak. Mikor kiértek, Marci mondja a gyülekezetnek:

– Itt az erdőben él egy olyan teremtmény, amelyiknek öt lába van, s úgy hívják, hogy rekkencs. Az ötödik lábát vezérlőnek hívják, a maradék négy azok a rendes lábak. Na de ez életveszélyes valami. Na ezt én láttam, nem es egyszer. Amikor ez jó, akkor vetni kell el puskát, kést, mindent s futni kell fel a fára.

No, ott tanakodtak, s egyszer fut az erdész, hogy mindenki meneküljön, mert itt a rekkencs. Az úriemberek fegyvert s mindent elhanyagáltak, s avval gyors iramban nyomás fel a fára. A térdükről a nadrág leszakadt, nem tudtak felmászni, esszecsínálták magukat a nagy menekülés közben. Rekkencs persze nem vót, az úriemberek aztán elmondták bent az okolnál (erdészeti hivatal – a szerk.), hogy mi történt velük. A főnökség pedig Marcit majd agyonverte, hogy mert ilyent csinálni.

Aztán van még egy, az es Dénes Marcival esett meg, hogy odale Libánban, a Szőke-csárdában ittak az emberek. Marci bémegy a csárdába, má késő ősz vót, várták a szarvasbőgést. Udvarhelyen a külföldiek agancsnyelű bicskákat rendeltek az erdésztől, vagy húsz darab bicskára adták le a rendelést. Marci belétette a bicskákat a tarisznyába s avval bément a csárdába. Sietett, megvót izzadva, s az emberek kérdik tőle:

– Há merről jössz, hogy így izzadsz?

– Hagyjatok békit, Cigánykőről jövök.

– Mit kerestél ott? Nem a te területed.

– Felküldtek engemet oda Sikaszóból, mert egy bicskaszállító helikopter lezuhant. Esszeszedtem vagy húsz darabot, itt van a táskában – vette elé Marci a külföldiek által rendelt bicskákat.

S avval elkezdte magyarázni, hogy kinek a területén van a helikopter lezuhanva, hogy a pilóta meg van halva s az egész oldal bicskával van teli. S hogy ő most gyorsan kell siessen Sikaszóba, hogy jelentse az esetet. Na több se kellett a kocsmában üldögélő embereknek, nekiiramodtak Cigánykőnek, hogy hozzanak bicskát maguknak. Persze, se bicska, se helikopter, se pilóta nem vót. Utána majd megütték Marcit, hogy így kitolt velük.

Akkor vót még egy erdész, zetelaki, Kassai Gergely, a továbbiakban Gergé. Itt dógozott Sikaszóban, ahol vót neki egy komája. Gergé egyszer fel kellett menjen Libánba s azt mondja a komájának, hogy olyan beteg lett, hogy semmiképp se tud hazamenni segítség nélkül. Akkor nem volt mobiltelefon, kocsí, taxi se annyi, mint most, így hát nem vót mit tenni, felvette a hátára Gergét, s mivel tél vót, a hóban vagy 3 kilométert felcipeltette magát. Sikaszótól felértek a libáni bótig, ott lakott Gergé. Mikor odaértek, akkor azt mondja a komájának:

– No, köszönöm, hogy hazahoztál.

Avval lepattant a hátáról s bément a jó meleg házba.

(transidex.ro)

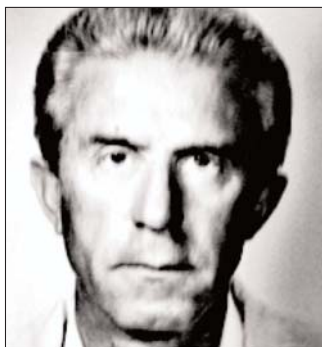
Eleven hagyomány

OLTYÁN LÁSZLÓ

(1935. augusztus 19., Marosvásárhely–1990. november 16., Marosvásárhely)

„Mert a sikertelenség nagyon letörhet, s egyszerre csak azon kapod magad, hogy félsz... Ha pedig ez a mocskok érzés hatalmába kerít, csakugyan a malom kövei közé kerülsz és előbb-utóbb korpa lesz belőled. Aki korpa közé keveredik, megeszik a disznók... Menekülni kell a gyenge szakemberek társaságából. Rosszindulatúak, akkor boldogok, ha másokat sírni látnak és abból élnek, hogy valakit mindig kinevetnek, csúfolnak. Nekik semmi sem jó, semmi sem eredmény, mert az elismerés öröme sose érezték. Vakok és nevetik a látókat.”

(Oltyán László: *Megnyílik a nagykapu*. Első fejezet, 41. old. Kriterion kiadó, 2012.)

A továbbiakat pedig mondja el helyettem Tófalvi Zoltán írása

Aki megtagadta Ceausescu nevének leírását

Oltyán László erdélyi író, az oknyomozó újságírók egyik kiemelkedő képviselője a legközelebbi barátaim egyike volt. 1935. augusztus 19-én született Marosvásárhelyen, és ugyanott halt meg 1990. november 16-án. Az utóbbi időponthoz kapcsolódik az idő múlásával sem oldódó lelkiismeret-furdalásom: november 15-én este telefonon hívtam, és az esedékes látogatásom felől érdeklődtem. Közös megegyezéssel úgy döntöttünk, hogy másnap minden, korábban elmaradt beszélgetést bepótolunk. Erre azonban már soha nem került sor, mert a Nagy Kaszás sokkal gyorsabb volt, mint az érte aggódók együttvéve. Nagyon bánt, hogy november 15-én este nem mentem fel Hozzá, nem éreztem a hangjából „az örök vadászmezőkre” indulók jajkiáltását. Ma már tudom – az Oltyán László szívpanaszait is megtapasztalva –, legközelebbi barátainkat azonnal fel keressünk, amikor – Antoine Saint Exupéry oly sokszor idézett gondolatát is megtoldva – a szívünkkel „látunk” és „hallunk” igazán! Talán ha elbeszélgetünk dédelgetett álmunkról, egy, a Csíkszeredában hét évvel később, 1997-ben megjelenő *Székegyföld*hez már-már eszményien hasonló folyóiratról – természetesen minden anyagi alap, háttér, támogatás nélkül szeretnénk volna Marosvásárhelyen ilyen folyóiratot elindítani! –, ha személyesen látom, hogy a vérhígító gyógyszer adagolásának milyen drámai következményei lehetnek, akkor, akkor...ma is élne?

Sem a történelem, sem az emberi kapcsolatok szövevényes rendszere nem ismeri a „mi lett volna, ha” oly nagyon sokszor felvillantott kibúvóját. Marad az egyetlen lehetséges alternatíva: az elvesztett barát emlékének, életművének, emberi és írói tartásának hiteles, a lélek legmélyéről induló megidézése. Némi vigaszom és fogódzóm: Oltyán Lászlóval az 1990 nyarán rögzített, vivisekcióra emlékeztető beszélgetést az azóta már régen megszűnt nagyváradi **Kelet-Nyugat** 1991. március 7-i számában közölhettem.

A mélyinterjú azt a kérdéskört „járta körül”, hogy Oltyán László az íróknak, újságíróknak abból a fajtájából való, aki iszonyatosan megszenvedett, megkínálódott az írásért. A kétségek és bizonyosságok Szküllája és Karüdisze között kevés ember vergődött olyan őszinteséggel, mint ő. Az írásnak micsoda belső lázai űzhatték, hogy minden körülmények között vállalta az újrakezdést, a „munkásíró”-beskatulyázás elleni konok küzdelmet? Az őstehetség marhasága. A tehetség munka. Sok munka, és még több munka! Ez volt írói, újságírói ars poeticája.

Amikor az **Igaz Szóban** megjelent az első karcolata, még

Oltyán Lászlónak – az egyik legigazabb embernek, akit ismertem – szeretnék ebben a számban emléket állítani. És gondolkodom, hogy ez miként lehetséges, képes vagyok-e egyedül megbirkózni ezzel a feladattal, amitől elszorul a szív és könnybe borul a szem. Mert az igaz embereknek ebben a világban mindig csak haláluk után jut ki az, amit életükben kellett volna megkapjanak: az elismerés, a szeretet, a hála, amiért mindenki mellé gondolkodás nélkül odaállt, ha úgy érezte, hogy igaza van. Sajnos az igazság általában mindig a vesztes oldalon áll, és csak akkor lép át a másik oldalra, amikor már csak emlék – a világ, amiben élünk, már csak ilyen természetű.

Miben is állt Oltyán László kivételes emberi nagysága? Nem csak írói tehetségében, a szinte minden területre kiterjedő tárgyi tudásában, sokkal inkább annak felismerésében, hogy az ember minél többet tud, annál jobban rájön, hogy ez a tudás mennyire keveset ér. És hogy nem a címek, rangok jelentik az emberséget, hanem az, amikor meg tudunk hajolni az emberi nyomorúság előtt, amikor beérjük az egyetlen ranggal, melyet ember viselhet: a munka tudatának és a segítőkészség, a türelmes méltányosság rangjával, s elutasítunk mindent, amit a világ értéktelen elismerésben adhat nekünk. Minden személyeskedés nélkül állapítom meg, hogy – gondoljuk csak át, – a történelemben milyen jellemek viselték a legmagasabb címeket és rangokat. Oltyán László címtelenül és dísztelenül tudott ember maradni, s ebben a minőségében őrizte meg a rangját az emberek között.

(BOÁ)

inas volt. A beskatulyázás ma is változatlanul továbbélő veszélyeinek igazolására idézek egy részletet a **Kelet-Nyugatban** megjelent interjúból:

„A szerkesztőségben körbevettek: milyen belső sugallatra írtam azt a karcolatot? Nagyon boldog és büszke voltam, hogy a munkás is írhat, s azt igazi irodalomként valóban elfogadják. Ájult lábakkal kóvályogtam a városban, a nagy boldogságtól mindegyre nekiütődtem az embereknek. Nagyon magasra dobtak, csak éppen elfelejtettek hálót feszíteni alám. Az az író, aki „pártfogása” alá vett és irányított, s akiben én természetesen vakon bíztam, belém beszélte, hogy csak úgy lesz belőlem író, novellista, ha a gyárban maradok. Így aztán büszke voltam munkás mivoltomra – ami önmagában nem jelentett semmilyen veszélyt, inkább felemelő érzést. A bajok a külsőségekkel voltak. Az ötvenes évek kelles közepén voltunk, én munkásírói „státuszomhoz” híven még a szerda esti koncerteken is kimosott, kivasalt kezeslábasban jelentem meg. Visszagondolni is kétségbecjítő: mennyire naiv és tájékozatlan voltam! (...)

Szóval, elhitették velem, hogy csak akkor vagyok író, ha büszkén viselem a színházban is a kezeslábast. Holott akkor is és ma is munkás mivoltomra voltam büszke. Arra, hogy a város (Marosvásárhely – T. Z.) legjobb szakembereivel dolgozhattam együtt, akik megízleltették velem a teremtés semmi másához nem hasonlítható örömét.”

Sok mindent elárulnak a szociál-irodalmi kánonokról azok a szerkesztői üzenetek, amelyek alapján Oltyán Lászlót hol azzal vádolták, hogy minden hőse a gyárban él, hol pedig azzal, hogy nem ismeri eléggé a munkásokat. Ő, aki Marosvásárhely legkíválóbb, országosan is elismert szerzőszámlakatoisaival éveken át dolgozott együtt! Oltyán László akkor döbbsen rá: a Sztálin-díjakkal, állami kitüntetésekkel, a „kisember” számára elképzelhetetlen összegekkel jutalmazott, úgynevezett „munkás-regényekben” a gyárat is és a munkást is való-

jában a fantázia szülte.

Ez a felismerés is arra készítette, hogy újra elfogadják az akkori Magyar Autonóm tartományi lap, a **Vörös Zászló** szerkesztőségének meghívását. 1962-ben a napilap újságírója lett. (Tollforgató pályáját 1958-ban a **Vörös Zászló** munkatársaként kezdte, 1959-től – rövid ideig – a Bukarestben megjelent **Ifjúmunkás** riportereként is publikált. 1959 és 1962 között szerszámlakatosként dolgozott.) Riportokat közölt, de időnként az író is megszólalt benne. 1969 őszén látott nyomdafestéket a **Fejfa nélkül** című karcolata, 1970-ben a **Vészharang elhallgat** címet viselő kisregénye. Az igazi áttörést az **Igaz Szóban**, majd könyvalakban is megjelent (1973) **Csak egy szobát...** című kisregénye jelentette. Tizenöt évi útkeresés után jó melós módon, alaposan „kikalapálta”, olyannyira, hogy a kritika, az olvasó elismerése ezúttal méltán emelte piederstálra. Oltyán László a riport műfajából kiindulva jutott el „regényeinek társadalmi témaköréig s az egyszerű, őszinte közlés olvasmányosságáig” (**Romániai Magyar Irodalmi Lexikon**. IV. kötet, Bukarest-Kolozsvár,

2002, Kriterion Könyvkiadó, 266. oldal). Igen, mert Oltyán László – ahogyan Gálfalvi György, a Marosvásárhelyen megjelent **Látó** irodalmi folyóirat akkori főszerkesztő-helyettese 1990. november 21-én a temetésekor külön kiemelte – „*azt tudta a legjobban, amit nem lehet megtanulni: az író harca mindig a bujdosó, száműzött vagy elrabolt igazság kiszabadításáért, visszahozataláért, felmutatásáért folyik.* (...) Oltyán László azok közé tartozott, akiknél a szó és a tett oly ritka egységben talált egymásra; állandóan rohamra vitt szívét a mi »sajátos« körülményeink között nyílt sebbel is eltalálhatta volna a halál. Szókimondó emberként és íróként végezhetne volna a Szekuritáté kínzókamráiban, mártírja lehetne a decemberi eseményeknek, hiszen munkatársai – akkori munkástársai – között az első sorokban tüntetett, s meghalhatott volna (1990) március 20-án –, ott volt a legforróbb pillanatokban – annak a városnak a főterén, amelyet annyira szeretett.”

Sajátos magyar, erdélyi sors – hangoztatjuk igen gyakran –, hogy a barátunk – jelen esetben a „sorsban sorsosunk” – igazi emberi értékeire csak a halála után döbbsenünk rá. Oltyán László emberi, írói, újságírói habitusának kvintesszenciája: hazug szó soha nem hagyta el a száját, hazug betűt soha nem vetett papírra! Ezt bizonyítják az életében, majd a halála után megjelent kötetei is: **Sok víz lefolyt a Maroson** (riportkötet, 1978, az Írószövetség különdíjával jutalmazták!), **Érés idején** (regény, 1981), **Felmentés** (regény, 1986), **Erdélyi elmebaj** (dokumentumregény, 1992), **Özönvíz után** (regény, 2006), **Fapapucsos messiások** (regény, 2009), s e sorok írója által kiadásra előkészített **Pihenés a hegyen** című regénye. A Püski Kiadónál az 1990 márciusi véres etnikai konfliktusról 1991-ben megjelent **Fehér Könyv** egyik legdrágább írását – szem- és fültanúja volt, hogy az elvakult, a hadsereg és rendőrség támogatását élvező román szélsőségek hogyan vadászták az éppen útjukba kerülő magyarokat! – Oltyán László közölte.

Kötelességünk a Hozzá mindig hűséges olvasókban is tudatosítani: 1988-ban csak Oltyán Lászlónak volt bátorsága megtagadni az egész újságírás hitelét, hitelességét hosszú évekre megkérdőjelező vívmány-riportok, a Ceausescu dicsőítő hozsannák megírását. Amikor kiküldték, hogy a dicsőszentmártoni Vegyipari Kombinat „eredményei” kapcsán a „hőn szeretett főtitkár” csodákat termő „útmutatásairól” írjon, Ceausescu nevét minden szerkesztői figyelmeztetés ellenére sem írta le. Az már szintén a mi „sajátos” középkelet-európai világunkhoz tartozott, hogy a szorgos szerkesztői kezek a „Kárpátok génuszának” nevét – idézetekkel megspékelve – beemelték a furcsa „riportba”.

Amikor azt a szerkesztői utasítást kapta, hogy olyan község „fejlődéséről” írjon, ahol az emberek panaszáradattal fogadták – a kommunista hatalom mindenüket elveszi, nem építenek, hanem évszázadokat zuhannak visszafelé –, már pontosan tudta: nincs maradása a lapnál! A felmondás történetét így örököztette meg az **Erdélyi elmebaj** című, a sepsiszentgyörgyi Trisedes Press kiadónál megjelent kötetében:

„*Felmondásommal be kellett kopognom a megyei pártbizottság propaganda titkárához is, aki ott ült a tölgyfa asztala mellett kifestve, szépelegve, elegánsan kiöltözve, és mosolyával bátorságot öntve belém fogadott:*

– Szóval el akar menni?! – kérdezte végül Angela Isaroiu (valahonnan, Olténiából katapultálták Marosvásárhelyre, hihetetlenül gyorsan emelkedett a pártrangletrán és itt ragadt: a

Kistemplom téren az egyik legszebb, egykor magyar tulajdonos házában lakik, és eszegeti a nagy összegű pártnyugdíjjal büszkélkedők „keserű kenyerét” – T. Z.).

– És miért? – tette hozzá.

– Éppen ön mondta a múltkori szerkesztőségi gyűlésünkön, mint kiküldött, hogy aki nem úgy ír, ahogy kéri, elmehet!

– (...) Igen, ezt mondtam. De aki jön, az legyen jobb, mint aki elment. Szakmai vonatkozásban... Különbözik meg... Sok jót hallottam magáról. Még mindig nem értem, hogy miért megy el... Nem akarja, vagy nem tudja csinálni...

– Már nem tudok írni!

(...) Kijövet a nagy szobából, azt mondtam magamban: – Ugye, milyen egyszerű! Felrúgysz mindent, és azzal kész! Feloldódik a gyomromban a görcs, ami éveken át kínozott, már nem fáj a fejed, hogy miként írsz cikket a semmiből, honnan szeded össze a híreket, amikor sehol semmi újdonság. És nem fogadod el a megaláztatást.

Néhány boldog nap után, hogy sikerült eltávoznom, hívatott az **Igaz Szó** irodalmi folyóirat főszerkesztője, Hajdu Győző.

– (...) Maga felment Angelához?

– Igen! Kénytelen voltam segítséget kérni tőle.

– És azt mondta neki, hogy nem tud írni?!

– Azt!

– Laci, hát hol van az esze? Tudja, milyen nagy bajt csinált? El sem képzelem! Mi az, hogy nem tud írni? Gondolt arra, hogy ezt minek veszik?...

– Erre nem gondoltam!

(...) Hajdu Győzőnek rossz híre volt országszerte, főképp a magyarok körében... Házának falán még látszik a gyertyaláng helye, amit halottak napján gyújtottak neki... Ennek ellenére meglepett az emberi hangja, figyelmeztetése. Süket kellett volna legyek, hogy a szavaiból ne érezzem ki: a Szeku kezére bíztak, s a kihallgatást ő végezte el.” (*Erdélyi elmebaj*, 1992, 6–8. oldal.)

Oltyán László a saját bőrén megtapasztalhatta: Ceausescu-diktatúrájában egy ilyen felmondás valójában a lassú halált jelenti. Kedvenc vállalatának igazgatója – akiért olyan sokat tett – egyszerűen kirúgta, pedig ő hívta beszélgetésre: „Mars ki, és várj!” – hangzott a félreérthetetlen „szivélyes fogadtatás”. Szekus provokátorok hada próbálta rávenni újabb megdöglő lépésre, a főszerkesztő – felsőbb parancsra – felbontotta a munkaszerződését, ami – emlékszünk még jól Sütő István kiváló költő különös halálára a Marosvásárhely-Gyergyószentmiklós között közlekedő személyvonaton! – azzal a veszéllyel járt, hogy munkakerülőnek minősítik és ítélet nélkül azonnal börtönbe csukják. Oltyán Lászlót végül a szövegírókat gyártó vállalat – amely a kezdeti időszakban Encsel Mór illegális kommunista nevét viselte – igazgatója, Kiss Albert mentette meg a börtönbüntetéstől, alkalmazva őt a szerszámlakatos-műhelyben. És akkor érte az újabb, övön aluli ütés: az orvosi fejről piros betűkkel ráírták, hogy elmebeteg! Hiába hozta a pszichiátriai vizsgálat, a pszichológiai teszt minden kétséget kizáró véleményét, hogy *nem elmebeteg*, az orvosnak gyűlt meg a baja, hogy a Maros megyei pártbizottság titkársági engedélye nélkül megdöglő kiadta a satupadhoz visszatérő Oltyán László fejről. Hát innen az erdélyi – tegyük hozzá: romániai – elmebaj! Soha senki nem tudta, nem volt hajlandó eltüntetni a fejről a „valaki által” önkényesen megfogalmazott billogot. Csak a korai halál rehabilitálta!

Oltyán László abban a naiv tévhitben ringatta magát, hogy

mások is követik majd a példáját, s ha tömegesen tiltakoznak a szörnydiktatúra ellen, akkor annak érdembeli következményei lesznek. Nem ez történt!

Arra is rá kellett döbbsennie, hogy már a gyár sem a régi. A gyár maga a pokol! Magasak a normák, a munkást állatnak tekintik, világítás, fűtés alig van, vasárnap is három műszakban kell dolgozni. Minden túlzás, elfogultság nélkül állítom, hogy az 1988-1989-es évek munkásvilágának, egyáltalán: Románia gazdasági, szellemi és morális válságának egyik legsúlyosabb látóképe Oltyán László *Erdélyi elmebaj* című dokumentumregényében találják meg!

Tájainkon az már egyenesen „törvényszerű” volt, hogy a saját és a családja pusztát látva is kockára tevő Oltyán Lászlót 1989. december 21-e után „ott felejtették” a gyárban! Hiába tagadta meg Ceausescu nevének leírását, 1989. december 21-22-én hiába küzdött az első sorokban, hiába volt az Ideiglenes Nemzeti Megmentési Front megyei tanácsának tagja, az olvasók hiába várták tényfeltáró, oknyomozó riportjait. Végül a nagybetűs Olvasó elégette meg a bántó és kínos mellőzést, és mintegy kétszáz levele fordultak a **Nép-újság** szerkesztőségéhez: hol van Oltyán László? Az aláírók sokasága önmagában is jelezte: ezrek és ezrek igénylik az írásait, a tényfeltáró riportjait! Nagyon kevesen tudják, hogy Molnár Gergely, a hajdani Imatex vállalat raktárosa – a forró márciusi napok egyik meghatározó személyisége – Oltyán László róla szóló riportjának köszönhetően kapott politikai menedékjogot Svédországban!

Riportjainak, regényeinek szinte állandó „főszereplője” a mesebeli Maros-part, a kezdetben kényszerből, majd a már-már panteisztikus természetimádatból folytatott horgászat. Oltyán László imádta a dércsípte fűzfabokrokat, a folyó kékeszöld vizét, a halakat rejtő öblöket, gubbenőket. Ilyenkor belenézett a Napba, hogy a fény vakítsa el néhány pillanatra. Nem a világot, hanem a fényességet szerette látni. Az az egykori Maros-part már csak Oltyán László regényeiben villan fel néhány pillanatra. Mindent belepett az enyészet, a már-már tudatos természetrombolás szeméttelpepé züllesztette a Hét fák környékét, az egykori horgász paradicsomot!

Az Oltyán László-életmű utóéletének van egy olyan fejezete, amelyet modellként ajánlok minden feleségnek, társnak,

gyereknek: ahogyan Oltyán Erna (ma már Wermescher Erna) angol és magyar szakos tanárnő, az író-újságíró egykori felesége, valamint ifjabb dr. Oltyán László kiváló állatorvos ápolják a nyolcvan évvel ezelőtt született Oltyán László emlékét, életművét, azt tanítani kéne! Ha egyszer elbeszélgetnek ifjabb Oltyán Lászlóval – ahogyan én egy tizenkét órás, Marosvásárhely-Budapest közötti utazás során megtettem –, akkor a mindenkor gyerekek is rádöbbenhetnek: az apa és fia kapcsolatában lehetséges a legőszintébb barátság is,

amely átsegít, átsegíthet minden nehézségen. A feleség és a fiú érdeme, hogy a **Népújság** szerkesztőségi bejáratánál a Puskás Sándor szobrászművész által készített dombormű és márványtábla hirdeti, hogy Oltyán László közel három évtizeden át dolgozott a redakcióban, és volt bátorsága szembe szállni a kommunista diktatúra cenzúrájával.

Oltyán László riportjaiban, regényeiben arra kereste a választ: az oly sokat emlegetett kompromisszumok szövevényében meddig lehet elmenni úgy, hogy identitásunkat, önmagunkat egy pillanatra se adjuk fel? Mi a fontosabb: a magunk által felállított erkölcsi, etikai elvárások betartása, vagy az életünk?

Mindkét esetben csak egyetlen válasz lehetséges: inkább a halál, minthogy önmagunkat, elveinket, erkölcsi, emberi tartásunkat feladjuk!

Oltyán László egész életműve a bizonyíték rá: az író akkor sem adhatja fel az ideálokért folytatott küzdelmet, ha minden nap keresztre feszítik.

Oltyán László 1979-ben befejezett alkotása Esterházy Pé-

ter népszerű és sokszor idézett regényének ismeretében „termelési regény”. A szerző ebben a regényében a saját tragédiáját, 1990-ben bekövetkezett korai halálát látnokként olyan drámai erővel vetítette előre, hogy beleborzongunk. Mintha ráértett volna a „párbeszéd és az elmesziporka” nagymesterének tartott, nemrég elhunyt Hubay Miklós drámaíró ars poeticájának lényegére: „*Én a drámában jobban szeretem a megtört embereket, a jellem nagy töréseit és a megváltásért kiáltó bűnöket.*”

Az újságíró-író minden eddig megjelent kisregényében, regényében – *Csak egy szobát, Felmentés, Erdélyi elmebaj, Papucsos messiások* – és kéziratban maradt műveiben már-már megszállottként az az emberiséggel egyidős erkölcsi axióma foglalkoztatja: ha valaki – legyen az államfő, kormányfő, miniszter, kétkezi munkás, úgynevezett kisember – az igazság, a becsület, az emberi tisztesség egyetemes értékei rovására akár a legkisebb félrelépést is megteszi, annak törvénytörő, bukása, az erkölcsi megsemmisülése. **Szerinte az ilyen bűnökre nincs felmentés!**

– Prindeti-l ca-i ungur!
Nu-l lasati! (Fogjátok meg, mert magyar! Ne hagyjátok!) – hallszik messzire a kiáltás.

A Szülészettel szembeni úton, egy fiatal fiú rohan lefelé a főtér irányába! Riadt és villámgyors, mint a vadászkutyák elől menekülő nyúl. Lent az aljban, fejüket fölkapva, máris készenlétben várják a fiút a román tüntetők. Szerencsétlen üldözött! Pillanatra még hátránéz, fölméri, hogy nincs visszaút, többen szaladnak utána a tetőről, tehát egyetlen megoldás létezik számára, hogy a lenti tömeget kikerülve, egérlukat találjon magának. Aztán ahogy leér az útra, máris elkapja valaki a gallérját, de kitépi magát a markolásból, még szalad pár métert, mire többen is rávetik magukat. Öklök emelkednek a magasba, majd le is sújtanak a rémülettől kiáltani se tudó fiúra. Pillanatok múlva leteperik a földre. Következnek a rúgások. Ki ahol éri. Rúgják a fejét, a bordáját, van, aki a gyomrába tapos. Az Arta mozi előtt, pár méterre tőlem, rendőrségi mikrobusz vesztegel. Többen vannak benne, a rendfenntartók közül... Kiszáll az egyik rendőr, megközelíti az embergyűrűt, amely elnyelte a fiút, legyint egyet, visszafordul, majd beül a kocsiba, behúzza az ajtót és elhajtanak. A fiút kinyújtották. Hogy lesz-e még belőle ember vagy sem, nem tudom, de kiáltani szeretnék, akkorát, hogy az egész világ idegyűljön, lássák, mi történik Marosvásárhelyen. Ilyen jeleneteket ugyan már láttam filmekben, de nem betegedtem belé. Most meg ott állok az Arta mozi előtt, elhagy minden erőm, s arra gondolok, hogy bárcsak rémálom lenne az egész. Minden kis testrészemet átjárja a félelem. (...)

Tudomásom szerint ilyesmire csak a Ku-Klux-Klan, az USA-ban a polgárháború után alakult reakciós, négergyűlölő, vallási és nemzeti gyűlölködést szító, titkos terrorista szervezet volt képes. Ám még ezek is palástolták magukat. Fehér csuklyákban és fehér papi reverendához hasonló öltözkében öltek, gyilkoltak. Milyen szervezet tagjai ezek a félelmetes emberek, akik ma egész nap randálíroztak a városban,

Oltyán László
Virágot a kedveskének
(Részletek)

anélkül, hogy legalább az arcukat elfedték volna és fennköltlen hirdették, hogy ők románok! Ma végig a nyomukban voltam. Például úgy déltájt, amikor fölérték az

RMDSz székháza elé, hogy fölszámolják a „bozgorok fészékét”, arra leszek figyelmes, hogy valaki elkiáltja magát: - Sparge-i gura! Sa nu mai vorbeasca! (Verd szét a száját! Hogy ne beszéljen többet!) – Nem tudhatom, hogy ezt kinek mondták, de pár pillanattal később látom, hogy két rendőr egy megskalpolt embert hoz ki a tüntetők közül. Két oldalról fogják, támogatják, fejbőre hajastól együtt hátra van billenve mint valami rongy, koponyája eleven hús, a vér elöntötte az egész arcát. A férfi már-már összezsugorló lábakkal, félig esz-

méletlenül megy, amerre viszik. A rendőrség felé... Innen is el kell mennem!... Gyengeség, ájulás környékezik! Visszamegyek hát a főtérre, hogy saját szememmel lássam mindazt, ami ma Vásárhelyen történik.

A főtéren ugyanazokkal a jellegzetes külsejű emberekkel találkozom... Honnét jöttek!?!... Mert én a tősgyökeres marosvásárhelyi román embert ismerem.

Azaz, könnyedén felismerem. Mégpedig arcáról, járásáról, öltözködéséről. És amit tudok róluk: soha az életben nem emeltek kezét a magyarokra. A tősgyökeres vásárhelyi román nem verekszik, nem gyilkos, de főképp gondolkodik! Nekem megszámlálhatatlan román cimborám, barátom volt már gyermekkoromban, akikkel egyszer románul, egyszer magyarul beszéltünk. Atlétizáltam, repülőmodellező voltam, fele ilyen meg fele olyan nemzetiségű klubtársakkal, de egyszer sem mentünk össze azért, hogy az egyik román, a másik meg magyar. S azt, hogy a marosvásárhelyi románt nem lehet öldöklésre, gyilkolásra, gyűlölködésre befogni, semmi sem bizonyítja jobban, mint az a tény, hogy erre a célra más helységekből kellett hozni végrehajtókat! Mégpedig annak a programnak a végrehajtására, amit egy „láthatatlan” szervezet meghirdetett: a magyarok kiirtására és elűzésére az országból. Én láttam ennek a „szervezetnek” a programját, amelyben többek között ez áll: **„A németeket már elűztük! Maradtak az ázsiai hunok, a magyarok és maradtak a cigányok meg a többi szemét, ami szégyen Romániára nézve. Mindent el kell követnünk, hogy ez a szent föld megtisztuljon tőlük. Nekünk nincs szükségünk Európára! Mi egy okos nemzet vagyunk.”** Maga az élet, a kivándorlók ezrei, a pattanásig feszült hangulat, a lincselések sorozata mind-mind azt bizonyítja, hogy ez a „szervezet” igenis létezik és könyörtelesen cselekszik (...)

* * *

A nagy hűhó, az eszeveszett garázdálkodás láttán azt mondta nekem az egyik öreg tanár, aki pillanatra megállt mellettem:

Körülbelül ez történt Németországban is, mielőtt Hitler hatalomra került. Előbb csak az újságokban szidták a zsidókat, kigúnyolták őket, majd nyíltan is meghúzták a szakállukat, csúfot úztek belőlük, miközben a fajtiszta Németország megteremtéséről beszélt a születőben lévő párt vezére, Hitler. (...)

Észreveszem, hogy egy tizen-nyolc-tizenkilenc

éves lányt valaki a nyaka köré ültet. A lány két öklét az ég felé emelve kiabál, hogy: Juram! Juram! (Esküszünk! Esküszünk!), de közben mindegyre hátrafelé néz. Ez a lány őrszem, gondolom. Ez a lány figyel valakit! Tovább ordibálnak, üvöltöznek a várások, mikor egyszer csak a lány még magasabbra emeli a kezét és örömujjongásban tör ki!

- Megjöttek! Megérkeztek!

A lány a Bulgárok tere felé néz, majd gyors mozdulattal leszáll a fiú nyakából. A bejelentés, hogy megérkeztek, nem

volt számomra se meglepetés, se újság, mert a tüntetések alatt sokszor megesett, hogy a tömeg erősítést kapott, anélkül, hogy ez veszélyt jelentett volna valaki számára. Aztán egyszerre csak látom, hogy a magyarok villámgyors mozdulattal, minden előzetes vezényszó nélkül hátrafordulnak, fejüket lehúzzák, kissé előregörnyedve szaladni kezdenek visszafelé. Ennyire egyszerre, ennyire azonos mozdulattal még nem láttam embereket megfutamodni. Tán a halál felismerése adta a parancsot: - Fuss, mert agyonütnek! És mindenki szaladt, mert aki megáll, azt a halálra rémült tömeg letapossa. Aztán se jobbra, se balra nem lehet kitérni, csak fejvesztve rohanni, amerre a tömeg sodort. Azért pillanatra hátranézek. Fejszék, villák, dorongok erdejét látom magam mögött, majd elhangzik az első jajkiáltás:

- Ne üss!

- Miért ütsz, az anyád úristenit!

Milyen velőtrázó, különös hangja van a dorongnak, amikor valakinek a hátán nagyot csattan. Vagy inkább döng, mint a koporsó fedelére dobott föld?!

A tömeggel együtt besodródok egy keskeny kapualjba, épp oda, ahol barátom, Gyárfás Miklós lakik. Az ijedségtől ordibáló, kiabáló, az életét mentő sokaság vitt fölfelé a lépcsőkön. Kint a téren félelmetes hangokat hallok, nem vitás, gondolom, akik hátul maradtak, azokat eddig már agyonütötték a felfegyverkezett, a percekkel ezelőtt érkezett profi verekedők. A zsoldosok! Vagy nem is tudom, minek nevezem őket. Fölfutunk tehát az első emeletre. Aztán csak azon kapom magam, hogy bent vagyok a Gyárfás Miklós lakásán, még vagy húsz tüntetőtársammal együtt. Miki kiabál:

- Az isten szerelmére, gyertek be mind, zárjuk be az ajtót, mert ha észreveszik, hogy itt emberek vannak, széttörik a lakásunkat, minket meg megölnék.

Az ajtót be is zárja Miki. Van, aki azonnal vizet kér, van, aki elgyengülve a fotelbe roskad. Aztán a házban néma csend. Lelesek az udvarra. Az előbb száznál is több ember szaladt be, de már alig vannak egy páran, azok is léceket törnek le a kerítésből, aztán rohanás ki a „várból”.

Kinyitom a Miki lakásának ajtaját, s megyek vissza a térre! Ha mások meghalnak, gondolom, én se mehetek haza élve! Sose fogom megbocsátani magamnak, hogy míg másokat ütöttek, öldökölték, én gyáván hallgattam a barátom lakásán! Nézik, hogy hova megyek, de nem kérdez senki semmit tőlem. Már is lent vagyok a téren. Csata utáni állapot. A tér, amely eddig még tiszta volt, most tele van törött botokkal, üvegekkel, zöld színű padlécekkal és van a levegőben valami végzetes, valami baljós, valami szomorú vibrálás. Van egy légköre most ennek a térnek. A forradalom óta nem a béke, a népünnepély, hanem a halál tere a Tanácsház előtti rész.

A magyarokat már nem lehet föltartóztatni!

Hihetetlen elszántsággal kiáltják: - Most, vagy soha! Most, vagy soha! Előre!

A nemrég érkezett és fölfegyverkezett hodákiakat, libánfalviakat a magyar tüntetők „megfékeztek”. Majd vissza is verték őket! Nem tudom fölfogni, hogy mikor és hogyan fordulhatott meg a kocka. A Grand szálló előtt a nagy tüntető román tömeget mintha a föld nyelte volna el. A támadókból menekülők lettek! Egész a parkig rohantak vissza és éppen a forradalom hőseinek fölállított emlékmű mögé bújtak meg. Onnét kezdtek kövekkel dobálni. Nem merték, illetve nem tudták visszafoglalni az eredeti állásukat, ahol

egész nap magyarellenes jelszavakkal igyekeztek elbátortalanítani, megfélemlíteni minket. Még ilyesmit is kiáltottak: - Ungurii, barlogii! – Magyarok, barlanglakók! Szóval, a dél-utáni nagy tömeg elmenekült.

Valaki belekiált a mikrofonba:

- Ne széledjete szét! Gyertek vissza! Tömörüljete, lás-suk, hogy honnét ér majd a támadás.

Különös zajra leszek figyelmes. Mintha egy pléhház dőlné össze! Ösztönösen hátrakapom a fejemet. Úristen, egy hatalmas teherkocsi robog felém. Félreugrok. A kocsi szándékát már az előbb észrevették azok, akik jóval mögöttünk védtek a teret és közútpart zúdítottak a kocsi magas pléholdalaira, kabinjára. Innét eredt a furcsa zaj. Tisztán látom, hogy a kabinban hárman ülnek, s hogy a szélvédő már be van zúzva, hogy a sofőr a kormányra hajolva, fejét lesütve vaktában vezet. Tán a sofőr már halott, ezért veszi egyenesbe az utat. Behajt a kicsi háromszögű parkba, kiüti a hatalmas villanypóznát, ami darabokra hull, majd átugrik a szökőkúton és a román templom erős kőlépcsőibe rohan. Óriási porfelhő keletkezik. Pillanatnyi csönd, majd látjuk, hogy fiatal fiúk egyenesednek föl a teherkocsiban, majd vasdorongokat dobálnak le. A napnál is világosabbá válik minden. A haditervet előre elkészítették. Mialatt minket ütnek előlről, jön hátulról ez a „fogadott” legényekkel tele kocsi, belénk hajtának, majd kiugrálnak a kocsiból, és a magukkal hozott dorongokkal agyonvernek. Csakhogy elszámíthatták magukat. Túl hamar visszavertük a libánfalviakat meg a hodákiakat, s mire belénk szaladtak, már egyedül maradtak... Igaz, ez a kocsi elütött egy férfit, aki szörnyet is halt.

Ám valami ismét készül ellenünk! A mi felünkről, a várások oldalára átrobogó kételtű harckocsi megáll, megfordul, kivár, majd amikor a visszavert támadók a háta mögé bújnak, megindul felénk! Ugyanez történik a harctéren is. A gyalogosok a tankok mögé húzódnak támadásra. Lassan, de határozottan jönnek... Ahogy annyira megközelítenek, máris kőzáródul ránk, kénytelenek vagyunk ismét menekülni. A mikrofonban ordítózás:

- Testvérek! Vigyázzatok! Amint látjátok, magunkra maradtunk, a katonaság nincs mellettünk! Ne fussatok el! Ha most szétszéledtek, a mi életünk is kockán forog. Tömörüljete! Most ne menjen el senki! Amint látjátok, kigyulladtak a reflektorok, filmeznek, tán történelmi eseménynek lehetünk szemtanúi.

- Most, vagy soha! Most, vagy soha! – zúgja a tömeg és újból támadásba indul, ám a kételtű már az orrunk elé hozta azokat, akik az előbb elmenekültek. Repülnek a kövek. Onnét ide, innét vissza. Szállnak a literes üvegek is. A „harc” kiújult.

A mentőkocsik egyvegből szirénáznak. A sebesülteket hordják a kórházba.

- Testvéreim, lehet, hogy további vérontásra kerül sor! Sajnos, ez most elkerülhetetlen. Itt van két pap az egyházközösségünkől, akik imát mondanak nekünk.

Az egyik pap a mikrofon elé lép és prédikál. Libabőrös lesz a hátam, mert az az érzésem, hogy a pap lelki üdvösségünkért prédikál. Azok lelkéért imádkozik, akik harcba indulnak és akik eleshetnek. Úgy érzem, hogy ez számomra az utolsó kenet...

Ma már ki tudja hányadszor vetődik fel bennem a gondolat: - Ha maradok, meghalok, ha elmegyek, gyáva leszek!

A többiekkel együtt kiabálom: - Most, vagy soha!

Tömörülünk. Szemlátomást csappan a táborunk. Nem tudni, miért... A hangszóró a prédikációk után ismét figyelmeztet:

- Nem menjete haza!...

Ismét nő a tábor, de csak a túloldalon. Repülnek felénk az üvegek, a kövek.

Dübörögve közelednek felénk a félelmetes tankok. Befordulnak a két tábor közé, zúgnak a motorok, füst terjed a levegőben, a két tábor egyelőre vár... Várakozás közben még gondolkodni is tudok. Mégpedig azon, hogy miért maradt süket a kormány a kérésünkre. Miért nézték végig a harcot a tisztek a Tanácsháza ablakából? Miért bolondítottak egész délután, hogy csak várjunk! Mert az ügyünket tárgyalják. Még este se kaptunk választ. Úgy is mondhatnám, hogy gúnyt űztek belőlünk. Épp az előbb mesélte az egyik fiatalember, aki az RMDSz-t képviseli, hogy Iliescu elnök úr, a második híváskor egyszerűen lecsapta a kagylót. – Igaz ez, kérem? – kérdeztem. – Hogyne, saját szemem előtt zajlott le minden!

Szóval, a tankok elhallgatnak és előlről kezdődik minden! Mindkét oldalon nő a tábor, és érezni lehet, hogy az igazi vérontás ezután kezdődik.

Fellángol a „tűz” !

- Testvéreim!... Testvéreim!... Azt hiszem, minket is megtámadnak... - hangzik a mikrofonban. Vigyázzatok az innenső oldalra! Már átjöttek a tankokon!...

És ebben a pillanatban puha léptekkel, csöndesen, egyszerre csak nagy tömeg jelenik meg mögöttünk. Valaki elkiáltja:

- Ne féljete magyarok, itt vannak a cigányok.

A hodákiak, a libánfalviak nemsokára eltűntek, aztán égni kezdtek a buszok, kocsik, amelyekkel a leitatott, lefizetett „legényeket” behozták.

A magyarok oldalára állott cigányok egy részét hamis tanúk alapján elítélték. A magyarokat is titokban behívatták, majd le is tartóztatják, és brutális módszerekkel vallatják őket. A hodáki meg libánfalvi támadókhoz mindmáig egy ujjal nem nyúlt senki.

Ezzel szemben az előbb említett két falu legényeit a kórházban meglátogatta Doina Cornea polgárjogi aktivista és virágot adott nekik. Mint mondta: - Am adus flori pentru dragii mei! – Virágot hoztam a kedveskéimnek!

1990.

„Őrizni kell/ a fakuló fényt,/ fuldokló lángot,/ fösvény éjszakán/ rianó álmot,/elhullott percek/ tört örömet,/ tört örömeknek/ maradék felét,/...Őrizni kell/ az idő ráncain/ őszülő világot” (András Zoltán: *Őrizni kell*)

András Zoltán versei

Mindenszentek napja Udvarhelyen

A bot kopog, a bot kopog...
Rongyolt utcák kövén
imbolygó árnyak.

Meggörbedt csigolyák
hamuszínű haj,
a bottal összenőtt a kar.
Szörcsölő tüdő,
szoruló szív,
fogatlan ínű száj,
penész ült a bőrre,
a szemre félhomály.

Nincsen sehol,
sehol sincs oltalom.
Ritkuló csontokban
sikolt a fájdalom.

Szent Miklós hegyére fel
az út meredek,
nyirkos kaptatókon
a szürkület biceg.

A tetőn elsüllyedt város
álma ring.
Alácsorog az est
a tujafák ágain.
Sercegő gyertyaláng tűzén
kigyúl az emlékezet
szikkadó agy rejtekén –
egy kisfiú arca: torokgyík,
tüdővész: halovány kisleány,
ifjú férj, aláhanyatló férfikar,
eltűnt fivér – s a Don-kanyar...

Perzselt füst inog
a gyertyacsonkokon,
borzong a szél a krizantémos
hantokon.
Fuvalma foszló szöveten átjár,
menni, ó, hazamenni kéne már.

A bot kopog, a bot kopog...
Didergő szobában
a csönd vacog,
a csönd vacog.

Feljárt a sz. udvarhelyi
katolikus templomhoz és temetőhöz

November

Gonosz, rút, agg
boszorka már az ősz:
alatta lefoszlott ág
a seprűnyél.
Jeges tócsákat önt
a haldokló mezőkre,
s odakacsint
cinkosan a tél.
Szederjes szájából
nyirkos ködöket ont.
S egy gyűrt kabátú
délutánon
a jövevény halkan
Tovaosont...

Úgy élsz

Úgy élsz bennem,
mint szisszenő fájás
a pengeélben,
mint remegés
a csillagfényben,
lepkeszárny sóhaj
a bársony éjben,
és mint bocsánat
a vétkes feledésben.

Voltál?

Olyan ez a nyár – pedig lángol –
lidércfény mint libben a lápból.
Egy madár lehullott az ágról,
s volt valód felszívja a távol.

Fotó: Gyenes Kálmán

Támogatóink

(A megjelölt előfizetői díjakat meghaladó befizetéseket tekintjük támogatásnak) Emlékeztünk rá: lapunk függetlenségét és erdélyi olvasóinkhoz történő díjmentes eljuttatását teszik lehetővé e nagylelkű adományok. Köszönjük!

Antal Ildikó E.	Győr	500
Banner Zoltán	Békéscsaba	500
Benedek András	Etyek	3 500
Boross Tibor	Fadd	3500
Bozsár László	Sióagárd	3500
Csegezi Károly	Budapest	5000
Décsi Ferenc	Gyergyósz.miklós	500
Dr. Babos Éva	Cece	5000
Dr. Bándi Kund	Budapest	500
Dr. Bányai Károly	Budapest	2000
Dr. Búzás János	Sopron	3500
Dr. Csáki József	Marosvásárhely	50 EUR
Dr. Gönczy Béla	Nagykörös	3500
Dr. László Margit	Székelyudvarhely	100 RON
Dr. Lőrincz Zoltán	Baktakék	2500
Dr. Nagy-Major Gábor	Pápa	500
Dr. Pázmány Elemérné	Pilis	1500
Dr. Toró Árpád	Inárcs	1500
Dr. Veér Győző	Szováta	33.550
Erdélyi Magyarok Ausztriai E.	Bécs	7000
Fodor Imre	Marosvásárhely	
	ex polgármestere	50 RON
Gállfyne Bernát Mária	Budapest	500
Gallo Edit	Budapest	500
Germán O. András	Budapest	1000

Görög Enikő	Kolozsvár	500
Herczegh Melinda	Budapest	3 500
Kelemen Istvánné	Debrecen	5000
Keszeg Tibor	Szentendre	3500
Lenhardtne B. Emma	Budapest	3000
Magyari László	Gyergyósz.miklós	500
Mester Lajosné	Szekszárd	1500
Molnár Szabolcs	Budapest	1500
Orbán Márton	Budapest	500
Orbán Szilveszter	Göd	2500
Palkó László	Csongrád	500
Prof. dr. Fazakas Béla	Marosvásárhely	20 RON
Prof. dr. Gyurkovits Kálmán	Mosdós	8500
Prof. dr. Istvánfi Gyula	Szigetmonostor	3500
Prof. Kosztarab Mihály	USA	100 USD
Somogyi Zoltán	Gyergyósz.miklós	500
Soproni E.K	Sopron	2000
Szekeres Erzsébet	Székelyudvarhely	100 RON
Szilágyi Kálmán	Komárom	1500
Szotyori Edit	Németország	40 euro
Valiskó Ferenc	Salgótarján	2000
Wagner József	Szentendre	500
Zombori Erzsébet	Budapest	500
Zsigmond K. Márta	Sülysáp	3500
Zsisku Annamária	Miskolc	500
Zsombori Ilona	Pécel	10 000

Helyesbítés! Előző lapszámunkban a támogatói listába – feltehetőleg a névazonosság miatt – hiba csúszott. Itt közöljük a helyes adatokat és elnézést kérünk az érintettektől:

Dr. Kiss Kálmán	Berettyóújfalu	3 500
Dr. Kiss Kálmán Ervin	Nyíregyháza	500

Tisztelt olvasóink!

Előfizetői díj ez évben még 1500 Ft. belföldre, Európába 10 EU, a tengeren túlra 20 USD egy évre. Előfizetni természetesen banki átutalással is lehet, a következőképpen: Belföldről: Erdélyi Körök Országos Szövetsége. Számlaszám: 10918001-00000063-39990003, UniCredit Bank, Szekszárd.

Külföldi átutalás esetén: Erdélyi Körök Országos Szövetsége 2200 Monor, Kapisztrán János u. 49. Számlaszám: 10918001-00000063-39990003. IBAN: HU34 1091 8001 0000 0063 3999 0003. Bank-kód: UNICREDIT BANK - SWIFT (BIC): BACXHUHB

ÁTALVETŐ ONLINE

Lapunk pillanatnyilag 2008-ig visszamenőleg az interneten a következő címen olvasható:
www.ekosz.hu, www.erdelyikor.hu.